E

French, 13th Century

Ms. 248.

GREGORY IX Decretals

I

cionetus prohibetur uen
di quia est adnexum
spirituali. extra de iure patron
atus. de iure. sed illud
dicit. ideo quia illud ius i.
spirituale. i. ius patronatus
cadit in personam laici
(distinctio) probatur hoc siue discrip
tio .i. q. i. qui studet. ue
rum quod sola intencio uel
uoluntas et non studio
seu declarata faciet sy
moniacum. sic et usu
rarium ut illud. date
mutuum nichil inde spe
rantes. et extra de usuris
consuluit. ad hoc distin
go cum uiri et ambo que
dam sunt prohibita quia sy
moniaca ut uendere uel
emere sacramenta breui
ter que in ueteri uel no
uo testamento symoni
aca erant in istis suf
ficit sola uoluntas. que
dam sunt symoniaca quia
prohibita. scilicet que per constitu
cionem ecclesie tantum sunt
symoniaca ut cum quis
renunciat ecclesie ea condi
cione uel pacto ut detur
nepoti suo uel alii. in
talibus non sufficit sola
uoluntas nisi precedat fac
tum. ut extra de officio
del. c. pastoralis. Item no
mine emptionis et uen
dicionis et in eodem
intelligas omnem con
tractum generaliter. preter

uendit. sine quo nec alterum preuenit neutrum in uicem
inuicem sine [illegible] relinquitur. ubi consecracio post ordinem.
adnexum spirituali quia secundum quosdam ius patronatus
non est spirituale. sed adnexum. de iure. ubi dicitur quod in
conueniens est et inhonestum ius patronatus uendi quod est
spirituali adnexum secundum illud. scilicet quod est ius patronatus ad
nexum spirituali tantum et non spirituale cadit in personam. et potest
competere laico. Sed quere est hoc quod idem ius patronatus est ad
nexum spirituali et non spirituale. quia potest competere laico. Ergo quidam dicunt quod nullum ius spirituale potest competere laico. quin (in me)
a ius patronatus potest competere laico non est in me spirituale
sed adnexum. et secundum hanc opinionem soluitur hic ma
teria. Vel dicas quod spirituale quandoque large quandoque stricte secundum quod (sumitur. stricte)
spirituale appellatur illud solum quod habet in se uim gra
tiam facientis. uel quo datur ut sacramenta ecclesie. uel quo
homo significatur ut donum prophetie. et potestas faciendi
miracula. large autem accipitur secundum quod comprehendit non
solum predicta. sed etiam ea que sequuntur ex sacramento ut ius
percipiendi decimas et oblationes. que sequuntur ex sacramento ordi
nis. et illud quod antecedit ad spirituale ut ius patronatus quod antecedit
ad presentacionem persone ad aliquam ecclesiam uel prebendam et
et omnes res sacre institute ad celebracionem sacramentorum
et officiorum diuinorum ut calix et cetera similia ad nexum spi
ritualia quandoque stricte sumuntur ut applicetur id solum quod est in illo
qui habet sacramentum ordinis ut ius percipiendi decimas
oblationes. quandoque large ut comprehendat id quod antecedit ad
aliquod spirituale large sumpto uocabulo spirituali ut ius pro
natus quod antecedit ad presentacionem ut dictum est. Dicas ergo
quod ius patronatus non est spirituale stricte sumpto uocabu
lo. nec adnexum spirituali. large sumpto uocabulo potest (dic ergo quod aliquid est spirituale)
competere laico ut ius patronatus. sed ius percipiendi de (uel annexum spirituali large)
cimas uel oblationes non competit ei. sed illi qui habet or
dinem ecclesiasticum uel ei qui habet ab auctoritate ecclesiastica (nota quod ad culpam [illegible])
bona percipiendi sicut sunt quidam milites templarii et
similes qui studet. donum dei precio mercari nulla ratio
ne promoueri in sacro ordine aut reuocari posse dub
ium non est. consuluit. ubi dicitur quod intencio recipiendi ali
quid ex mutuo uel forte in lucrum licet pactum non sit sed
deducta. reum facit accipientem. ideo inducitur ad restitu
endum. non sufficit sola uoluntas. queritur ad quid

actuum permutacionis de quo
sic teneas· quia permuta
cio dignitatum uel prebe
darum· uel aliorum bene
ficiorum et ecclesiarum non potest si
ne auctoritate prelati absque
absque periculo symonie· si
cut nec transactio· extra de transac
tionibus· super eo· cum
olim· extra eodem· si tamen nisi pre
cesserit licentia· potest ex officio
o suo transferre personas et fa
cere permutaciones· extra de re
rum permutacionibus· quesi
tum· cum uniuersorum
quantum autem ad prebenda
rum potest si permutacio eccle
siarum et aliorum beneficiorum
ordinum tamen fiat auctoritate
superioris et nichil tamen tem
porale interueniat extra de rerum
permutatione ad questiones nisi
forte altera habundaret
in fructibus et redditibus
temporalibus alia patrimonio
ca tamen non hisitanus posset refundere alii cer
tam pecunie quantitatem ita quod temporali daretur
spiritualis nullo modo misceretur ut illa ad
questiones. Dicitur autem symonia a symone mago
primo in nouo testamento huius sceleris auctore· quia uo
luit emere gratiam spiritus sancti a sancto petro sicut et gye
zi in ueteri testamento uoluit gratiam spiritus sanctitatis
naaman syro uendere· proprie uenditor spiritualium dicitur
gyezita· a gyezi· emptor uero symoniacus a symo
ne usu tamen utrique symoniacus dicatur. Commit
titur symonia tribus modis ut dicit gregorius super illum
locum· ysaie· xxxiii· beatus qui excutit manus
suas ab omni munere· aliud est enim munus a ma
nu· aliud ab obsequio· aliud a lingua· munus
a manu pecunia est· munus ab obsequio est

sufficit sola uoluntas in primo casu et non in secundo· si ad
faciendum contra· extra eodem· sufficit ad faciendum contrarium in secundo casu
uoluntas renunciandi beneficio ad opus alterius
ex pacto non sufficit in primo casu uoluntas ad intro
ducendum irritationem· similiter est hic· extra eodem· mandato· pro· sy
monia autem large accipitur ut comprehendat uolu
ntatem emendi uel uendendi aliquid spirituale uel paciscendi
super eo· licet non progrediatur ad aliquem actum exteriorem
sicut mechia large appellatur concupiscentia mulieris unde
illud qui uiderit mulierem et cetera· quandoque stricte appellatur et quo
diffiniuit eam auctor presentium· symonia est spiritualium accep
tio uel collatio non gratuita· quandoque strictissime accipitur
secundum quod symonia est pactio temporalium pro spiritualibus dan
da uel accipienda uel facienda· Item duplex est actus
scilicet actus emendi uel uendendi spiritualia uel actus renuncian
di beneficio ad opus alterius et actus paciscendi super tali
bus· dicimus ergo quod in hiis que prohibita sunt quia symoniaca
sufficiat uoluntas ad introducendum peccatum sine exteri
oribus suis siue progrediatur ad actum emendi uel uen
dendi siue non paciscendi· sed non sufficit ad introdu
cendum irritationem si non progrediatur ad actum paciscendi·
In illis autem que sunt symoniaca quia prohibita non sufficit
ad introducendum peccatum uoluntas renunciandi nisi progre
diatur ad actum paciscendi· quia non est peccatum alicuius si
renunciat beneficio ad opus al
terius dummodo dignus sit
dummodo pactum non interce
dat· nisi procedat in actum
non dico renunciandi· sed pac
iscendi contractum contrac
tus [illegible] quod obli
go autem pactum aut in pac
to sicut patet extra de rerum per
mutatione· quesitum transactio est
de re dubia et lite incerta
nondum finita non gratuita
pactio· unde symoniaci sunt
qui faciunt inter se pactum
renunciando sic tu facies pro potes
tuo quod ego [illegible] beneficium

quod temporale pro

uendere

ubi sufficio ad opus alterius [illegible] ad actum renunciandi

transactio

nisi puniatur vel inveniret
se daturum annuatim. Et dic
quod si fuerit propter causam honestam
ut puta pro alendis paupe-
ribus et redimendis captivis
vel similibus non est symo-
nia nec sunt reprobande. Immo
Sagiense concilium dicit ana-
thematizandos qui eos dec-
piat. xl. q. d. si quis de-
cipit. et ar. xvi. q. viii. Sa-
ne et ecclesia in missalibus approbat
inventum tamen non approbo
propter periculum periurii. Plus dico
si ita decretum est quod semel vel
bis in anno conveniant
omnes confratres ad tractandum
de salute animarum, ad audi-
endum verbum dei, ad cele-
brandum missas et orationes
pro vivis et defunctis et
ad excitandam devoti-
onem. Et ideo ponunt si-
gulis quantitatem certam
ex qua reficiantur et provi-
deant pauperibus, bonum
est dum modo intentiones
suas intendunt et principaliter
de deo sint. Absit enim ut ea
propter bonum et licitum facie-
mus nobis debeat sicque
malum esse. Unde propter in-
tentionem malam accidat
imputari. xxiii. q. v. de oc-
cidendis. Cum si aliquis
laico nullum ius haben-
ti in electione, sed malicio-
se impedienti eam, conce-
dat aliquid ut cesset a ta-
li impedimento, utrum sit

ex dato alicui foratam non generanda nec est simile si obiciatur
quod ... possum dare pecuniam episcopo ut me diligat et
ex dilectione me beneficiet vel ordinet et hoc ideo quia dilectio
qua episcopus diligit aliquem licet sit in spirituali non est causa propter quam debet ad eam
aut talia conferri sed potius attendi debet virtutum et dignitas
persone. Sed bonum est causa sufficiens huius dilectio que et divitum per orationem spiritu-
alem ut debeat orari pro eo cum in hoc concedat dominus ubi dicit: Fa-
cite vobis amicos de mammona iniquitatis ut recipiant vos etc. id est ut co-
veniant pro vobis recipiendis. Ex quo patet quod licet dare pecuniam
pro acquirenda dilectione spiritualium hominum et pauperum ut per hoc
moveantur et teneantur orare pro dantibus, pecunia tamen data pro
huius amicicia acquirenda que spiritualis est non est pensanda
a dante a dante vel accipiente ut datum sed ut fructus
sive quod dicatur non quero datum sed fructum, quod non attendo princi-
paliter pecuniam totam sed caritatem et devotionem et pietatem
ex qua datur. Propter quod talis elemosina est fructuosa. Eodem modo respondeo
est ad omnes questiones ad omnes questiones supra positas de illis qui
officiant ecclesiam pro denariis vel orariis vel anniversariorum.
Dic quod si hoc notat appreciationem vel eam primam motivam
nominam vel finalem illicitum est. Si autem causam animi
culem licitum est ut talia recipiant in sumptus offi-
ciantium vel in premium officiorum. Si fuerint simpliciter statuta
statuta non est symonia. Credo sine preiudicio quod predicta forma
non est licita quia excludit pietatem. Sed ne quis recipiatur
nisi sic, sed si fiat statutum per verba affirmativa quod quicumque recep-
tus fuerit det tantum vel tantum sustinere potest. Sed quod non potest simile
constitui quod quicumque receptus fuerit in canonicum det pro
cantatione vel cappam sericam vel aliquid simile. Provideri enim
debet ne talia ne talia excogitentur in fraudem symo-
nie predicta. Hee fraternitates ad hoc consueverunt institui ut a
confratribus dentur pecunie in usus pauperum et propter hoc singuli fra-
tres possunt ingredientes ex primo (homines) esse summe solvende singulis an-
nis. Sed bursa ecclesiastica non sunt instituta propter capas sericas aut
procurationes solvendas. Symoniam committunt. Item venit
cum aliquis eligendi det huic pro aliquid ne impediat electo-
nem in de ipso faciendam. Si autem manifestum esset quod iste
impediens nullum ius haberet in electione et post electionem factam
se opponeret ne confirmaretur vel installaretur electus alle-
gans id solum quod sine eius assensu electus est. Propter tunc
redimere vexationem suam sicut magister hic tenuit. Sed et

symoniō. videtur expressum q̄d
sic ex̄ē de hoc. Item quia utrq̄z
voluntatem h̄uit saltem
studiosam laycus vendēdi
di et clericus emēdi. i. q. i. qui
studet. i. q. iii. saluatorem.
Contrā videtur q̄ nō sit symo.
dedit ei ut redditum et uexa
cōem suam. q̄ videtur licaus
se ex̄. e. dilēc filius. Et. t. ap̄.
redimentes tēp. q. d. in. l. s. d.
dubitari pot̄. credo tū symo
niam cōmissam q̄ nōdum
erat ei ius quesitum. p̄cium
quā eum ceteri quesitū. scē
dicerem in quo casu loquitur
iura ultimo dcā. Ponē q̄
scāt aliquis epm̄ suum sym
oniacū. vult ordinari petit
ab eo licenciam recipiēdi or
dines ab alio. Non vult da
re. immo p̄cipit q̄ recipiat or
dines ab eo. quid faciet. di
co q̄ nō dz recipere ab eo si scit
eū symoniacū in ordine. i
tum .n. ille nō h̄et execucōēz
nō posset ista dare. i. q. i. reprim
tur. ex̄. e. tanta. i. potius debet
se pmittere excomunicari q̄ re
cipiat ordines a b[e]ccar. ex̄. de
sen. ex. i quasi cosi) quid si igno
orabat eum eē symoniacū
tamen tū eet. dic q̄ quātū cumq̄z
sit occultū. et iste ignoret nō
recipit execucōēm. et indiget
dispensacōe. et hoc videtur casu
nē omnis. i. q. i. si quis a sy
moniacis. et licet ista dicā de
ignorante. Secus est de tacito
Nam ille recipit execucōnē

sacā elecōem aliquam sicut de quo constaret ultim̄ h̄ret elec
cōne et impediret electōem faciendam sump̄ ne fieret
aliq̄ electō posset captum redimere uexacōnē suam
si aut̄ impediret nō ne oīo fieret electō sz ne de isto si
eret elecō v̄l de illo forte captum tūc nich̄ posset dare
impedietū. sic n̄ ille cui elacō impediret. Quid si sac̄
dos nō velit puulū i periculo mortis constitutū bapti
zare n̄ sibi data pecunia possit. videtur eciam sine
periculo symō. in tali necessitate. R̄o. credo q̄ i hoc casu
laycus sūi ūr. sicut non pot̄ h̄re puulum baptizare
sicut nō h̄atur aqua aut nesciat h̄ laycus formā nec
tamē potius dz dare pecuniam h̄uī sacerdoti nō intencōne
emendi ab eo sacramentum. sz potius intencōne remouendi
ipī iniuriam q̄ h̄ī puulū dimittere sic pire. secus autē
credo dicēdū de aliis sacramentis in būdicōne imp
cialī. et talibz v̄i eos capitulum dilecorum dilacōne. i pot̄ de
porari q̄ testimonia quod s̄ sacerdotem corā iudice. Quid si im
fste i dociis ut suspensi ab officio vicarius v̄l iste q̄ eum
exoficiare det aliq̄ p̄ restitucōe officii v̄l bn̄ficii v̄l
dignitatis nūq̄ est symō. R̄o notatur h. xvi. q. vii.
diuinas quas q̄ nō est symō. ex parte dantis. Sz
ex parte recipientis tūn nā dans nullum acquirit sz
dat ut acquisitū retineat q̄ lz ar. i. q. iii. quesitū
cui aut̄ quis iniuste est in doctus suspensus v̄l excōica
tus. sicut aliq̄ p̄ sua restitucōe symō ē ex utraq̄ parte
ar. i. q. i. nullus vero. credo q̄ symoniā cōmittit i uero
casu. et cum iuste i dociis est v̄l suspensus v̄l excō
municare deq̄ testimonia corā iudice. Quid si eccl̄ia
mea v̄l p̄benda me remoto alii fuit assignata mi
quando est symō. si p̄cio eam redimo et recupero. R̄o cre
do q̄ sic sine licencia domini mei. et ali[i] iniuste sublatē sib
datū est in eorū iudiciis. nō dz recipere. ar. q̄ magis r̄
tollit aliq̄ suspensum eē quo ad alios idē eē ex illo q̄d
illos teneri uitare eos ostenditur q̄ tū h̄ dē q̄ nō dz recipe in
tellige si sine scandalo potē hoc vitare. Si excōica
tū. hoc bn̄ credo. ty. ci symō est ma[nifes]tū ar. n̄. nō recip
execucōem. q̄ ordinator suspensus est quo ad se
et quo ad alios. Sz nūq̄ est suspensus quo ad in
uicem. sicut et quo ad ordinē. execucōem h̄ ordi
nator ita ut nō possit excōicare v̄l suspendere aliquē

Sūma d̄ p̄ aliō mibro

depone dz

Sūma dē

Sūma dē h̄ si sū scād ā n̄ p. osst

ē si octa

.xi.

I

seruitutis debite inpē
sa. unum aliquā. sau
or. i. q. i. sūt nō nulli.
Item nota quod symoni
aca dicitur ordinacō
alia ex parte ordinato
ris tm̄ ex pte ordinati
tm̄. alia ex parte utri
usqȝ. alia ex neutrius par
te que ē cum utroqȝ igno
rante amicus ordinā
di dat ul' pmittit con
siliario epi. i. q. i. statui
mus. siquis a symo
niacis. Sed in quibȝ casibȝ
licet dare ul' accipere
aliquid p spūalibȝ.
Porro sunt casus in q
bȝ licite p spūalibȝ da
tur munus quoqȝ a ma
nu quoqȝ ab obsequio
quoqȝ a lingua. munus
a manu pōt dari in. v.
casibȝ. primus. si gratis
offeratur. nō p spūali
i. q. v. quicquid inui
sibil'. si autem dubi
tetur utrum gratis
ul' ex pactione ul' con
uenta uoluntate datū sit. tria sunt maxime
attendenda. s. dantis i recipientis qualitas
uidelȝ an a paupe diuiti ul' eoᷓ͡ siue a diui
te locupleti. muneris quātitas. si magna ul'
parua res data existat. et donacōis tempus. a
an. s. in stante necitate seu alio tpē cōfatur
i sed in hoc hyda est presupcō ul' pro. ul' con
tra. ex eodem. i si quones sedō ul' casus est p o
peribȝ spūalibȝ ad quas
quis nō tenetur ex
officio. xii. q. ii. cari

tatem et ego qr tu ne quū tū possunt inuicē sibi uolūta
tes intimare sua s. ita. s. lucrata eēnt in eēt tua 7
conūso 7 epō sig͡ne sic ex. ibi dr̄ q. sic re sacra litigio
sa tum litigium nō pōt lȝ possȝ inte ptes amicabilit͡
cōponi. dixerunt quidam qr locum hēt in talibȝ trāis
actō intrinseca que est cū aliquid ex pte rei sacra li
tigiosa ex pacto pmittitur ul' cōcedit. extrinseca uo
est qn̄ aliquid pp rem litigiosam pmittitur ut ei
litigetur p eccā i pmittatur pecunia pcedendo liti c
ego aut͡ ne illi tam̄ factō in credo in talibȝ eē admit
tendam necc͡riam ul' utilem. questionem. ubi dr̄ q. ex pac
to parciū pmutacō in spūalibȝ fi nō pōt. sȝ epō dei
offō suo ex cā pōt trāsferre psonas. mistētur. ubi sunt
illius dec. ad quones. Nota quod ubi eccā inuicē hnt
dans in possonibȝ temporalibȝ ut redditibȝ pmutat
cum alia eccā inuicē hn̄ daripe in talibȝ i fit recom
pensacō pecunie ut puenitur ad equalitatē pmutacōnis
duplex est ubi cōtractus unus pmutacōnis. alius re
cōpensacōnis. sic ergo fieret recō pēsacō pecunie p iure spū
ali 7 nō p sola recōpēsacōe possonū tēpaliū dicentur c
cōtrāc uiscerī adinucem ul nō qr lz pmutacō eccāȝ p eccā
is locum nō hēt uerius psonas que nō hnt nisi usū fruc
tum eccārū 7 hoc ad uitā suam tm̄ lȝ inte eccās psō
nas quibȝ ppetuas talium eccāȝ imppetuum est cōcessa
symonie. act. grām viii. grām spē s. i. donū gratuitū in
delȝ q. ad inpōm manuū eius datur. s. s. inuisibili sig.
gyezi iiii. rego. grām sanctitatis. i. sanctitate gratis datam
p elyseum. i nō q. cum gyezi symoniac sunt q legis pret
aliq fecisse. errauerunt q dixe
runt symoniam nō eē sine
expssa pactōne. ds. xxviii.
siquis a symoniacis ubi
dr̄ q. ordinati a symonia
cis nō symoniace. sȝ pig
norācia si pbare possint
uitā concordem in ordināte uol
lantur. nō p spūali. Nō qr
lȝ pp. pro. quoqȝ notat assci
acōne seu qualitacōm 7 scdm hoc nūqm̄ cōcedendū ē q. tēp
ale detur p spūali. ul' econūso. quoqȝ notat cām efficientē

alia

viii. vo...

magni ul'
minoris

q̄ dans q̄ siue petens q̄
res q̄ causa donādi

Quod pro celebranda missa si detur pro ea non notat appreciacionem sed potius adminiculacionem

tatem. tercius est quam p
quibusdam et operibus spūa
libus debitis pmittitur
ecclesiam consecrat eps. i. vel visitat
eptūtum pot exigere p
curacōm moderatam ext.
de symō. cum sit romana
na. x. q. ii. relatum ex ex
pscriptōnibus. cum ex of
ficio. quartus pmitti et
na. et pctōrum remission
e ut elemosine. iudam
iii. peccata tua elemosin
is redime. quintus pro redi
menda vexacōne que
sibi fit iniuste. sed iniur
spūali ex de symō. dilēs
filius. d. et aplc. redim
tes tempus quoniam dies
mali sunt. munus ab
obsequio distinguet quod
aut est corporale aut spūale.
In primo casu si obseq
uium est honestum potest
ut sicut romanam p ecce.
vel servat alicui epō. vel
ecce in licitis et honestis
dum tamen sine pactione
si inhonestum non pot
ut. s. e. p. ubi munus
ab obsequio est futur
indebite impensa si spū
spūale non debet facere tale

quam finalem. quando quis aliquid non recipit sacramentum aliquid
conferenti dat aliquid temporale et dicatur iste dedit denarium pro
sacramento vel aliud. si hec dictio pro notat appreciacionem falsa
est. sicut autem notat causam finalem ut sit sensus iste dedit
denarium p sacramento i. pp veneracionem sacramenti. sive pp
veneracionem veniendi sacramentum licite potest hoc fieri
et concedi. sed simile si notet causam efficientem ut sit sensus dedit
dat p sacramento i. p devocōne quam habet ad sacramen
tum licite pot fieri et concedi. quia devocio quam habet aliquis ad
sacramentum licite pot eum movere ad dandum aliquid intere
ceptione sacramenti. quinimo invisibil' ubi dicitur ubi dicitur quod p bap
tizandis baptizandis consignandis ordinandis ordinandis p
ca quia vel prima suscipienda non sunt nisi nobilitate ob
ligata. cum tamen ubi dicitur quod visitatores ecclesiarum recipere deb
ent subsidium aliquod p labore suo quod iustum est ut illi con
sequitur stipendium qui p quadam sui comodare tepium
aut obsequium. cum sit romana. ubi dicitur quod eps p consecra
cōne ecce. pot exigere moderatam pcuracōm. cum ex officii
ubi dicitur quod pcuracō racione visitacōis debetur et non quod
in aliis duobus casibus i. s. et iii. cum dicitur quod p operibus spū
alibus aliquid temporale datur. hec dictio pro notat causam effi
cientem large ut sub efficiente comprehendatur causa ad mi
nicularis sine qua non pot comode opera spūalia
impendi. et est sensus iste dat p operibus spūalibus aliquid tem
porale i. ad amminiculum operanti sine quo adminiculo non pos
sent commode expediri. licite pot. si enim
ut si quis rogaret sacerdotem quod celebraret ei missam
sacerdos non habens librum vel calicem diceret ei libenter
celebrabo si administretis michi librum et calicem non est
symō. et si dicatur iste misit sacerdoti librum et calicem
sed cum epō dat pcuracōm p consecracōne ecce. et non p clericis or
dinandis. Similiter datur cum sit ibi labor. Ergo eps ordina
re clericum pot in sua ecce. et facile pot habere expensas in
domo sua in qua habet victualia. Sed illa victualia

non pot comode ferre secum ad alienam ecclesiam unde necesse est ei de victualibus provide
ri ab ecclesia alienam consecrat aut visitat certum p vita eterna et pctorum remissione quod
non est symō cum non sit spūalis vita eterna et remissione pctorum. Ergo cum hic elemosina
detur et in pauperibus et quod est in nulla commutacione pot symō. sic committitur cum
platis qui non sunt domini sed solum dispensatores sacramentorum et aliorum. preterea vita e spūalium
terna et remissio pene pctorum cadit sub intuitu et pro nos venale adeo quod pacto ut

obsequium p beneficio uel
alio sibi dando nisi cum tale
obsequium sunt impositum ipi
beneficio. v. q. alienam p'bende
impositum ipi beneficio. v. q.
alicui p'bende impositum esset
alicui larga hic omnium sunt
quorum huius cantat cotidie
de beata maria missam ex
de p'ben. significat p spiritua
libus aut corporalibus aliquid
dare puta calicem ornamen
tis et similibus dixit quintum quod
non est symonia nisi inueni
atur pactum ut in eccia
unctio et fenatte uel olei be
nedicto. i. q. i. placuit plerum
q et ultimo decima statuimus
ex. e. ad nostram. In nomine
a ligua. distinguitur ab hec
et multis aliis aut eligit
uel ordinatur quis suis p
cibus aut alienis. In pri
mo casu quintum nec sit dig
nus est symonia. viii. q. i. in
scriptis. i. q. i. ordinaciones
. in secundo casu aut ille preces
sunt carnales aut spirituales
. si carnales et sunt p indi
gno indigno symonia est.
i. q. i. de ordinacionibus tunc
cum preces succedunt loco preci
i. q. i. sunt non nulli. si ue
ro sunt carnales p digno
non committitur symonia dum
modo ordinator uel elec
tor non habeat respectum
ad preces sed ad dignitatem persone
persone. ex de etate et quali
tate. i. q. i. latorem alii te

ut emat' aurum monetam di q est assensus et operacionum
sed non sic est de spiritualibus que conferuntur p munus
esse nec tamen corporale etiam est pactum unde etiam tamquam
tum est res corporalis nec in quantum datum. sed in quantum
fructus. i. in quantum prodit ex assensu cuius datum um
primum redi. i. penam debitam p peccatis redimenda. Non
tamen quod non hic locum redempcio huius uexacionis
sed ipse spirituali non cum constat p certo redimitur
uite p ecce. i. p negocio esse peccatum non p ecce subidam
da pro hic laborem. quia hoc esse symoniacum. Obicitur
quia carnalis corporale obsequium honestum sit pa
abile et postea et ex pacto pro illud recipi pecunia g
tum est iudicandum. q de pecunia. sed si daret pec
uniam p hiis dominio esse symonia. i. sine pacto g et
hic. Sol. dicunt quidam q licet dare p'bendam principali
p deo et so. p suicio licito ut sit sic fiunt sub fine
. sed contra est quia non possunt hic ordinari intencionem
quia si dicatur q episcopus dat p'bendam pro renunciaco
ne seruicii renunciat seruicium pro deum prima
intencio illicita est. et primus finis. s. dare spirituale
p temporali seruicio pro hoc dicunt alii. q cum dicitur
dat p'bendam p suicio licito hoc pro. p. non notat
causam finalem sed excitatiuam obsequium n. tale n
dz esse causa finalis sed potest esse excitatiua. sed tunc posset
dare pecuniam episcopo ut pecunia non esset peccatum sed excita
co episcopi ad dandam p'bendam sed ad agnoscendam
merita personis obsequium quibus cognitis danda
est p ipsis non p ipso suicio quia sicut dicit cantor pa
tientis amne plator p platoria sunt clericorum pecunia
aut si daretur episcopo ab aliquo non pro hoc aliquo etiam
meritum aut fidelitas probatur. sic probatur p posse
quia hoc honestum indebite impensa obsequium
quia licet iudiciis indebite impedi si impendat p spiritu
ali uirtute hiis principaliter sed quia hic p. notat causam fi
nalem excitatiuam sic dictum est. Si spirituale Po
ne iste sacerdos dz celebrare maiorem missam aliis
minorem. sed extra cum dicit ad nunc q iste celebra
uit p isto et ille p illo nunquam est licitum cum hic p'stet
obsequium spirituale pro spirituali. Sol. licitum est ex
cum et cum dicitur iste impendit obsequium spirituale pro

Sol. hic obsequium non dz esse
excitatiuum ad dandam p'bendam
p'benda

qui dispensauerunt in primo
articulo dicentes quod lici
te potest quis petere pro se ex
exemplo petri dicentis. ec
ce nos reliqui
mus omnia et secuti sumus te. quid
ergo erit nobis. ego distin
guo saluo meliori iu
dicio quod non potest pro se petere
ecclesiam uel dignitatem
uel aliud beneficium habens cu
ram animarum annexam
cum hic sencio cum hostiensi. priuile
gia supra dicta. et extra de iure
patronatus. pro ministris. beneficium
uero simplex si indiget
et sentit se dignum potest
petere absque metu peccati sy
monie. extra de rebus. ad au
res. extra de plebanis. c. ij. et in
hoc sencio cum aliis. si
uero non indiget peccat
ut patet per illam ad aures
et j. q. ij. illi qui. Item
notandum quod sicut spiritualia non
debent uendi uel emi
ita nec redimi. extra de sy
monia. querelam nec
aliquo dato uel reten
to uel promisso possideri
nec super eis transigi. extra de
transactionibus. super eo extra. de pac
tis. cum pridem. j. q. ij. quam
quis pro locata hoc tamen dis
tinguunt quidam quod
ante et post electionem uel
ordinacionem licite peti
tur. caucio que habetur
ex consuetudine uel approbata con
suetudine. xxiij. d. quod

aliquo spirituali. licet pro non uocat eum finalem aut
approbacionem. sed ad diuini cultus cum ille non possit cantare
loco alterius. nisi ille cantet loco ipsius. cum duas mis
sas cantare non debeat. significatur. ubi dicitur quod data
sunt prebenda cuidam ita quod missam de beata uirgine coti
die debet celebrare. pro spiritualibus. large dicitur hic spiritua
lia pro eo quod consecrata et deputata sunt in eis exer
centur diuina. calice. Non quod calix consecratus bene
potest uendi etiam ab ecclesia in eadem forma. prouiso autem
non potest uendi nec conflatus. x. q. ij. hoc ius porrectum. di
cunt quidam. credo quod talia uendi non debent uel contractum
sit in iure quod uendi possent. unde nec patitur
benedictus nec aqua benedicta cum pro eius aspersione dantur
tantum nec alia uendi debent. dedi. ubi dicitur quod pro crisma
te uel balsamo nichil exigatur. ad apostolicam. ubi dicitur
quod pro obsequiis mortuorum et benedictione nubencium et
similibus nichil exigatur preter tamen consuetudines obser
uentur. in septuagesima. ubi dicitur sic locus regiminis de
siderantibus est negandus. sic fugientibus offerendus est. or
dinaciones. ubi dicitur quod non per hostium intrant qui pre
cio aut precibus aut obsequio alicuius promoueri ordinantur. de ordi
nacionibus. ubi dicitur quod nec pro donum nec per gratiam nec
pro quorumlibet supplicacionem promittendus est aliquos ordi
nari. sunt non nulli. ubi dicitur de illis qui pro humana
laudem uel gratiam ordinant aliquos quas de im
pendio officii celestis tamen experiunt fauoris. sed quod
non potest petere. hospicio uel diuina. qualiter multociens sit contra
tum unde credo quod beneficium habens curam animarum non
potest aliquis petere pro se si dignus sit extra. ysaia. qui dixit
ecce ego mitte me. beneficium simplex. i. sine cura animarum
aut dignitate. si uero non indiget. hoc ideo dicitur
et credo quod ex quo aliquis promotus est ad sacros ordines
cum hic ordinacio titulum ecclesiasticum requirat potest petere
beneficium ecclesiasticum licet habeat in temporalibus unum quod
magis inducit ad peccandum contrarium loquitur. sed tantum
primitiue ecclesie quando clericus reddit erant et distribuebantur
de facultatibus ecclesie. prout cuique opus erat. ita nec redi
mi ab illo. s. qui ius habet percipiendi aliud possunt redi
mi sicut rediminuntur decime de manu militum in
ter eas detinentium. caucio. i. nuda promissio sine sp.

ad hoc quod
cantum
experiri

I

qūi. lxiij. d. quia scīa | a s̄riore uero que lz cau
cio qui peti pot̄ dum tn̄ honesta x. q. iij. cum lic̄
. ex. de electōne significasti | alij dic̄ qd̄ an̄
electōm nulla caucō siue pactio peti potest
et si p̄stat̄ symonia est. quia uidetur facere pp̄
hoc ut eligatur. viij. q. iij. talia. idem est si pmi
tat an̄ electōne securitatum uel post electōnem
i. q. ij. qūi pio. et in p̄dcō. c. talia. s̄z post electōm
bene pot̄. quia tamen nich̄ sperat ab eis. dū non
fiat et ex p̄cedenti pactōne. viij. q. iij. arnaldus.
a superiore uero pot̄ peti honesta caucō. et ante
et post electōne. xxviij. d. de syracusane. et. d. c.
optatum. et in hoc concordant cū primis. et hec
ultima opinio. mag̃ placet. Circa penam sy
moniacor̄ distingue. qui aut est symō in ordi
ne aut in beneficō. si in ordine nō recipit execu
cōne s̄z est ipō iure suspensus quo ad se et quo
ad alios. siue sit occultum siue manifestū sicut
et notorius fornica-
tor ex. de symō. tanta
et xxxij. d. c. vna est et
sic intellig̃ i. q. i. reperiun
tur. et hoc qz committere
h̄t furtum. Item pu
nitur depōne et infami
a. si de crimine suo i
uidici aliquo conuictus ē p
inquisicōm ul' denun
ciacōm. constitit. ex.
qui. sane ex. de accu.
Inquisicōnis. Item
nō pot̄ p repetere pecu
niam quam dedit non
qz alius bene accepe
rit. s̄z qz iste turpiter
dedit. xiiij. q. v. non
sane. si uero est symo
niacus quia contulit
ordinē symoniace l'
quia dedit ul' accep̄

sollempnitate iuramen
ti aut interpōne pignoris
aut fideiussoris. cū enim
caucō inuenitur in iure
siue adiectio intelligit̄ est
de nuda promissione. cū
aut̄ additur. i. dr̄ ydone
a caucō. ul' ydonee caue̅re
tacite
ag̃itur intelligitur est de caucōe
iuratoria pigneratoria ti
deiussoria. et q' hic dicitur
petitur caucō intelligitur
ab illo qui eligit ul' ordi
natur. petitur in qm̄ p alte
rum qui p superiorē uel pp
ter p eligētes. a s̄riore uero i.
p s̄riorē. que lz caucō nō tn̄
nuda promissio. peti pot̄ ab
ordinato ul' ordinādo elec
to ul' eligendo. alij dic̄. et bn̄. peti pot̄ ab illo qui eligē
dus est potest in qm̄ peti p electores a s̄riore i. p s̄riorē. et
an̄ et post. tn̄ lz q' dr̄ post. bn̄ dicat. s̄z credo q' nec p'latus
nec alius pot̄ exigere aliquam caucōm ab illo qui eligen
dus est an̄ electōm. et illa que introducit̄ ad cōtrarium
loquitur de iam elcīs nō de eligendis sino post hui' cau
cōm ul' hodie de consuetudine post cōfirmacōm aut con
secracōm epōr qm̄ an̄ pp̄ sp̄eum et mali exiguntur. in or
dine recepto. quo ad se et quo ad alios aliquam suspēsum
ee̅ quo ad se et quo ad alios est ee̅ suspensum ad sen
tenciam canonis ul' hoīs pp̄ quam suspensionem tc̄ sic sus
pensus abstinere ab offō. et illi qui hoc sciunt tenentur
uitare illum quantum ad execucōm illi' officij. Si tn̄
occulte sit suspensus hoc nō p sn̄iam canonis. qui hoc
scit. cōo q' si nō possit eū uitare sine scandalo nō tenet̄
eum uitare | quo ad se aut̄ tn̄ dr̄ quis suspēsus qn̄
tenetur ab offō abstinere. nō p sn̄iā canonis ul' hoīs
s̄z p simplicē prohibicōm iuris absqz sn̄ia. sic quilz sacer
dos existens in pccō mortali tenet̄ abstinere a celebracōe
si tn̄ celebrauerit nō tc̄ eum uitare in offō diuinis eius.
ul' quicqz alius. et si sciret eius peccatum. large aut̄ dr̄

beneficiū symoniace. ul' fuit
mediator symonie. sic̄ oc
tum est suspensus ipō iu
re quo ad se tm̄ sicut et qui
libet criminosus. nō tn̄ quo
ad alios. ar. ex. e. i. si quo nes
uenientis ex tue sūta. si uo
est magnum est ipō iur̄ suspē
sus. ex. e. accusatum quo
circus. xxxij. d. c. v. Item q̄
recipit beneficiū symoniace
tenetur renūciare benefi
cio i restitue oīms fruct'
perceptos. i qui percipi potuis
sent. xiiij. q. vi. si res aliē
na. i c. ex. de rescr. spol. grau
is generalit. eum possidens
sine titulo tenē ad omnia
dampna i lucra percepta et
percipienda. ff. de rei uendi. si
natus. c. gñalit. Item est
si hūt talem titulū quiup
nō titulo est hūd. ut puta
turpitē. i ec. legum interdicta
interdictu sest. C. de agricol. et
ceu. quicumdū. ff. quod metus
causa. sz i si partus i intel
ligit fructus qui fi sunt de
ductis expēsis que sunt q̄
rendorum congregandorū i con
seruandorum fructuū gratia
qui i deducuntur tam a bo
ne fidei quā a male fidei pos
sore. ff. de pet. hedi. si a patre. c. ult. Item intelligo sz
de fructibz quos nō expēdit in seruiciū ul' utilitatē
ecclē. sz in alios usus. Nam i qui depdandi cā accessē
it ad negocia mea gerenda. hēt contra me actionē nō i id
quod sibi obest. quia simplr ad negocia mea accessit
sz in quo ego locuplecior factus sū. ut ff. de nego. g.
si pupilli. c. et sz i siquis. Idem intelligo. de illo qui

eē suspensus quo ad alios. i nō quo ad se. ei
cius peregrinus. quod sacerdos peregrinū sine littere
ra commen. celebrare puatim pmittēd est. sz nō
debet punitri celebrare plebi ex quo nō est
certum de eius ordinacione nec hētur aliq̄.
noticia de psona eius ut ex. de cle. pereg. c. ult.
i ex hiis pōt colligi tal' distinctō quod quidā suspē
si sunt quo ad se i quo ad alios ut symonia
cus notorius. i fornicator notorius symoni
acus in ordine licet occultus | quidam sunt
suspensi quo ad se i nō quo ad alios. ut sac
dotes occulte peccantes | aliqui q̄ ad alios i nō quo
ad se ut etiā peregrini ignoti. reperitur i eīno
mīe anathematis sō p suspensione sumitur
large quia nō intrat p ostium sz aliunde in eum. Jo
x. qui nō intrat. i c. ut denūciacōm cū in denū
ciacōne nō agatur n ad pena nō credo quod pba
ta symō in modū denūciacōis debeat sequi
depō. ul' infamia sic sequi cū pbatur p accu
sacōm ul' inquisitionē turpitē dedit. ei autem
qui turpitē dat repeticō nō cōpetit nō tn̄ quo
ad alios. quia alii nō deēn̄ eum uitare in officio b;
sciant eum. Item qui recipit supple sciente papi
potuissent. a possore sufficient diligenti sine
titulo. titul' appellatur hic iustū ul' cā possidē
di. ut emptō uendicō. donacō i silia contra le
gum interdicta. ut siquis dolo ul' metu inducat
aliquē ad uendendū ul' dandū s. aliquid. hec eni
donacō ul' uendicō hēt pro titulo. aut siquis
uendat suu sui gleba. aut glebam sui suo q̄ sibi b;
lex expilendi depdandi. aūo i dampnificandi
siue furandi sine alio iure actionē negō i accō
autē eius psequē
di in iudicio quod sibi
debetur. Idem intelli
go quod ad perceptos i per
cipiendos fruct' tenē
symō p eum hūit be
neficiū eccliāticū. bone
fidei pos. puta ipō

sciente· et consenciēte fc̄a fuit
symonia· ul' statim cū sciuit
non renūciauit· ar. ex. e. de symo
niace· ⁊ sicut tan̄s circa similit'
si eēt· bone fidei possessor tene
retur non de consumptis
fructibꝫ· sꝫ de extantibꝫ tm̄· C.
de rei uendi· certū· Itē hec de
pena clicor'· laici aut' debent
excōmunicari· v· q· i· reperiunt·
Siquis epc. ¶ Sꝫ quid de pecuni
a ul' possōne symoniace accep
ta cui restituetur· R̄ omnia debe
re restitui illi eccē in cui' iniuriaz
data fuit· a quocūqꝫ accepta fu
erint· siue clico· siue layco· siue
principali siue mediatore· siue
alio· ex. e. de hoc autem ex. e. ne
mēns· ꝯ ubi restituitur ei qui
dedit solō· dut' quidam illud
dispensatiue fcū fuisse· alii
distinguunt quibꝫ assencio q'
si remanet in sclō· ille qui dede
rat pecuniam nō est ei restitutio
facienda· sꝫ eccē· ut sup. Si ue
ro trāseat ad religionē· ul' si iā
erat psona religiosa ⁊ trāseat
de illo monasterio ad aliud dꝫ
restitui simplr' et possōnes sal
saltem quo ad usū fructum
illi monasterio ad quod ingredi
tur· ut sicut h't onus h'at ⁊
emolumētū· ⁊ sic loquitur q.
ruum simile· xvi· q· vi· de lap
sis· xxvij· q· i· siquis rapuerit·
Item scd'm quosdam punitur pe
na depōnis· et infamie· symo
niacus in benefō sicut supra
dcm̄ est· de symoniaco i ordi
ne ex. de accu· It' scd'm quosdā

nesciente cōmissa est symō ⁊ diu pos
sidet beneficiū sꝫ postmodū cū sciuit sta
tim renūciauit· ꝯ tenetur dn̄o rein
sū fructuū qui fruetur statim ipō mor
tuo ⁊ redibit ad ppetuitatē· est aut ius
usus fructus ius utendi fruendi reꝫ
alienis rebꝫ· salua rei sba. ¶ Pone q' dat
albi ⁊ toti collegio pecunia p aliquo i
monachando ul' canonicando ul' aliquis
clicus sclaris ordinād' dat pecuniā epō
p se ordinādo ul' beneficiando cui resti
tuetur pecunia sic suscepta· R̄o ū albas
et totū collegiū est in culpa nō dꝫ pecu
nia remanere penes id monasterium· quia
pecunia se fecit indignū· sꝫ danda est
pauperibꝫ p dispensionem superioris· si aut'
sit possō data nō pecunia· sibi' auctē
superioris dꝫ alii monasterio assignari ul' pre
ciū id pauperibꝫ erogari· si aut' nō totū
collegium eēt in culpa· sꝫ solus albs ul'
aliquis de collegio nō debēt delictum
pr' redimtare ul' dapnū eccē· vnū possꝫ
p'stolum· psō sū pecunia illa remanere
penes id monasterium p̄stum cū in eius i
iuriam data sit· ita tm̄ q' illi qui fuint
in culpa qūtū possꝫ sr' alienū eeūt a dō
mo domini pecunie ul' possōnis· ū aute
scolaris dat pecuniam p h'ndo beneficō
pecunia illa dꝫ refundi in utilitatem
eccē ul' p'bende qui sic eiunt ipō anno
to ab illo uiro forte dedit illam
pecuniā alicui collegio sclari p h'nda i
prebenda in quo casū debet fi' de illa pecu
nia q' sup' dcm̄ est de pecunia data albi
⁊ monachis· Si autē aliquis dedit pe
cuniā p h'ndo ordine· si ille qui ded'
nō h'ebat unitū ecclīcū· illa pecunia
dꝫ cedere illi cathedrali eccē in cuius
nominatam data est· si aut' h'ebat unitū
cuius ad c' titulū debeat ordinari sꝫ

inquisicionis. Id tamen intelligit illud de deponendo non ab ordine sed ab beneficio tantum ne, prelato in modum denunciacionis vel inquisicionis. quia si in modum accusacionis deponitur ab ordine et beneficio sicut in pluribus aliis criminibus regulariter. Restat videre que dispensacio fiat erga symoniacum distinguendo circa ordinem. iiij. casus in quibus prohibita est penitus dispensacio. versus. Si bis ordo datur seu baptismus repetatur. sive ut eiciatur fidelis status ordo petatur. vel si presbiteri ut utrumque symoniace operetur. ut dispensetur symoniaca penitus habetur. i. q. vij. saluberrimum de con. d. iiij. eos qui bis. i. q. vij. convenientibus. viij. q. i. ab excommunicatis. alias dispensari potest in ordine a papa ex plenitudine potestatis. et cum illis quibus scientibus ordinata est. extra e. nobis i. q. i. erga symoniacos. Sed numquid episcopus potest dispensare cum talibus dicunt quidam in contrarium quia non ar. extra de iud. at si alii dicunt quod melius quod sine crimine nescientibus ordinantis pretium interventum est postquam simpliciter renunciaverint executionem ordinis potest episcopus dispensare extra e. de symoniace. quod intelligo si non fuit data pecunia ipsi episcopo. Nam si episcopo fuisset data non posset ipse dispensare propter turpitudinem suam. sed solus papa. i. q. i. erga. si quis neque. i. q. v. presentium. si vero non data fuit episcopo sed collaterali episcopo ignorante potest ipse episcopus dispensare dispensare i. q. v. presentium.

Dispensacio cum symoniaco in beneficio fit quadruplex. s. parva magna maior maxima. parva ut habeat laicalem communionem. magna ut post penitenciam in alia ecclesia in suo ordine remaneat. maior ut remaneat in eadem. sed in minoribus ordinibus. maxima ut in maiores in eadem exequatur. non tamen habeat prelacionem. i. q. v. c. i. Sed numquid cum istis poterit episcopus dispensare dicunt quidam quod in nullo casu potest episcopus cum symoniaco dispensare ar. extra e. nobis. alii dicunt quibus assencio quod si ignorante eo cum eo cum eo vel beneficium acgnatis aut fideiussor pecuniam pro beneficio optinendo ab episcopo vel alio prelato ecclesiastico aliud tamen esse sit facta iniuria. si ecclesie illius est prelati in ecclesia vel preter de consensu prelati de penitencia dicitur. esse penitus in inquisicionis et esse et penitus [illegible] ecclesie deponitis ab ordine et beneficio. prohibita non presbiteri sed aliis baptismus repetatur sine ignorantia sine [illegible]. si autem aliquis baptizatus probaverit dubitans an fuit baptizatus ad cautelam se faciet baptizari non absolute sed sub hac forma. si non es baptizatus et c. tunc non iteratur aliquid in iteratur committitur. sed quid cum quis scienter pro sit ordinatus a catholico episcopo in odium ecclesie se fecit ordinari ab heretico vel utrumque symoniaco. i. a symoniaco interveniat tamen exceptio ordinacionis. alias. i. in aliis casibus ab istis iiij. a papa. credo tamen istis potest dispensare papa. sed quia longe difficilius tamen dispensat in illis iiij. quam in ceteris. idem habetur de magistro cum talibus qui ordines receperunt symoniace. solus papa supplet vel successor illius episcopi cui cum aliis ordinatus maxime [illegible] ordinati ut [illegible]

quirit. symõ. cõmissa ẽ. po
test epc dispẽsare ĩ ut denou
o cõferatur eidẽ benefiũ cum
ei purte ac simpl'r renũciauẽ
rit. q tales symoniaci non
sunt. ex. e. de symoniace.
hoc autẽ intellige. si epc sub'r
ignorauerit. Nam si scien
ter tali benefiũ cõtulissz. nõ
ipe set superior possz dispensa
re. ar. i. q. v. e. i. et ex. de cõ. q. di
ui. diuisis fallaciis ren̄. si
uero beneficiato sciente. so
lus pp dispensare pot. ex. e. i.
de regularibz. Item pot dis
pensare cũ illo qui sola in
tencõne seu uoluntate oc
cultam cõmisit symoniaz
q nõ inuenio sibi phibitum.
de sen. ex. ar. ex. Nuper tuno p cõdig
nam penitẽciã liberatur ex
toto. ar. di. l. de hiis uõ r est
expssum in dec. noua. ex.
e. mandato. cũ illo quoqz
qui ordinem ul' benefici
um contulit symoĩace.
ul' fuit mediator sy. dum
tñ sit occultum. 1 cum eo q
carnales interposuit pces ĩ
p indigno nulla alias int
ueniẽte cõdicõne ul' pac
to. Item cum illo qui or
dinem recepit inuite aute
susceptis. 1 cũ eo qui recep'
symoniace benefiũ p q̃m
resignauit. in execucõne
ordinũ credo saluo meliori

benefiũ ul' comitaliũ in dyocesi alterius epi. hoc
ĩ pot metropolitan' ũ magistr. laicam cõionẽ. i. q̃
laycis datur in pascha ul' aliis sollempnitatibz
cũ illis qui adepti sũt benefiũ p symoniã. sz sup
ior. 1 ĩ successor dispensare pot. quod habeat in illis
idẽ benefiũ. ut dixit quidam simplex et epc ĩ illo
pot dispensare. q tal' symoniac' habeat aliud bene
ficiũ. eccam. ĩ aut prebendam. 1 in ur sentencie hug
ucio qui notauit ex. i. d. capliũ. i. q. i. in pũa q̃d
clicus qui adeptus eccam p symoniã. 1 si nõ possit
illam retinere. deinde aliã tñ nõ phibetur hre. cre
do autẽ q nec in illo nec in alio bñficio pot epc dis
pensare cũ tali remanẽte in sclo. 1 hoc satis pot 1
colligi. ex hoc q dicit magr' ho. cũ. ii. dicat q solus
pp in hoc casu pot dispensare. nõ distinguat utrũ
in eodem benefico ul' in alio. tñ dubiũ est. q ĩ illo l. bñficio. alio aũt ñ dispensare
hoc iur notasse tancred. ex. symõ. nobis. hoc ĩ hũ p.
p hoc q dicat dec. ex. e. qm̃ symoniaca q ỹres qui sci
ent ingdiunt religionẽ p symoniã qui retrudẽdi sũt
in artius arctius monasterium ad agẽdam pniã
sz facil' dispẽsatur cum regularibz. qm cũ sciẽn
bus cum g' nõ dispẽsatur sũ in regularibz. q re
maneant in illis locis. sz retrudantur alibi ad pe
nitẽciam. multo fortius cũ sciẽn dispẽsand nõ est
in bñficio. nisi sit tale q ĩ uideatur oẽ locus pnie
sz tale nõ est eccã ul' prebenda immo pus locus honoris
g nõ pot dispensari cũ tali in tali bñficio il por
ipin. cõdicõne ul' pacto. ut magr' sentire. q si
condicõ ul' pactum intercessit nõ possit simplex
epc cum tali dispensare in execucõne ordinum
cũ nõ distingat magr'. hiemt ordines susceptos
añ beneficiũ receptũ. 1 post. ut sentire q in execucõ
ne utrorũqz possit simplex epc dispensare. q pla
num est de illis ordinibz quos nõ recepit ad titulũ
beneficii p symoniaz adepti. sec forte de illis quos
suscepit ad titulũ ill' cũ illos p quandam consequenciam
uideatur hre p symoniam. p illam regulam quic
quis altum eorũ uẽdit. siue quo nec reliquũ puenit.

neutrũ iuidit dẽcẽ bñquit. sz q fauores sunt ampliandi. tam pot credi q epc in
utroqz possit dispensare cũ nõ sit expsse phitus. ut ĩ sentire magr' q cũ tali sym

penitentiam

iudicio post legittimam penitenciam possit episcopus suum
si ab illo sit promoto in minimis, alioquin metropoli-
tanum debita discretione adhibita in penitentiali iu-
dicio dispensare per iura supra proxime allegata. qui
vero sic scit vel credit consentientem eidem contulis-
se ordinem vel beneficium principaliter propter obsequia
sive preces carnales a se vel alio impensas, credo
quod si erat indignus debeat resignare, quia tunc
succedit huiusmodi precium loco precii, alioquin si erat dig-
nus non tenetur. Sed secundum penitentie de intentione cor-
rupta, i. q. i. sunt nonnulli, extra de eta. et qualita. [tum ad]
extra e. mandato. Quid fiet de monasteriis in qui-
bus plures monachi vel regulares vel alii religio-
si vel moniales symoniace recepti sunt. Dicas
quod sine exceptione pure ac simpliciter debent renunci-
are, sive subditi sive prelati, et si ipsis scientibus fu-
it commissa, extra et post concilium generale sine spe resti-
tucionis de suo monasterio repellantur et ad agen-
dam perpetuam penitentiam sub hiis personis in locum arcio-
ris regule retrudende. Si vero ante concilium et ip-
sis scientibus, removere de monasteriis que perperam
sunt ingresse debent in aliis locis eiusdem ordi-
nis collocari. quod si commode
non potest fieri, ne dampnabili-
ter in seculo evagentur, debent
recipi in eisdem monasteriis
dispensative de novo mu-
tatis prioribus locis et inferio-
ribus assignatis, extra e. dilectus,
et contra. Quando symoniaci si a
ipsis ignorantibus sive ante con-
cilium sive post renuncient
ut supra et postea possunt eligi de
novo. Mutatis tamen locis ut
supra extra e. ex insinuatione.
Item in primo casu si non in-
venitur arcior regula, credo cum Jo. quod post renunciationem ordinatur in aliud
monasterium eiusdem regule. quod si non potest commode fieri, fiet renunciatio non ad tem-
pus, ar. lxxxi. di. valet, et postea eligatur de novo ut supra. et hoc maxime
ubi agitur de penitentia. Item credo quod cum talibus possit dispensare in certa

symoniaco non possit episcopus
episcopus dispensare ut recipiat
ordines cum loquatur tantum
de dispositione dispensatione
circa executionem ordinis
non circa receptionem. quod multo
fortius cum facilius dispenset
in beneficio quam in ordine
nec possit episcopus cum eo dispen-
sare in beneficio recipiendo
probabile est quod nec in ordi-
ne suscipiendo possit. nisi
intret religionem in quo
casu propter favorem religionis
credo quod possit episcopus dispensa-
re si occulta est symoni-
a. si autem manifesta vel dif-
famatus est de illa, non
possit quod sicut infamatus
tenetur episcopus procedere ad inquisiti-
onem vel purgationem in-
dicere. diffamatus est au-
tem symoniaca occulta de qua
non constat per sententiam vel confessionem in iure factam
aut per rei evidenciam que nulla possit tergi-
versatione celari. metropolitanum quando dispen-
sabit archiepiscopus cum non sit ordinarius eius nisi in casibus
expressis in iure quorum iste non est unus. Sed hoc intel-
ligendum est quando archiepiscopus habet de consuetudine recipe-
re ad confessionem subditos suffraganeorum suorum. si
erat indignus ex aliquo crimine quam ex hoc symoniace
de suo monasterio repellantur. non tamen poterunt
in seculo remanere sine sed per papam in aliquod arcie-
rum competentem per prelatos seculares et per illos qui
presiderunt capitulis religiosorum que celebrantur

distinctionem predictam ext.
ul' in capitulum dum tamen ipsi
non fuerint participes si-
monie. tunc enim cum ipsi
puniri debeant. ext. de
lectus. Non debent exce-
dere sed privilegium
optinuit. immo uidentur
amisisse potestatem eli-
gendi. et alii qui non
peccauerunt acquisiuisse
ar. ext. de electione. cum in
inuencione. Si uero alie
electionem contradicitur per si-
moniam eo ignorante
actatum non habente com-
missam contigit repro-
bari. cum eo sit per placacionem
ad quam talis electus fue-
rat illa uice non poterit
episcopus dispensare quoniam ne-
cesse eum quia ignoran-
ter recipit simpliciter bene-
ficium per symoniam acquisitum
praemittatem per liberam
resignacionem episcopi dispen-
sacio tollerabitur. ext. de e-
lectione. si alie. quam ptr-
uit nouas constit. Item
duo casus sunt in qui-
bus debet eligi non sunt sy-
moniaci nec tenentur
renunciare. unus. Si
inimicus meus daret
fraudulenter pecuni-
am pro electione mea
ut postea quassaret
eam electionem. et ego penitus
nesciens ignoras. alius
si me inuito et expresse

secundum statuta concilii concilii generalis. Fratres aliquid munere
renunciarent. quod si renunciarent quod sperant restituam
ad non renunciaverunt. et sic iterum recipiuntur. ergo possunt
taliter recepti manere. ita tamen quod peniteant de intrancione
corrupta. si non interuenerit condicio ul' pacto ubi agitur
de prima. non quod magis intelligit rigorem predictum sui ardui
est in occultis symoniis et in foro penitentiali. sed non con-
stet de crimine per inquisicionem. ul' in foro iudiciali. quod ter-
ne credo per constitucionem illam quam symoniaca que non
loquitur de inquisicione. licet contradicant quidam. et quod
non obseruandus rigor ille nisi constaret de crimine per
inquisicionem. ul' in foro iuris. ar. ext. e. dilectus filius
in loquitur de inquisicione potest dispensare loco religio-
nis assignando. sed numquam in ordine potest quod fiet in fauorem
religionis. Sed quid de isto qui per symoniam alienam ign-
orans ingressus est religionem ul' optinuit beneficium uel
ordinem et statim cum sciuit renunciauit. sed mansit in ordi-
ne susceptio. et aliud suscepit quis dispensabit. credo
quod episcopus possit quia non est symoniacus. sed ille grauiter peccauit
de alie uero ul' capitulo. non credo quod possit circa ordinem dis-
pensare. quia non recolo hoc esse sibi concessum. alie electionem
simplicem factam a collegio et ad placacionem quod si per regem ul'
aliquem singularem personam et patronatus huiusmodi fieret hec elec-
cio ad placacionem ul' per collegium ad simplex beneficium. credo
quod possit episcopus dispensare quod post resignacionem iterum eligeret
reprobari per formam supple. quia si non constaret de hac symonia
nisi per confessionem occultam in foro penitentiali factam ante con-
firmacionem electionis ul' postquam adeptum iam beneficium pos-
set episcopus sicut dictum est dispensare illa uice et uacacione
quia in alia uacacione potest. simplex beneficium. quod est sine
placacione dignitatis alii tamen appellant simplex benefi-
cium quod non habet curam animarum annexam. ut est e. de pred.
secundum et j. de etate ordi. e. quid de illis. dico ergo quod in tertium
curam animarum annexam habente et absque placacione dignita-
tis potest in hoc casu episcopus dispensare. sed non potest si sit ibi
dignitas annexa. quia tunc non est simplex beneficium
ar. de preben. c. ulti. ubi dicitur quod non est simplex beneficium
ubi est rectoria dignitas. Si inimicus. credo tamen si in-
imicus meus daret pecuniam episcopo in preiudicium
meum. et hoc sciente aut quoniam episcopus notaret me ad illud

contradicente aliquis la
tenter dedit ul' pmisit
pecuniam ep̄o nolenti
confirmare electionem
et collata alibz sunt ex
e nobis · et sicut et hoc
intelligas si uerū eēt n̄
postea forte consentiente
tam pecuniam solue
re · pmissam aut red
dendo soluendo ut ī
illa · sicut · Item queri
utrum cōsuetudines
certa pstandorum conuen
tus post receptionem uel
ex exactiones et extorsi
ones quas plurimaz fa
ciunt in consecrationibus
ep̄orum bn̄dictionibz abbatum
et ordinibz clericorum dn̄
tes tn̄ est tam dupli scp
torum tn̄ · portario · tn̄
cantori ul' filiibz qi in
qm̄ · utrum h' eam duc
ant symoniam ut q̄d
nō · quia recipere in su
ptus istis pei talibz acti
nō est symonia · i · q · i ·
iudices · Item consue
tudo facit nō eē delictum quod al' eēt delict
um · xxxii · q · iiii · uxores q' qn̄ in os etiam eti
nē nō erat · et in' expressum · lxiii · d · quia · i
q · iii · quantum ō in talibz consuetudo nō mi
nuit pctm̄ · s; augz · ex · e · uo sat · Item nec pas
tum nec pastillum dz quis recipere i · q · iii · si
quis obiecerit · et expresse, phibentur hom
ina · ex · e · c · ii · solō si talia exacta ul' extorta · i
psoluuntur : symoniaci et qui receperint et qui
dederint cū giezi et symone condempnatur :
nulla consuetudine obstante · ex · e · c · i · cm̄

et cōstat ita q' nō uocaret me n̄ pmiū ad recipere · Arg.
nō debent · soluendo · Pone q' solueri ac reddentur g's
potest dispensare · pro sic · si fuit pactum · et licet ruinale
ratio reputatur tanti uicio mandato cōpetur · pot tn̄ ep̄s
dispensare q: requieta nō fuit symoniace in receptione
beneficii · sic notatum · eē · ex · de symō · sic nob · portario
Pone quod aliqs dignus ordinari dat actus ex deo
tus · ul' nō exactus ianitori ut pmittat eū intrare
ad ep̄m ad petendos ordines · ul' abbas ad petendum con
firmacionem sue electionis · nūquid est symonia · pro · q' nō
si nō dat corrupta intentione · s; ut p intercessionē illorum
quibz ē datur consequatur q' intendit · Similit' credo q'd
si albs ul' alius det aliquid familie ep̄i ne uideat
auarus · et ut magis placeat · et facilius h'eat accessum
ad ep̄m · ac si de largitate laudetur · nō est symō · si nō sit
corrupta intentio ut dictum est · s; talia possunt fieri cū pacto
ut si fiat cū iactantia ul' manus glie · utrum h' i · ea q'
exiguntur ul' redduntur · p hanc consuetudinem · mos
erat · mos appellatur diuina reuelatio · que et aliū
sus appellatur eā quia reuelatione antiquitus licuit plures
habere uxores · ut ex de diuorciis gaudemus · in talibz
s · singulti religionis uendicatio poratum · et exactionibus
que fiunt p spiritualibz collatis ul' feudis · pastum ex p'c
sū est · et q' prandium nō debetur p aliquam cōsuetudinē
ab illo qui recipitur in canonicē · ex · de symonia · Iacob
exacta ul' extorta · i · p exactionē · ul' extorsionē · nō
cū q' receptus in canonicē sclarem · ul' ciuem · si p deuo
tionem quā h't ad ecclesiam in qua receptus est · et ad fratres recu
pientes dat eis prandium ul'
cappā sericā · ac si quis ep̄o
qui dedit sibi prebendam
rogatus ul' nō rogatus ul'
nō rogatus dat palefridum
ul' aliud dat in quantum p de
uotionem ul' dilectionem extor
tam ex gratia sibi facta · aut
sicut p nepote ul' filium
receptum in monachum
ex deuotione dat aliquid
i monasterio ul' fratribz nō

Obiectiones iacob · viii

7

I

fingit p certo. si ue(r)o electus
secundum ordinatus. seu alius p(re)
cis no(n) exactus. sz gratis ali
quid offerat. dicit q(uod) dat
q(uia) si fit ex pactione p(re)cedente
est symo(nia). alii no(n) alii (et) me
lius distinguunt utrum i(n)
p(r)incipaliter detur p(ro) illud an
no(n) ita q(uod) aliter esset daturus
in p(r)imo casu est symonia q(uia)
dare est q(ue)ndamq(ue) dare (et) ac
cipere q(ua)ndamq(ue) accip(er)e. i. q.
i. eos um si. (et) q. iij. siquis pre
bendas. in secundo casu no(n) est sy
mo(nia). ex(tra). e. (et) si q(ue)stiones et dilec
tus. in fi. dz tam quilz in h(oc) s(er)u
s(er)uitia a malo. sz ab omni
sp(eci)e mali s(ecundum) ap(osto)l(u)m abstinere
nam licet ordinat(us) ul' ordi
nand(us) electus ul' eligend(us) no(n)
dz tamen intencione corrupta
nec alius recipiat cum inten
tione corrupta. tam(en) r(ati)o(n)e tem
poris ut si in ipsa collacione
ul' paruum an(te) ul' paru(m) post
ul' ratione loci. ul' p(er)sone. ul' rei
q(uae) datur surgit (presum)ptio ul'
pro. ul' contra. i. q. i. emendari
ex(tra). e. si q(ue)stiones. (et) e. c. s. mit
titur. ex(tra). e. audiuimus. Item
no(n) sunt excusati a crimine
symonie qui rei nomen
et tempus solucionis muta(n)
tes nummos quos p(r)imo cris
males eo q(uod) crismate ul' in
crismatis recepcione daren
tur. secundum paschales. e(ss)e (con)
suetudine media. xl. mu
cupant. ex(tra). e. ca. tam. It(em) per
q(ue)stione(m) p(r)imam s(ub)s(equen)t(er) intel

credo esse symoniam. siue det longe post gratiam sibi
factam siue cito p(ost). si uel hoc faciat requisitus. cum indige
aut hiis quibus dat ul' no(n) requisitus qui no(n) indigent
dum tam(en) h(oc) faciat no(n) corrupta intencione. ut q(uia) no(n) p(ro)
beneficium acceptum hoc faciat. sz p(ro)p(ter) deuocionem. ul' dilec
tionem ex collato beneficio generatam. (et) tale d(ict)o i(n)t(er) canio
nicus dedit epo palefridum p(ro)p(ter) p(re)bendam s(ibi) datam. sim
p(ro)p(ter) notet causam motiuam remotam uerum est p(ro)p(ter)o. Sia
notet causam motiuam p(ro)pinquam falsum est. q(uia) p(ro)p(ter) p(re)bendam
p(r)imo (et) p(r)incip(alite)r no(n) dedit. sz p(ro)p(ter) deuocionem ul' dilectione(m).
que est p(ro)pinqua causa mouens. Si aut(em) notet applicacionem
numquam licitum est dare temporale p(ro) sp(irit)uali. q(uod) aut(em) dixi
no(n) esse iudicandum symoniam ubi no(n) est corrupta inten
tio intelligo i(n) foro penitentiali. quia iudicatur s(ecundum) intenciones
in foro aut(em) causarum ubi sunt p(ro)bata iudicatur in p(re)dictis
casibus. Si aliquis rogatus ul' exactus dat quid
in recepcione ul' p(ost) recepcionem modico tempore p(re)sumetur
symo(nia) ex(tra). eodem. p(re)terea. Quid si exigatur aliq(ui)d tamquam
debitum in talibus. iste tamen qui dat no(n) dat tamquam
debitum. sz ex deuocione numquid est symo(nia). Bo(nu)m
est symo(nia) quo ad eum qui exegit. dantis no(n) est corru
pta maxi(me) sz dat cum p(ro)testacione. s. q(uia) no(n) reddit ut
debitum. sz donat ut gratuitum. Quid si nollet re
cipere n(isi) solueretur ut debitum q(uia) noluit frangere frang(er)e
consuetudinem suam. Ego. credo q(uod) tunc h(abe)t dz dare. no(n) nichil
exactus. i. no(n) ad exactionem rei tamquam debite. dic(un)t
quidam. (et) bene ut credo. michus hoc d(icit) magister
secundum suam opinionem q(uod) tum dictum est s(upra). p(r)imo credo
uniuersaliter esse p(ro)p(ter) d(ictum). s. si p(ro)p(ter) notat applicacionem aut causam
p(ro)pinquam motiuam. no(n) h(abe)t ut dictum est temporale p(ro) sp(irit)uali
si aut(em) causam remotam licitum est. sic dico ul' deuo
tio sit causa p(ro)xima mouens. Dubium q(uod) sit causa remota ul'
actionale. alias esset datus dat uir. hospic. (et) tamq(uam) ul' diuina
numquam hoc contingeret. qui n. ep(iscop)o pater intronizat par
chiorum. tunc cum consueuit ab eo re
cipere marcham auri. quando ul' quam dari. sim no(n)
intronizaret esset p(ro)p(ter) hoc credo p(re)ter solem p(ro) ad h(oc) eius
cedo i(n) q(uo) n(on) in talibus datur ad temporale no(n) ut debitum
sz q(uia) ibi facere consueuit no(n) est symo(nia) intentione corrup
ta. q(uia) sufficit q(uod) ad diuinum in foro. s. causarum q(ue)stionem p(r)imam i(n) foro p(e)n(itenti)ali. fingit p(re)supto

.n.

ligni solutam/aliam .s. u
tiam rōne alicuius cōsuetu
dinis possunt exigi aliqua
p benedictōibz nubenciū
sepulturis uel exequiis o
mortuorum crismate uel ole
o sc̄o uel quolibet ecclastico sac̄
mēto .s. in quo gratia con
fertur. quod dico ꝓpter matri
monium in quo nō confertur
gratia. et ideo pro eo potest dari pe
cunia. ex̄ de spōsal. de illis
hoc est dico ꝑ calice consecto
uel similibz que possunt
uendi absque periculo symonie
ex̄ eadem forma. aliis exc
eccl'ias in casibz necessitatis quas
reperies .i. de emptione et uē
ditione. Itē uidetur quod si
nulli rōne cōsuetudinis
possunt aliq̄ exigi pro intro
nizandis epis uel abbatibz
uel quibuscumque prelatis eccl'i
asticis inuestiendis. Item
p danda absolutione. Itē p io
uire decimarum. Item p exer
cita iusticia seruāda. quod in
omnibz hiis recipere pecuni
am uel equipollens. symo
nia est nō obstante cōsuetudine, probantur
hec omnia .i. q. iii. saluator. si quis prebē
das uendentes. x. q. ii. hec. xii. q. ii. au
ex̄ e. cū in ecc̄ ad aures. Si tamen laici ex
pia consuetudine solent aliquid in se
pultura uel ~~benefō~~ benedictōibz nuben
cium uel exequiis mortuorum uel aliis
prestare licet hoc nō possit a sacerdotibz exigi
nec propter hoc debeant sacramenta differri ex
post facto per epm̄ ueritate cognita debent co
gi talem consuetudinem obseruare. ex̄ e.

s. e. s. Itē queritur exigi aliq̄ et reuera nō debentur. ubi
sacerdos qui facit sibi canonice uel sacerdos de hoc quod in tali- *cāni*
bz solet dari uel qui exigit talia ad minus perdit suum officium
uel est post. si extorqueat per uiolenciam. aut exi
gat nimia actionibus uexando eum in iudicio et ille qui op
ponit impedimentum aut est uerum dum tamen ad extorquendum *fictionem*
dum hoc faciat symoniacus est. in hiis tamen symonia
cis credo simplicem epm̄ posse dispensare cum
penitente. pro eo reuera nō pro ipso sacramento matrimo- +
nii datur pecunia. sed pro labore uel sustinendo dat
dōs uiro ex parte uxoris. quod licitum est. De bn̄dictōni
bz nubencium. quid de sacerdote qui quando duo de diuer
sis parrochiis matrimonialiter coniunguntur. nō uult
dare licenciam alii sacerdoti de facienda bn̄dictione
nisi data aut promissa sibi pecunia. et quid de illo qui
nō uult dare licenciā proximo suo cōfitendi alii
nisi p pecunia. Respondeo ad primum quod si hic sacerdos nō intend
uendere licenciam bn̄dictōis faciende. Sed prouidere sibi de por
tione oblationum. que ipsum contingunt de iure proprie *et ꝑuā*
nō est symonia licet forte peccet uel puniatur. cum hic tn̄
nus esset scilicet illam bn̄dictōnem facere. si tamen ex certa sciā ma
iorem exigit summā quam prestimatur deberi uel alterius
portionem ipsum cōtingentes uiro prius potest quod nō tamen si- *p̄sum*
bi prouidere uoluit de portione sibi debita et eam ext
mare sicut dantur alii fructus ecc̄e ad firmā. sed eam
arbitrio licenciā bn̄dictōnis faciende uendere. ad aliud
dicendum est quod symoniam committunt hic sacerdotes sac̄
mento nūquid symonia est uendere panem bn̄dictum uel
aquam bn̄dictam. Respondeo credo quod nō
in receptione eius talium cōfertur gratia
remissionis peccatorum quod tamen ad uen
alia hoc est dico quod nō datur in eo gratia +
nec cōmittitur symonia. calice cō
secrato nūquid pallee altaris
et cetera ornamenta bn̄dicta uendi possunt
sine talis eccl'ia. Respondeo ut magistri in
nuit quod sic propter hoc quod dicitur de aliis in ca
sibus hoc cōcedi in casu necessitatis in
eadem forma. cōflata autem possunt
uendi laicis iure decimarum emi.

9sti· ad aplicam· ¶ Item
lus pbr prochial' debet
pce pcio ul' fauore ul'
consanguinitate celes
re epo pccm publicum
prochiani sui ul' cumi
digne penitente ad re
conciliacom adducere
et testimoniu reconcilia
conis fere ul' quoniam lin
ore digne penitentem
a reconciliacone remo
uere· qz utruz symoni
acu est· ex e nemo· ¶ Ite
nuquid sacdos pot cel
ebrare missam p denar
iis· dic q si tene ex of
ficio ad hunc missam
ul' exequias ul' fami
le pp hoc exige aliad ·
symoniachu est· i· q· ii·
uenientes· Si uero n
tene· i destitut ei sup
tus· licite pot recipe·
i· q· i· ducet· i pot locare
operas suas· ul' ad di
em ul' annu sicut fa
ciunt coducticii sacer
dotes· ex ne plati iu
ces suas· i· c· ult· sicut hr supra no tnte ad h
aut oz cantare gratis aut cessare alias uide
tur facere ex auaricia· i licz forte no eet symo
niacus cu nemo teneatur suis stipendiis mili
tare· xii· q· ii· caritate· ex c· cum sit tn turpe
lucrum est· ul' ad minus hr speciem mali a qua
docet nos ap· abstinere· i· i· q· i· eciam· luii·
d· gra' celebrata tn una missa qui celebrat
scdam pro pecunia ul' homicidiu· adulacone
ne indistincte· no euadet dampnacom de
9· d· i· sufficit ¶ Sz hic cosequent de precioni

do ul' redimndo de manu alicui illis quis hz ·i· qz hoc no
licet· u au ti no hz· licz hoc sic qui redimunt decime
de manu layco qui nullum ius hnt· i· sticia con
tica ii qn datur aliquo epo ul' aliis precedendo iure f
spualibz· idem i credo· si fit tepalibz ex quo p eccam
asticam quis oz hr i i iguc reddi doe cantic mfacois fia
laycus eis uendit i recipiat pecuniam p fenda sima ul'
facienda iusticia· si teiupalibz licet· sit gnc pccm no
est symo· in sepulturis u o d; p sepulturis· qz hoc n
licet ui s q dimittit accoinis dato· s· libello in foro iudicii
sacdos tn si p acto offo dicat prochiano suo sine exac
cone uendat· q no pechit fundando qd dari cosueuit
aut si denulciet epo· culpam e in hac parte· no cre
do q peccz p epm ex offo suo procedentem· pot locare q
dam dnt· q si sacdos tal' mittio locat ul' uedi labo
rem suu no ipm offim ul' sacmentu licite e· aliasno
ego cdo q no hz in talibz locu coductio ul' locacio cui
lex sclaris no dixit ee locacionem ul' 9ductionem qui minor
agro aliq recipit a diuis corp eis nuncinadis· tz q a
tur appllauit honorarium· ut ff· si mensor falsum modum dixerit
u· i· falam nunciam· l· y· S· i· ubi d· no cdiderunt ueteres in
ter tales psonas locacionem i coduccionem ee· tz mags op
era beneficii loco pbet· i id q dab ei ad remunerandu
dari· i ita honorarium appllari· dico g q sacdos tn in
diget hunc no· pot ei dari pecunia ut sustentet ipi sacdo
tis· u d i mania sacdocii· i· officii sacdotal' q impedit
sicut dicit ¶ lo· q· x panes et uitulam i uasculis si da
ta fuerint pphe· magis ut sumptus pphe cum i mania
pphe reputanda sunt· ut i·
q· i· iudices· aug· dicitur
sacdos recipit pecuniam
pro offo officiendo cum
ad hoc· l· y p· notat cum fu
q no· siue cum adminicul
lacium no approbacionem ipi
sacramenti ul' officii qum
pendit ul' laboris cfiacio
nat i ipo offo q deo conuic
tus est offo q u uendi oz
nec locari· sicut in ap in of

Distinctu z c de hr
ppone pro V ir
! 99%

bꝫ quas faciunt conuen
tuales eccłe et alie in exe
quiis defunctorum datur
pmissa sibi certa pecunie
quantitate alr̄ nō facturi. i.
ad hoc dico saluo meliori
iudicio si nō fecerunt
sup hoc statutū. Idē qd̄
sup. in pria qōne. et per
eadem iura. si uero fcm̄
est h statutū. i. p h uer
ba ul' equipolencia q q̄
cumqꝫ reliquerit conuē
tui .x. h̄at porcionē ꝯ te
teneantur ad hoc alter
nō est symō. dum tamen
tendunt hoc h're rōne
laboris tm̄. ar. illius.
cum sit romana. et sitiū
si autem statutū fcm̄
est p hec uerba ul' equip
Fiat lencia q nulli fiat
porcio nisi reliquerit
conuentui .x. nō ualet
statutum. q: remouꝫ
effectū pietatis. uideli
cet q nō fiat gratis ali
qua porcio p memori
summa. ar. ex. de usur.
sic. i. c. ij. Quid de con
suetudinibꝫ q̄ ita cōstitute
sunt q nullus recipiat

siuam. q: quisqꝫ eorum alterū uendit. i c. conductiū. ma
le sonat. d uerbum pt possunt uocari ut uicarij uel
stipendiarij. cantare gratis. ego credo q in oī casu dꝫ can
tare gratis. q: siue detur ei pecunia p sumptibꝫ siue den
tur ei sumptus in domo illi quē iuuat in officiēdo eccli
am. siue hēat eccłiam ad firmam de qua reddit certam
pencionē p pensione et residuū puentuū retinꝫ p sumpti
bꝫ ex pacto. gratis tñ tenetur dꝫ officiū qd datur ei gra
tis dꝫ dari. sic dicit bēs aug. q apli gratuitū panē accip
iebāt ab illis quibꝫ gratuitū pdicacōem impēdebāt. turpe
lucrū si ex auaricia fiat. si autē in sumptus recipiat ut
dcm̄ est nō est turpe. i. si sit diues. sam p pecunia. Idem
credo de pena si p notat appciacōem ul' pmā cām motiuā
.idē q sup. i. q si teneretur ad h porcionē symō est i c. ut s
tm uō distinguunt dcm̄ ē rōne laboris quē sustinent
eūdo et redeundo ad exequias p quo laboratis qui nō oī
no cōiunctus est officio exequiarꝫ sed seperatim pōt dari pe
cunia et accipi siue pacto symō. p quosdā nō est symo sy
mō. si cū moīe scłaris. ul' clicus uadat ad eccłiam p hiis dena
rius ouartis ul' āniuisarioꝝ q: tale nō ē spūale ut
dicit dū tñ nō faciant offīm p illis denarius. q: h est sy
monia. Si aut statutū. quid si nullū sit statutū fcm̄ sꝫ
ne dare pecuniam cōsuetum ul' recipere p hiis exequiis aut
pmo certando extreme unctionis. Item quid de illis qui dant
redditus aut recipiunt pro facienda anniuersaria. Item quid
de illis qui dant sacerdotibꝫ diuitibꝫ ul' pauperibꝫ pro
faciendo annuali ul' tricenario ul' anniuersario ul' pro
celebranda missa de spū scō ul' alia ul' qui dant denari
os clicis p dicendis psalteriis in exequiis in exequiis mor
tuorum ul' alias ul' qui dant etiā pauperibꝫ ut orent p eis
cū talis oro spūal' et h'elna sit res corpal'. Ergo in oībꝫ tali
bus casibꝫ dare ul' accipe tpāle p spūali symoniacū est
siue dēt p sacramento siue p officio siue p oratione siue p labo
re hᵒ officij ul' oracionis. sꝫ q h ppo pro notat appciacōem sꝫ si notat cām motiuā nō pmā
ul' pncipalem sꝫ remotam et occonalē licitū est dare et accipe tpāle p spūali unde
qui sdat pecuniam collegio alic p gnanda deuocōne et dilcōne in ipō collegio ut eccła
la de uocōne exaudiatur in petiōne q̄ petit fr̄es q' intēdunt obsequiis mor ul' extreme
unctionū morientis. et illi h faciant ex dilectōne et deuocōne in eis talis gnata aut pro
deuocōne ipis dantis licitū est sic dare et sic accipere tpāle p spūali. sedm̄ q u. p no
tat cām motiuā remotā nō pximam. pximā n. cā est deuocō ul' dilcō gnata

.i. q. i. constat et extracta quia magis constat de uoluntate co
acta quam ignorantis. extra. e. sicut tuus. i. s. e. s. quid si
est. tamen si hoc tamen intelligas de condicionaliter coacto. nam
absolute coactus. Non reciperet caracterem. extra. de sa
cra. bap. maiores. ita senciunt. Io. et alii plures
cum quibus ego. h. tamen intelligit. totum de ordinatis
ab hereticis. quidam tamen dicunt quod si non possim probare
per testes eum esse symoniacum debeo recipere ordines
ab eo si non percipit licet sciam eum symoniacum.
sed non possum exequi sine dispensacione ut dicit quod
dominus hostiensis. alii. dicunt saniorum que in secreto erit petenda
ne ex hoc infametur. hoc de symoniace in ordine secus
est de alio. f. dixi. s. e. s. circa penam. quid si cre
ditur propter relacionem aliquorum eum esse symoniacum. pro
non debet credere. vincentius tamen dicit durante credulitate cre
non debet ab illo recipere ordinem. sed deponere debet errorem.
in ordine tamen suscepto ab eo cum nichil de ipso
audierat. post ministerium. extra. eodem. per tuas. Pone
quod aliquis offert bona sua ecclesie pure pure ac sim
pliciter ea tamen intencione principa
liter ut pro bona temporalia que
offert spiritualia ualeat adipis
ci. et clerici qui eum in fratrem
admittunt non essent eum nisi
commoda temporalia reciperent
admissuri. Numquid erit
symonia. ad hoc. R. innocencius quod
sine dubio tam illi quam isti
apud districtum iudicem
qui scrutator est cordium et cog
nitor secretorum. culpabiles
iudicantur. uel dicunt quidam
quod cum non exprimat eos symo
niacos non est symonia ten
entur tamen ad parem penam propter in
tencionem cum opere subsecuto
ar. extra. de big. alii qui dicunt
quod sola intencio facit hominem
symoniacum dicunt plane hoc
esse symo. i. q. i. qui studet. et c.

sicut non post execucionem ordi
num dare. Pro. cum penes non sit
extendere potius dicendum
est quod non est suspensus tamen quo ad e
a que sunt in dicionibus. sed quo
ad ea que sunt ordinum per symo
niam obtenta. secus est de
coacto. ego credo quod nec ig
norans nec coactus recipit
execucionem in hoc tamen est dura
quod facile dispensatur cum co
acto quam cum ignorante
de uoluntate coacta. q. s. co
tra dicebat tali ordinacio
ni aptere totum. s. q. isti di
cunt alia tamen littera est tamen dicit
h. summa benignior ac probabi
lior. eius supponit. qui tamen nec
excepit tali ordinati et h. opinio
probabilior est quod in ecclesias
uel ab excommunicato episcopo ignoranter ordines receperunt
per suos post episcopos dispensari. extra. de ordinatis ab episcopo qui
renunciauit. culte. hic tamen lo. de scientia. in illa autem
decretali de ignorantie. numquid archiepiscopus poterit dispensare
in hoc casu cum subditio sui suffraganei. Pro. credo quod
non nisi de consuetudine sicut quod archiepiscopus audiat con
fessiones subditorum sui suffraganei cum uisitat
eum tempore uisitacionis possit archiepiscopus dispensare in fo
ro penitenciali durante credulitate hic erronea quod non
possit ab eo ordinem suscipere post ministerium sine ordina
tor commisit symoniam siue non. dum tamen non fuit symo
nia in ordine suscepto non est symonia. re uera non
est symonia secundum symonia est pactio temporalium pro spiritualibus danda
da uel recipienda et hic scilicet sciente suus symonia. sed secundum quod dicit
ut cautor. quod symonia est spiritualium acceptio uel colla
cio non gratuita symonia est. parem penam. parem in
telligas in genere quia ad penam maiorem pactionum tenentur in foro
penitencie ad resignacionem tamen non tenerentur ut uiuit dicet.
opere subsecuto opus appellat ipsum collocionem
rei temporalis. sola intencio absque omni pacto. offert se

V

repetiuerunt. sic & sola spes
facit hominem usura
rium xiiii. q. iii. c. i. hec
autem omnia intelligo cum
ecclesia vel monasterium habun
dat. aliter si monasterium
esset adeo tenue vel pauper
tate depressum quod redditus
vel vix vel non sufficerent
personis presentibus non so
lum intencionem possunt
habere. sed etiam credo quod possunt
dicere non sufficimus no
bis libenter reciperemus te ad
spiritualia ad temporalia non
possemus nisi haberemus
plures possessiones & tunc
ille offerat se & sua. extra
e. tua. quod autem dicitur in contra-
rium extra e. quam ii. sub pauper
tatis pretextu intelligitur cum
hoc dicebant in fraudem
unum consulendum esset igitur
dientibus quoniam hoc simula
rent intencionem suam vel
ut principaliter darent pro
dictum in ne essent hone
rosi domini ar. xvi. q.
vi. de lapsis. sed numquid sic recepti tenentur ea
retinentur recipientes restituere quod taliter
acceperunt. non quia hoc symoniacum per condig
nam penitentiam alias expiatur. extra e. mandato
per eandem in decre. credo salvo meliori iu
dicio quod propter ypocrisim simulacionis sive ambi
cionem dum se vendere pretenderent preterea sa
sanctitatis promoti sunt
nulla tamen interposita con
dicione vel pacto ad or
dines beneficia vel ho
nores non tenentur sic

& sua. credo etiam quod licet expressa nomina in quantitatem oblatorum credo
etiam quod si hoc recipiendus dicat vel aliquis pro eo dabit singulis annis
pro expensis meis centum sol. vel vi. lib. quamdiu vixero non est illi-
citum quia non sufficit monasterium. sed numquid licet dare in tali ca-
su possessionem vel redditum perpetuum. qui tamen non sufficiat
ad victum unius per annum. Respondeo credo quod hoc licet & in hoc casu re-
cipientes hanc possessionem vel redditum pro commodo perpetuita-
tis obligantur se ad providendum ei in expensis necessariis in tali-
bus cum indigent non est symonia dummodo non fiat pro spiritualibus conferen-
dis vel recipiendis. sed pro expensis faciendis vel compensandis. Quid
de prebendis que de novo constituuntur in ecclesiis secularibus vel
clerici seculares assignant perpetuo certos redditus pro prebendis suis
modo quod liceat eis quamdiu vixerint illos habere pro prebendis &
quod sic admittantur ad canonicatum quam cum in retinent potes-
tatem conferendi illam prebendam. aliqui dicunt si contingat eos ce-
dere vel decedere numquid est symonia. Respondeo qui prebendam instituit
in aliqua ecclesia de consensu episcopi in ipsa constitucione de consensu eius
et tamen sibi retinet aliquam potestatem vel patronatus vel imperpetuum vel ad
tempus. de assignacione autem redditus pro prebenda robertus dicta
mica dic vel summa mencionem super posita pro illa decretale
extra e. tua. & e. s. Quid de constitucione quam in fundacione ecclesiarum
prebendalium faciunt episcopi quod quicumque dederit ecclesie vel tantum in reddi-
tibus imperpetuum vel etiam summam pecunie pro emendis redditibus
recipiatur in canonicum. nec dedit hanc pro prebenda numquid licita
est hec constitucio. Respondeo si fiat ita constitucio quod duret ad tempus non
imperpetuum nec fiat in fraudem symonie & ea sit intencio constituentis
quod non pretiis dandis sed principaliter pro divini cultus augmen-
tandum & pro devocione dantis recipi-
atur ad spiritualia potest hoc constitucio durare
tamen dignus sit ille qui recipitur alias non
Credo posse dici in monasteriis de no-
vo fundatis si indigentibus de constitucione
si fieret quod quicumque tantum daret vel tantum
recipietur ad illam religionem dum-
tamen fiet auctoritate episcopi & certis
circumstanciis que dicte sunt & usque ad certum
tantum numerum prescribendum recipiendarum circa dantes autem re-
cipiendas personas dicas sicut dictum est. tua. sic recepti. sed cum in-
tencione corrupta condicione vel pacto que debet abesse in spiritualibus con-
ferendis. Pone aliquis timens pati repulsam dixit alibi. Si

uellent me

uentiam egerint peniten
ciam in te sistere. quid de qua
dam consuetudine que
in pleris ecclesiis inoleuit
in quibus cum debeant simul
ti canonici dicunt ma
iores presepue ad inuicem. ca
nonicentur nepotulos meos
forte adhuc in cunabu
lis uel qui uagientes pla
ceat tibi de meo et michi pla
cebit de tuo. sic placitan
tur per hec uerba uel equipo
llentia alia. in modo est di
cat aliquis consuetudo
est quod tu si fuisti exauditus
in una peticione. ego de
beo exaudiri in alia. Item
alius dicit nunquam me
uiuente fiet canonicus in eccle
sia nisi ille pro quo ego ro
gaui prius fiet canonicus
uel ad minus cum alius nunquam
in talibus et similibus commit
titur symonia. Respondeo in primo
et ultimo casu committitur
quia dicit canon. absit omnis
pactio. cesset omnis conuen
cio. i. q. ii. quam pio. in secundo
casu si preces sunt spirituales
. Non est symonia. ii. lxiii.
di. quia omnes. ii. qui in una
ecclesia uni domino famulan
tur pari debent de eius
libertate gaudere. cum pon
dus et pondus inuisa. et uien.
tc. ex. de consti. cum omnes. Nec
quicquam est aliud preter hono
rabilem exhibendum. Verum aliqui
scrupuloso corde mouentur

uellet si me recipere dare uobis centum marcas. abbas hoc audiens cum
filio cum fratribus recepit eum ignarum uniuersis et eorum quedam dicit abbas
in capitulo ille postea antequam induatur dat res suas totas
uel partem monasterio nunquid est symonia. aut post talem hic
remanere. Respondeo credo quod sine intentione ille promissionis fu
erit receptus sine cum symonia est. saltem ex parte offerentis cum
in re posuit condicionem dandi temporalia pro sua receptione. sic
notatur. cum et. ex. de symo. nobis. Nec potest ille remanere in huius
monasterio uel tamen recipere cum sit in turpi causa. sed tamen ad aliud
monasterium transire si extra illa sua receptione obligatus fuit ad
religionem. puta si credit se et recepit est in monachum
et sic tamen. quia hoc est quedam professio. ar. ex. de regularibus et
de transe. porrectum. Quid si expressa fuit condicio de temporali
bus hiis dis ex parte recipientium et recipiendus non tacuit pro
mittens quod multa daret. sed tamen postquam dominum ingredietur nunquid pro
debet remanere. Respondeo credo quod non sic nec in precedenti casu quia ta
cita unitas est cum non condixit illicite pactionem pro consensu
symonia est in foro penitenciali si post hoc cognouit tacite quia timebat re
pulsam si condixerit. Quid si interponatur condicio ex parte re
cipiendi uel ex parte abbatis. sed antequam recipiatur aut conce
datur ei ingressus petunt utrique de condicione apposita et
eam reuocant. et ille petit recipi pro deo tantum et illi concedunt
aut nunquid licet. Respondeo credo quod sic. dum tamen intentio non sit
corrupta. si autem iam receptus fuisset cum premissa receptione
in illo monasterio auditur renunciacionem hiis condicionibus eo ipso indignum
se fecisset illo monasterio et qui habuit promissionem talem habuimus
supra. omnis pactio. quid de regularibus qui concedunt aliquid
quod completo biennio uel triennio recipient eum si tamen in
terim didicerit artem sutoriam uel pistoriam uel aliam
mecanicam cum est laicus. uel cum est clericus. si interim studuerit
in scolis theologie uel alterius facultatis. Quid est si re
cipiant talem tempore sexenti sub pactione condicione non tamen uolunt
eum recipere ad habitum nisi elapso tempore et completa con
dicione. Item quid de sequente regularibus qui non uiuunt
sunt nisi promittant ei quod recipient eum saltem post biennium
uel triennium uel annum elapsum terminum et illi promittunt ei nunquid
est symonia in talibus. Respondeo credo quod in ultimo casu symoniaca
est talis promissio in reliquis casibus supra positis non credo sym
oniam committi nec illicita est hec pactio uel condicio quia perinde est
ac si dicatur recipiemus te uel recipimus te in docendi talia tempore

antur. xvi. q. vii. c. i. et s. apl'm quorundam retinuisse
non debet esse alius alius tribulacio. xxv. q. i. §. his
ita. si sint carnales. vel ex pacto quorundam facto vel
nunc faciendo. symonia est. ut. e. §. committitur. Item quid
de episcopis vel aliis prelatis qui fructus certum vel a
liorum spiritualium beneficiorum vacancium percipiunt
per aliquot annos et postea conferunt retentis sibi fruc
tibus et redditibus sic perceptis vel retenta sibi par
te proventuum. ad hoc dicit. cum innocentius. utrum qui
dat spirituale beneficium proventus ipsius ante donacionem
percipiat. an non. nam si proventus ante donacionem non
percepit ipse sed alius. et ex donacione consequitur ut
ipse proventus percipiat non est dubium intercedere symo
niacam pravitatem. Si vero ante donacionem perce
pit ipse proventus. credimus esse distinguendum utrum
ante donacionem constituat ut ipsi proventus retin
eantur ad tempus per causam iustam et necessariam an convene
at cum eo qui accepit beneficium. seu cum mediatore
quacumque ut officio illo concesso retineat ipse sibi
proventus. primum in membrum credimus esse licitum
secundum autem non licere nec iniam appiari hiis qui pra
vitatem suam satagunt palliare. ex. ut ecclesiastica
beneficia. sine di. conce. ut nostrum tali. ad idem ex. de
censibus. preterea. i. q. iii. si quis prebendas.
Item aliquis non habet titulum unde ordinari
non vult eum ordinare episcopus eo quod careat titulo
rogat aliquem presbiterum ut presentet eum ad titulum
ecclesie sue. quod cum ille recusaret facere. iste illi pro
mittit quod nunquam si presentet eum in ecclesia sua petet
aliquam porcionem. et sic illo presentante ordinatur
iste. queritur utrum commiserit symoniam. Et dicendum quod
non cum eo fuerit misericorditer dispen
satum. nec ad superiores ordi
nes ascendere. nec in suscepto
debet ministrare secundum rigorem canoni
cum nisi secum fuerit dispensatum. ex. de symonia. per tu
as nos. nec excusatur per igno
ranciam iuris. s. Si non credebat
esse illicitum ut colligitur in ea
dem decretali. Sed quis dispen

vel tali. sicut tantum reddas te
ydoneum ad hoc ut recipi
aris et utilem in officio quod
addiscendo tale artificium
vel tale aut scienciam talem vel
talem. Quid de illo cui facta
est promissio de illo recipi
endo ad certum terminum sub
pacto condicione nunquam adve
niente et non impleta con
dicione esse intrare cum illi parati
sunt eum recipere. Ego credo
quod si ullum fecit votum non obli
gavit se ullatenus ad iuramentum sed tantum
promissione sibi factum acce
ptavit volens sibi providere
in futurum non esse intrare secundum
iudicium fori penitencialis. In fo
ro autem contencioso de hoc iudicabi
tur per presumpciones et allegata et
probata. per aliquot annos. ii.
non quod beneficia non debent vaca
re ultra vi. menses. alioquin si
pertinebat donacio ad episcopum
devolvitur ad capitulum. quod si fu
erit negligens. per alios sex
menses devolvuntur ad me
tropolitanum. et sic ad papam
nec potest aliquis istorum pur
gare negligenciam suam. sed
lapso tempore amittit donacio
nem et quod si post dederit non valet
ar. ex. de supplenda negligencia prelatorum. c. postquam. et ult. Re
maneant ad tempus. quod licite potest fieri ex causa sicut dici
tur in quo casu porrigit ordinarius conferri beneficium spirituale alicui
prius sed non recipiet fructus sicut retentos nisi dum
elapsum fuerit tempus de quo statutum est ut retineantur
et confertur ei beneficium sibi hac forma ordinarius hanc percipiat
vel hanc certam salvis fructibus quos retinuimus ad
talem usum. nec in suscepto. tali simplex sed in

sabit arcuisto. B. vo. sol(us)
pp. quod est symoniace or-
dinem. Ordinator autem
a collatione ordinum et
presentator ab executione
per triennium. Noverint se
suspensos. Extra e(odem) Si quis
ordinaverit. [T]i summa.
Item quod synodus calcedonen(sis)
iudicat symoniacos et
peccatores esse ecclesiarum
et defensores et regulae
subiectos super pecuniam
ordinantur. et omnes
mediatores. Nomine
peccatoris intelligit(ur)
quibus administrator rerum eccle-
siasticarum ut prepositus
sive yconomus qui idem
est. id est vicedominus. id est qui pre-
est rebus episcopi. Nomine de-
fensoris advocatus id est
sive syndicus. Ille enim di-
citur qui preest causis ec-
clesiae. et gastaldus sive
maior domus. Sed quibus hic
curam rerum exteriorem e-
piscopi. et videre episcopi sicut
in ecclesia canonicum. In subi-
to vero regulae intelli-
gitur archipresbyter archi-
diaconus canonicus
et quibus ecclesiasticum. Mancip-
atus officio de mediato-
ribus planum est. i. q. i. Si
quis episcopus et q. iii. Salv-
ator. Sed cum laycus pos-
sit esse videtur et hic aliqui
alia officia supernomi-
nata quae non habeant.

I

rite autem susceptis potest per episcopum dispensari. per triennium. Haec clau-
sula refertur ad utrumque. ordinantes i. constituentes medi-
atores. Pone aliquis familiaris et amicus alicuius monas-
terii rogatur ab aliquo quod faciat recipi filium suum vel fi-
liam quo facto rogat familiaris ille et sollicitat illum
quod faciat filium recipi quod det aliquid monasterio. numquid hic
pro quo facit deus familiaris non aliter interposuisset partes suas pecc
nisi speraret illum aliquid daturum illi monasterio. An si licet ab
initio nichil tale sperasset et post factum tamen post receptionem postea dictum
gaudet petit aliquid dari monasterio pro receptione. receptione il-
lius, primum symoniacum est. Si autem sollicitat eum quod sit devotus mon-
asterio illi sicut esse debet et quod ex devotione et dilectione orta
ex hac receptione honoret monasterium quod plus pro dilectionis exhi-
bitio est operis. tolerari potest dum tamen intentio non sit corrup-
ta. Administrator. non quod episcopi reditus suos vel certam pot ad fir-
mam dare sub annuo censu. dum tamen non fit diminutio iurisdic-
tionis spiritualis. Sed non potest recipere aliquid ab aliquo ut consti-
tuat eum prepositum vel yconomum vel vicedominum. preposituram
temporalem vel balliviam temporalem cum iurisdictione temporali consue-
verunt episcopi dare ad firmam sicut et principes principes seculares.
Syndicus. i. advocatus in ministratis. mancipatus officio. Quid
de monachis qui dant aliquid abbatibus suis pro hiis prelationibus pre-
latibus numquid est symoniacum. Credo. Si ibi est aliquod spirituale ut
decimae oblationes vel debitum celebrandi divina vel aliquid tale
symoniacum est sive de rebus monasterii vel prelatus sive aliud
de … quod habet … provocat … vel primam sive principale
cum ut supra dictum est. Quid si dicat talis prelatus episcopo pecuniam ne
sustineat quod amoveatur a prelatu vel canonicus …
ne amoveatur a cura parochialis ecclesiae vel ne revocetur
ad monasterium. numquid licet. Imo quod est symoniacum. Cre-
do quod peccat. et quod committitur symoniacum maxime si necessitas vel uti-
litas exigit quod tales amoveantur. Aut si consuetudo est
quod episcopi ad solam voluntatem abbatis tales curatos debeat amo-
vere a parochialibus ecclesiis. Si autem sine muneribus et obsequi-
is aut precibus carnalibus faciunt impediri per episcopum ne amove-
antur. cum non utilitas vel necessitas amotionem exigerent nec
esset corrupta intentio non credo quod peccarent. Quid de illo
qui dat sacerdoti vel alii pecuniam ut recipiatur ad serviendum
pauperibus in hospitali vel ut recipiatur in leprosoriam vel in mele
mosinariam vel aliam domum dei. Item quid de illis qui

aliquid spiritualitatis quere in eis committit simo. ad
hoc dicat. h. z. b. q in omni amministratione rei ecclesie commit
titur simo. sicut natur. et h est symoniacum qz prohibi
tum. alii innitentes consuetudini generali dicunt z
probabilius qz tunc est simo in emptio amministratione uel
dignitate. si talis est que h at aliquid spirituale sibi
annexum. alii non. saepe enim consuetudo facit licitum
quod alias esset illicitum. z eos. ex. de cog. spi. sicut eo. ix. q.
iii. conquestus. **Ne prelati uices suas sub annuo censu concedant**

Dictum est de symoni
a in genere. nunc dicendum est de ipsa in specie. pu
ta cum prelatus uices suas sub annuo cen
su concedit. Circa hoc no. quod nec archiepiscopus nec
archidiaconus nec alius prelatus potest sub precio uel annuo
censu concedere alicui uices suas i. prelationem uel iu
risdictionem uel aliquod ius spirituale. ex. e. c. i. z ii. z iii.
cum enim tale ius sit spirituale non est dubium pro eo
dare uel accipere pecuniam symoniacum esse. ut s. proxi. t.
§. committitur. uidetur contra ex. de rel. do. constitutus.
ubi iuridictio sub annuo censu remittitur. sed ibi confer
tur qz parua sunt remittere i. conferre. ex. de symo.
querelam. i. de accusatione super eo. ad h. dic quod ibi
retinuit censum temporalem pro temporalibus re
mittere uel retinentur
non pro redemptione iurisdi
ctionis. sed in signum sub
iectionis antique. Si tamen
episcopus committeret alicui pres
biterio simplici uices suas
si tali uicario consti
tueret postea salarium
non esset precium. sicut non tene
retur ad hoc. xii. q. ii. c
caritate. Item redditus
temporales possunt uen
di ad tempus. ex. e. querelam. sed numquid per
petuo uendi possunt
hii fructus temporales
dicunt canonici. quod non. qz

emunt uictum unius mo
nachi ad totam uitam
suam numquid est simo. respondeo
Sed si quis aliquid spiritua
le consequi recipi ad hospit
ale uel leprosaria uel aliquid ta
le. simo est. si propter hoc aliquid
detur uel promittatur. si autem non
consequitur aliquid spirituale. sed
recipitur ad hoc tamen ut sint
ad ibi uel ad tempus uel ad uitam
suam uel in coquina uel in
alio officio non est simo aliquid
dare pro hiis. licet alias turpe
sit dare uel accipere pro talibus.
uictum autem monachi emere
symoniacum non est ex quo talis
emptor non consequitur aliquid spiritu
ale non est tamen securum emere
nisi probabiliter dubitetur quod
melior sit condicio ementis
aut uendentis. Quid
de matricularii uel sacri
stanis i. officio pulsanda
rum campanarum numquid hii officia possunt uendi. Respondeo. large su
sumpto uocabulo symonie symonia est talia uendere. sicut enim ta
lia officia spiritualia sunt large sumpto uocabulo. si tamen aliud da
tum sunt hii officia gratis. sed consuetudo est loci. et possit
aliquem ponere loco suo. i. locare uel uendere uel ad firmam dare
prouentus illius officii. uel etiam dotem dare pro filia ad ui
tam ipsi dantis non est simo. Sed de sacerdote qui uen
dit officium portandi aquam benedictam per parochiam. et. si hii
sacerdotes de consuetudine possunt uel parum de familia sua
non debent hii officium exponere. et prouentus eius in suos usus con
uertere symo est. et officium uendere uel aliquid pro eo accipere
accipere. large tamen sumpto uocabulo symonie. et ad minus turpe
lucrum est. si autem de consuetudine est quod sacerdotes hii possunt re
tinere officium et per se uel per alium illud exponere. et prouentus re
cipere non est symo. si officium committatur ad firmam. sicut ecclesie quando
dantur ad firmam. Et hoc est symoniacum. large sumpto uo

p consequens uidetur emptum ius spirituale pro conne
xitatem. i. q. iii. si quis obiecerit. uel distingue me
lius tamen loquendo. utrum ab eo emat qui confert be
neficium. an a beneficiato. in primo casu est symonia. secundum
distinctionem. s. prima. c. §. item quod de episcopis. in secundo si e
mit a beneficiato pretio dummodo ipse uenditor ten
eat beneficium. non est symonia. Nec est prohibitum. nec tamen
honestum. et hoc ita intellige quod nichil spirituale in
ueniat. extra de pactis. c. ad questiones. Item debent eccle
soluere aliquem censum in signum subiectionis e
piscopis suis. i. q. iii. questitum. Si autem loco talis eccle
siam. cum suis prouentibus. et tu per consequens locas et operas
tuas. ut ibi officies non habitum. alias aliquam uendi
tionem. nec committis symoniam. nec aliter pactus ar
xii. q. ii. caritatem. de hiis g. prima. t. §. unicuique sacer
dos. De magistris et ne aliquid exigatur causa docen

Diximus qualiter spiritualia prohibe di. xxxvii
antur acquiri. Nunc uideamus de co
hiis que spiritualium instar habent. s. de co
magistris. et licencia docendi. Nota quod statutum fuit
quondam ab eugenio papa. postea ab alexandro. in con
cilio lateranensi. deinde ab innocencio tercio in concilio generali quod
singule ecclesie cathedrales teneant singulos magis
tros liberalium artium ad instruendos gratis clericos qui in eadem ec
clesia et alios scolares pauperes gratis instru
erent. pro quo aliquod competens beneficium cuilibet magistro prouide
tur adiecit etiam in sua constitucione dominus innocencius. quod non
solum fieret hoc in ecclesiis cathedralibus. sed etiam in ali
is quarum possent sufficere facultates. Item quod me
tropolitana ecclesia theologum nichilominus habeat qui sac
erdotes et alios in sacra pagina doceat. et in hiis precipue
informet que ad curam animarum spec
tare noscuntur. ut patet extra de magistris. c. quia
nonnulli. extra c. quam. et concilio. quod non nulli. Item queritur
utrum committat symoniam magister si
exigat aliquid a pauperibus uel a clericis ecclesie a qua
recipit beneficium. Credo sic cum in hoc sit spirituale. et ex
officio suo teneatur facere. certum est ipsum exigere
aliquid pro hoc. symoniam esse. extra de symonia. Nemo
. et in templo uendentes sunt qui hec quantum dant

[col. b]

uocabulo symonie. tunc est symonia
stricte sumpto uocabulo symonie
nec credo esse dicendum nec illorum
opinionem et aliam uel largiorum
et stricciorum nomine symonie non uult
quod magistri uideantur exercere con
suetudinem uendendi et emendi
talia officia que nichil habent spiri
tuale admixtum. credo tamen quod et si
non sit symonia stricte. prohibitum
tamen est. et illicitum talia uen
dere uel emere. et consuetudo talis
corruptela dicenda est. Ne
Dictum est supra. et c. et ii. pla
secundum distinctionem ti ii
supra. si in aliquibus ecclesiis uacans su
pliat beneficium ab episcopo et pro alicre
fructibus qui peruenerint ex illo
beneficio tempore uacationis uacantis
beneficii daret episcopo symonia esset non
autem donatione consuetudinarii
esset expectatiuncula. quod illi fructus
reuerterentur ad episcopum. Si autem loco
tali ecclesie non credo quod in tali
bus habeat locum locatio uel con
ductio. sed talis potest bene ipse pro dicto
officio gratis et ille gratis dare ei
expensas. sicut dictum est supra c.
proximo de magistris. De magi
Diximus qualiter et c. stris et
c. iiii. sed statutum fuit ne ad
hoc statutum certa sta tis
tuta de duobus magistris male
obseruantur. scilicet de turre co
lendo. sicut si non permittent scolam
ibi manere uel similem quod de
inuere consuetudine. colere. tolli
et pro pecunia dieritiones colen
dum. ut si scolarum alicui ma
noris sui concederent tali pro pre

pretium — vite comperit. ad pretium lar-
giuntur cum eo. i. concordat
tercia. i. q. iii. videntes. Non
solum pro eadem vita dico
etiam — symoniam etiam committere
magistrum qui festum debite
vel consuetudine colendum
non vult concedere scolaribus
colendo nisi pecunia sibi data
concedit colendum — vel eorum diem non colendum
pro pecunia. sed nec quicquam ab aliis
scolaribus qui nec sunt pau-
peres nec de eadem ecclesia pro
exigere salarium. vel in quo
magister in scolis parisius vel bononie potest licite facere col-
lectam. videtur quod non. quia scientia donum dei est. unde vendi
non potest. i. q. iii. non solum. Immo paulus debet proicere pecuni-
am exemplo socratis qui magnum pondus auri abiecit. vi-
dens se non posse simul virtutes et divitias possidere.
xii. q. ii. socrates. Item professores iuris et similiter honeste
sponte oblata recipiant. tamen inhoneste petunt. ff. de
variis et extra ord. cogni. l. i. §. cum quidam. Sed contra qui
pro tempore prestat obsequium debet consequi beneficium. xii. q.
ii. caritatem. Item potest magister vendere doctrinam sicut iu-
risperitus consilium. xiiii. q. v. non sane. Item gratis
potest docere et non pro expensis suis collectam facere ut testis
gratis testatur et tamen recipit patronum. iiii. q. iii. veni-
tuus. et extra gratis consequitur ecclesiam. et recipit sibi procurationem.
ut extra de sy. cum sit. Sed dico secundum causas et modos quod si sua non
sufficiunt ei competenter et honeste potest licite exigere mo-
derate. aliter nichil debet exigere. sed sponte oblatum potest reci-
pere. x. q. iii. precibus. xii. q. i. extra ecclesiarum. xviii. di.
de eulogiis. Quid de cancellario parisien. vel bo-
nonien. vel de magistris scolarum seu preceptoribus aliarum ecclesiarum qui cupiditate vel consue-
tudine longa nolunt forte alicui dare licentiam docendi nisi aliquo sibi dato.
Ad hoc dico quod nec magister qui petit licentiam debet aliquid dare vel promittere. nec
aliquis superiorum aliquid exigere. sed qui hoc faciunt sunt debent exactores dignitati-
bus officiis ac beneficiis ecclesiasticis spoliari. extra e. c. ii. et iii. et licet ex utraque parte turpi-
tudo versetur. et non in re potior conditio possidentis. ff. de condi. ob tur. c. i. iii. tamen suc-
curritur hic magistro promittenti vel solventi ut promissum remittatur. et quod solutum est

cunia. sicut pro certa pecunia conveniret magister scolaribus
aliquo die festo cessare a lectionibus. et propter certam communem sicut
consueverunt sed ab auctoritatis turpe lucrum exercet non tamen est
symoniacus. scientia dei donum est quod datur a deo ad illuminandum
intellectum et quasi secundum affectum accessio vero pro eo aut pluralis
causa totius videtur. sic et ipsa anima unde est inestimabilis et ipsa
vendere symonie est. vel alterius doctrina iuris peritos consilium non
ipsarum cognitionum veritatis aut scientiarum. sed pecuniam vel la-
borem suum licite exigere. et ita intelligo quod potest inopiam
suam exponere scolaribus et insinuare quod libenter acciperet si
gratis dederint. sed non debet exigere. vel quod exigere est ab invito extor-
quere. ut ff. de legatis fidei commissarum. Si tamen sine nec
credo quod debet vite pollicitus de scolis expelle. vel spolia cor-
accipere. sed non volunt sponte
promittere. Sed postquam promise-
rint pecuniam potest exigere quod
autem dicuntur turpiter intelligantur
de illis qui habent a certa sti-
pendium pro regendis scolis
de illis non qui non habent
stipendium. licet alias sint di-
vites. credo quod non tenentur
laborare et quod divites audi-
tores nisi velint eis modica
dare quod tamen debet recipere non
pro scientia sed pro labore. Debent a-
liquid dare vel promittere. quod
si aliquis obtenta licentia
a regendi fecit expensas
in propriis vel aliis in quantum
aliud sustinere posset recep-
tis ab eo expensis aut pa-

ap. cessante et non obstante aliqua consuetudine
restituatur non in favorem suum sed in modum alterius e
et c. plurimas q. sito. Quid de episcopo qui clerico suo
noluit dare licentiam eundi ad scolas nisi da
ta sibi primo pecunia. Pro eum lata sententia non est symo
nia sed turpe lucrum. ar. i. q. iii. vendentes in summa
ma. no. q. in omnibus supradictis nomine pecunie totum
totumque habent homines in terra sive mobile sive
immobile intelligitur. ut. i. q. iii. totum. Item in talibus
symoniis credo cum constrictis et uere penitentibus
posse per episcopum dispensari quia non est specialiter prohibitum quod sufficiat
at. s. e. i. de dispen. § quod patris. De iudeis et sarracenis

Expedivimus de hiis qui spiritum et eorum ser
sanctum per symoniam blasphemant. vis et mancipiis
nunc de hiis agamus qui male
colendo deum inhonorant ut sunt iudei sarra
ceni et heretici. Sed prius de iudeis et sarracenis et eorum
servis. Videamus ergo qui dicuntur iudei et unde
et qualiter sint invitandi ad fidem et qualiter sint
invitandi ad fidem et qualiter sint a christianis tractan
di. deinde videamus quid iuris sit de eorum servis si aut
sunt vel fieri volunt christiani. pauca etiam de christianorum servis
adiungentes. Iudei dicuntur qui legem moysi carnaliter
ad litteram tenent. sed circumcidendo et alia lega
lia faciendo. dicti sunt iudei a nomine dignioris tri
bus. s. a tribu iuda de principaliter que inter tribus alias bel
licosior primam aciem in bellis erat et regis privi
legium obtinebat. Sed de ea sola tribu crearetur
rex sicut ex tribu levi sacerdotes. Prius autem dice
bantur hebrei ab heber cuius familia cultum retinuit
unius dei ceteris ydolatria fedatis. Sarraceni di
cuntur qui nec novum nec vetus recipiunt testa
mentum. qui non se ab agar ancilla abrahe de qua
eorum fuit origo agarenos vocari volunt sed potius a
sara eius uxore libera se sarracenos appellaverunt. i.
sunt tamen inter sarracenos quidam qui receperunt
v. libros moysi. sed prophetas respuerunt. hii dicuntur

clericum cum eo de certa porcione et
mobilium. si forte velit aliquis
rebus operam dare. Pro sicco sin
cendo loci est quod possit aliquid
licitum pro recipere expensas
scilicet practicantem dum tamen vice eius
ille doceat. sic cum habet certam
post eam alii committere. Si
autem totum suum cum consuetudine ne
illum non debet quod ab eo re
cipere sive practicantem. Hec autem cancel
larius qui dat scolas cum
substitutus docet loco eius
credo quod non de pacisci cum eo
de certa porcione et mobilium
hinc de suo labore suo cum nondum
nominatur concessum non est. sive
de tradentibus eius ad summam
quia hoc beneficia dant scolaris per
titulo et substentatione vite eius
per lucrum. credo tamen quod symoniam committit
si per pecuniam daret licentiam
de quo quietionem quesito autem
exercere. sic sequitur specula sed et si ex pacto
temporis ab illo cui concessionem recipe
ret pecuniam pro danda licen
ciam. si haberet respectum principa
liter ad absolutionem non ad temporis
vel in perpetuum a spirituali officio
quod dicitur. symoniam esset. Si autem
ad moram in studio faci
endam turpe lucrum est et non
symonia. Item in primo non causam eius
do quod datur post recipere qui de
dit quia non est in turpitudine
ne cum redimat in suum vo
ranime pecunie. quia ante
quam quod habebant in pectoribus
habebant. talibus quod cum symoniacis in ordine vel beneficio sed quod distinctum est de symonia non
post quod dispensatione scilicet est quod in omnibus talibus symoniacis in minoribus petatur dispensatio

tur samaritani a samaria ciuitate. et ideo quia ipsos
respuerunt dominum in eius non coutuntur iudei samarita
nis. [C]redebant sicut ait glossa tamen iudei quam samaritani
auctoritatibus et uocibus et blandimentis prelatorum quam asperita
tibus ad fidem christianam de nouo suscipiendam prouo
cari. Non autem compelli quia coacta seruicia non pla
cent deo. xlv. di. qui sincera. Item dicit contole
tanum ut e. di. de iudeis. si tamen coacti condicionaliter
puta per minas uel per rerum suarum ablationem uel uerbera
uel aliam similem coactionem susceperint aliqui sa
cramentum baptismatis et postea recesserint a uera fi
de. sunt compellendi redire ne nomen domini blasphe
metur et fides quam susceperunt uilis ac contem
ptibilis habeatur. ut xlv. di. de iudeis. condicionaliter co
acti. ideo dico quia si absolute coacti essent puta
quia corporaliter cum uiolencia trahentur et super infunderetur
aqua. non conferretur caracter baptismi. extra de bap. et eius ef.
maiores. [C]irca eos debent se hic christiani et
non. Sed quosdam non debent comedere cum iudeis
neque inuitare uel recipere eos ad conuiuia sua. xxviii.
q. i. nullus. omnes. cum sarracenis tamen possumus mandu
care. xxxi. q. iiii. ad mensam. Ratio diuersitatis est
quia iudei per abusionem scripturarum et contemptum a
borum uitiorum magis fidem nostram impugnant. Alii
s. la. io. et multi sequaces dicunt indistincte quod me
lius quod sicut christianus non debet cum iudeo facere supradicta
ita nec cum sarraceno. Uel quia et sarraceni hodie
iudeizant. Unde eadem causa prohibicionis uidetur
pricium utrobique excipitur tamen casus in quo licite
possumus uti cibis qui nobis a paganis apponuntur
hoc tamen cum modestia et graciarum actione seruata et tempo
rum qualitate. Uidelicet si contingeret nos uel alios
in terram eorum inuitare ad predicandum eis fidem
christi. extra e. quam sit laudabile. et sic intelligitur xi. q.
iiii. ad mensam. et hoc non esset eis dictum quod illud esset ydo
lis immolatum. tunc non liceret ut aug. satis esset

sacro ab episcopis saltem ad e
cautelam. licet forte non
omnes hoc non seruent ire
gularitatem ut siquis re
dat aquam benedictam et pa
nem benedictum. de iudeis
[E]tiam de his etc. et sar.
asperitatibus. Sed numquid
possunt auferri eis filii eorum
ad baptizandum. Ex. ad in
tima. non debent nisi consen
serint sponte baptizari nisi
sint paruuli pro illorum qui non sunt
domini eorum. Sed tamen non est
sunt liberi iudei sicut fuit c
do ut extra e. et si iudeos. et xx
iii. q. viii. dispar. et de. ix
maledictus chanaan. Sunt
sic seruorum suorum credo quod prin
cipes quorum sunt iudei serui
iudei possunt eis auferre alios
os paruulos absque eorum uolun
tate cum illi in filiis non habent
potestatem tamquam sui et sicut
uidemus possent eosdem paruulos
tamquam mancipia sua ali
is dare uel uendere in seruitu
tutem. immo in tali sperantibus ita
possent eos offerre ad baptismum
cum hoc mereretur deum cum hoc non
facerent propter compellendos eos
non petentes ad fidem. Sed propter
saluandos paruulos per fidei sac
ramentum ad cuius susceptio
nem sufficit quod non inueniat
obicem contrarie uoluntatis
hodie iudeizant. se con

ciendo et quosdam cibos discernendo temporum qualitate ne uidelicet comedant apud
eos carnes in xl. aut soluant statuta ieiunia. et sic in casibus ad eos ad predican
dum. intelligunt et tamen possit quis ex idolatico uesci cum prohibeatur quod non comed

I

mori fame q̄ i̅ nec̄a ꝑ idolatico xxxij q iiij sicut
sacius q̄ ut illꝰ quidam si uesceretur ad uenia
co i̅ idoli al' in suma necitate fami ꝑ ꝑꝫ q's
etiam ydolatico uesci q̄ necitas nō h̄t legem
de c. d. i. sicut. Itē xp̄ani nō debent in suis in
firmitatibꝫ uocare iudeos. nec ab eis accipere
medicinas. nec se in eisdem balneis cū eis bal
neare. xxviij q. i. nullus o'ius. Itē nō debē
pmitti h̄re int' xp̄anos sclares dignitates ul'
officia publica. ne in xp̄anos occōnem h̄eant
seuiendi. di. liiij. nulla. Itē nullus iudeo ul'
pagano pōt aliquid relinquere in testamē
to. ⁊ si fecerit i̅ p' mortem iudicabi' anathē
ex. de heretic. si quis in eos xxiiij. q. ij. sane nō
Itē nō debent pmitti iudei nouas erige synago
gas. s; antiquas rehedē reficē. dū tū nō ampli
ores ul' p̄ciosiores solito ⁊ suos ritus ⁊ sollep
nitates seruare sūt pmittendi. ex. e. iudei ⁊
cōsuluit. Itē in diebꝫ lamētacōis ac dnīum
ce passionis nō debent pmitti apire fenestras
ul' porte in publicū. cōpellendi sūt i̅ tale h̄itū
ul' signum deferre in omi puīcia ⁊ oī tp̄e quo in
ter xp̄ianos distinguantur. ex. e. in cōst. i̅ nō in
nullis. Item cogendi sūt solue eccl'is decim
as p'diales. ex. de decī. de t'ris. Itē iudei baptm
postulantes debent xl. diebꝫ in pnīa ⁊ absti
nencia pbari. de c. d. iiij. iu; absit. Itē cogēdi
sūt xp̄anos testes recipere. cōsi. se. ex. de testi. iudei;
Itē pōt quis tales attrahē ad fidem pmissionibꝫ
⁊ muneribꝫ rebꝫ. ⁊ t'i p grauiorem exactōnē pensi
onū faciendam. In princ' locacōis. xxiiij. q iiij
dꝫ homo. ⁊ q vi. iam uero. Itē sarracenis arma
et alia subsidia quibꝫ nos impugnare possint p
phibemur. de h. s. i. de seu. excō. cū. itaqꝫ excō.
ut cū quis def. Itē si iudei ul' sarracenī ad fi
dem se cōuertunt xp̄ianam. a possessionibꝫ suis nul
latenus excludantur. ex. e. iudei. iſ. ¶ Transgs
sores ꝫ omniū h̄ꝫ cōstitucōnū a bullo. e. cura.
pmittitur hoc tūo. Clerici sūt ⁊ āmoniti sa
tisface nolūt. debent p'uari offō ⁊ bn̄fō. Si

dē ad uenacōm idoli ab
eis ⁊ pmiam eorꝫ emptas
ut cōstāl ꝑ eos ꝑꝫ ei ab
eis recipere p fideles. Itē
nullꝫ iudeos. Iura tū que
ad hec introducēt locū h̄ē
sol' cū eis s; magis ut cou
tendāt ad oēs. credo tū sunt
cto clīc sine laycus deflec
tat ut lesum si daret ul' le
garet aliquid talibꝫ ⁊ in
maxīe cōsāgnieis nō ad cō
tand' s; ad sucumēd' etē
in eius' intuitu ante arctene
cessit nō eet puniend' ⁊ sij
fecit anathema iudicabi
⁊ anathematizabi lamē
tacōis. cū legantur lamēta
cōes. s'e intōno añ pascha
ac scip. id ē. i' lamītacōis cer
te cū lamītac̄ ecc̄ p aliquo
ilorum nō xp̄anitatis cōmu
ni. pmissionibꝫ ⁊ mune
ribꝫ. cō. discipli dūū nllum
muneribꝫ ad fidē adtrahe
bant. i. q. ij. qum pio. ꝫ ⁊ o.
ad fidem ul' ad religionēꝫ
credo aliquē trahend' ēē
p munia dum ad xp̄ fidem
recipiendū. ul' in gressum
religionis ex pacto. sꝫ si
quis infidel' uellꝫ bapti
zari n' timet paupertatem
inter xp̄ianos. ul' si quis de
celicaus intrare religio
nē si eet solutus a debi
tis aut si haberet p ali
quos annos ut capacio
rem s; ad intelligēdā que
legebantur in religione

laici siue principes cum uolunt compellere. Sane alii;
qui aliquid opponunt impedimentum debent si admo
niti non satisfecerint excommunicari. Si uero fuerint iudei
uel saraceni, tamdiu sunt christianorum ab illorum commer
cio et communione sub pena excommunicationis distringendi, si necesse fuerit re
mouendi, donec nutrices et seruientes dimiserint
christianas et restituerint omnia bona sua aliis qui de suo
cetu fidem elegerunt christianam. Item donec in usus pau
perum christianorum secundum prudenciam diocesani episcopi conuer
tatur quicquid fuerunt a christianis adepti occasione of
ficii super christianos suscepti et officium cum pudore di
miserint quod irreuerenter assumpserant et inepte. Et
hoc tam de iudeis intelligas quam paganis. Statu
it insuper ecclesia illos iudeos publicis officiis deputan
dos qui de infidelibus baptizatos subuertere attemp
tauerint et tales penas inicio et pecuniarias pro qua
litate delicti expositas. Sepe statuit ecclesia contra tales. Illa
tamen moderatione adhibita in flagellis quod notatum est
in v iudeorum sagittas tutius ... in decreti;
tamen in pena indistincte relinquenda est brachio se
culari; probantur omnia ista supra penitentia xxviii. q. i. Sepe.
Nullus etc. et sicut iudeos in fi. et consilium. Cum sit nimi
nis absurdum et de rapto in a capitulo xxvii.
q. iiii. Constituit. Patet ex premissis quod ecclesia iudicat de
hiis qui foris sunt et infligit eis multiplices pen
as. Contra dicit apostolus ad cor. i. Quid enim michi de hiis

ab aliquo sciente eis pro
situm recipit pecuniam
uel redditus quantum ad
primum casum uel libe
raretur a debitis aut re
cipiet expensas bonorum tollis
quantum ad secundum ecclesia
dum tamen non pro precio uel spiritu
alis sed ad uinculum tol
lendum impedimenti daretur illud
uel reciperetur in principio
locationis non ex post facto
quod non licet prohibentur quia
contra faciunt sententiam maioris
excommunicationis incurrunt. Apostolicis
tamen suis cum aliis iudei cum
sint sui non possideant ut
proprias sed ut peculium unde
possunt eis priuari pro domino
suos ad habitum uel consen
tientes ad fidem. Et tunc
non debent in penam fauorem
dei fidei uel eos prestant per
usuram in quo casu de
bent eos restituere aut propter.

qui foris sunt iudicare. R. Non potest ecclesia iudicare de hiis ut infligat eis pe
nam spiritualem uel priuat religionis regulas. Sed penas temporales potest eis in
fligere et in spiritualem indirecte remouendo christianos ab eorum communione. Item quod in
dicat s. de hereditate restituenda conuersis ad fidem contra eos qui filii sunt legi
timi. Dic quod illud facit propter iure fidei quam susceperit. Item cum dicatur supra cultus le
gis ab aduentu christi non differt ab ydolatria et origenes. Ca. etiam autem dicat quod ianuam sin
legem non possunt fuire deo. xxvi. q. vii. Et hoc quod est quod ecclesia dat eis auctoritatem
peccandi moraliter dum permittit eos non impedimenti ritus suos seruare. Item si peccant
mortaliter in hoc quare non puniuntur sicut pro aliis delictis. Ad hoc dicit quod ecclesia
non dat eis auctoritatem peccandi sed permittit. Ne sicut ait Gregorius quos non potest
de plano uocatione reuocare pellat per uiolentiam aduersitatis. Item si iudei ad hoc prohiberentur
uel ob hoc prohiberentur temporalibus iam cogerent ad fidem quod fieri non debet ut su
pra dictum est. ¶ Restat uidere de seruis istorum. Nota quod seruus iudei aut est uernacu
lus id est de propria ancilla natus aut emptitius. Si non uernaculus si sit uel si uelit

xp̄ianꝰ · effıcitur statim in libertatem nullo p̄cio
dato · C · de ep̄is · ⁊ c · deo nobis · ꝯ · huius ita · ⁊ ar · d · liiij
ſſ̄itatem · Si uero empticiꝰ · sbdistingue · qꝛ aut
erat iam xp̄ianus cū fuit emptus · aut pa
ganus · Si xp̄ianus indistincte lib̄ effıcitur ⁊
nullo p̄cio dato qꝛ xp̄iani cōmercium est iudeo pe
tus interdictū · d · liiij · mancipia · similr̄ · seruı ⁊
hereticoꝝ rapiunt possunt ⁊ dn̄os relinquere et
ad eccl̄am confugere · C · de heri · ⁊ iu̇a · l · manicheos
· si aūt̄ fuit emptus dum erat paganus aut cā
seruiciij aut mercimonij · In p̄mo casū si uult
xp̄ianus fi̇ · liber effıcitur sine p̄cio · d · liiij · ſſ̄i
tatem · in sc̄do uero casū ꝯ si infra tres menses nō
exposuit eum uenalem · postea si fieri uult
xp̄ianus · libatur sine p̄cio · qꝛ p̄sumit̄ ꝙ ad
seruiendū eum emit · si autem exposuit eū uenalē
infra tres menses ⁊ iste uult fieri xp̄ianꝰ · ⁊ illud spaciū
ul̄ ⁊ post dum tn̄ nō stetit p dn̄m quo minꝰ uendi
derit eum infra illd̄ tp̄s · libatur reddito p̄cio · xij · sol ·
ab aliquo xp̄iano · d · liiij · ſſ̄itatem · ex̄ · e · c · i · ⁊ ij · et
hoc intellige ꝯ dn̄s eum nolentem cū diret se uelle
fi̇ xp̄ianū circūcideret ul̄ alteri secte signaculū i̇p̄me
ret · tunc enī p iniuria xp̄i corporis sui p̄cio libetur ·
d · liiij · nulla · qᵒ dcm̄ est de seruis iudeoꝝ · idē p oīa
dr̄ de seruis sarracenoꝝ · cū la · ⁊ io · ⁊ aliis multis
h · tn̄ discordat in uernacul̄ paganoꝝ · qꝛ ut dicit ·
⁊ si fiant xp̄iani · sunt tenentur dn̄is paganis · qꝛ
paulus ad timotheū · quicūqꝫ serui sunt sub iugo ⁊
infidelium dn̄os suos om̄i honore dignos arbitrentur
· ⁊ in ep̄la ad eph̄ · serui obedite dn̄is uestris carnalibꝫ
cum timore · ⁊ fidelibꝫ dicit · Glō · ⁊ sic paganis pot
cedi iis xp̄ianū · ꝫ nō fieret · ꝫ aliud est in uernaculis
iudeoꝝ ꝓp̄ illoꝝ pfidiam ⁊ magis suspectam cohita
cōm · ꝫ p̄im magis placet qꝛ hodie eadem suspicō
⁊ idem piculum imminet ꝫ ut dixi ꝫ · e · ꝗ · circa · pin
illo gᵒ ap̄li ad p̄mitiuam eccl̄am est refrenda ul̄ lo
qm̄ accedebant ad eos cū p̄dica
cōius · s · ꝫ · e · ꝗ · circa [C]etmo
nete erunt xij · solidi ꝗꝫ q̄r
dcī · dicit quidam qꝛ solidus

cum eaꝝ · si infantibus toꝝ
pate ilta quibꝫ eas in̄uert̄ ·
si sciant ul̄ eoꝝ ex hiis ⁊ aliis
qui potuit sic cōnius tamqꝫ
paupibꝫ p ep̄m assignari ·
donec nutrices · nūqꝫ hꝫ
nutricibꝫ aū balneant par
uulos iudeoꝝ aut aliis p
sonis s · illos eciam baptı
zare · Bo · credo tn̄ p̄iudicō
qꝛ si in articlō mortis par
uuloꝝ hoc fieret nō pecca
rent qui h̄ facerent aliās nō
liceret ⁊ hoc ne appiatur uia ad
iniuriam sacramenti p̄re
iteracōm · si forte cōtingat hᵒ
baptizatos ꝯuerti ad fidem
in adulta etate · It ne h̄t
hꝫ sp̄uales pꝰ bap̄m rege
neratı relinquitur ex̄pota
famlibꝫ hiꝰ sp̄ualium
⁊ iudeoꝝ demorandi cum
parentes taliū debebant labo
rare qꝛ in fide ⁊ moribꝫ in
struantur · It ne fiat cōtra
uita que dicit qꝛ baptizati
nō debent cōuersari aut
cōuesci ꝯ forte in casibus
exceptis · de suo ritu · ⁊ inda
ico · publicis edibꝫ · ⁊ flagel
latibꝫ · ul̄ i̇ueribꝫ ⁊ iudicum
sanguinis · ar · qꝛ regulares
ul̄ clici nō debent dare dis
ciplinas ulꝫ ad effusionē
sanguinis · qꝛ credo intelligitur de
effusione enormi · Institu
ta de ꝑ̄ · tercie litiganti
lis est litteria tituli · Instituta de noxalibꝫ actoib
bus · alius titulꝰ · ⁊ est noxal̄ actio que competit
ꝯ dn̄m sui p noxali dampno qꝛ intulit alius seruꝰ

Ꝯ via

ꝯ ⁊ fidelibꝫ

pacto. Insti. de re. te. li. §. ult. aliquibus assentio
quod eius monete que vix sit in usu. ff. de lege iii. rumnus
Sed numquid erit iste suus redimentis? Non. Sed tene-
tur ei pretium et erit liber. ar. insti. de noxalibus acti-
onibus. §. dominus vel si non habet pretium compenset obse-
quium vel serviat ei aliquanto tempore ad arbitrium boni
viri. ar. xxxvi. q. i. de raptoribus vel v. an. ad illud
eius qui redemptus est ab hostibus. C. de cap. et post-
li. re. l. ult. Si vero causa pietatis a christiano emptus est,
tunc ei non tenetur aliquid reddere nec servire quia
quod pietate datur, plerumque nec repetatur, quod semper
presumitur nisi quis contrarium fuerit protestatus. ff.
de rel. et sump. fu. li. l. si quis. §. sed interdum. Quid
de christiano? Numquid potest emere vel habere iudeus vel
paganum mancipium? Utique. xxiii. q. viii. dispar est.
e. et in iudeos ubi dicitur quod iudei servi fuerunt christianorum. Et
non tamen debent cum illo morari ita quod eum habeant familiarem.
xxviii. q. i. sepe malitia. Si autem voluerit ille fieri chri-
stianus, potest nec debet eum dominus prohibere nec potest. Nam
si est servus vocatio quamvis cela solvit omnia. xxix. q. ii.
due sunt. et cap. si infidelis discedit. dis. ic. Sed numquid
quod post baptismum remanebit servus domini sui? Videtur
quod servitus eius de iure divino introducta est. Unde in
Gen. maledictus chanaam servus erit servorum suorum.
et per vulgatum iure canonico confirmata. xii. q. ii. et
etiam servos. Ubi tamen de consuetudine Catalonia. Non
emit christianum servum in Cathalonia, consulerem quod
dominus in remissionem peccatorum suorum manumitteret eum
vel saltem ne dominus dampnificaretur, ammonitus homina-
tum pretium etiam eliam si non haberet aliunde quo serve-
diret ad arbitrium boni viri. ar. xii. q. ii. cum
redemptor. et C. de cap. et post. li. re. l. ult. Pone
quod iudei occupant aliquam parrochiam emendo possessiones
et domos que a parrochianis solebant inhabitari,
numquid potest ecclesia petere
a iudeis quicquid sol-
vere consueverant christia-
ni? Resp. Potest petere
omnes decimas personales
et quicquid certa

missi ille vel pro dampno da-
to ab aliis. de captivis et
post liminio reversis. au-
tem vel est presumptum in
sua sua omnium amissorum pos-
modo restitutionem. et est quia
quod competit huiusmodi reverti-
tur de captivitate per quod
restituantur ei omnia bona eo-
rum que vel fuerunt capta fue-
rant vel prescripta ab aliis
in extra integro quasi semper
fuissent presentes et ea pos-
sidissent. et fingimus an-
te quasi presentes fuisse et quasi
post limen i. intra limen domo-
rum suarum. Sed tamen de consue-
tudine tamen alicubi tamen a-
licubi per consuetudinem
hic non puniuntur domini servos
suos baptizari. et ideo qui
malefacerunt propter honestatem
ecclesie. Potest tamen distingui ut
si iudei aliquid lucrantur
de laboribus et in dominibus
suis. et tunc hic personalia
possunt ab eis recipi aut
nichil habent de usura. tamen
non sit honestum talia
ab eis recipi. hoc tamen hoc ca-
su non prestaret quia hic accipit
petit usque ad quantitatem
dampni quod patitur ecclesia pro
hoc quod occupant loca que
solebant a fidelibus inhabitari.

ri. sicut non prestaret aliquis dampnatus a fure vel rap-
tore pro incendium vel filii non sit recuperatur ab eo quod
dampnum suum licet fur aut raptor nichil haberet
quod non esset ex furto vel rapina acquisitum. domini tamen non
recipient pro dampno illo res furtivas vel raptas in specie.

applicata ut di. i.
vel gerentur

sione prediorum solebant percipere et oblationes et decimas personales. ex. de deci. de terris. ex. e. et si de iudeis ex. de usuris. quanto. Quam plerique doctores volunt cogendos esse quantum ad oblationes et decimas personales propter honestatem ecclesie conseruandam. Item no. quod licet xpianus non debeat seruire vel cohabitare iudeo in eadem domo. tamen non prohibetur excolere predia iudeorum. ex. e. [illegible] **De hereticis et fautoribus eorum et ordinatis ab eis**

Dictum est supra de iudeis et paganis qui per infidelitatem deum inhonorant. Nunc est de hereticis qui a fide deuiantes in deum multipliciter peccant. Videamus ergo quot modis dicatur hereticus. qua pena feriatur. qualiter ab heresi rediens recipiatur.

Quatuor modis dicitur hereticus. dicitur enim hereticus [illegible] a fide. Unde sic diffinitur ab aug. hereticus est qui falsam de fide opinionem vel gignit vel sequitur. Gignit ut heresiarcha. puta arrius. sabellius. sequitur ut qui heresiarcham imitatur. velut arrianus et sabellianus. xxiiij. q. iij. hereticus. Secundo autem modo hereticus potest appellari licet ab ecclesia non recesserit qui aliter intelligit scripturam quam sensus spiritus sancti flagitat a quo scripta est. ut. xxiiij. q. iij. heresis. Item dicitur hereticus a sacramentis ecclesie vel a communione fidelium diuisus. ut est excommunicatus. [illegible] q. i. Quarto autem hereticus est peruersor sacramentorum ut symoniacus qui vendit vel emit ecclesiastica sacramenta. i. q. i. siquis per pecuniam. Nunc de hereticis procedamus secundum primam significationem. Puniuntur hereticus excommunicatione. depositione. rerum ablatione. et militari persecutione. excommunicatione quia predicto omnis hereticus siue occultus siue manifestus est ipso iure excommunicatus maiori excommunicatione. xxiiij. q. iij. c. i. ij. ex. e. ad abolendam. depositione. quia indistincte siue clericus siue laycus. papa vel imperator vel quilibet inferior debet deponi ab omni dignitate. ut xl. d. si papa. xxiiij. q. i. qui contra pacem. ex. e. ad abolendam. dampnati uero presentibus secularibus potestatibus aut eorum balliuis relinquuntur animaduersione debita puniendi. clericis prius ab suis ordinibus degradatis nisi continuo post deprehensionem erroris sponte ac canonice redierint ad catholice fidei unitatem. ex.

Dictum est supra et c. et s. post deprehensionem erroris. Dicunt forte aliqui. quia deprehenditur error aliquando per scientiam eiusdem etiam aliquando per confessionem suam vel factum. aliquando per probationem testium vel instrumentorum et quod hic excepto nisi continuo et c. intelligitur de deprehensione erroris secundum predictos priores modos aliqui dicunt unde quod et per statum modo. sed quia consuetudo scilicet est aliquando que est optima legum interpres credo sine preiudicio quod loquitur hic de deprehensione erroris in facto tamen. scilicet cum inuenitur predicans errorem aut docens aut faciens et tunc renunciam sic intuitu talium quasi dicitur furtum deprehensum. cum deprehenditur fur in furando vel cum re furtiua. antequam recipiatur ad locum destinatum. dices ergo quod post talem deprehensionem licet tali deprehenso reuerti ad catholice fidei unitatem dum tamen hoc hoc faciat continuo. i. antequam ducatur ad actus quos vel sicut alij volunt. et obseruatur ab aliquibus de consuetudine continuo. i. in prima sessione

c. ad abolendam. in fi. extra. de hereticis. et in alia extravaganti. Siqui autem de predictis postquam fuerint deprehensi redire voluerint ad agendam condignam penitentiam sunt in perpetuo carcere detrudendi. extra. e. excommunicamus. ii. §. si qui. Et hoc convincitur quod credentes eorum erroribus heretici similiter iudicantur. Verum ab latione quod bona eorum omnia debent confiscari ecclesie cui deserviebant si erant clerici. Item si erant laici ecclesie temporali iurisdictione subiecti. Aliorum vero laicorum bona principibus. extra. e. c. sti. excommunicamus. di. viii. quo iure. Civili tamen persecutione quod si aliter non potest fieri manu armata et militari sunt ab eis bona omnia que iniuste occupata detinent auferenda. Nam ut probant Ysidorus et alii sancti. et precipue Augustinus nullo iure possunt possidere. Nam iure naturali quod est aliud illud omnia communia sunt. di. i. ius naturale. Nec iure divino. unde Dominus ait. Auferetur a vobis regnum et dabitur genti facienti fructus eius. Item labores impiorum iusti edent. Item omnia sunt iustorum. xxiii. q. vii. c. i. ii. iii. Nec iure humano ut supra probatum est. et di. viii. quo iure.

Sed numquid iure catholici auctoritate propria possunt eos expoliare. Videtur quod sic. Ecclesia enim videtur eis dare generalem auctoritatem ut exterminent eos. Concedit enim talibus idem privilegium quod accedentibus in terre sancte subsidium est concessum. xxiii. q. v. si vos. extra. e. excommunicamus. Catholici vero et invadent. si audieris in una ex civitatibus. et c. xxiii. q. v. si audieris. et q. viii. legi. et occidit in plurimes. Verumptamen satis videtur tutum quod semper fiat ex speciali edicto vel principis vel ecclesie. Ne autem ex cupiditate vel ultione potius quam ex iustitia vel odio eos expugnare videantur. xxiii. q. i. quid culpatur. et q. ii. c. i. ii. iii. et q. iii. sex differentie.

Item quid si postea convertantur ad fidem. Numquid restituentur sibi res ablate. Respondeo non tenetur aliquis nisi sibi gratis voluerit misereri. ex. e. vergentis in fi.

Item quid si habent filios catholicos vel alios consanguineos. Numquid illi saltem debent habere bona. Videtur quod sic. quia ita dicitur. c. de hereticis. c. Item de nestorianis. Dominus tamen Innocentius arguit cum in minori crimine lese maiestatis terrene ad crimen lese maiestatis celestis comparat et constituit filios orthodoxos a paternis bonis penitus excludendos. non quod in terrenis criminibus filii excluduntur ab hereditate paterna. s. in crimine lese. extra. e. vergentis

iudicii. i. prima die qua excommunicatur. [illegible] faciat sponte. i. non premonitum per sententiam vel canonice. i. in quo compertus sit. Hereticum abiurare et ad mandatum ecclesie permittere. dictum. de hac materia lectione. i. dicit. Numquid si [illegible] istius in effectus probabitur secundo ecclesia [illegible] decretum de usura. [illegible] te datum pater in decretum. Respondeo potest dici quod in modum penarum. quod non in pat[illegible] ex pacto licet fecit dote aut ipse adulterum uxoris aut alio iusto modo. Item qui tales. i. credentes et c. denotati. i. per famam ex[illegible] in certam expressis nominibus publicati. vergentis. ii. solebat continue [illegible] non est ibi innocentius. vel credens sive peccator defensor et fautor vel annuum late sine legitimus. quod tractatur effectum a iure novo [illegible] p.

tum · quod uidetur intelligendum cum pertinaciter publi
ce predicat contra fidem catholicam uel publice
profitetur uel defendit errorem uel coram prelato suo
suo conuictus uel confessus aut iudicialiter condempn
natus de heresi · ex. de v. sig. super quibusdam · Item
incurrunt crimen lese maiestatis · ut sunt quosdam sym
oniace quia heresi profitentur · vi · q · i · § · verum · xv · q · vi ·
sane uincit · Item in infectorem clerici qui priuatur
omni beneficio est ecclesiastico · ex. de penis · constitutio · vnquam
vbidam · Excommunicamus de hereticis · vndique dio · al' ista remittit bona
a damnatorum deuoluuntur · c · de bonis dampna
torum · aut · vo · Quid de uassallis hereticorum
teneatur quod legitur · ex. e · absolutos se nouerint a
debito fidelitatis hominii ac totius obsequii qui
cumque lapsis manifeste in heresim aliquo pacto
quacumque firmitate uallato tenebantur astricti ·
puniuntur autem heretici cum fautoribus suis hoc mo
do credentes receptatores defensores et fautores
eorum sunt ipso iure excommunicati maiori excommunicatione ex
· e · constitutio · excommunicamus · § · credentes · et excommunicamus
uero · Quicumque tales postquam ab ecclesia fuer
int · denotati · contempserint euitare anathe
matis se nouerint sententiam incurrisse · ex · e · uer
gentis · Item si postquam sunt ab ecclesia excommunicatione notati ·
non satisfecerint infra annum · extunc ipso iure est
fuerit infamis · Nec potest aliquod legitimum officium
exercere et si fecerit non ualebit quicquid per ipsum factum
uel dampnum fuit · nec potest facere testamentum nec ex testamento alterius aliquid capere
nec eligi nec eligere ad officium uel dignitatem · si uero clericus fuit · ab omni beneficio et
officio suspendatur · et si aliquis clericus huiusmodi postulentibus exhibuit ecclesiastica sacramenta uel
tradiderit eos sepulture uel oblationes uel similia uel elemosinas eorum receperit debet priuari
officio suo ad quod numquam restituetur absque indulgentia sedis apostolice speciali · et idem est
etiam non obstante priuilegio in regularibus obseruandum · Item qui fuerint sola suspicione
notabiles nisi canonice se purgauerint anathematis gladio feriantur · et usque ad
satisfactionem condignam ab omnibus euitentur · Ita quod si per annum in errore persisterint ex
tunc uelut heretici condempnentur · Item moneantur seculares potestates · et si necesse est per
censuram ecclesiasticam compellantur omnes hereticos ab ecclesia denotatos de suis prouinciis
bona fide pro uiribus suis exterminare · et cum de nouo eligitur in potestatem perpetuam seu tem
poralem debet hoc ipsum iuramento firmare · si hoc sit per suam negligentiam fuerit excommunicatus
et non satisfecerit infra annum · et debet significari domino pape ut ipse omnes uassallos a fidelitate

priuatorum testis · in dicta sen
tentiorum testandi religen
di et similia · notabiles · de
heresi · excommunicatus per concilium
prouinciale · ut dicitur in illa consti
tutione excommunicamus · denuncie
et absolutos · numquam ante huius
denunciationem cum statim sint ex
communicatus erant absoluti ·
ipso facto · ergo absoluti erant ab
exhibitione eorum que exigit
hominii fidelitas · sed non ab ipsa fi
delitate · sicut notauit · xv · q ·
vi · nos sanctorum · et iuratos · dignita
te deponat · hoc non dicitur in illa
constitutione excommunicatus · sed
in quadam · regis · s · archiepiscopi et ceteri · deposuit
eo quod tantum potestate erat inutilis
ut ubi dicitur · tamen h · glosauit su
per illud · c · alius deposuit · id est prin
cipibus deponentibus consensit quia
ubi consuetudo erat quod eum depone
rent · alias sicut dixit · nec
papa sine consensu et auctoritate
principum potest eum deponere
nec principes sine consensu tan

dennūciet

ipsius dn̄i · et absolutos · et terram exponat catholicis occupandam · et illam prosus si expedire uidebitur a sua dignitate deponat · archiepī uero super et epī qui circa extirpandam de suis dyoc̄ · hereticam prauitatem negligentes fuerint et remissi cum id certis patebit indiciis · ab epāli officio deponantur · in quorum locis alii debent substitui qui et uelint et possint hereticam confundere prauitatem · hec omnia et multa alia contra tales probantur ex̄ · e · ad abolendam uergentis · si adversus nos terre consurgent · et c̄ · excōicamus · Ex premissis inter alia collige notabiliter quod iudex uel potestas seu secularis nō solum propter heresim suam · sed et propter negligentiam circa heresim extirpandam potest nō solum excōicari ab ecclā · sed et deponi et excommunicare hunc seruiam et ecclē potentem quando princeps aliquis secularis fuerit inutilis et dissolutus · et negligens circa regimen et iusticiam obseruandam · xxiiii · q · iiii · siquis deniceps · xi · q · i · nullus · q · v · precepit · unde zacharias papa deposuit ludouicum regem francorum predecessorem pipini patris caroli · xv · q · vi · alius · innocencius · ordine imperatorem · et est racio quia omnis xpīanus ratione peccati efficitur de foro ecclē · et vii · dis · ad papam · ecce constitui te super gentes · et regna ut euelles et destruas et c̄ · et multum super hoc disputat innoc̄ · ex̄ · de iudic̄ · nouit · potest et etiam papa ipsorum iudicium negligentiam de illorum subditis iudicare · ex̄ · de fo · con · ex tenore · licet · et xxiii · q · v · administratores · Redeuntes ab heresi debent recipi hoc modo · quod ad arbitrium epī regionis abiurent errorem et

purificauit · et firmiter et per septimanam quod tenebunt firmiter ad mandatum ecclē fidem catholicam · et hoc publice uel priuate · secundum quod crimen fuit publicum uel priuatum · i · q · vii · quotiens · dudum · et cum · et · alii · d · ii · ego · ut ex̄ · e · ab abolendam · quid si post abiuracionem erroris uel postquam ad arbitrium proprii antistitis se purgauerint deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse · seculari iudicio sunt sine ulla penitencia audiencia relinquendi · ex̄ · e · ad abolendam · sed nō audiet eos ecclā que nulli claudit gremium recedentibus · quia quo ad fidem et sacramenta · c · de summa tri · inter claras · de pe · di · iii · adhuc instant · sed quo ad bona recuperanda nō debent audiri · ut in predicta ad abolendam · et ideo nunc quid tales ad ficcum reuersi de iure cōmuni et saltem dispensatiue poterunt promoueri uel in susceptis ordinibus ab epīs hereticis ministrare · ad istius questionis intelligentiam · No quod io · et tā · dixerunt quod ex eo quod hereticus receperit ultimam manus impositionem · i · ordinem epālem

contrarie propter seculares alterius iudicis secularis sicius sue commetur · ego autem credo quod papa et si hoc forte deponere huic principes auctoritate propria nō propter crimen ecclesiasticum directe · potest tamen si agatur de criminibus ne committeretur principes coram eo si nō posset agi prima ciuili actione regno potest ipsum cōpellere ad decedendum · et inducit

rent post eum deponere · de foro ecclē · si agatur de criminatiue ad penam · sine ulla · penitencia · intelligo et cum postquam adiuracionem purgacionem deprehenditur in heresi · siue per euidenciam aut per cōfessionem propriam · uel per testes in quo casu nō parcitur ei · nec quo ad uitam · nec quo ad bona · si autem absque hoc deprehensione occulte recederit · et occulte penitens reuertatur · parcitur ei quo ad uitam · et

I

in ecclesia ordinem confert sed non ordinis executionem. Si autem extra, nichil confert
nec ordinem nec ordinis executionem, quia nichil accepit, ar. C. i. q. vii. Arbitra-
mur. Sed hec opinio reprobatur ix. q. i. Ordinationes. i. q. vii. Conuenientibus. Dicas ergo cum
Lau. viii. Jo. et aliis fere omnibus quod siue quis recipiat ultimam manus
impositionem in ecclesia siue extra, dummodo tamen formam ecclesie seruet et ordinandus in forma ecclesie
fuerit ordinatus, semper uerum ordinem confert sed non ordinis executionem. Et hoc
siue scienter siue ignoranter alius ordinetur ab eo. Vnde regulariter teneas quod
episcopi et sacerdotes siue sint excommunicati siue heretici siue depositi uera conferunt
sacramenta, dummodo tamen in forma ecclesie, ut dictum est i. q. i. Dominus declarauit. Non no-
cet dictum xxiii. di. Illud et apostolus de con. d. viii. Non est nobis. Peccauit tamen mortaliter,
uterque ydolatrie committunt dantes sic indigne et suscipientes ab eis nisi
forte baptismum in articulo necessitatis cum nec possit catholicus inuenire. xxxii. di.
Erroneum circa finem. Quidam tamen dicunt contra quod apud hereticos non sunt uera sa-
cramenta, per eis est. xxiiii. q. i. Scisma, ubi dicitur

si ueritatem diligimus non est Christi corpus quod heretici
conficit. Item quod sacramentum non ordinandi. de con. di. ii.
quia passus. Item quod extra unitatem ecclesie non est locus
ueri sacrificii, ut ar. eod. c. i. q. i. extra. Sed intelligas
omnia illa quantum ad effectum sacramentorum uel quando non
seruatur forma ecclesie. In hoc autem sola est differentia
inter ordinatos supradictos, quod ordinati qui recepit ul-
timam manus impositionem in ecclesia siue ignoranter siue
scienter, si alias digni sunt tollerantur dispensatiue
in ordinibus susceptis, ad superiores autem non de-
bent promoueri nisi necessitas uel utilitas maxima
flagitauerit et ipsorum sancta conuersatio promeruerit. ix.
q. i. c. ii. iii. Fallit hoc in casibus iiii. in quibus nul-
lo modo dispensatur, quos ex. s. de sy. c. restat in prin.
Si uero sint ordinati ab eo qui recepit ultimam
manus impositionem extra ecclesiam, si scienter nunquam tolleran-
tur, si ignoranter et hoc proba-
uerint, tollerantur. ar. ix.
q. i. Ordinationes. Contra alios
autem hereticos redeuntes teneas quod omnino non debent
recipi nisi ad laicam commun-
ionem. i. q. vii. c. i. Adhibetur
tamen ergo quadruplex dispensatio, s. semiplena, plena,
plenior, plenissima. Secun-

quo ad factum, id est fidei communione, si indigeat, et sacra-
mentum quod ad absolu-
tionem de peccatis occultam, ex
quo non est deprehensus et re-
cipienda si etiam ami-
serat aut retinenda si non
amiserat. Vnde quando deprehen-
si sunt ordinem equalem quod
dicitur ultima manus
impositio, quod est ultimus ordo, id est
qui confertur cum manus impositione
in ecclesia a catholico episcopo non
heretico uel scismatico.
Si autem extra, id est recipiant il-
lam ab heretico uel scisma-
tico presbytero siue deposito, id est
degradati et exauctorati cum sollempnitate ca-
nonica ydola per equipollentiam. Quidam dicunt in q.
opinione hiis sunt contrarii non sunt uera quo
ad ueram efficaciam quod conficiunt forma ecclesie non serua-
ta non debent ordinari, id est ab hereticis qui diminuti
sunt ab unitate ecclesie celebrari, dari uel accipi
ad effectum sacramentorum qui est gratia quo non consequitur
dicitur talis tam dantibus aut recipientibus. Dubi-
um fit, qui equaliter se habent ad utramque partem con-

dantibus
conuenientibus
ab episcopo

plena quam recipiunt de ordinibus susceptis. sublata eis omni spe promotionis. i. q. i. si quis heretice. plena qui possunt fieri sacerdotes et non ultra i. q. vii. que uenientibus. plenior cum possunt fieri episcopi sed non promouentur xii. di. nos consuetudinem. plenissima quando ad omnes ordines et dignitates promouentur. xxxiiii. q. iiii. ipsa pietas. Sed quis poterit dispensare. Extra i. de dispensatione c. circa prouocatos. In summa nota quod dubius in fide.

infidelis est. necessario nimio est credendum quin fidem ueritatis ignorauit. Extra c. dubius. Si tamen aliquis errat in fide. a parentibus uel etiam ab aliis quesierit ut a cauta tamen sollicitudine ueritatem paratus corrigi cum inuenerit nequaquam sicut ait Augustinus est inter hereticos deputandus. xxiiii. q. iii. dixit apostolus. Item in articulis fidei paratum dubitat in uacio uel decipere uel decipi posse. xvi. q. i. si cupis. Item tamen preceptum est in contractibus fallere quam in articulis fidei falli. xxii. q. ii. in ipsius. Item si quis uult scire quid debet credere legat symbolum quod cantatur in missa. et quicumque uult. et xxxiii. di. q. episcopus. Extra de summa trinitate et fide catholica c. firmiter credimus. Item credimus. Item hereticum hominem sicut precepit apostolus post primam et secundam correctionem deuita. et quo ad secreta fidei que non sunt ei propalanda. quia non debent margaritas proice ante porcos. tamen in prima et in secunda uice et postea quociens fuerit oportunum possunt et debeo ipsum

monere ut cesset a peccato et ita quod in aliis non communicet ei cum sit excommunicatus. xxiiii. d. in mandatis. v. q. vii. conuenientibus. xxiiii. q. iii. dixit apostolus. Sed quid si ipse disputando se ingerat et prouocat uos dicere secreta fidei que ipsum non deceat audire. et tunc prouocent debemus eum clandestine. Nam in chil communio est de re aut dicto preterea utile non ut

contradictionis. secus de illo qui per spiritum blasfemie temptatur de fide cum dolore cordis et anxietate cum si bene pugnauit contra ad peccatum hic temptatio cum nulla sit ibi libido et in proba uoluntas delectamentum creatura sine qua nullum est peccatum actuale. deuita quo ad locutionem et cetera in quibus excommunicatus est uitandus. et loquitur apostolus secundum statutum primitiue ecclesie quando non erant heretici ipso facto excommunicati. Sed excommunicandi. Si ii. erant excommunicandi sicut nunc uitandi erant uitandi ab eis non primam et secundam correctionem. magis tamen intelligit quod uitandi sunt quo ad secreta fidei que ante primam et secundam correptionem possunt eis propalari ad conuersionem eorum. Sed postea non debent cum iam desperatur de conuersione eorum

clam dicit ut in scriptis sermonis in ad hoc ut sine periculo et peccato disputando intendatur ad conuersionem eius uel fiat propter scandalum infirmorum uitandum. ut hic et tunc est causa necessitatis maxime cum prouocant ad disputandum. tunicam domini et ecclesiam prouocando in consiliis significatam que non sunt diuisa. Sed forte prouenit.

De scismaticis et ceteris

Dictum est de hereticis et cetera et ii. chorepiscopus. viiii. princeps. i. q. vii. nunc qui offerebat incensum. adde est eorum. vii. et xxiiii. et ii. per aliquos. x. et xi. diuisionem sacerdotium assyriorum. iiii. et xxiiii. ab eo ipsius. iii. et xiii. per uitulum fabricatum. extra xxiii. in regis ieroboam. et iaachim iuxta caput. ieremie xxvi. temptacionum

Ne forte errent inter eos. Et omnis pecunia declinare debent, et si fores eorum leguntur ubi in-
telligentiam, presumptuosum est disputare quia cum hereticis coram populo nisi prius esset sine
periculo cum tales non intendant ad aliquid nisi ut respondeant et possint rumpere in-
veritatem. dist. xlvi. in mandatis. xxiiii. q. i. quam vetus ordo. Et tene heretica
pravitas vel immunitas ei sub specie virtutum occulte subintrant; est laicis di- — *alia vitia sub specie virtutis*
versis causis quibuscumque ordinis censeantur officium predicandi. extra. e. sicut licet in uno. **De scis-**
maticis. Dictum est de hereticis, set quoniam scisma inducit heresim ut infra
dicetur, consequenter de scismaticis agamus. Videamus igitur **dictis ab**
quid sit scisma, unde dicatur, in quo differat ab heresi, qua pena scismatici **eis**
puniantur. Postmodum visum de consequentibus partibus huius, scilicet de ordinationi-
bus et alienationibus factis ab hereticis. Scisma est illicita discessio eorum inter quos
unitas esse debet, vel sic: scisma est illicitus ab unitate sive universitate discessus.
Dicitur autem scisma quasi scissura. xxiiii. q. i. scisma. Differt autem — *a scissura quasi scisma*
ab heresi, quia hereticus in principio sui habet perversum dogma, quod non habet scisma, set in fine
fingit aliquam heresim ut recte ab ecclesia videatur recessisse. Ita dicit Ieronimus xxiiii. q.
iii. inter heresim et scisma. Bene posset dici quod esset talis differentia inter dispositionem et habitum:
primo enim dicitur scisma, set cum post tempus pertinaciter adheret sue secte asserens non
esse obediendum romane ecclesie, est hereticus, quia peccat in illo articulo fidei unam sanctam
catholicam ecclesiam; vel dic quod talis est differentia inter genus et speciem, quia omnis hereticus est
scismaticus, set non econverso. Et puniuntur scismatici in hac vita triplici tamen duo quorum in di-
ce loquitur. Volens enim Deus nobis ostendere quam horrendum sit
et detestabile crimen per scisma, Dathan et Abyron princi-
pes hiatu terre ac auctoribus vivis, ceteris celesti igne
ac conspectu consumptis. Item x tribus, quia post mortem Sa-
lomonis relicto Roboam filio suo facientes scisma
adheserunt Ieroboam, devoluti et dediti in dispersion-
em. Item Addo propheta missus a Domino ad Ieroboam ex-
probrare sibi peccatum scismatis, prohibitus est apud illos scismati-
cos panem comedere et aquam bibere, quod quia non servavit, re-
diens morsu leonis in itinere necatus est. iii. Reg. xiii. In ma-
gnitudine pene videtur. Et apte sentire quod hoc peccatum sit
gravius heresi et omni peccato; et enim vitulum fabricatum at-
que adoratum est, et propheticus liber iura regis succensus,
et scisma temptatum; ydolatria gladio punita est, exu-
stis libris bellica clade et peregrina captivitate; scisma in
hiatu terre sepultis actoribus vivis etc. Iterum quis iam
dubitavit hoc esse sceleratius commissum quod est gravius vin-
dicatum. xxiiii. q. i. Non afferamus. Set contra heresis est
maius crimen quod obtinet primum locum in penis. xxiiii. q.
iii. quid in omnibus. Solutio: dic quod omne scisma habet heresim

i. acceptatum
pro crimine Dathan et Abyron
et ceteros [illegible]. Num. xvi. Gla-
dio Moysi, scilicet et filiorum
Levi ab [illegible]. Item
si vocantur qui non per
electionem canonicam
set per violentiam occupant
honores vel officium vel be-
neficium ecclesiasticum.
Est etiam de scismaticis
etc. et i. excommunicatur
ipso facto [illegible]
ab accusatione, i. quoniam di-
u est in apostasia [illegible]
dicat quia si reconciliatur
et reconciliabitur ecclesie et
resumat habitum, postea
non repelletur nec
ab accusatione ecclesie, accusatione

adnexam maxime de quo perseuerat ut sup~ ul' dic q' licet heresis sit mai' crimen in sui
natura q~ scisma q' ex maiori contumacia illis de quibus ait Jo' uidentur sepa
se scisma q~ alii ydolatriam grauius dicit peccasse. i. secundum hoc deberet celeracius eum ad ui
uium. Nam q~to maior est contemptus tanto magis celerius p~tantur. a iu
dice aut~ i homine puniuntur sententia la~ s. p excoicacom ul' depone~ ut. di.
xxiii. in noie domini. ex. e. c. xii. Jt~ p pecuniaz. ut xxiii. di. q. vi. q' aut~. Jte~
manu militari sine armata. si necc~ est. xvii. di. nec licuit. xi. q. i. generum
qualiter aut~ iste pene sunt sint ordinande et utrum simul debeant imponi.
s~. s. de penis. S' in summa. Nunc uidendum quid iuris sit de ordinatis ab
eis in hoc dixerunt. Jo. et B~. qui fuit secutus papien~. q' recipit ultima~ man~
impositam in ecc~a. i. ordines ep~alem. confe~ s~ non execucionem. et c. in distinctione
ponitur p eadem uia ut de ordinatis ab hereticis distinctu~ e~. s~. s. c. prio de he
reticis. Jt~ inquid ab illo uerbo. ug~. q~. jo. et B'. ul' ad uersum. cuncta alios &
hereticos. alienacones aut~ rerum eccl~icarum ab intrusis ul' scismaticis fac
te non ualent. unde debent ad ecc~am sine honere reuocari. ut ex~ e. c. i. xvii. q. ii.
alienacones. i ipi tenentur restitue~ sam~ siqua rapuaserunt. et fructus om
nes perceptos. i qui percipi potuissent. s~ dist~ potitam i symoniaci. v~. Jt~ tenent
remittare br~stis. pt~ea cum omne scisma intendat sibi constituere ecc~am et uni
uersalem ecc~am impugnare. unde ul' nuq~am pot~ esse sine heresi. i oio debent ab
iurare scisma i satisfacere ad mandatum ecc~e i debent
recipi cum manus impone ut accipiant sp~m s. qui
eo ecc~am non est. nec dari pot~. xxiiii. q. i. dicam. pudenda scisma.

Diximus de hereticis i scismaticis. q~m utriq3 cadunt in apostasiam. uno consequente de qua tamq~m utriq3 omnium uideam~. Dm~ non. quid sit aposta sia. que eius sp~es. qua pena apostate feriantur. i qualiter reuertentes recipiantur. apostasia est temeraria ul'i a statu fidei obedie ul' religionis recessus. i dr~ apos tasia. q. post stacio. i retrograda stacio. ul' retrograd~ sta tus. est aut~ triplex apostasia. s. pfidie iobedie~ i irreg ularitatis. pfidie qua quis recessit a fide. ut Juliana nus apostata de quo hr~. ii. q. vii. non pot~ in obedie q~ quis transgreditur spontanea uoluntate preceptum ut adam i eua. i qui sac~s canonibus obedire contemp nunt. de hac. xi. q. iii. alicui. de ma. i obe. siquis. irregularitatis qua quis a statu susc~pte religionis re cedit. ut cum appostatat monach' chicus. ul' cui sus. l' aliquis religios~. de hac xlviii. di. q~m; l3. xvi. q. i. le gi. Hoc fit multis modis. s. dimittendo tonsuram

nec a testimonio nec ap
uacone ordis ul' dig
nitatis. nec a p~ui legi
o clicali sic suscepto se
cus ul' de aliis qr~ i illis
potit ep~s dispe~sare. non
obstat huis que dc~a sunt
de apostatis. s. q' sunt
excommunicati. i repel
luntur a dignitatibus
i q' sunt deponendi. Ju
lian' eni apostata non ui
tabatur tamq~m exco
municat~. nec repuls'
fuit a dignitate impi
ali. nec depositus ul' me
lius. forte tn nemo e~
pena solo cum urbani se
sim uetrem i deumpna
tam. i manifestam. se

ul' coronam accipiendo uxorem abiciendo religionis uestem siue clericalem
redeundo ad seclm. xx. q. iij. c. i. ij. iij. et xxvij. q. i. omnes. ex. e. c. i. iij. Pena apos
tatarum perdit iure uarietatem apostasiam. Nam p apostasia pfidie pu
nitur apostata excommunicatione. est enim hereticus et infidelis. et pro consequens et excommu
nicatus ipso iure. ex. e. de hereticis. puniuntur heretici. Heres eorum publicantur
et annichilantur factam testi. nec in statum pristinum reuertuntur et pacta priua
c. e. q. i. i. c. ij. iij. Item sunt infames et repelluntur a dignitatibus et aliis mul
tis. ex. de iureiur. quicumque. vi. q. i. infamis. de c. di. iij. celebritatem et ex. j. i
tit. de infamibus. capitulo pro apostasia inobediencie repellitur interim a tertio fiunt
inis efficitur. et iudicatur. iij. q. iiij. si quis a suo. xi. q. iij. si autem uob. et si pse
uerit in inobedientia crescente contumacia debet crescere pena. ex. iii. li. non est. quoniam fre
quenter in fi. et j. de penis. p apostasia irregularitatis interim ab accusacione et
testimonio remouetur tamquam infamis. i. q. vij. alicui. iij. q. iiij. beatus. item
ad dignitatem uel ordinem promoueri non potest. xvi. q. i. legi. di. i. e. ult. et si receperit
sacrum ordinem. licet sit peccatoris conseruatur alibi et receperit penitentiam non potest absque
dispensacione. ro. pon. ministrare in ordine sic suscepto. ex. e. ult. Item si admoni
tus non se correxerit est deponendus. xxi. q. iiij. Si non perpiimi Item interim caret
priuilegio clericali a deo quod cum in eum non incidit in canonem late sententie. ex.
e. c. i. et de sen. ex. cum non ab homine. hoc tamen intelligas cum dixi. quoniam. ex. j. de sen. ex.
q. utraque excommunicato. u. cum tamen cuius in apostasia reuertentes ab apostasia pfi
die cum sunt heretici tamquam reuertentes ab heresi uidentur recipiendi. ex. e. de her
redeuntes. Non obstat. xi. q. iij. iulianus ubi milites
catholici obediebant iuliano apostate imperatori in omni
bus que non erant contra deum. quia dic quod iulianus adhuc
tollerabatur ab ecclesia propter scandalum quod timebatur uel me
lius ibi loquitur secundum antiquam ita quoniam distinguebatur
inter hereticum ueterem et nouam damnatam manifestam et oc
cultam. xxiiij. q. i. c. i. c. si a. hodie sublate sunt omnes dis
tinctiones quia omnis hereticus est ipso iure dampnatus et excom
municatus. ut ex. de heret. c. puniuntur heretici. Reuer
tentes autem ab apostasia inobediencie aut sunt propter hoc excom
municati ab ecclesia aut non. si non recipiuntur ad penitentiam
quotiens reuertuntur. Ita tamen quod sicut quelibet iteracio aggra
uat peccatum sic penitentia aggrauatur. Nam sicut ait au. uulnus
iteratum tardius sanatur. de pe. d. iij. nemo. Si uero
sunt excommunicati recipiendi sunt cum satisfactione cano
nica. quoniam. ex. j. de sen. excom. c. in absolutione. ab ab apposta
sia uero irretitatis si sunt monachi uel fratres uel canonici re
uertentes recipiuntur in eodem monasterio quotiens
et qualiter in eorum regula continetur. si uero monasterium

catus sunt quia sunt ap
postata manifestus
et ydolatra. uerum inuen
tes. i. sibi et fortiter nim
aut regulares illi dei
quorum monasterio exierint
uerbo uel signo. quod an
xpiano liceat sumere
habitum sarracenorum
aut infidelium. et simu
lare se talem sarrace
num. ego credo quod ex tota
nabili causa potest hoc fieri
sicut beatus sebastianus
sub clamide militarem
et militem gerebat ab
sconditum. et sicut
hieu simulabat se.

redarguitur. de dissolucione debent restitui in aliud ar-
cius vel districtius monasterium cum rebus quas obtule-
runt priori monasterio. xxvii. q. i. si qua monachorum. et q.
si quis rapuerit. ubi dicitur quod mulier asisita i. reclu-
sa vel diaconissa vel monacha vel quelibet femina reli-
giosa que raptori vel sollicitatori consentit investigetur
et cum suis rebus monasterio canonicorum tradatur. Sed contra xvi. q. v.
vi. si episcopum. ubi dicitur quod delictum persone non debet redun-
primo dare in dampnum ecclesie. quomodo ergo auferuntur res primo mo-
nasterio et dabuntur secundo. adhuc dicas quod non videtur
redundare in dampnum primi ex quo non providebit ei.
Item dabuntur res iste secundo monasterio tantum quo ad usum-
fructum. i. in vita istius ne sit ei onerosus. post mor-
tem ipsius usus fructus redibit ad primum monasterium
vii. q. vi. de lapsis. ¶ Circa istas apostasias possunt mo-
veri aliquot questiones utiles. quomodo ergo circa apostasiam perfidie. Si
sic. ecce multi christiani residentes in quibusdam civitati-
bus saracenorum et maxime illi qui vocantur azimi
si aliquis profitetur machometum nuncium esse dei sicut et sar-
raceni faciunt ad laudem et veneracionem illius quem co-
lunt et venerantur pro sancto. alius osculatur sepulcrum
alchadi quasi ex reverencia ac si esset sanctus. alii in publico
gerunt se pro sarracenis et in occulto pro christianis. Nunc
verum queritur isti et tales sunt apostate vel heretici iudicandi. Ad
has tres questiones unam solucionem. quia si christiani sponte et
ex fide quia ita credunt profitentur illum nuncium dei vel alte-
rius osculantur sepulcrum. vel in publico se gerunt
pro sarracenis ut quasi per hoc intendant placere deo indistinc-
te omnes tales cum sint apostate et heretici sunt iudicandi
et per consequens excommunicati. licet cum isti tales expresse dicant quod
aliquem articulum spiritualem tacite tamen et per consequens dicunt.
cum dicant et senciant verbo vel signo illos perfidos nun-

velle colere baal. Si autem
aliquod signum vel aliquis
caracter esset institutus
principaliter ad distinguen-
dum et dinoscendum professores
alicuius ydoli vel ydolatrie
aut eciam licet infidelita-
tis non licet fideli ferre
habitum aut caracterem
cum eo ipso profitetur se
infidelitatis professo-
rem et sic incurreret per
tale signum vel caracterem quod
consistit circa fidei professi-
onem. Sic. e. n. patet ubi quis
utitur ita i. signis cum
instituta sint loco verbo-
rum sicut monachi in sig-
nis digitorum quibus
utuntur pro verbis ...
tur possunt. Et illud.
quod excusabiliter sicut dig-
nus remuneracione nunquam
potest eam deserere. dein-
de. s. et sine peccato. Pro cre-
do quod non sine causa ... habi-
li supple. quod ex causa ... ra-
bili potest sicut credo. pu-
ta si ducit uxorem et sine
scandalo uxoris non po-
test. aut similiter possit in

cios esse dei quos constat hereticos et apostatas constat extitisse. Et tenentur sub eadem pena sunt dampna-
tus de heresi anastasius ii. di. xix. anastasius. Si vero profitentur hoc verbo tamen vel fa-
ciunt propter metum sed in corde in nullo deviant a fide. Nec dico eos apostatas nec
hereticos. nec excommunicatos. peccant tamen mortaliter quantumcumque sunt metu. sed augustinus sacri-
legium est maiori fame quam vesci ydolatio. xxxii. q. iiii. sicut sanctus Isidorus. Ad incre-
dulum in doctrina religionis. i. christiane duorum nulla condicione quis debet ad-
duci. xxiii. q. iii. primum. Item. xxx. cuius spiritus sub illum locum voluit tunc eos qui
occidunt corpus etc. Non solum ille proditor veritatis est qui transgrediens

ueritatem palam uerecundiam loquitur. Sed ille qui non
libere pronunciat ueritatem quam libere pronunciare oporteret aut
non libere ueritatem defendit quam libere defendere con
uenit proditor est ueritatis xi. q. iii. Nolite timere. Ex quo
metus causa factus. Sed ambrosius uidetur contradicere ut ex
infra de pe. di. i. post fi. ubi potius hunc congrue s. de illo
qui uictus suppliciis sermone negauit uel corde ad
orat deum. et nititur eum excusare non solum a pec
cato sed etiam inuenit dignum remuneratione. Sed illud intelli
gitur post penitenciam. uel exponitur ut extra de alleu
iamento pene. licet enim metus peccatum non tollat: tamen atte
nuat ut in preallegata decretali sacris. et est hoc solu
cio quod dicitur de hiis qui catholici duxerunt filios suos propter metum
uel in se ipsos circumcidit puniuntur quia licet peccent
mortaliter. non tamen sunt propter hoc apostate. uel heretici dicendi
uel mentem non corruptam. Circa apostasiam inobe
diencie queritur utrum quibus clericus uel laycus tene
atur indistincte obedire precepto sui episcopi. de hoc require.
i. de sen. ex. sententia precepti id est uirtus seu efficacia. Quid
si aliquis accepit primam tonsuram tantum. Numquid
potest deserere. Credo quod non quia clericus est xxi. distinctione
cleros. d. liiii. ex antiquis. et quibus clericus compellitur
per anathema uiuere clericaliter xx. q. iii. eos qui ex. de
uita et honestate clericorum. si quis clericus coronam relaxauerit anathe
ma. Quid si talis uel in aco
litum accepit uxorem. uidetur
quod adhuc tenetur deferre
coronam. Cantuariensis ecclesia et
clericaliter uiuere. xxxii. di.
si qui uero. xii. q. i. ex. e.
c. i. ita plane sentit. h.
alii ut b. la. t. io. et eorum
sequaces distinguunt u
trum transeunt prius ad
actum contrarium. puta
duxit uxorem corruptam
uel secundam uel forte fecit
se militem uel exercitum
secuta uel simile. et tunc i.
mox denudatur omni

ne de offo clericali quia pauper erit et
parum literatus. et magnam habet
familiam quam sustentare non
potest uel nuncius erat se negocia
cionum in hiis secularibus negocius.
cum de labore manuum suarum
aut ex artificio uiuere non pos
sit. aut si deuoluatur ad e
um hereditas cum uiri dominio tem
porali quam non potest aliter commo
mode uel transferat se ad mili
ciam aut statum et habitum
laycalem. et idem in filiis
sed queritur quare qui minores
ordines accepit tamen non potest ad
statum et habitum secularem redi
re cum in susceptione horum ordinum
minorum nullum emittatur
uotum. quia si diceretur quod uotum
emittatur in susceptione eorum
cum quibus in ouens complendum
sit, suauem uotum in nullo casu
permittendus esset clericus dimit
tere clericatum. Pro hoc non contin
git propter uotum. sed propter constitucio
nem ecclesie que statuit quod ex quo quis clericatum recipit ad
laycalem statum non reuertatur ne per hoc clerici usus et co ul'
temptibilis habeatur. sicut statuit quod qui semel baptizatus est acce
pit. licet coactus resilire non possit ne fides uilis et contempti resilire
bilis habeatur. xlv. di. de iudeis. Et rigor illius constitucionis reuo
catus est partim per contrariam consuetudinem quam sancti patres et
non reuocat, partim per iura quedam que postea in contrarium
emanauerunt quantum ad quosdam casus. ut ex. de clericis con
iu. Iohannes ex parte. et c. ult. compellitur non in casibus predictis et si
milibus. relaxauerit sine causa rationabili supple. anathema sit. et
excommunicetur. quia non est iste canon latae sententiae. sed ferende. corru
ptam. uel secundam. de isto tamen narrauit h. lxxx. iiii. di. quis
quis quod tenetur habitum clericalem et uiuere clericaliter et
quod pertinens eum incidit in canonem. Ego autem credo quod in
hoc casu standum est consuetudini religionis prius nec.

omni priuilegio ecclesiastico et dignitatis. di. lxxxiiii. cum quis aut non consuluit ad actum prius contrahendum. puta quia simpliciter vel ambulat in habitu laicali vel si duxit uxorem sed virginem tunc debet viuere clericaliter sicut dicit hic. et tenetur portare coronam. ex. e. c. i. et di. xxxii. seruandum. et hoc verum est nisi in tribus casibus. unus est si ipse nullo modo vult retinere priuilegium clericale. alius est si non potest fieri absque scandalo uxoris. quod intelligitur si non habet beneficium ecclesiasticum. quia tunc omnino deberet portare. ex. de cler. coniu. Ioannes. Tertius est cum iusta causa timoris exigit tonsuram vel habitum transformari. ex. de vi. et ho. cle. consti. clerici. ex. quod metus cadit in constantem. Item numquid clerici seculares qui non portant coronam vel tonsuram vel habitum congruentem vel non uti fuit hi coniugati clerici de foro sunt ecclesiastico. et quo ad illud utitur priuilegio clericali. sed non quo ad ordines postmodum suscipiendos. vel ecclesiastica beneficia optinenda. fecit se inutilem. talis non tenetur portare tonsuram aut habitum clericalem. ex. de cleri. coniug. c. ult. si tamen dimissa militia tenuiter redierit ad clericatum gaudebit priuilegio clericali. si autem episcopus hoc fecerit aut ad religionem transierit. al' non sicut credo. ex. de iu. re. seua. supple ex officio puta recepit officium occidendi vel mutilandi condempnatos a iudice vel torquendi reos vel officium aduocationis in causis criminalibus. ex officio dico quia si quis ex ira vel ex impetu et non ex officio aliquem occiderit vel mutilauerit. non propter hoc priuilegium clericale amittet. et si non apposita ira hoc fecerit aut si etiam ex officio talia fecit non dimissa tonsura vel habitu clericali nisi cum demum cum ter monitus ab episcopo se corrigere noluit. et a talibus desistere. ut ex. de sen. excom. in audientia. contingit uero si nullo monuit episcopus. quomodo de hoc constare poterit. Resp. tribus modis de hoc constare. uno modo si sic agit publice sic conuertit. sic conuenit. et conuenitur. sicut laicus. uadit in exercitum. et tallhiatur et sustinet alia honera laycalia. Alio modo si ammonitus tercio quod se corrigat non vult se corrigere. et ab apostasia recedere. tercio modo si conuictus coram ecclesiastico iudice. puta exemplum de foro seculari aut alias confitetur iudice coram prelato quod non vult uiuere clericaliter aut retinere priuilegium clericale. nec est contra. ex. de foro compe. si diligenti. ubi dicit quod clericus priuilegio clericali renunciare non potest. quia ibi intelligitur de illis qui remanent in clericatu. secus de illis qui apostatauerunt. qui bene renunciare possunt. sicut patet in quibusdam casibus supradictis. sine scandalo uxoris. et qui scandalizetur uxor ab hominibus cum ipse signa clericatus inducit. in hoc casu gaudebit priuilegio clericali. Resp. licet Ioannes inueniet. ex. de cleric. coniug. Ioannes. quod clericus coniugatus si uelit gaudere priuilegio clericali debet ferre tonsuram et habitum clericalem. credo tamen quod si solummodo propter scandalum uxoris dimittit tonsuram dum tamen aliter uiuat clericaliter non amittet priuilegium clericale quantum ad beneficium illius canonis. si quis suadente et si fuit ter monitus ab episcopo deferendo tonsuram. et hoc quia iste non est in culpa. nec est contra. ex. de [illegible] excom. contingit. quia ibi loquitur de monicione illorum qui sunt in culpa. Item numquid clericus uxoratus compellendus est dimittere negociaciones aut tonsuram et habitum clericalem. credo quod sic cum hec tonsura et habitus in contemptum redundent ordinis clericalis cum portantur ab hiis qui secularibus negociis se inuoluunt. ar. ex. de cleric. coniug. Ioannes. beneficium ecclesiasticum supple quod episcopus clericis solis dari consueuerat. vel quod est pro titulo clericali assignatum sit. si ii vel pensio aliqua in aliquo monasterio vel ad beneficium quod pro clericatu simplici erit ei datum. non oportet quod propter hoc in hoc casu portaret

diuinis officiis. Nec residentes nec de
seruiunt ecclesie. sunt in statu sal
uandorum. ad hec licet aliqui scanda
lizentur uolentes sibi applaudere
in peccatis. i. dicentes omnia cauta que
super hoc emanauerint de consilio intelli
genda. dico quod non. cum enim pro tali ap
posita pena grauis et multiplex. cum
ponatur ut s. e. s. pena. v. p. apos
irregularitatis. patet quod non consilium
sed preceptum. si enim esset consilium.
nullus astringeretur. nec non seruan
tes in aliquo punirentur. ut. di. iiii.
§. ult. et xxiiii. q. i. si quis quod percipi
tur. et est expressa quedam constitutio. lo
ci expectantes. v. s. u. ponat unus
quisque gladium super femur suum
per medium castrorum transiens. de pre
ben. ii. portarum. nec parcat filio uel ami
co qui statutis concilii uel pen
sis morum uel uite abiciat honestatem
uel non seruat in tonsura uestibus
et aliis modestiam clericalem. Illi
autem qui non frequentant ecclesiam suam
et officium s. implere negligunt. si ad
moniti non se correxerint debent
suspendi ab officio et beneficio. di. l. con
tumaces. di. xii. eleutheri clericus.
Non quod scolares habentes beneficia ti
nentur scolis. siue in peregrinacionibus.
siue alibi. ab horis canonicis nul
latenus absoluuntur. ar. xciii. d. c. i.
ult. ubi dicitur quod presbyter presbiter diaconus uel
quilibet clericus ecclesie deputatus si in
quolibet loco fuerit in qua ecclesia est et ad
cotidianum psallendi officium matu
tinis. uel uespertinis horis ad ecclesiam
non conuenerint. supple ubi scolaris sit
uel aliter necessitatio impeditus deponatur
a clero. sed deponi non percipient nisi

coronam. quia tunc cum habet beneficium clericale quae autem
data sunt intellige tamen de minoribus ordinibus. Itaque
si quis in sacris ordinibus factus esset miles et aliquis
secularis de predictis. compellendus esset uniuersitate clericali
et quam cum pariter incideret in canonem non dico animo
nisi a prelato se corrigere nollet. iusticia cum timo
ris. idem intellige de aliis rationabiliter causis
propter quas credo posse aliquem dimittere clericatum quia
aliquis s. expressum quem cum ex sola libidine dimit
di laycalis et non rationabili causa clericatum dimittit in
mortali peccato. et si de hoc constaret ad satisfactionem
compelli deberet diuinis officiis. quantum assidue cle
ricus beneficiatus residere debeat in ecclesia uel preben
da aut horis canonicis et officiis in ecclesia interesse in
ad arbitrium domini diminuendum est. uel secundum ratio
nabilem et approbatam consuetudinem. uel constitutionem
ecclesie prebendalis. non ii. credo quod singulis horis sint
esse tenentur. aut singulis diebus et noctibus residere
ad horas tamen canonicas dicendas uel audien
das saltem extra ecclesiam et priuatim credo quod teneatur
quilibet clericus beneficiatus in ecclesia uel prebenda dum
tamen sit adultus perfecte. quia beneficia ecclesiastica dan
tur propter officium. credo etiam quod omnis clericus in sacro
ordine constitutus. siue sit beneficiatus siue non
tenetur ad horas canonicas. quia ordini sacro of
ficium est adnexum. unde et subdiacono dicitur in ordi
natione sua. uide si hactenus fuisti tardus
ad ecclesiam. modo sis uelox. si hactenus fuisti
sompnolentus. amodo sis uigilans. non credo quod
propter occupationem studii aut laboris peregrinatio
nis ab horis canonicis excusetur. aut quod aliter
episcopus sic habens possit dispensare aut in aliud com
te commutare. aut abbas cum suo monacho propter
scolas aut in aliis communes articulis. tamen necessitatis
euitabilis excusare potest tales. et licet quis sit sus
pensus aut excommunicatus aut etiam degradatus si inde
ordinis sacri tamen tenebatur ad horas esse et post
degradatus n. tenetur ad ea que sunt honeris non
honoris. ecclesia modo si ratione beneficii tantum tene
batur ante et post. similiter tenetur quamdiu retinet

n.

quanti

p mortali. unde restat quod in mortali
le sit. et hoc intelligas de quo
ordine sit dummodo adultus quia
secus de pueris. Item de habente sacrum
ordinem licet non beneficiato vel
in ordinatione sua subdiaconus
non dicitur vide te si aeternus tardi
fuistis ad ecclesiam amodo sitis
vigiles. victurum. Sed numquid
tenentur ad restitutionem illo
rum fructuum quos voluptuose
consumunt non facientes servitia
vel facientes sed in debito
non cum sint in peccato mortali.
Videtur quod sic quia ista oblata fue
runt ecclesiis ob causam. videlicet ut
oraretur pro offerentibus. et inde pau
peres alerentur. qui ergo recipit
et hoc non facit infidelis est et neca
tor pauperum nisi aliqua iusta
causa sit impeditus. xvi. q. i. qui ob
lationes. ii. et c. sequenti. Item com
mittit furtum. quia sibi tollit et a
lieno quod obtulit. Non enim ei obt
ulit iste sed illi qui deberet facere
servitium. committit et sacrilegium
quia fraudat totam ecclesiam cui
deberet esse prodesse oratione ut in pre
dicto c. qui oblationes. et xii. q. ii.
gloria episcopi. Item generaliter in gravibus pec
catis quis positus dum suus pre
mitur aliena non diluit. idem
cum is qui displicet ad inter
cedendum mittitur. irati animus
ad deteriora provocatur. quis ergo
contritus est. huius auditus dist.
prima. sollicite. Circa apostasiam
autem irregularitatis si ali
quis claustralis egrediens cl
claustralis egrediens claustrum

beneficium suspensus tamen aut excommunicatus vel degradatus non
non debet officiare ecclesiam in suo ordine. sed cum solus dicat
horas ille qui suspensus est vel degradatus aut
cum alius non officiente ecclesiam non debet dicere divi
num novum. vel silua illa quae ad dignitatem ordi
nis eius pertinent. excommunicatus autem non debet cum ali
is dicere horas quia non est ei communicandum. si autem cum ali
quis suspenditur. aut excommunicatur. aut degra
datur prohibet praelatus ne dicat horas provocatum
erit. esse expressius in mandato nec tamen obedi
re non fieret ex causa in odium. s. rectore communis
specialiter. sicut prohibetur aliquis ne reliquiae alio
rum excommunicati miscerentur cum aliis reliqui
is. sed carnibus prohibeantur. deserviunt ecclesiam i.
vulgariter loquuntur. i. in ecclesia expectantes. hec
constitutio non est hodie in corpore decretalium. de por
ta. ex. xxxii. frequentetur. ad arbitrium boni viri an
secundum consuetudinem vel constitutionem ecclesiae suae non di
lui. de minimo ante. de potestate autem clavium alibi dicetur
provocatur si illum qui mittitur non cum illi quem mit
tit non sciente mittatur indignus maxime cum sciente
ordinator indignus aut presentatur ad ordinem
vel beneficiatur. huius non modus mittitur aliquis ad
intercedendum ad dominum pro populo. dist. prima. sollicitudinem. unde in
venitur quod non est alia solutio nisi quod restituat fructus
taliter acceptos. ego credo quod non tenetur ad restituendum propter
hoc solum quod recepit illos aut expendit dum erat dum
erat in mortali. dum tamen illos indebitos vel licitos
usus expendit. sed si illos consumpsit in explendo vel
perplendo peccato suo vel lusio vel alio. aut si destru
anit ecclesiam etiam subtracto debito quod non per se vel per
vicarium sumit fructus sic perceptos tenetur restituere
tamen prius dando eos pauperibus vel convertendo in utili
tatem ecclesiae non fuerit talis consuetudo ecclesiae in qua obtine
bat beneficium. quod fructus quos amittit qui non resi
deret in utilitatem residentium. in quo casu debet fie
ri restitutio communitati residentium. certo et quod hic restitu
tio facienda est de bonis patrimonialibus aut ali
unde quam de ecclesia acquisitis subtrahere. non autem de per
tinentibus beneficii ecclesiastici cum quaecumque sunt ei de

I

uagatur et sic acquirunt multa. post ea ingreditur aliud monasterium. Modo querit an monasterium sint ille res primum an secundi. Ad hoc dicas quod si primum monasterium in debat eum ita uagantem et noluit reuocare res tales erunt secundi monasterii. supple si iusto labore acquisierit. quod si in licite putta furto uel predando uel usuris erunt sed restitui exigentur. In quadam decretali de statu epistola ... simoniacus ut aliter. erunt primi. xviii. q. ii. si quis iam translatus. extra de off. ordi. quesito. De uotis et uotorum

De quibusdam etiam tractatis dictum est que generaliter directe committunt uota in deum. sequitur ut ordine continuato de quibusdam aliis subiciamus que licet non a deo directe in deum sunt perpetrantur. Et primo de transgressione uoti. uidendo quid sit uotum. que species uoti. an et qualiter redimi possit. et qualiter ualeat mutari. et an in uotis possit dispensari. Uotum est alicuius boni cum deliberacione facta promissio. Si enim fiat de re mala uel etiam de bona sed sine deliberacione non obligat. ut xxii. q. iiii. in malis promissis rescinde fidem. in turpi uoto muta decretum. i. extra. e. licet uniuersis. Uotorum alia necessitatis. alia uoluntatis. Uota necessitatis dicuntur ea ad que implenda omnis homo necessario tenetur siue uoueat ea siue non. ut abrenunciare dyabolo et omnibus pompis eius. tenere fidem catholicam. seruare decalogum. et breuiter omnia illa sine quibus non est salus. et ad hec se obligat quilibet in baptismo. unde quocienscumque postea peccat mortaliter est transgressor huius uoti. et tenetur agere penitentiam pro illo peccato. et postea pro transgressione. sed dic quod non est sibi inponenda penitentia tamquam

huius fructibus deductis expensis suis legitimis sit satis decem scit familiam suam. et in aliis licitis causis ipsos uel erogare debet. quoniam nisi ex culpa sua ad nullam tenetur restitucionem. de hoc requiritur infra de usuris. § compellitur in fine.

De quibusdam et ceteris infra sine deliberacione scilicet cum impetu quodam et per surrepcionem. sed numquid uota que faciunt in partu uel infirmitatibus aut angustiis suis aut illorum suorum et ea que nunc faciunt moti ex aliqua angustia uel perturbacione tenentur. Ego. si habuit intencionem obligandi se deo cogitantes et de causa que mouebat eos ad uouendum scilicet infirmitate uel alio periculo et de fine scilicet de euasione periculi. propter quod eximi dum uouebant tenentur sunt licet in tribulatione et perturbacione sint emissa. unde dicitur. reddam tibi uota mea que distinxerunt labia mea et locutum est os meum in tribulacione mea. ar. xvii. q. iiii. sunt quidam presbiteri. nec fuerunt hii uota sine deliberacione ex quo mouentes fuerunt in sana mente. Id credo de iuramentis que non uigunt in detrimentum animarum. licet alterum uel magis uelle quod non fuit deliberacio in uoto in causa illius decretalis. et quod propter hoc non fuit obligatorium. ego tamen credo quod non fuit ibi uotum sed tantum propositum solo uerbo expressum sine intencione obligandi. Uota necessitatis. ipse dicit uotum uero promittitur de futuro obligat. Uerius credo quod nec in penitentia nec in baptismo emittitur uotum. quia in illis magis est abrenunciacio uite preterite male et professio fidei quam aliqua obligacio respectu futuri. unde in penitentia non est exigendum sacramentum nisi in casibus expressis. nec uotum de non recidiuando uel promissio. sed sufficit tantum propositum de cauendo a peccato in posterum. quidam tamen distinxerunt inter uotum proprie necessitatis quod emittitur in baptismo. et quoddam uotum de necessitate quod emittitur in penitentia et secundum illorum opinio

p diuisis mortalibz. s3 tam
qm̄ p uno excāminis tam
trāsgressionis aggrauato.
Ego .i. de pniis et remissio
nibz. §. statem cant ideany.
ad- us. qt tū. Uotum uolū
tatis dicitur illud bonū
ad q nō tenetur aliquis
q sine illo potest eē saluus.
tū sponte obligat se ad
illud. et postea tenetur. ut
uotum continēcie. abs
tinencie. pegrinacōnis.
et silia. de hoc dicitur i psal
mo. Uouete et reddite. glo.
i. si uouetis reddite. de
utroq3 uoto. s. necitatis
et uoluntatis. dicit aut.
sunt quedam que i nō
uouentes debemus. que
dam q nō uouerimus
nō debemus. s3 postqm̄
ea dō pmittimus necio
reddē constringimur. xv
ij. q. i. c. i. Uotū aut uol
untatis sic distinguit.
q2 aliud puatum siue
simplex. aliud publicū.
siue sollempne. q dica
tur simplex et sollemp
ne. Ego in sūma de ma
trimonio. in tractatu de
impedimēto uoti. hoc
tū nota q qntum ad de
um uotum simplex n̄
minus obligat qm̄ solle
pne. et tutius s3 trāsgitor
peccat mortalit. ex. q. d.
clici. ul' uo. m. q. portur
sum. et mt simplex uer

loquū h magr ex circūstancia trāsgressionis uoti. s. sedm
magrm. ego aut credo q p circūstanciā suscepti sacrām
ti. q2 in eodem grē pcā plus peccat fidel' qm̄ infidel'. et qui
post pniam recidiuat qm̄ qui nō peniciunt de eis pius
tio questiū. aut mich aut pum loquit de hoc m̄ p
uatum siue simplex. Ro q uotum simplex est cū nul
la adhibet sollempnitas. sollempne uo dr cū certa no
tificacō ul' expssio de iure aut de cōsuetudine introduc
ta adhibetur. in uoto pegrinacōnis adhibetur solēpni
tas p susceptōm pere et baculi bndci a sacdote. ut p sunt
ptōm crucis in uoto terre sce. Uotum aut cōtinencie. s.
quosdam sollepnizat p susceptōm sacri ordis ul' hitu
regularis ul' p publicā cōspcuitam ul' pattentacōm suā
coram epō ul' predicōne in manu puoris p sicut nota
uit. h. xxvij. q. i. in p. Jo. uo notauit xxvij. q. i. c. i. q
uotum ~~cōtinēcie~~ nō sollempnizat' ni tribz modis. uno
mō p sacri ordinis susceptōm. alio mō cū aliquis p
aliq recipit ueste sacrā a quo q3 post susceptōne inciīt
cohitare cum aliis monachis ul' monialibz in eccia.
xxvij. q. i. in diua. i q aliqm̄ diu ibi stet inr illos ul' il
las. s. p triduū. ut ex. de regularibz. ad nrām. tercio
mō cum dicet quis ul' aliq coram epō ul' abbe ul' ab
batissa aut coram duobz ul' tribz testibz. ego me de
uoueo huic religioni. et hoc est aliud q ipm qm̄ dicit
pmoueo quiam pmū ei est qd uotum sollepne. impe
dit et dirimit matrimoniū sequēs. sedm̄ est simplex et
impedit et dirimit. seu uo tamen cetū nō sollepniza
tur uotum monachatus ul' p professione uerā ul' psup
tam siue tacitam ul' expssam sicut pz in sūma de
mro. c. de impedimēto uoti ubi plenius de hoc trac
tatum est. ego credo q absq3 ordinis susceptōe et re
gularis psōne posō in sclō remanendo aliquis ul' ali
qua facit uotum castitatis sollepne. et impediet et
dirimet mrim pea cōtrahendum. et hoc si quis ul' aliqua
nō solum pmittat de futuro. s3 cōsenciat de psenti
i cōtinuam ppetuam obsuādam et tradat se in uoti obs
uanciam in manu puoris p tūc sceus meum loco et quo
ad hoc potestatem et corporis sui cū eadē p pus ap
prante et recipiente h tradicōnem in solū sic cōtrahunt
mrim spuale cū deo. s3 si sit tradicō et cōsūmacio.

ubium · iuramentum de
us non facit distinctionem · xx
ii · q · v · iuramenti · grauius
tamen peccant qui frangit sol
lempne · et grauior pena
sibi est imponenda · di · xx
vii · si uir · xvii · q · i · uir
ginibus · quod si dicitur non magis
obligat simplex quam sol
lempne · et non minor est
fore · uel quia utrumque fractio
est peccatum mortale · sed alte
rius maius · et est ratio · quia in
fractione uoti sollemp
nis et deum offendit et
constitutionem ecclesie · et scan
dalum suscitat · in alio
non sic · alia diuisio uo
torum · aliud purum
et absolutum ut cum si
ne omni condicione siue
determinatione quis e
mittit uotum conti
nentie abstinentie uel
peregrinationis uel silentii ·
aliud determinatum est
uel condicionale · ut cum
dicit · uouens sic · uou
eo peregrinationem · si deus
dederit michi sanita
tem uel usque ad annum
et silentium · Circa redemptionem
et commutationem uotorum.
Nota quod quedam uota in
nullo modo possunt redi
mi uel commutari ut
omnia uota necessitatis ·
et de uoluntariis · uo
tum continentie · uo .ii.
ta necessitatis ideo dico

matrimonium hic quantum potest in hoc seculo · unde sicut post matrimonium carnale
de presenti contractum non potest alter altero inuito ad secunda uo
ta transire · et si fuerit consummatum carnaliter non potest in perpetuum
suum aut propter fauorem religionis dissolui · sic post matrimonium spiri
tuale tali contractum traductum et consummatum transiri
non potest ad matrimonium carnale · quod si fiat de facto nichil agetur
facto autem hic quantum huius uotum sollempne impedit et dirimit
matrimonium postea contrahendum · hec est quia in simplici uoto con
tinentie sola est promissio de futuro · sicut in sponsalibus
in futuro · sed ubi adhibetur predicta sollempnitas fit tra
ductio · et translatio · et transitus in ius et potestatem Christi per approba
tionem et receptionem factam per huius personam publicam · et sicut
in uendicione facta in duobus in iure est potior ita quod si tra ductio for
dicio non transfert dominium · sed tamen prima · sic post matrimonium spirituale
sic contractum non potest contrahens transferre potestatem sui
in ius carnalem · sed ad hanc sollempnizationem necessaria
sunt iiii · sine quibus non erit hic uotum sollempne · scilicet ut
fiat coram toto mundo · scilicet consensus de presenti in perpetuam con
tinentiam · ut dictum est · et notificatio eiusdem consensus facta in manu
prelato persone · sicut in matrimonio carnali necessaria est notificatio con
sensus · item traditio facta in manu prelati persone · item approbatio
et receptio facta per illam publicam personam quia auctoritate noue
at aliquis uel tradat uel offert se deo quantum in se est in hoc
matrimonium spirituale tamen non assit minister deo qui loco eius accep
tet · et recipiat hoc uotum et traditionem non erit nisi uotum
simplex quod emittitur a seculari in seculo remanente · persona
autem pre quo ad hoc intelligenda est episcopus ad quem regularium
pertinet hic maiora · et illi in qui sunt talibus habent mandatum
episcopi generale uel speciale · et illi qui de consuetudine talia uo
ta consueuerunt recipere · et illi etiam qui gerunt negocium episcopi
in hac parte absque mandato · dum tamen episcopus quod gestum est post
modum ratum habuerit · omnis ecclesie pre quo ad hoc credo quod
sunt hic unde et per priuatis non minus obligat · et non ad minus
tempore · quia utrumque inperpetuum · item non minus et non minoris grauie
peccati · quia utrumque transgressio mortale peccatum est · dimittit · quia tenet
in iuramento nullam conuenit esse perfidiam · ita in simp
lici uoto nullum debet esse mandatum · dilatum uel condi · mandatum
in quo casu non tenetur quis exequi uotum nisi extante
condicione uel die · cum autem aliquis promittet sine condicione vouet
uel temporis prefixione tenetur exequi statim cum potest

nõ posse cõmutari· q non est cõmutacõ· ul' dispẽ
sacõ contᵃ decũ· xxv· q· i· sunt quidam· i· di· xv· si
cut· xi· q· iii· qui resistit· pot' tñ pp̃· uerbũ euãg
elii interp̃tari· ex· de testi· licet· i· in fine· v̄ũ uer
bum illud in ore duor· ul' triũ stat omne
uerbum· ut ꝯp̃tatur sic· i· nõ pancõr· sunt
enĩ plures cã in quibz plures testes requiruntur
Itẽ pot' dispensare ꝯ ap̃lm i ꝯ. cõtrã heretim qͥ tū
tantz scdm eor dctã mutare in si inhus que
illi de fidi articulis dixerunt· v· g· in canone
ap̃lor pcipitur q pbr si fuerit fornicat' depo
natur· di· lxxxi· pbr· i tñ ꝯ hoc dispensat· cũ
gangiensi· d· lxxxi· pbr· Item uotum cõtinẽ
cie· ideo nõ pot' cõmutari q uix ul' nũq tm pos
set inclius inueniri in q sficeret ꝯmutacõ
i est expssum· ex· de statu mo· cũ ad monasti
um in fi· xxxiii· q· i· in pncpe hoc tñ uerum est·
q si uotum continẽcie nõ est sollempniza
tum sz simplex· licet talis qui sic uouit tum
pbr· peccãt mortalr' ... contrahendo· si tñ cõtraxit
p ulla de psenti tenet tamen· i ipe dz agere pniam
de fractione uoti· ex· q clici ul' uo· uenienus uer
sus· sic ecõ solvuntur p religionis ingressum añ
carnalem coplam· ex· de ꝯu· coniugum ex publico
Alia uero uoluntatis uota possunt redimi ul'
cõmutari· cũ eĩ in ueteri lege in qua nõ ini
tuis pceptum dñi obligabat quũ uotum ob
ligat hodie in ecctã pimo genita que dño mã
dabantur offerri· quedam dño reddentur ut
pimogenita leuitarum· quedam redimerent'
ut aliarum tribuũ cõmutarentur in aliud
sicut pimo genitum asini ul' oue cõmutaba
tur· patz q uotum i ꝯmutari possit in op'
aliud pietatis· Item ꝯ pceptum dñi· Iosue
corpalem mortem Gabaonitarũ ꝯmutauit
in mortem ciuilem· i· in ppetuam seruitutẽ
No· g· q duo exiguntur ad hoc ut talium uo
tor fiat redẽpcõ ul' ꝯmutacõ scilz supioris auc
toritas et causa ut si uouens sit senex debilis
ul' infirmus· ul' si ex ipius absencia guerra

ũ aim inouẽdo aliud in
uite huit' tñ dat eius ps ad
arbitrium boni in ad o.
disponẽds de rebz suis· pl
ures testes· q ad cõdẽp
nacõm epi cardinal· l
xxii· de tes· ad cun dẽpna
cõm pbri cardinal· xl
iiii· ad cõdempnacõm
dyaconi cardinal· xxv
ii· ad cõdempnacõm
subdiaconi card· i· ſtio
tum clicorũ romane e
ecce· vii· testes exiguntur
ii· q· v· nullum fidei ar
ticul' i in hiis que sunt
de iure diuino· melius
inueniri· q omis ponda
cõ nõ est digna ꝯtinen
tis anime· ecc· xxvi· in
corrupcõ· n· facit pañ cõ
sap' vi· cũ ad moãchũ
ubi dr q abdicacio ppri
etatis sicut custodia cas
titatis adeo est adnexa
regule monachali· ut
ꝯ eam nec sũm' pontifex
possit licenciã indulgẽ.
pimo genita leuit· iiii iii
primogenita asini· exo·
xiii· Gabaonitar· Iosue
ix· item supple cõsidandi
est· utrum huic taliter
uouentes· redimi ul' ꝯ
mutare· huius uota· i hoc
supple tm est· sine opi
nione· i· uarietate opi
nionum scerta supioris
arbitrium· i· sine supioris
licẽcia omnitale et uo

ul' turbacio timetur in terra · ul' si ueri similiter redemp
cio ul' commutacio melior uideatur esse et magis accep
ta deo quam peregrinacio ul' abstinencia · ut ubi gratia e
uouisset aliquis uotum ierosolimitanum qui non est
ibi utilis eum nec possit pugnare propter debilitatem ul'
persone condicionem quia clericus est nec talis qui suo consi
lio et predicacione uideatur ibi utilis ul' militis · nec potest
secum ducere bellatores quia pauper est nec est artifex
· nec agricola qui de laboribus suis sibi possit acqui
rere necessaria et terre subsidio ministrare quamuis non multi
talium propter breuitatem possessionum et paucitatem
inhabitancium ibi sint oportuni · Item uel habent
causam temporalem ul' perpetuam · ut in primo casu in
dulgeatur dilacio · in secundo redempcio · Superioris aucto
ritas exigitur · quia nemini licet auctoritate propria
uotum redimere ul' commutare · est tamen distinctio inter uotum
terre sancte et alia uota · quia de uoto terre sancte redimendo com
mutando ul' differendo · nullus potest se intromittere
nisi papa ul' alius de suo speciali mandato · et hoc sine
opinione · (eum) aliis autem uotis redimendis commu(tandis)
ul' differendis · licet quidam aliter dixerint · et alii
dubitauerint · dico quod suus diocesanus episcopus considera
tis causis potest auctoritate prestare quia expressa
est decr. ex. e. c. i. probantur autem hec omnia supradicta ab
illo · ii · b · alia uero uoluntati sua uota · ex. e. scripture
non est magne quod super hiis ex multa · xxii · q · iiii · §.
sed cum hiis · i c · innocens · Non est certa arbitrium superio
ris quod omne tale uotum potest commutari · in uotum
religionis · quia illud indubitanter melius est · unde alex
ander tertius · rei · facti uoti nullatenus habentur
qui temporale obsequi
um in perpetuam nascun
tur religionis obseruan
ciam · immo nec mutat
aliquis propositum cum pro sa
lute anime sue utilius
aliquid meditatur
ex. e. scripture · Item in redem
pcione siue commutacione
debet superior hec consideracio

tum terre sancte · uotum religionis
credo tamen quod si raptor erat ul'
usurarius qui multa de ali
eno habuerat aut dampnifi
cauerat multos · et quia nesciebat
quibus facienda erat restitu
cio uouit quod illa expenderet in
subsidium terre sancte non potest sine
speciali licencia pape in alios ul'
illa conuertere · licet per ingres
sum religionis ipso iure
absolutus sit labore peregri
nacionis · si autem non uouit
ut dictum est prius ingrediens mo
nasterium aliter debet illis disponere
et in alios pios usus erogare
cum consilio episcopi ul' prelati sui
commutare · hec de medio
cribus personis sine dubio uerum est ·
quod per ingressum religionis libe
rantur a uoto crucis · Sed nunc
quid idem de rege et impera
tore · duce ul' comite ul' ali
quo propinquo (?) procedente in quo
pendet totus exercitus cruce sig
natorum et de cuius absencia de
solabitur · Dico quod si uouit
quod toto tempore uite sue usque ad ter
minum militabit in terram sanctam
et tenebit secum unum
ul' duo milia militum pro-
u probabiliter dubitatur · utrum circa arduas huiusmodi personas procedere
debeat cum sit utilitas ul' priuata circa propriam potius exteriorum consu
lendum in hoc casum quam aliud determine diffiniendum · Quid si aliquis
cruce signatus ul' aliquis uouit quod expenderet ul' mitteret
in subsidium terre sancte centum marchas · postea ingreditur
religionem · numquid est liberatus omnino · Respondeo quo ad laborem
peregrinacionis non quo ad pecuniam predictam · quia nec episcopus nec
abbas nec alius absque speciali licencia pape potest mutare uotum ter
re sancte nec ipso iure mutantur per ingressum religionis

nem ad facultates vouentis · et expensas quas posset
face vl' facturus esset si uotum impleret in eundo mo
rando · et redeundo · et ad laborem ut si uotum
erat ierosolimitanum vl' simile puta contra sarracenos
vl' aliud tale commutanda sine dispensacione tamen sumitur
per aliquem vel aliquos viros religiosos in usus terre sancte
sidum contra sarracenos · siue catholicorum pro fide pugnan
cium totaliter transferenda · extra · e · magne · quia super huius
modi uotis aliarum peregrinacionum · puta sancti iacobi vel si
milium · dico idem · hoc excepto quod ad locum pere
grinacionis mittat oblacionem quam ibi esset facturus · ali
as expensas cum compensacione laboris in alias que
deo magis placere debent · credo saluo meliori iu
dicio commutendas · ar · extra · e · c · ii · set in uotis seu uo
to abstinencie habenda est racio asperitatis ieiunii
uel parcimonia · que in communi aliorum que in uoto fu
erunt comprehensa · considerari et secundum affluenciam uouen
tis · extra · e · c · i · Nam in eadem specie uoti aliquis pau
per possit redimere · xii · sol · vel in uno denario vel nul
lo si nichil haberet vel habere possit ubi rex vel comes
non possit cum · iii · marchis argenti ¶ Potest autem uotum
uoluntati summitti duobus modis · s · defectu condicio
nis · et potestate superioris · defectu condicionis siue spe
generalis · puta si uixero · si potero · si deus uoluerit ·
que semper intelliguntur · et si non apponantur · xxvii
q · ii · Beata maria · de talibus facit mencionem pelagius
xvi · q · i · in prochia siue specialis · puta si intrauero
lumbardiam · uado ad sanctum marchum vel si filius
meus fuerit liberatus de infirmitate · uisitabo sanc
tum iacobum vel similia et similiter si defecerit condi
cio non obligatur ex uoto · aliter sic · xxxii · q · viii ·
Non solum extra · de condi · ap · c · viii · de resti · spo · olim
tamen · et hoc intelligas ubi tota obligacio ponebatur
in euentu condicionis aliter si alia fuit concausa · vel
et si fecit uotum ob causam et publice · et non expressit
causam · sed uotum · et propter conscienciam · et propter scandalum tol
lendum tenetur implere · extra · e · magne · et de con
ii · cum · ex parte tua certa fit · potestate uero supe
rioris multiplicatur · nam sunt quedam persone que non
habent liberam facultatem uouendi · ut ecce mo

nisi quo ad laborem peregrina
cionis affluencia uouentis vi
pauperi operario concedi
tur
redimere ieiunium sed ferie
uno denario · lxx · dr · plus
gracia autem doctrina circa
huius redempcionem uotorum
dari non potest de facili cum
ex uariis circumstanciis perso
narum huius redempcio uarie sit
taxanda · uicium · et · uicium
esse et uouentem non obliga
re · si defecerit · et si non extiterit ·
ubi tota · et quam qui uoue
bat non intendebat se obli
gare · cum scias · quia si simpliciter
se intendebat obligare non
tamen in euentum condicionis · alia
littera cum causa · et si non tamen ex
una causa obligauit se sed et ex
alia · ut · s · Aliquis uouit
quod iret ad sanctum iacobum quia
credebat ibi inuenire fratrem · s ·
et non propter redimendam pecuniam sua
in hoc casu quamuis sciat
fratrem suum decessisse antequam
iter arripiat · non tamen re propter
aliam causam tenebitur · idem
intelligas quociens cumque
uouet aliquis ex duabus
causis vel pluribus vel sub duabus
condicionibus vel pluribus et non
intendit se obligare · quam
libet illarum causarum vel condicioni
extante · propter conscienciam vel cum
causam alia littera · et expone sic
prius · potestatem superioris
supplo potest irritari uotum
singularis · et per suam singula
ritatem euagandi · scilicet

nachus non potest facere votum, id est
votum abstinentie vel peregri-
nationis vel aliquod aliud. Et si fe-
cerit non debet exequi sine licen-
cia abbatis, ne forte eum fratres
scandalizarentur si eorum con-
suetudinem generalem singu-
laris excederet, vel ne detur ei
occasio evagandi. xx. q. iiii.
monachi. et extra de statu monachorum. xli. di. Si quis.
Quis excipitur votum stric-
tioris religionis ad quam si
transire voluerit et non ex levi-
tate vel temeritate in iacturam
et ruinam sui ordinis, sed ex ca-
ritate et inspiratione divina,
debet humiliter licenciam postu-
lare a prelato suo, quia petita
sive fuerit concessa sive non,
poterit transire. extra de regularibus et
transeuntibus ad religionem. licet. et hoc de om-
nibus religiosis, et precipue de
secularibus est tenendum, ut in
eadem decretali, et xix. q. ii. Due sunt.
Contradicunt aperte Gregorius et Urba-
nus papa xix. q. iii. c. i. ii. iii.
in quibus districte prohibetur
canonicis regularibus ad mona-
sticam religionem transire
absque permissione prelati ac con-
gregationis. Sed primum non tenet vel
intelligitur de hiis qui le-
vitatis causa transire voluerint,
ut dicitur in illa decretali licet. Quod dic-
tum est de monacho intel-
ligas et de clerico seculari, non
in voto abstinentie sed religi-
onis et peregrinationis, de
quo di. v. non debet fallit in eo quod
nec votum peregri. nec re-

ci ad libitum peregrinari ex levitate. Si dubitetur utrum
sit artior vel laxior religio ad quam aliquis regularis
vult transire, et utrum ex caritate an ex temeritate hoc ve-
lit facere, superioris est arbitrium requirendum, ut extra de re-
gularibus, licet. Postulare. Numquid si transierit non petita
licentia vel licentia ad artiorem religionem, eo solo potest re-
vocari a prelato? Respondeo quod non, maxime si professionem fecerit
vel secuta fuerit. Multa enim fieri prohibentur que tamen tenent, licet
fiant contra prohibitionem: sicut in sponsalibus de futuro
et voto simplici continentie, quia matrimonium contractum cum
aliqua persona tenet post huiusmodi sponsalia et votum simpliciter
...ur perseque... Pone quod petivit aliquis
regularis licenciam ab abbate suo transeundi ad arti-
orem religionem, postea penituit ille. Numquid abbas
predictus tenetur eum accipere revertentem? Respondeo si ille non
potuit invenire artiorem religionem vel recipiatur, quamvis
non potest sustinere asperitatem illius, postquam probavit eam,
tenetur eum recipere si revertatur ante factam ibi professi-
onem. Aut non obstante transacto tempore probationis nec potest repel-
li propter ... licencie vel renunciationis si renunci-
avit primo monasterio, cum facta sit ex causa, scilicet ut transiret
ad artiorem religionem, et causa secuta non sit. Alias autem non
tenetur eum recipere. Quid si petivit licenciam transeun-
di et abbas dixit quod deliberaret, et antequam scriberet ille peni-
tuit, petivitque dicens quod non vult transire, abbas tamen perficit licen-
ciam, et eum numquid tenetur recipere? Respondeo quod non, ex quo
non concurrerunt voluntates petentis et licenciantis. Cre-
do autem quod si quis licenciam petit transeundi ad artiorem
religionem, sufficiat licencia solius abbatis, vel autem ad
priorem, vel h. q. non sufficit licentia prelati sine licen-
cia conventus, cum in aliena conventus precedat dispensatio, nisi in
quibus ... requiratur consensus capituli ad laxiorem autem religi-
onem non potest transire sine consensu abbatis et conventus, quod non ...
est. Cum autem abbas et conventus licenciant aliquem
simpliciter suo monasterio ex odio forte vel rancore vel
alia de causa, non videtur quod agitur, quia hic non est nisi dare licen-
tiam evagationis, et dissolutionis. De monacho qui debet petere
licenciam de voto faciendo abstinentie, hoc generaliter
votum abstinentie potest clericus secularis emittere sine petita pre-
lati licentia. Peregrinationis, quia clericus non debet in peregrinationem

ȝ ille renunciat simpliciter
renunciam

V

teri . post facere nisi obtenta li
cencia domini sui . ex. e. magne . et
de regula . licet . Item seruus si
ne domini uoluntate . di . liiij . si
seruus sciente . et ar . ex. de seru .
ex . uultres . tamen si seruus intra
uerit religionem . et est persona
nota uel incognita . qui
a nesciatur utrum sit liber uel ser
uus . non debet recipi ad mona
chatum per triennium . ibi . quod si
seruus . uel tercius obligatus
uel colonus . i . originarius uel
ascripticius queratur a domino suo
reddatur ei cum omnibus
hiis que attulerat fide tamen ac
cepta de impunitate . si autem
infra triennium non fuerit re
quisitus . postea queri non potest
xvij . q . ij . si quis incognitus
quando incipiet computari illud tri
ennium . dicit . h . quod a tempore ingres
sus et ceperit continue in fa
uorem religionis la . io . et
alij plerique dicunt quod a tempore scientie domini . ar . p . di . c . i . si
quis incognitus in fi . si autem sit tam longe quod in
ueniri non possit . quid si recipitur eum ad professio
nem ante hoc tempus . credo saluo meliori iudicio
quod ille debet manere in ordine et monasterium satisfaciet
domino . quia fuit in culpa recipiendo eum . ar . di . l . iiij . i
si seruus absente . uel dic quod si ille erat incognitus
et asserebat se liberum cum interrogabatur de hoc uel
forte probabat hoc per falsos testes et corruptos . si dominus
noluerit eum ex gratia liberare uel dimittere . spolia
bitur tamquam indignus et uilis habitu que ipse ac
cepit furtiue . et restituetur domino . ar . ex . de filiis non
or . de seruorum ordinacione
Item impuberes absque patris
aut eo tutoris auctorita
te . xx . q . ij . c . i . ij . ex . de regl .

uacionem ire . sine licencia sui episcopi . hoc enim de consue
tudine hodie non seruatur . certa clericorum non beneficia
torum . fallit illud quod dictum est quod clericus uel monachus pete
ta licencia a prelato suo potest peregrinari uel transire
ad religionem . licencia petita . generaliter uel specialiter quantum
ad uotum peregrinacionis . quod tamen intelligo de pere
grinacione per quam oportet episcopum habere diuicias habere
sua sicut innuit illa decretalis magne . sic autem non oportet enim
dum habere credo quod sufficiat licencia archiepiscopi . tercium
is rei publice quod dico propter raciocinia prelatorum non im
peditur quis si clericus uel monachus . coloni . ista enim
nomina colonus originarius ascripticius . nomina
synonima significancia aliquando condicionem
hominum qui ita ascripti sunt fundis colendis quod non pos
sunt a cultura illa recedere sine uoluntate dominorum
non possunt uendi sine gleba . nec gleba sine illis
et quia tenentur colere terram . dicuntur coloni . et quia ascripti cen
sui et capitacioni locacionem faciendo ex condicione sua . dicuntur
ascripticij . et quia ex sua origine uel patrum uel auorum su
orum ita adherent glebe uocantur originarij . cum
autem colonus est non fit ex condicione monachus potest fieri .
continue . continuum dicitur tempus secundum unam quod currit continue aut
quando licet non habeat potentiam potenciam complendi aut ta
ciendam rei gestae utile au
uocatur tempus quod non cur
rit nisi a tempore scientie . quod a tempore
scientie et tale tempus uocatur u
tile non continuum . ad profess
ionem . numquid talis est mo
nachus cum seruus inuito do
mino monachus fit non debet
ar . xvi . q . i . quamuis etiam
inuito domino seruus non pos
sit constituere hominem sub
capite suo quod uidetur ex ius
regula monachorum et ca
nonicorum regularium . ego
quidam dicunt quod non possunt fieri si monachus . sed h . ut
uelle contrarium quia seruus uouere continuam . et propter
abrenunciare in uniuersum regulam monachorum .

I

siquis. et intelligas tunc pubes
masculos usque ad xiiii. annum
et feminas usque ad xii. comp
letos. in hoc tamen articulo mul
ta et uaria scripta sunt. dixerunt
hic quod si doli capax est ingressus
monasterium siue per se siue auc
toritate patris dummodo non
fuerit coactus amodo non po
terit exire licet non peruenerit ad
annos pubertatis quia cum doli
capaces se possunt obligare
diabolo. ut extra. de delic. puero
rum. pueris. multo forcius
deo. alii uero cum quibus sen
tio. s. la. io. t. distinguunt sic
ingrediens monasterium aut est
adultus aut impubes. in pri
mo casu si intrat sponte et fa
cit professionem expressam uel ta
citam non poterit exire. xx. q. i.
puelle. et q. ii. c. i. ii. si iuuenis
minor intrauerit exire potest nisi propter ali
quam culpam sibi imponeretur
ad penitentiam agendam. xx. q. i.
sicut. xxi. q. ii. placuit. d. l. si
ille. et intelligas iuuenem qui
intrauit propter metum qui potest cadere
in constantem uirum. uidelicet me
tus uel uerberum uel seruitutis uel
stupri sui uel filiorum [illegible] ex
cusare metus hoc posse quia
necessitas stupri siue cruciatus uer
beris atque necis. extra. quod metus causa. placuit. cum dilec
tus. extra. de sponsal. ueniens ad nos. si uero impubes
intrauit ab alio ponitur in monasterio puta patre
uel tutore aut propria auctoritate. in primo casu
si ipse non consentit potest egredi cum uoluerit usque ad
etatem legittimam. xx. q. i. puelle. et q. iii. pre
sens. si autem consensit licet consensus utrique

quantum licet saluo iure domini quod habet in corpore serui et animam
deo obligare inuito domino potest licet non possit alius se
ipse corpus sed subiectio corporis non exigitur ad monachum
quia in propria domo potest quis esse et effici monachus. ar. xx
viii. q. i. de uiduis. et remanere. et hoc in fauorem reli
gionis quod satis potest dici quando seruus hic bona fide intra
uerat monasterium credens se esse liberum. alias uero domino reci
tamen eo si uelit seruus restituetur domino. Quod si post
ea fuerit manumissus numquam tenebitur reuerti ad monas
terium ubi professionem fecit. pro dicunt quidam quod non. sed
hic narratur. xvii. q. ii. siquis incognitus quod huius ser
uus licet dicatur quod non fuerit monachus. quia tamen quando
tamen in eo fuit monachus. tenetur redire ad monasterium. secundum
uero. extra. de conuersione coniugatorum. quidam intrant placet quod
difficile est credere dato quod seruus manens seruus mo
nachus fieri non possit. sed dato quod possit sicut uero sentire hic.
facile est responsio quia aliud est de uiro uiuente uxore intrante
monasterium qui monachus esse non potest. quia uouere con
tinentiam sine consensu uxoris non potest quia continentia an
nexa est regule monachorum. unde reuocatus ab uxore de
monasterio ipsa mortua non tenetur reuerti ad monasterium quia nunquam
monachus fuit. sed seruus adepta libertate tenetur reuerti. quia
monachus fuit. obligauit domino quod sic dicitur hic. uel de
etate. extra. de delicto puerorum. pueris. tenetur ad pre
cepta sic adultus. inde tenetur uotum seruare et pe
nitentiam agere et inuito patre sponsalia contrahere de futuro
et fiat hoc dare potest expressam. expressa est que fit per
uerba secundum formam ordinis. tacita autem que fit per
receptionem habitus regularis quo utuntur professi et per proc
essiones inter regulares legit et cantat [illegible] professi et communia
facit et idem est ac si fecisset expressam professionem. ut extra.
de regularibus. in omnia intrat. adultus. c. ibi. i. in mo
nasterio agendam penitentiam.
uel ad tempus intrat monasterium.
siue sit doli capax siue non.
secundum communem opinionem non consen
tit. non quia impubes qui non
est doli capax ut hic monachus
fieri non potest. nec se deo ob
ligare. si uero impubes

ſit ante annos pubtatis non
teneat. tn̄ exire nō pōt prius q̄
puenit ad etatem legitimā
xx. q. i. illud ad ſimilitudinem carnal'
matrimonii. ex. de ſpon. ipu.
illis. i. ſtatim puenerit ad
pfectam etatem. pōt egredi.
xx. q. iii. pſens. ex. de regl'ari
ſtimus. ſi uero impubes ſpōte ſua
auctoritate intrat pōt extra
hi a patre ul' tutore inf' an
nū i diem. xx. q. ii. c. i. ii. hec
tn̄ addidit inno. iii. q' ſicut
in matrimonio carnali ma
licia ſuplet etatem. ita et
in ſpūali. ex. ii. poſtulaſti
ſi tn̄ impubes i doli capax
extitit. uotum aliud cōm
continēcie. uidetur q' ſit
obligatus n̄ pat' ſtatim
cum audierit reuocet. xxx
ii. q. ii. mulier. it' ſi quis
impubes doli tn̄ capax ſpon
te intrauit. conſuleretur ei
ad cautelam q' nō exiret.
ul' ſi exiuit q' rediret n̄ dux
iſſz uxorem. nō tn̄. nō tn̄
dico ipm̄ tenē niſi ꝯ diſtīc
te ſup' dictum. ſz quid ſi n̄
metu ꝯ dolo inductus itra
uit quis religionē. nūq'
poterit allegare decepcōm i
exire. dicas q' nō. Nō n. po
terit dicē ſe deceptum cū
cōdicō melior facta eſt. nec a
alt'i ius dolo.

nō doli capax. ſcdm̄ h. ul' ꝯ doli capax ſcdm cōem opi
nionē annū i diem a tpr̄ ſāē. ſz q'r additur dies ad
annū. ꝯ ſic. placuit iuris act' auctori ſuplere eta
tem ad hoc q' uir an̄ xiiii. annū femina an̄ xii. a
nū cōpletum. uitam cōtere poſſunt. ita in ſpūali
ut ſ. an̄ annos pubtatis aliquis poſſit eē obli
gatus religioni ſi malicia ſuplet etatem. i. ſi
ſit doli capax poſtulaſti. h decretal' nō eſt hodie i cor
pe decretaliū in formam qua ſolebat eē. i dr̄ ibi
q' qui an̄ annos diſcrecōnis hītum uoluntarie in
puīt. i infra annū illū deponētes reuertūtur
ad ſclm̄ i ordinati tēp puīt decrāl. poſſunt eas re
tinē niſi prudencia ſuppleuit forte in eis etatē ut
tūſitc debeant ad laxiorem religionē. q' cum
abſz pcellacōne intrauerit uitā pſtarunt' uolu
iſſe tenitare. ſz ibi d' q' hodie reuocatum eſt p cōſti
tucōm grēgi qui loquitur de adultis quibz tn̄ ꝯ
cedit reuerti ad ſclm̄ n̄ in etibz auībz ſcdm̄ q' diat'
inf' in hac ead' paulō. Aliud uotum ſiue ſim
plicium. idem n. ul' dicend' quo ad hoc deuirum
to. i de uoto. i h eſt cōmunis opiō. ſz inn̄. xxx. d agi
de hīi uiduitatis i uotis. dicit glō. aug'tini. uō h
ad omnē uirū cōm ptinet. Sz ad eam n̄ quibz
uouerit alicui abſtinēciam qua licebat uti ple
gem. ſz p uotum ipē ꝯ efficit nō licere. cōm cō
tinēcie. Item i' credo de uoto cōtinēcie circa ingreſſu
religionis. q' nō poſſit reuocari n̄ ſtatim reuo
cetur. Quid ſi uouit ſuā cū ſe cōtinēciam i
ingreſſurum religionē tūc demū cum uenit ad
etatem ul' mortuus fuit pr̄ n̄ quid pōt pr̄ illd
irritare q' dicendo ſtatim. ꝯ ſo nō pōt ſm opiōnē
. h. ſz ſcdm cōem que hūanior eſt pōt ſtatim irr
itatur. ꝯ annus i dies ſtatt in cōſenſu ad religio
nem. i hoc q' p ingreſſum religionis exiuit a pote
ſtate patris ul' tutoris. ſz ꝓ alia uota nō exiuit
i iō nō pōt reuocare n̄ ſtatim reuocet ex quo ſcit
uotum eē emiſſum. i expone ſtatim. i ipā die. inn̄. xxx. d dicit i in alterum diem diſ
tulerit ſuā. reuocz. uotum ſiue ul' filie impubis. id n. credo de filio i filia licz
lex loq'tur de ſola filia. inn̄. xxx. Quid ſi pat' cōtra dixit. i reuocauit h uotū ſiue
ꝯtinētie ſiue a'd. i poſt h reuocacōni cōſenſit h uota h uoto in quo filius tn̄ uenit

ſ ipā die

sꝫ ſue potius ſcitũtati aſ
cribat . ex͂ q̄ metus cauſa
cum dilectus . et de cõiuga
. oīn . ex parte tua aliq̃
optinet contrarium reg
ulare . qũ dolo dante
cãm contractui nõ tenꝫ
contractus . xx . q . vi . c .
i . Itaq̃ uxores ſi emiſe
rint uotum abſtinen
cie uł peregrinacõis ł
continẽcie uł aliq̃ a͂
nõ debent auctoritate
ſua cõuenire . ſꝫ uiri ea
rum poſſũt irritare ea
am ſi añ matrimoniũ cõ
tractum emiſerant uo
tum . q̄ contracto m̃rio
nõdum cõpleuerant
pueruum eſt . et hoc ſi uxor
de cõſenſu uiri emiſer
at tale uotũ et ꝑea ꝓhi
beat uir . q̄ dꝫ ei obedi
re uxor . et nullo modo
peccat uxor obediendo
licet peccet uir . id q̄d
conſenſerat ꝓhibendo .
xxxiij . q . v . noluit ma
ritum . q̄ autẽ dixi
de uoto continencie .
intelligas cum diſtinctione
q̄ aut inter uirum et ux
orem eſt ſecuta carna
lis copla aut nõ . ...
mo cum uult uxor re
ligionẽ intrare . poſt ſi
maritus ſimilr̃ intrare
intret . eo͂ ſi eſt uetus
uxor et nõ eſt ſuſpecta
de continẽcia licẽt et

ad eandem tenebitur obſuare uotum ſi uotum ... nõ ſit
de ingreſſu religionis . ſꝫ ꝯ . cõis eſt opinio q̄ nõ . q̄ ſemel fuit
abſolutus ꝑ reuocacõm factam a patre et obligacõ ſemel
extincta nõ reuiuiſcit . unde nõ tenebitur ſeruare uotũ
huiuſmodi uł iuramẽtum . ſi forte iurauit aliquid q̄ pa
ter aut tutor reuocauit ñ item ueſtiat nouerat aut uirꝫ
Idem dicit de uxore que ad mãdatum uiri fregit uo .ii.
tum q̄ eo mortuo nõ tẽ ꝯimplere . Idem dicit de ſuo qui
intrauit monaſterium et reuocatus a dño . ſꝫea efficitur liber
q̄ nõ tenetur redire ad monaſteriũ . Itẽ de uiro qui inuita ł
neſciente uxore intrauit monaſterium . et ꝑ hoc reuocat ſunt
ab uxore ſꝫ mortua uxore nõ tenet̃ reintrare monaſterium
. licꝫ teneatur cõtinẽre . ſꝫ in omnibꝫ caſibꝫ iſtis dicat h . cõ .ii.
trarium et dicat q̄ in nullo caſuũ ꝑdictorum uł ꝑcedencium
abſoluitur impubes aut ſuus aut uir ab hĩ uotis ſꝫ im
peditur ne poſſit adimple q̄ ꝓmiſit . unde remoto obſtaculo
q̄ impediebat dꝫ fieri q̄ impediebatur . i . uotũ ſuan . ar .
xx . q . vi . nos ſcõrum iuratos . xxij . q . vi . qui receꝑit . et q . vi
. c . i . ſicut narrauit . h . xxxij . q . ij . mulier . ſꝫ in uiro reuoca
to ab uxore de monaſterio ꝯdicit ei apte . ex . de cõuerſione cõ
iug . quidam intrauit . plac . ſꝫ ipſe nõ recipit hĩ decretalem
et nõ q̄ cum pater uł tutor reuocat uotũ filij uł filie im
pubis aut maritus uotum uxoris nõ peccat q̄ utitur iure
ſuo cõceſſo ſibi a deo et a canone . nec filius nec filia uł
uxor peccant nõ adimplendo poſt hĩ reuocacõem . xxxiij .
q . v . noluit maritum . dolo dante . ibi dr̃ dolus dare cãm
cõtractui qñ aliquis ꝑ dolum inducit alium ad ineundũ cõ
tractum cum aliquo ſiue uẽdicõis ſiue empcõis aut ali .ii.
um quem alias nõ eet̃ contracturus niſi induceretur ꝑ doluꝫ
et tunc nõ tenet contractus ipo iure . qñ autẽ dr̃ dolus i
cidere in cõtractum . ſ . qñ contracturus erat aliquis eme
do uł alio mõ ſꝫ dolo inducit̃ ad magis ꝑciũ dandũ
tunc eꝫ ipo iure cõtractus ſꝫ reſcinditur uł datur de exce
pcõ ſi agatur ex illo contractu ſꝫ in monachacõne uł
in cõtractu matrimonij . et ſi dolus det cãm cõtractui nõ tenꝫ
t͂m . tñ cõtractum . et monachacõ ſimilr̃ poſſunt con
tra uenire . ſ . irritare poſſunt ſupple ... quid poſſ
irritare ſimilr̃ ... cãz ſtãtum aũ ... cõtractum
uł poſt . ſꝫ ꝯ credo q̄ nõ mihi ſunt talia q̄ ꝑ ſcita ſunt
ſꝫ abſtinencia ꝑ q̄ ... gło aug̃ ſuppoſita . narrauĩ

uirum et permittat eum ma
nere uel presencia episcopi continen
ciam. et sic poterit uir intra
re et aliter non. extra de conuersione co
niugatorum. cum sis preditus. extra
oratus. Item uir ad in ca
su conuerso. videlicet quod uxor
potest intrare religionem
uiro sane et non suscepto
de incontinentia. quia in hiis
disparia iudicantur. extra de
conuersione coniugatorum. ad apostolicam et
[illegible]. non. si uero uxor non
uult ingredi religionem
sed in seculo permittit conti
nenciam obligatur quan
tum in ea est. marito
tamen petenti debitum red
dere. nisi ambo consenserint
pari consensu tale uo
tum. tunc enim et si mari
tus prohiberet ac uotum
transgrederetur. ipsa tamen deberet
constantissime perseuera
re in uoto quod fecit. xxxiii.
q. v. quod deo. una sola non
obstat. extra de conuersione con
iugatorum. [illegible] quia ibi non fuit sollempne
uotum continencie. si
autem non interuenit car
nalis copula. potest ingredi
religionem inuito mari
to uiro et contradicente
extra de conuersione coniugatorum. ex pre
cepto. sed quid si se dicit
uelle intrare cum uir ex
igit ab ea debitum et
tamen procrastinando differt.
dico quod episcopus debet arbitra
ri tempus infra quod ipsa

in h. xxxvi. q. v. noluit quod si ante matrimonium contractum obligauit
se uni alicui [illegible] non possit post contractum matrimonium uir eius libe
rare eam ab illa obligatione. Similiter credo quod si post con
tractum matrimonium iurauit aliquid aliquid quod ipsa preter facere con
tradicente marito non possit uir tale iuramentum irritare. Al.
credo quod possit. Quid si uoueat mulier uel iuret quod non ibit
ad conuiuium uel ad aliquid aliud extra domum propriam cum uiro
suo. Respondeo credo quod hoc iuramentum uel uotum si tamen uotum
est potest uir reuocare. hoc tamen notatur xxxiii. q. v. manifes
tum. quod maritus illa sola uota uxoris absolute reuoca
re potest que ipsa implere non potest sine scandalo uiri ut si e
[illegible] de surgendo ad matutinas et iacendo de nocte in cami
sia. alia autem que potest implere sine scandalo uiri reuo
care non potest. nec uxor tenetur ei obedire in reuocatione ut
si uoluerit quod daret aliquid de propriis. consuetudo est quod
mulieres habent bona propria parafernalia separata a rebus dotalibus.
ut si uouit quod cantaret unum psalterium ~~psalmum~~ uel di
ceret pater noster singulis noctibus. quod quod [illegible] non exigit de
bitum. uel non consenciet adulterio. quod autem dixi. scilicet quod uiri
possunt irritare uota uxorum ~~continenciam~~ perpetuam supple quia
sufficit quod permittat continenciam ad tempus uite mariti tamen. si autem
post hoc uotum sollempne ad tempus mariti receperit fuit de facto [illegible]
a de uite non de mortuo marito poterit matrimonium contrahere. et sic
remanebit usque ad mortem uiri. et ideo dico quod sic uar
tauit h. xxxiii. q. v. qui uxorem uiuente marito deus
compulit intrare monasterium. uel saltem uouere perpetuam continenciam.
quod satis credo si ipsa ignorante fuit uiris. Aliter non credo quod com
pellenda sit. sed potius reuocare maritum debeat. si tamen du
cit non possit illa ad intrandum monasterium cum est suspecta
uel ad uouendam perpetuam continenciam quando non est suspec
ta uxor potest. ita quod uir licenciet eam et permittat perpetu
am ~~continenciam~~. ut supra dictum est de uxore mariti uel presencia
talia cum maiora negocia non debent expediri per minorem
quam per episcopum per aliquem de mandato eius. si tamen per aliam personam
fieret minorem si alias uite sollempne esset non deberet propter hoc extra
sollempne reuocare et prestaret. si de facto reuocatus maritus si con
suetudo esset loci quod talia per minorem quam per episcopum expedi
rentur. permittit. tunc consensu mariti. extra h. [illegible] si. u. de con
sensu mariti eam permittet tunc imperpetuum tunc ad expe
rimento ipso presumetur mariti [illegible] uoluisse continenciam [illegible]

ingrediatur quo elapso
si fuerit ingressa. coga
tur per excommunicationem
satisfacere uiro qui et ex
tunc tunc poterit effica
citer accipere. tamen si illo
tempore elapso ingredia
tur. melius teneret in
gressus dummodo ante
carnalem copulam ar.
arg. extra de conu. coniu. ex pre
cep. [publico] postquam autem ipsa
fuit ingressa. et fecerit
professionem tacitam uel
expressam. solutum est
matrimonium. et uir qui rema
sit in seculo et uiuente [illa] po
terit aliam ducere. ut in
pall. dec. viii. ex pub
lico. tamen quid si ipsa
non uult ingredi reli
gionem sed quasi seruit
tura propositum castita
tis in seculo uel etiam in
domo propria permanere
suscepto aliquo reli
gionis uelo. ad hoc
dicas quod non sufficit.
immo melius consumandum
est matrimonium iam contractum
nisi se uoto astrinxerit
ad obseruandam reg
ularitatem. in quo
tamen compelli potest utrum
licto seculo religionis
propositum exequatur
ex. de con. coniu. ex parte
tua in fi. et non quod quid
quod dictum est de uxore quan
tum ad uotum continentie

narrauit. h. xxvii. q. ii. quidam uxorem. hoc tamen non credo uerum
esse quod talis consensus mariti obliget eum ad hoc ut expectet continentiam
nisi uoueat expresse ingredi religionem. tamen quandoque femina
potest transire ad heremum uel ad reclusorium. arg. h. eadem. x
xvii. q. ii. desponsatam. quod potest marito uiuo dum tamen emittat
uotum continentie quia in heremo uel reclusorio ut dicitur est ar
tior religio quam in ecclesia regulari. sed non credo quod possit nisi
obliget se ad obseruantiam regularem. et sollicite renun
ciet seculo et omni proprietati ita quod teneatur ad illa tria usitata
que sunt in qualibet religione. scilicet ad continentiam et ad abrenun
ciationem propriorum et ad obedientiam. ipsa ingrediatur religionem
non tamen ad probandum. sed ad faciendum professionem. id est quod uir duos men
ses uel uir unum spacium faciat professionem habita consideratione
circumstantiarum tam relinquentis quam recepti. quid si autem e
a tempore ab episcopo ad intrandum terminum mortuo per uiolentiam cog
noscat eam. numquid eo non obstante poterit illa ingredi
religionem infra tempus assignatum aut impedietur intra
re propter matrimonium iam per carnalem copulam consummatum. ergo hoc quod
dominus [al] et inuisi dicta sic hoc senserunt potest aliam ducere
sine de consensu eius intrauit uxor religionem sine eo quod dicitur
ex. h. tamen contrarium narrauit. h. r. d. c. desponsatam. scilicet quo con
so uir maritus uoluisse contrarium quod consentit uxorem intrare in
monasterium quod ego non credo matrimonium iam contractum ante hoc pro
positum uel uotum castitatis et susceptionem habitus regula
ris. matrimonium uero ante carnalem copulam et non rumpitur nisi per ingres
sum religionis sed compelli potest idem. quid si aliquando com
pellatur uel exequitur hoc propositum siue uotum uolun
taria coniugalis a marito numquid consumatum erit matrimonium.
arg. credo quod sic nisi ita astrinxerit se ad obseruantiam uel expressam + regularem quod fecit professionem tacitam
secundum formam alicuius religionis. nec enim uotum castitatis
quocumque modo sollempnizatum dirimit matrimonium ante contractum ni
si sit sollempnizatum per sacri ordinis susceptionem. uel pro
fessionem regularem tacitam uel expressam sed numquid potest
aliquis uel aliqua fieri monachus uel monacha in domo propria
arg. potest quidem. sicut dicitur h. xxvii. q. i. de uiduis. id est
dum tamen faciat uotum de non habendo proprium et de seruanda conti
nentia et supponat se regule monachali et uiuat per eam.
nec exigitur quod se supponat alicui abbati uel priori quia pri
mus monachus tunc eum abbas uel prior monachus fuit. licet
non fuit monachus secundum regulam et formam beati benedicti. quinque

ciate intelligendum est de uoto · quia in
talibus & omnibus non ad paria
iudicantur uir et uxor ·
xxxiii · q · v · si quis uxorem · et q ·
v · precipit christiana in uoto autem
abstinencie dicunt quidam
indistincte quod uir sit maior
et possit talia uota facere sine
uita uxore · xxxiii · q · vi · mani-
festum · noluit hoc ymago
h · uero intelligit idem nisi
per tale uotum fieret uxori
preiudicium in debito sibi red-
dendo · quod uidetur mihi satis probabile
pro una parte · si quis uxorem
i e in uoto peregrinacionis dicendum
dic quod neuter coniugum potest alte-
ro inuito facere · xxxiii · q · ii · si
tu · xxxiii · q · v · quod deo · fallit in
uoto ierosolimitano · quia in
maximum fauorem terre sancte ac
fidei christiane potuit sine ux-
oris licencia facere ac libere
adimplere · uxorem ut consen-
ciat est attencius commonenda · extra · e · ex multa · uel
si non uult remanere · sequatur uirum suum · extra · e ·
quod super in fi · ¶ Sequitur uidere an in uotis uale-
at dispensari · extra · q · iii · inueniuntur opiniones
quidam dicunt simpliciter quod nec papa et potest in uotis dis-
pensare · quia reddicio uoti est de iure diuino siue diui-
no extra quod non dispensatur · extra · de testi · spoliatorum · li-
teras · xxv · q · i · sunt quidam · hoc tenet · h · et eius sequa-
ces · si opponatur eis de redempcione uel commutacio-
ne uotorum ut dictum est · s · e · § · et redempcionem · respondent
quod non est ibi dispensacio · sed iuris declaracio · cum eis quis
uouet peregrinari uel abstinere si commode fieri potest
extra · de iureiurando · quintauallis · alii dicunt quod potest dispen-
sare in uotis peregrinacionis · sed non in uoto con-
tinencie · Tercii dicunt sine excepcione quod in omni
uoto uoluntatis potest dispensare siue sit de eo

liunt et instituunt quod fideles suo obedirent abbati · sed eius suc-
cessores quas habent hic monachus qui est sine abbate uel prio-
rem domo propria uel in reclusorio uel in heremo cum hec
propria non debeat · pro · dicit h · sua sunt quo ad usum
quo ad proprietatem corporis sunt eorum qui debent ei succedere
ab intestato · si tamen transferat se ad aliquam ecclesiam fingi-
tur in ea tamen fuisse mortuus · et ecclesie cedunt illa ad quam se
transtulit · si autem nec se transferat nec habeat tales suc-
cessores · succedit in illis rebus ecclesia cui hic monachus professus
sit ecclesiastica · cum autem aliquis uel aliqua emittit uotum
continencie in manum puri presbiteri · credo sine preiudicio quod
tale uotum impedit et dirimit matrimonium · postmodum
contractum · licet sic uouens non recipiat habitum religi-
onis nec ordinem · licet propriis uel prauitatem obediam abbati
abbatisse uel priori · quidam tamen dicunt contrarium dicentes quod
tum contrahere non dirimunt matrimonium · contra contrahendum
nisi sit sollempnizatum per sacri ordinis suscepcionem
aut per professionem regularem uel tacitam uel expressam
preiudicium · ut si uelit ex uoto uxori liberaliter uota et
dare pauperibus uel se ita affligere ieiunio quod non posset
reddere debitum · in uoto ierosolimitano · huic uoto ad-
nexa est continencia · secundum h · quod ego non credo · sequatur
uirum · nec potuit uir hoc ei prohibere licenciam scilicet dili-
gere non negat quin possit
dispensare in uoto obe-
diencie facto a monacho abbati
suo · unum est autem quod hic obedi-
encia non est de esse mona-
chatus · unde et monachus
sine susceptione monachus est · nec
tenetur ad huiusmodi obedien-
ciam · et sic innuit h · ut dic-
tum est · facit dictum quod de quo-
dam monacho fecit re-
gem castelle · secunda opinione
dicit quod papa dispensare non pos-
sit · ego autem credo potius
adherendum esse opinioni tercie
auctoritate · papa et sed et auctoritate
episcopi sit probabile quod ultima

tinencia sive de alio. Nam in omnibus votis
et iuramentis intelligitur excepta eius aucto
ritas. ex. de re. constitutionis. et de iureiur. venien
tes. contra istos est apte. ex. de statu mo. cum ad mo
nasterium in fine ubi dicitur non existimet abbas quod
super habitu proprietate possit cum aliquo monacho dis
pensare. quia abdicacio proprietatis sicut custodia castitatis adeo
est annexa regule monachali ut contra eam nec summus
pontifex possit licenciam indulgere. Sibi exponunt cum
monacho manente monacho. possit enim facere de mo
nacho non monachum. Ita dicit alanus. Ego quantum ad
votum continencie sencio cum prima et secunda opi
nione. quantum ad alia distinguo utrum vovens
vel iurans simpliciter et indeterminate voverat. nec ex
cludendo nec includendo auctoritatem superioris. quia ta
lia vota vaga et indeterminata recipiunt interpretacionem a
iure. ex. de iureiur. venientes quantum vallis in secundo ca
su si intendebat expresse se obligare in omnem
eventum. indiscrete vadit vovit et consulo tamen
quod observet nisi ex observancia immineret periculum vi
te vel mortis sue vel alterius. tunc nullo modo tenetur quia
quantum ad illam partem erat illicitum. exemp
lum de voto iepte qui occasione voti occidit filiam
et reprehenditur. Item exemplum de herode qui occasio
ne generalis permissionis et iuramenti quod fecerat saltatri
ci. occidit io. bap. xxii. q. iiii. c. ii. et c. unusquisque et
breviter quantum est preterea reprehenditur in execucione vo
ti non est adimplendum. xxii. q. iiii. in malis. Si autem
intendebat directe se obligare et ad licitum. si sub
est causa requirat ut commutet. ut supra dictum est. auctoritate su
perioris. aliter non est tutum quod se excuset per aliquam dis
pensacionem nisi quod compleat ut promisit. Consequenter
circa religionis sic. aliquis adultus ingreditur
religionem nondum fecit professionem. Queritur utrum liceat
in aliquo casu ei redire ad seculum. ad hoc distinxit
innocentius. assumens habitum in monasterio aut facit
protestacionem aut non. si facit protestacionem quod vult esse
in probacione et si displicuerit liceat ei redire ad seculum
potest redire finito tempore probacionis. Si non facit
protestacionem quod vult esse in probacione non tamen protestatur

tum fuerit votum vel iuramentum
Si vero probabiliter dubitatur
utrum sit licitum vel illi
citum. dispensabile vel in
dispensabile. recurrendum est
ad papam. periculum mortis vi
tari h. xxxii. q. ultima
non solum quia si aliquis fecit
votum de carnibus non comedendis
et infirmatur ergo quod dicitur a me
dicis quod est in periculo nisi vesca
tur carnibus. et quia aliter evadere
non potest. potest de precepto maio
ris et sine precepto comedere car
nes. quia causa eius necessitatis et
in huiusmodi voto tacita vel condicio
fuisse nisi necessitas cogeret et
preceptum maioris. a decem vo
to iepte. iud. xi. de [illegible]
xviii. adimplendum et auctori
tate pape potest quilibet veniente.
quantumlibet dum est iuramentum.
esse illicitum. auctoritate superioris
et credo quod sufficit auctoritas
episcopi in commutacione sed non in
pura absolucione ab huius iu
ramento vel interpretacione i
iuramenti de quo probabiliter du
bitatur utrum licitum vel il
licitum. Quicquid votum vo
lentis de ieiunando aut feri
ando in sabbato semper vitan
dum est. Item cum secundum veterum
canones. de consecratione di. iii.
sabbato ieiunandum. sed sicut dic
sabbi. qui tamen canon vel loqui
tur de consilio vel abrogatus
est per contrariam consuetudinem
non oportet votum de huiusmodi ieiunio
vitari vel revocari. potest

quod velit redire ad seculum si dis-
plicuerit sibi religio, non po-
terit redire ad seculum, sed trans-
ire poterit ad religionem laxi-
orem, quia presumptio est quod pro-
posuit mutare vitam. Si autem
nullam facit protestationem
sed simpliciter accepit habitum
et portavit per tres dies, de ce-
tero novicius poterit redire ad
seculum nec ad laxiorem regu-
lam transire, sed debet in ipso
monasterio remanere, quia ille
intelligitur fecisse tacitam pro-
fessionem et sic sollemp-
nizasse votum. Extra de regularibus
et transeuntibus ad religionem, consul-
ti. Vidua. Sicut eo postulasti,
xxvii. di. quod interrogasti. Sed
Petrus dominus Gregorius ix. constituit quod
novicii in probatione posi-
ti possunt ad priorem sta-
tum redire libere infra
annum nisi in tribus casibus,
primus est si acceperunt
habitum qui dari professis tantum
consuevit, secundus si
fecerunt professionem expressam, tertius si evidenter apparet quod tales
absolute voluerunt vitam mutare et in religio-
ne perpetuo deservire. Extra de regularibus et transeuntibus ad religionem, statu-
imus. Sed qualiter scietur quod fuerint in probatione? Respondeo
vel quia protestati sunt se velle esse in probatione, vel quia acce-
perunt habitum noviciorum, quia hoc locum in illis religio-
nibus habet in quibus habitus noviciorum est distinctus ab
habitu professorum, vel quia talis est ordo qui non consuevit
recipere aliquem ad professionem nisi probatione premissa.
Quod autem sequitur infra annum, intellige ubi annus sta-
tutus est ad probationem. Idem enim credendum de alio tempore si
esset ad hoc statutum. Quid si non apparet evidenter
quod voluit vitam mutare et in religione perpetuo

commutatum in melius. Votum autem observando in seculo non est
placet irritandum, non autem de necessitate mutandum, nisi persona que
vovit suspecta sit quod violaret vel alias vel aliter,
id est si non observet, cum aliam dispensationem (?) et post reddere ut possit
... continere si erat laycus, aut hic ecclesiasticum beneficium si
erat clericus. Dixit distinxit, id est hic distinctionem innuit extra
decretalis. Extra de voto et voti redemptione, consuluit. Sinistro tempore. Aut id est
autem si voluerit nisi premiserit quod totum tempus probationis exspec-
taret habitum, scilicet professorum. Portavit faciendo omnia que
consueverunt facere professi. Priorem statum quem habebant in seculo.
Evidenter apparet, quia forte hic in ipso ingressu dicat quod vel quia renun-
ciat simpliciter seculo promittens quod decetero in religione vivat,
et inde facit separationem vel forte subscribit. Voluerint vitam muta-
re. Ex hoc verbo et ex illo quod positum est supra, scilicet quod proposuit vitam
mutare, et ex illo capitulo xxvii. q. i. Qui vovent, arguitur quod propositum
solum obligat a deo quod peccatum mortale est venire contra quod con-
cedit hic de proposito firmato post deliberationem. Sed contra est extra de vo-
to, ubi dicitur de quodam qui cum esset in mortis periculo
et quandam infirmitate dixit non ero diu hic, proponens quod alium in-
traret religionem, quod si non est amplius in voto processum non trans-
gredietur si non impleat quod dixit. Ego sine prejudicio credo quod solum
propositum non obligat nec est mortale venire contra, sed addatur
promissio vel votum expressum vel tacitum sive presumptum,
ut cum quis recipit habitum professorum, licet melius dicatur ve-
tum vel cum recipit habitum novicii excipiendo propositum suum
observantia religionis recepto ... habitus novicii cum evidenti
expressione hic propositum non
sumptionem inducat ad quod neces-
sarium per se sufficeret. Sic credo
quod propositum eundi ultra mare
vel ad sanctum Iacobum etiam non vo-
to non obligat nisi cruce acce-
ptat quo ad primum casum, autem
a sacerdote suo peram petierit et ba-
culum benedictum sicut fieri consue-
vit quo ad secundum perpetuo de-
serviunt. Quid si aliquo isto-
rum trium casuum revertatur
ad seculum de facto et contrahit ma-
trimonium, numquid valebit

deserunt in iudicio tamen primo confitetur quod tali uo
luntate exposuit se et promissa de liberatione tantum
dico quod non licet ei redire ad seculum. Et si dubita
retur idem consulerem ei quia in dubiis uia est tu
cior eligenda. extra de sepulturis sacris. Item
pone aliquis secularis uidens in monasterium dissolu
tum monachos splendide comedere bene
et indutos et similia cogitat ordinem bene posse
sustinere. ingreditur. postea fit inquisitio in mo
nasterio. compelluntur ad regulam obseruan
dam. iste dicit non uoui hanc asperitatem quam
modo michi imponitis. Nolo eam sustinere. queri
tur utrum possit cogi. uidetur quod non quia sicut
non potest quis cogi ad totum uotum. ita nec ad
uoti augmentum. Item quia idem ius est in parte
et in toto sed ab initio non poterat cogi ad totum
d. e. s. uotorum. xxxiii. q. i. integritatis. ergo nec ad par
tem. Item licite potest aliquis se obligare tempo
rarie ad continentiam uel ad non habendum proprium
uel ad obedientiam. xxvii. q. v. qui deo. xxvii. di. quidam
quidam etc. qui facit professionem secundum regulam bi
benedicti obligat se ad eam totaliter obseruandam.
Nam qui nichil excipit omnia comprehendit
xix. di. si romanorum. Item aut intendebat uiuere
regulariter aut irregulariter. In primo casu patet
patet quod tenetur. in secundo idem quia si expressisset turpis ob
iectio pro non adiecta habetur. et tenetur regulariter
uiuere. extra de con. di. ap. c. i. Item adiectio appo
sita contra naturam contractus non uitiat con
tractum. x. q. i. c. ii. Item in adiectione apposita contra
legem. xxvi. q. i. si quis lapsus. Contra in dubio tunc
te dico quod non potest redire ad se
culum ex quo fuit ibi professi
one. sed utrum cogatur ibi ma
nere. distinguo aut erat peritus
iuris uel ignarus. in primo ca
su potest recedere quia intelligitur se ob
ligasse non ad id quod fiebat sed
ad id quod fieri debebat. in se
cundo casu subdistinguo aut fui

Pro planum est quod duo primi casus impe
diunt et dirimunt iam contractum
contrahendum. Idem credo de tercio. tunc
demum si simpliciter renunciauit seculo
promittens se de cetero in religione uic
turum approbante hoc uotum uel promis
sionem abbate uel priore uel aliquo de
mandato eorum generali uel speciali. quia in
tali casu credo uotum esse sollempni
zatum. alias propter solam habitus nouicii
susceptionem et propositi manifestationem
non est sollempnizatum uotum. sed so
lum simplex iudicandum est quod tamen
impedit et non dirimit iam contracta
contrahendum. distinctus. ubi autem non est
distinctus ad habendum distinctionem
hoc uidendum est fuit uestes clericorum professi
onis. sicut dicitur in illa constitutione
statutum. non licet ei. uerum licet magis teneo
secundum hoc quod propositum obligat quod non
credo nisi quod tamen est tucior. quid de
illo qui uouit quod intraret ordinem
cistercien. numquid potest intrare in alium lax
iorem ordinem. Pro utroque tenetur
ordinem cisterciensium ad probandum religi
onem. et hoc quia potest placere et ubi re
manere licet postquam intrauerit in probatio
nem et habitum nouicii susceperit
possit recedere si noluerit. non solum
quia intraret in monachum fieret aut usque
ad mortem ibi perseueraret in quo ca
su animus non artetur per regulam
ad remanendum tamen transgressor est uoti si ad religionem tran
sierit laxiorem. nolo eam tenere. secundum illud bernardi uota
mea non arguens augeat sine mea uoluntate. sicut non
diminuat sine eius necessitate. non uitiat contractum. hoc
non est contractum generaliter. uerum quia fallit in ... ut extra de con
dicionibus appo. c. ult. Si aliquis uelit esse monachus
apposita conditione quod sibi liceat retinere propria uel usum
fructum aliquorum. non ualet talis contractus uel monachus

ut ei explanata asperitas regule et
tunc idem q' in uotis pito aut
nō tamen si accedebat eos regul
are uiuere. et ad illam asperita
tem se uoluit obligare non
ad maiorem. et hoc expressit nō co
getur ibi manere. s; transibit ad
aliū ordinem qui ē ualeat sus
tinere. si uero nō expressit. credo
q' debeat manere. nec poterit
allegare dolum nec deceptio
nem. q; sit melior sua condi
cio. et potius magis imputare fa
tuitati sue q; nō examinauit
ut debuit. probatur hec ex. de
regl. sup eo consulti. xx. q. iii.
constituit ex. q' met cā. cum
dilectus. ex. de con. conu. exp
te. uel dic indistincte q' d;
remanere. q; dolus alioz uel sim
plicitas nouicius nō excusat
in talibus ut dictum ē. ‖ Si alter con
iugum intrauit religionem
sine licentia alterius. alius re
petit eum. queritur an teneatur
redire ad coniugem indistincte et utrum in aliquo sit
obligatus ratione illius uoti. ad primū dico q' tenetur
redire ad coniugem nisi in duobus casibus. unus ē si il
la sunt publice fornicata. et ipse iuste dicens uiue
re caste. alius est si sunt lata inter eos sententia diuor
cii. ad separationem thori. xxxiii. q. ii. agathosa. ex. de di
uor. significasti. uii. q. i. q' periculosum. ad aliud
dico q' est obligatus quo ad se tantum. et ideo nō pote
rit exigere debitum. q; hoc potuit uouere q; erat
in sua potestate. s; alienum et nō reddere debitum con
iugi petenti nō potuit uouere. et ideo tenebitur
reddere. xxxiii. q. u. una. ex. de con. coniu. quidam intra
uit. placet. et ap. uir nō habet potestatem sui corporis s;
mulier. ‖ pone q' mortē q' quem exercerat eum de mo
nasterio ‖ numquid tenetur redire ad monasterium

sicut uiuit h. xxx. q. ii. tunc cauetur potest et de consensu
ambobus aliquid sibi licet ad usum retinere in quo casu uo
tū erat in monasterio nō excusat. hoc uero probatur. xx. q. in co
acti sine licentia q' si nō d; q; tamen uxor ad hanc auctori
tas epi expressa licentia coniugis sui et uotū perpetue
continentie cū transitu ad religionem. si tñ suspecta perso
na alias potest remanere in seculo publice fornicata. quia
per exceptionem occulte fornicationis nō impediretur
reuertuntur nisi illa sponte confiteatur in iure se forni
catam fuisse sine ante ingressum uiri siue post. uterque
te alias nō possunt eam repellere. ‖ si fornicatus ipse fu
it an ingressum religionis uel post. Quid si uir
q; fornicatus est. numquid potest alter inuito alio ite
re monasterium. Pro nō potest sicut uiuit h. xxvii. q.
ii. agathosa. et potest reuocari qui sic intrauit q' etiam
uentum esse. siue occulta siue publica fuit utriusq; for
nicatio uel si est ingrediens occulte fornicatus fue
rit. et alius publice. Quid si uterq; nō petita licentia ab
altero intret monasterium numquid potuit se inuicem
repetere. Pro nō potuerit. q; neuter potest dicere se ab altero
spoliatum. et uterq; intrando renunciauit iuri quod habe
bat in reliquo. et iuri exigendi debitum. unus uo
tum utriusq; tenuit. et quo ad exigendum. et quo ad red
dendum debitum. Quid si uterq; credens alterum
mortuum intret monasterium
numquid cognita ueritate potest
alter exire. et alterum repetere. P
notatur h. sup eodem capitulo
q' sic q; neuter intendo uolu
it si in casu talis alter mortu
us esset uel neuter sit mona
chus cum utrumq; uiuere sicut
illa que nupsit alii cū uirū
suum mortuū esse crederet
cognita ueritate licite recedit
a secundo et redit ad primum. xxxiiii.
q. i. c. i. sententia diuorcii sin
tam potest ille qui relictus est
intrare monasterium inuito
relinquente sic uiuit h. c.

ul' nūquid potīt ducere
aliam uxorem / ul' tamē
nūquid saltem ut̄ reddi
tur uirū· si duxerit· Itē
nūquid ab illa sc̄da po
terit exige debitum· ad
p̄mū dico q' cessante ī
pedimēto monēd' est di
ligenter redire ad mon
asteriū· ⁊ p̄ccāt· sin̄ō di
cit ar̄ xvij· q· ij· nos no
uimꝰ· iustus tn̄ nō ē co
gend' ab ecc̄a· ex̄· de cōu̇
qui placeret ē h̄ ideo q̄
p̄fessio qm̄ fecit nō sol
lempnizauit uotū cū
nō obligaretur simpli
cit' ad continēcīā ꝓp̄ im
pedimētum uxoris· ad
sc̄dm̄ dico q' nō pot̄ con
trahe īpediente uoto
simplici saltem· ar· ex̄
de cōu̇· cū· ex p̄te abbis si tn̄ contraxit p̄uerba de
p̄senti· peccāt ⁊ debet agere p̄niām de simplicis uo
ti fraccōne ⁊ tenebit m̄ri· ex̄· qui cū ul' no· turtur
⁊ ita rursum ꝓ uisū est ad t̄ciū· ad q̇rtum rulti
mū dixit h· q' sicut nō pot̄ exige debitū a p̄ma·
ita nec a sc̄da· Io· vo ⁊ pleriq; alij doctores dixerūt
q' licite potīt exige· q̄ licet peccauīt cōtrahendo
· tn̄· dimn̄ tn̄ est bonū matrimonij q' tollit totaliter ī
obligacōm illam· ar· ex̄· qui clici ul' uo· turtur· x
xvij· q· ij· nupciarum bonum / opio tn̄ h· uidet
tucior ⁊ cōgruencior ad salutem· Itē cū ie reuiq'
si uxor sue cū licencia uir' ingressus erat religionē
⁊ uult intrare religionem ⁊ maritus cōtradicit·
ad hoc distingo cū s̄m viij· q̄ aut est iam eiect'
de monast'io ⁊ reconsiliatus uxori aut nō· In
p̄mo casu nō pot̄ intrare uxor religionē· xxx
iij· q· v· quid deo in sc̄do pot̄ illo inuito intrare· xxvij·
q· ij· agathosa· xxxiij· q· v· quī uxorē· pone q' uxor
p̄ dcā capitlā q̄ p sniām ecc̄e attinet utriꝫ potestatem in cor'e
alt'ius ⁊ utriꝫ ex toto renūciauit uiri suo / q' credo uerū
ē si ⁊ relinqūs nō uult relinquū reconciliare / de hoc tū
dic ut notatum est in sūma de mr̄io· c· de diuor
cio· ad aliud· s· utrū sit obligatus r̄one uoti· sz pec
cat· Quare g̊ nō cōplet ⁊ redire cū quib; posset cōpel
li ad p̄niām ⁊ desiste a pccō· sz h· compli pot̄ ⁊ p̄ccāt
mortali· si nō redit· q' g̊ seq̄t q' nō est cogendus in
uitus· intelligend' est ad peticōnem eor' ad quos in
tinuit quib; se sibi cedē nō potuit / epc̄ tn̄ de suo offō pot̄ eū
compellē reuti ad monast'iū· ul' dic q' p̄ccāt uenali· q̄ re
cedit a p̄posito meliori· xvij· q· i· qui uo· q' tn̄ nō uī s'um cū
q̇ntū in ip̄o fuit obligauit se ad ꝑpetuo uiuēdū in religi
one qm̄ fecit p̄fessionē· cū g̊ mortua uxore sublat' sit im
pedimētum q' impediebat uoti execucōm sic; q' impe
diebatur· s· hinc ēm̄ innuitur· h· quī uxorem suam ue
lari p̄misit aliam nō accipiet sz sic' cōiuratur / ex hoc
caplo ⁊ silib; dixit· h· q' alt' cōiug' si uiuēte compari suum
ul' sciuit intrare religionē ⁊ tacuerit· eo ip̄o p̄sumit' uo
uē continēciam ⁊ ibi taciturnitas reputat' p consensu· ⁊ hoc
narrauit h· xxij· di· seriatim· sic̄ īnf' dicetur de uxore pro
moti ad sacros ordines· sz mā
gis' ut' tenēt· s̄m illo· s· item
alt' cōiugū in p'u· in illo sine
licēcia alt'ius s' q' licēcia est li
cencia expressa ⁊ nō sufficit ta
citurnitas q' credo uerū est
si utriq; sūt cōsensus ul' licen
cia ex̄torta p uiolenciam ul'
p dolum nō p̄iudicat· ut ex̄
de cōu̇· cōiu· c· i· si aut̄· nō sit
ibi dol' ul' uiolencia· tunc
p̄iudicat ti licenciātis· ut cō
senciens uis ignorauīt· s· q'
tenetur ad ꝑpetuam cōtinē
ciam· si aut̄ sciuit uir tn̄ erat
p̄sona suspecta de incontinē
cia nō potīt reuocare licen
ciatum· sz tenebitur cōtinē
q̄ p̄sumitur cōtinēciā uouisse

relicto maritali thoro in lapsum carnis occidit. et maritus ab episcopo diligenter commonitus eam ad frugem melioris uite conuersam noluit recipere propter quod eum potuit religionem intrare. uti quia ut penitentiam ibi perpetuam agat. extra de conuersione coniugatorum gaudemus. Item quid si maritus accepit ordinem sacrum uxore inuita uel nesciente uel insciente et non consentiente. numquid est factum preiudicare uni uxori. Ad huius intelligentiam nota conuenientiam et diuersitatem inter ecclesiam orientalem et occidentalem. in duobus enim conueniunt et in duobus differunt. Conueniunt primo in hoc quod tam isti quam illi possunt possunt licite contrahere matrimonium in minoribus ordinibus. xxxii. di. si quis eorum lectores placuit. conuenit in alio. quod nec isti nec illi possunt contrahere matrimonium si sunt in sacris ordinibus constituti. nec poterunt in a tempore apostolorum. et si contraxerunt non est matrimonium. ut patet extra vi. sinodo que in oriente fuit celebrata et regulam statuit eis. xxxii. di. si quis eorum. xxxi. di. in cena. lxxxiii. di. cum in preterito. differunt autem primo in hoc quod ipsi siue coniugati siue non primo promouentur ad sacros ordines non promissa continentia. xxxi. di. quoniam. sed occidentales numquam promouentur nisi continentia promissa uel promissa expresse uel tacite. di. xxviii. nullum assumi diaconatum. et c. xxxi. di. aliter. Secundo differunt in alio. quod orientales in sacris ordinibus constituti licite utuntur matrimonio contracto dum erant laici uel in minoribus constituti. sed postquam receperunt sacrum ordi-

se. si autem erat persona suspecta de incontinentia de uxore sua et hoc sciebat non potuit sibi reuocare sed tenebitur intrare religionem si eam commode potuit reuocare. si autem non potuit aut non credebat se esse suspectum de incontinentia cum tamen esset. potuit reuocare licentiatum quod non recipitur a domino illius uiri conuersio cuius sequatur rescisionem coniugalis federis. preterea quid si licentiatus eum fit uotum continencie remanens in seculo cum non esset suspectus et in mortuo compare suo de facto contraxit matrimonium. numquid tenebit. Responsio. tenebit quando emisit uotum continencie solempne quod potest sollempnizari quamuis non renunciet propriis nec promittat obedientiam alicui abbati uel priori nec recipiat habitum alicuius religionis nec sacrum ordinem. dum tamen emisit uotum illud in manu episcopi uel alicuius de mandato episcopi generali uel speciali ipso episcopo uel eius mandato approbante illud uotum. tunc enim spirituale matrimonium contrahitur inter uouentem et deum. et perficitur per approbationem ipsius episcopi qui est quo ad hoc uicarius uel procurator dei. Similiter in consummatum quantum in hac uita potest consummari. unde post hoc uotum siue matrimonium spirituale locum non potest hic carnale matrimonium. sicut post matrimonium carnale consummatum non potest quis transire ad aliud carnale absentio compare uiuente. sed et ad spirituale nisi de consensu utriusque. requiritur de hoc. extra eodem. qui uotorum. et qui potest autem circa finem. Item dicunt quod alii dicunt commissum occidit. per publicam fornicationem ad frugem melioris. et penitentiam noluit recipere. et sibi reconciliare. ad quod ipse compelli non potest. quibus illa penitente et ipse adulterius fuit. Item ar. quod potest eam reconciliare sibi inuitam si uelit. et antequam recessit eam sibi reconciliare. Illa monachari non potest siue lata sit sententia diuorcii siue non. cum hec decretalis gaudemus indistincte loquitur. hec tamen dixit quod lata sententia diuorcii relictus uel relicta monachari potest inuito et contradicente relinquente extra quotiens in sacro. et postquam receperunt sacrum ordinem et uxori tenentur reddere. et si fuisset sic episcopus uel presbyter. sicut no

& intelligas ordinem sacrum scilicet diaconatum

post

nem nō possunt contrahe. xxxi. di. qm̄ al'. ex. de cl'i. cō
iu. cū olim. occidentales uero ex quo sunt in sacro
nec possunt contrahere nec uti an̄ contracto (ad q̄d
nūc g° ꝓpositam dico cum illis uiris maritis opiō
nibz. q' si uir recipit ordinē sacrū uxore cōtradi
cente ul' ignorante nō facit ei p̄iudiciū. Nam
potest exige debitum. et ille tenebitur redde. sꝫ non
potest exige. xxviii. di. diaconi. xxvii. q. ii. Nul
lus. si autē uxor sciuit ul' consensit. ul' ē nō contra
dixit sꝫ tacuit. cū tn̄ sciret ul' p se ul' p se ul' p ali
um. si cl'icus est occidentalis fit uxori duplex p̄iu
dicium. unum q° oportebit eam de cetero cōtinere.
aliud. q° ē mortuo uiro nō poterit cū alio cōtra
he. et si contraxerit nō tenebit mr̄im. (et h'. scdm q°s
dam ꝓ uotum q' uidetur sollempnizasse ex p^a
uiri) et alios quibz assercio ꝓ simplex uotū expres
sum ul' tacitum q' impedit mr̄im contrahendū.
et ꝓ expressam constitucōm eccl'e sup hoc pmulga
tam que dirimit mr̄im ēt contra eam cōtractū.
xxviii. di. q° sunt culpe. si se cuiquā. si qua uidua. x
xxii. di. seniatum. et licet aliqui dixerint q' licet ux
or pmoti ad ordines sacros teneatur intrare reli
gionem. ego tn̄ credo cum la. 10. t. q' nō tenetur
sꝫ sufficiat si in sclo caste uiuat (q° ē dꝫ pmitte. fal
lit hoc in uxore eius qui pmouēd' est ī ep̄m q° n̄
debz uir eligi nisi ipā intret religionem. ex. de
conū. cōiugatorum. sane. si uero est cl'icus orien
tal'. dicat h'. q' nō fit uxori p̄iudiciū ex pmocōne
ipsius. uideo ipā contradicente
post ordinari. ego credo con
tra cū la. et 10. q' fit p̄iudici
um cum post morte uiri n̄
possit contrahe. (Itm̄ q° tem
pore uicis sue nō dꝫ ei ꝯiuis
ceri. et xxxi. d. qm̄. cū tn̄ al'. si
cut ait ap'. nec ad tempus
ea iūcta post orare. xxxiii.
q. iiii. ap'ls. Certa uotum
pegrinacōnis ul' abstinen
cie (q° uterum albo ul' pri

teneat h'. xxxiii. q. ii. agatho
sa. ū nulla posset induci ad con
tinend'. et repetet eum uxor
coram cōcilio ul' cardinali
bz ul' coram ep̄o ꝓ. qui l'dꝫ
facere de se ipso sicut de alio
s. h'. restituet uxori sꝫ portabit
coronā ul' hītum monacha
lem cū scandalo uxoris. si
forte fuis sunt monachi. de
fto. sꝫ tacuit. in hoc n. tacitu
taciturnitas habetur p cōsen
sensu. et hoc ꝓ dignitatē sac
ordinis (in monachatu au
tem s' nō est tanta digni
tas. id tn̄ iuris ē in utroq3
casu. s. h'. ait ap'. i. ad cor. v
vii. post orare. spāli orōne
et priuata ul' quosdam ue
si tota die ul' nocte. ul' i
magna pte uelit in eccl'ia ē
ul' in orōne. sꝫ ut dr̄ generā
li orōni pot eē intent' cum
uxore ut in missis et uespe
ris. s. h'. nec ꝓ orōnem ge
neralem nec spālem debz
quis denegare debitum
petenti ī in pascha. sꝫ pri
mo reddat. et postea uadat
ad eccl'iam (et exequatur que facienda sunt. scdm exige
ciam diei q° si dicat quis. nolo intres eccl'iam ul' au
dias diuinū offciū nō est ei obediendū cū dns̄ pcipi
at contrariū. xi. q. iii. si dns̄. qui resistit (sufficit g° q'
reddat p'mo nec pctm̄ reddens ē ī ipā c^a. ut dicit
si aliū locum h'ē nō pot ad reddendū maxīe cū e
timeat pctm̄ fornicacōis exigenti. qui autē ta
li tempore et loco exigit (siue cā incōtinēcie exi
gat (siue cā plis. peccat nō tn̄ mortali. sꝫ uenialr̄.
nisi peteret eā ex saturitate libidinis. q° hoc sem
per est mortale. oi. s. tp̄e. ul' omi loco. sic narrauī

or uel alius prelatus possit absoluere religiosos sibi subditos ab huiusmodi uotis quibus se astrinxerant in ante religionis ingressum. ad hoc dicit h. quod ipsa religio statim in ipso ingressu soluit huiusmodi uota. quia soluit uinculum iuramenti et obedientie. ut alexander. extra. ii. sane. et xix. q. ii. due sunt. immo expressa est decretalis. quia non frangitur uotum cum in melius commutatur. extra. e. scripture. nec est uetita certa satisfactio peccati. ubi totum uite tempus seruicio impenditur conditoris. xxxiii. q. ii. admonere. de peni. d. i. § his auctoritatibus. alii uero dicunt quod tenentur adimplere que promiserunt nisi prelatus suus dispenset cum eis. unde hinc uidetur quod si aliquis uolens huiusmodi uota in melius commutare episcopo superstante auctoritate iurauit intrauit religionem absolutus est. ut. s. e. § de redemptione. si uero non intendebat commutare uel si intendebat sed non interuenit auctoritas episcopi licet possit dici quod ius religionis soluat huiusmodi uota. ut ait h. consulo tamen quod dispenset prelatus sicut dicunt alii quod tutius est. et prelatus potest dispensare. xxxiii. q. v. noluit. xx. q. iii. monacho. Item de eadem uota. queritur utrum uota pater moriens possit iniungere filio quem constituit sibi heredem ut adimpleat uota peregrinationis uel similia ad que ipse tenebatur. uidetur quod sic. extra. e. licet. Item quia heres tenetur ipso iure satisfacere omnibus quibus quibus defunctus tenebatur. extra. e. de usuris. tua. ad hoc dicas quod non potest iniungere pater filio necessitatem peregrinandi ut bene colligitur in speciali decretali. licet. i. deo. n. tenuit ubi penitentia paterna iniuncto quod filius applicauit. pecuniariam uero satisfactionem bene potest iniungere. ar. extra. de usuris. tua. Item solu. et i. ¶ Cum summa no. quod omnes peregrini debeant defendi ab ecclesia ut qui cum eos ipsos in uel rebus offendit nisi ante omnes satisfecerit excommunicetur. xxiiii. q. iii. si quis romipetas. et

h. xxxiii. q. iiii. in primis. et de. apls. alii tamen dicunt quod tenetur bonum tantum quod excusat a peccato mortali cohitum qui cum ex sacramente ludis fit ad minus quam fit ex. dies feriatos uel quadragesimalium ieiuniorum diuti ordinante et secundum naturam fiat uinculum iuramenti. ut quando quis iurauit quod ducet aliquam in uxorem uel quod obediret prelato in certa sciam obedientie. quia etiam si iurato ipso cui tenetur obedire potest transire ad religionem. extra. de conuersione. ubi dicitur de uxoranda quod homo intrauit religionem non optebit propter hoc ipsum facere aliam penitentiam. huiusmodi uota sunt peregrinationis uel abstinentie uel quid simile. sicut quis quod daret centum marchas pauperibus in generali uel alio certo pro uel quod construeret cenobium cisterciensis ordinis. numquid si uelit huiusmodi uotum commutare in ingressum religionis liberatus est. intelligendo religionem pro sine preiudicio uel uoto certe acquisita actio alicui uel aliquibus quia forte donauit uel promisit uel quod daret illis. uel faceret hoc uel illud non liberatur per ingressum huiusmodi. nisi de consensu illorum quibus donauit uel promisit. si autem nulli acquisita est actio. quia nec donauit nec promisit nec se obligauit aliquibus sed tamen deo liberatur per ingressum religionis si intendebat illud minus bonum mutare in hoc maius dum tamen hoc fiat auctoritate sui episcopi. alias non credo sufficere uoluntatem propriam uel abbatis quo ad hoc. abbas cum uota abstinentie uel peregrinationis facta ante monachatum potest reuocare post monachatum uel irritare. h. idem de quolibet uoto. sicut notauit

p̃ all

v. c. cum sequentibus. extra. de treuga et pace. c. innovamus. extra. de peregrinantibus. c. conquerente.

De periurio et iuramento. xxxv

Supra dictum est de votis in genere. sed quia iuramentum votis vicinum est et quia assiduitate seu levitate homines in periurium dilabuntur. expedit ut de iuramento et periurio aliqua supponamus. Videndum ergo quid sit iuramentum. quae causa institutionis. quae forma iuramenti. quae exiguntur ad hoc ut recte fiat iuramentum. quae sollempnitates magis obligatorium faciunt iuramentum. quae species iuramenti. et quae poena periurii. Ultimo quaedam dubitabilia subiciemus. Iuramentum est affirmatio vel negatio de aliquo sacrae rei attestatione firmata. Causa institutionis est duplex. una propter infirmitatem hominum qui de facili dubitant cum eis aliquibus persuadetur quod eis est utile et expediens et non credunt simplici verbo. permittitur nobis iurare. xxii. q. i. Non est ita sicut est praeceptum. Alia causa est propter vitandam ydolatriam. sicut enim concessum fuit filiis Israel ut hostias deo immolarent ne eas offerrent demonibus. sic postea permissum fuit ut potius iurarent per deum quam per creaturas ne inciderent in crimen ydolatriae. xxii. q. i. considera. Ex his patet quod iuramentum licitum est et bonum et in numero virtutum cum principium primo subvenatur ad quod tenemur ex praecepto. Deut. vi. et. x. c. ipsum. et ps. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. qui iurat proximo suo et non decipit. c. Verum hunc probatum est paulo amplius insistendum propter praedictam haereticorum oblatrantem. Angelus. x. quem vidit Io. in apocalypsi stantem super mare et super terram levavit manum suam ad caelum et iuravit per viventem in saecula saeculorum. Item ipse Christus frequenter legitur dixisse in evangelio. Amen amen dico vobis. Apostolus iurabat cum diceret. Testis mihi est deus. et item cotidie morior propter gloriam vestram. quae sunt exemplaria ut ait Aug. super epistolam ad Gal. iura in testationem esse iurationem ostendunt. Item dominus legitur pluries in veteri testamento iurasse. Iuravit dominus et non paenitebit eum. et rursus. Iuravit dominus deo vestro. et praecepit in novo testamento. Redde domino iuramenta. Quare ergo dicit dominus in evangelio. sit sermo vester est est non non. Et ideo quia affirmatio vel negatio quae est in corde debet esse in ore. sed quia hominum excrescente malicia simplici assertioni non creditur. ideo per patrem adiunxit quod amplius est a malo est. Non autem culpae sed poenae. nec exhibentis sed exigentis iuramentum. Nam incredulitas huius magis est poena quam culpa iur...

xx. q. iiii. monachus licet. ubi agitur de filio cuiusdam regis cuius pater suus cruce signatus moriens votum suum commisit exsecutioni et ille approbavit et recte recepit. et dicit ibi quod tenetur adimplere.

De periurio

Sed per dictum est quod iuramentum est obligatorium sicut votum permittitur. non permissione compativa qua aliquid permittitur peccatum. sed permissione concessionis qua conceditur quod licitum est. ex praecepto. le. xix. in levitico. xix. ro. xii. apo. x. amen amen. Io. iii. vi. et viii. testis. ro. i. cotidie. i. cor. xv. propter i. p. q. d. per gloriam vestram. loquitur ... praecepit. levitici. xix. non periurabis. et c. q. v. i. reddes domino iuramenta tua. evangelio. q. v. plures. Jaco. ultimo voluntatem. libidino iam non deus. de honestate vestra. i. de fiuadz vel vestra ita quod attribuat

non dixit malum, sed a malo. Item licet dominus videatur prohibuisse alicubi iuramentum, tamen non quantum per creatorem, sed per creaturas iurare prohibuit, ne prohibitum iuramentum tribueretur ad creaturas honorificentia creatoris. Quare cum in evangelio prohibuisset dicens: vobis non iurare omnino, statim subiunxit: neque per celum, quia thronus dei est, neque per terram, quia scabellum pedum eius est, neque per Ierosolimam, quia civitas regis magni est, neque per caput tuum, quia non potes unum capillum tuum facere album vel nigrum. Item quare Iacobus prohibuit iuramentum dicens: ante omnia fratres mei nolite

Solutio — iurare, et non prohibuit simpliciter iuramentum, sed voluntatem iurandi, et ideo dixit vigilanter nolite, quia ad iurandum non debet spontanea voluntas quemquam inducere, sed necessitas trahere importuna, et tunc potest sine culpa iurare, dummodo concurrant alia que exiguntur, ut dicemus infra. Quod autem Iacobus subdit: neque per celum neque per terram neque aliud quodcumque iuramentum, intelligitur non per deum, sed per quaslibet creaturarum, quecumque sit illa. Alioquin non dixisset apostolus: homines per maiorem sui iurant, et omnis controversie eorum ad confirmationem finis est iuramentum; in quo patenter ostendit per quem sit iurandum, cum ait per maiorem sui, id est per deum, et tunc sit iuramentum, ut videlicet omnis controversie finis sit iuramentum. Si ergo alicubi videatur prohiberi vel dissuaderi iuramentum, non fit quia per se sit malum, sed quia ex frequenti iuratione sepe solet contingere periurium. Salomon: Vir multum iurans replebitur iniquitate et non discedet a domo eius plaga. Sicut vinum non est malum, et tamen prohibet apostolus vinum bibere ad superfluitatem, quia inde solent procedere ebrietates et luxuria. Unde ait: nolite inebriari vino in quo est luxuria. Hec omnia et multa alia dicta sunt et exposita per Augustinum et multos alios, xxii q. i Non est contra, cum sequentibus, et c. Si peccatum, extra eodem titulo. Ex premissis colligitur quod prohibitum est iurare per creaturas, exceptis tamen quibusdam per quas licite iuratur, videlicet per evangelium, altare, reliquias sanctorum, crucem consecratam, ut in manu episcopi, xxii q. i Si aliqua, et q. v Qui periurat, et hoc ideo est quia in istis creaturis ad deum tamen habetur respectus. Videtur etiam quod per salutem principis possit iurari, xxii q. vii? Quotienscumque, quia iurare intelligitur per eum cuius iudicio salus principis consistit. Hoc tamen non est in usu nec multum approbo. Item nota quod qui iurat per creaturam non concessam debet acerrime castigari, et si perstiterit in vitio nolens se corrigere debet excommunicari. Qui autem iurat vel iuraverit per capillum dei vel caput vel alio modo blasfemiam dixit contra deum, si clericus est debet deponi, si laicus de-

honor creaturis attenta de veritatis alias non. Apostolus · hec vi · prohibet expresse vinum bibere ita quod inducatur consuetudine vel exponere prohibet, id est dissuadet periurium, id est dissuasum vel prohibitum, ita quod honor attenta de veritatis attribuatur creaturis vel prohibitum non propter se, sed per consequentiam, scilicet periurio quod frequenter incurritur ex hiis frequenter; intelligitur respectus. Secundum consuetudinem loquendi non concessam de iure de consuetudine praecepto? dicendo in consuetudine iuramentum consuetudinariae alias non credo quod si quis alius qui iurat per caput aut oculos domini aut alia membra eius quod in certis horis non consentiunt turpia vel inhonesta vel per que consuevit honores imitando iurare non credo unquam quod peccet mortaliter. Ribaldos autem et illos qui passim et assidue iurant per

I

bet anathematizari. xxij. q. i.
clamari. siquis p capillum for
ma iuramēti tripl'r īuenit'
ꝑ diu'sa tempora. alit' n. iurabāt
in ueteri lege. alit' in ꝑmitiuā
eccā. alit' hodie. in ueteri lege
iurabant sic. uiuit dn̄s. ui
uit aīa mea. ħ addat in de
xxij. q. i. ꝛ iurabunt. s; ꝑmi
tiua eccā sic. testis est michi
deus. testis est michi cōsciā cō
sciā. hec dico coram deo. xxij.
q. i. si peccatum. hodie uero iura
tur sic. p deum. sic me deus
adiuuet. p ista sc̄a reliquias
ꝛ sc̄a. xxv. q. vi. de penitentia
Tria exiguntur ad hoc ut
recte fiat iuramētū. s. ueritas
as. iudicium. iusticia. Ie
iurabit. uiuit dn̄s in ueri
tate ꝛ iusticia ꝛ in iudicio. xx
ij. q. ij. ꝛ iurabunt si ista tria
uel aliq' istoꝝ trium defuerit
piurium dicitur. xxij. q.
ij. aīaduertendū ꝑ ueritas seu ū
dz ee semp in consciā. i. ut sic
iurator sciat ita ee. alit' sicut
dat ħ nō dz de sciā s; de cre
dulitate iurare. iudiciū
dicitur discretio deliberacōis. i. u
ut nō iuret ī uetitum u'l ꝑpi
necessitatem. i. cum suadet
alicui aliq' uetitum q' ei ex
pedit. u'l utile est credere
ꝛ cui nō uult credere simpli
ci assertōni. iusticia ut id
q' iuratur sit licitum ꝛ ho
nestum. xxij. q. i. ita g' tu
[illegible] malum. ex. e. ꝛ si ex pte
ꝑes iuramēti sut due.

membra dni. nō audeo a pctō mortali excusare blasfe
miam credo eē qn̄ aliquis iurat p mēbra dni que
maius hoībz reputant' īhonesta nec credo sic posse
iurari abs; mortali pctō uiuit dn̄s. i. R. xiiij. ħ addit
i. R. xxv. testis. ro. ix. ueritatem dico in xp̄o nō mētior
testimoniū dicēte m̄ in spū sc̄o cōsciā mea. piuri
um. i. mala iuracō male n. iuratur qn̄ negli
genť. ꝛ indiscrete iuratur sicut iurauit Iosue
gabaonitis. Iosue. x. ꝛ dd. ꝯ nabal. i. R. xxv. ꝛ qm̄
assidue. sicut faciunt ribaldi ꝯ iº. ecc'. xxiij. iura
cōni nō assuescat os tuū. Itm̄ qn̄ ociose ꝯ illud. e.
exo. xx. nō assumes nomē dei tui ī ua. Itm̄ qn̄ ex
nec mxª iº. ꝯ. xxiij. qui iurauit p templum dei
n̄ est. qui aut' iurauit in auro templi dei debz s'c
qn̄ fl'o. sicut faciunt corrupti testes. pu. x. fl's testis
nō erit impunit'. Itm̄ qn̄ dolose ut faciunt cupi
di. unde nec iurauit in dolo pximo suo. omīa ta
lia iuramēta large dicuntur piuria. i. pug iuram
ta. Quid de uxore suspecta de adulterio q' ipā re
uera cōmisit. nūquid postqm̄ cōfessa fuerit de pctō ꝛ
penituerit pot' iurare q' nō sit in culpa de illo adulterio
o pp' uitandū scandalum mariti. ꝛ alioꝝ amicoꝝ
qui alias placari nō possunt nisi hoc iuret. ꝛ ad hoc cō
pellunt eam. ego poci' dz omīa mala tolerare qm̄ hi
temerarium. sine iuramentum cū ceta eē nō possit q'
hec culpa sit ei dimissa adhuc ut ex. de purgacōne
canō. accepimus qm̄ hi in h' iuramento cōpulsa iura
ret sb uerbis duplicibz que uno sensu cōtineant
ueritatem ꝛ in illo sensu intelligeret licet mariť
a li' intelliget forsitan nō peccaret p hanc cautelā
illi' maliciam excludendo. iudicium. quid si aliq's
ex impetu iuret aliquid s' quo si plene deliberasset
nō iurasset illud. nūquid seruare tenet'. ego credo q'd
sic. si licitū est q' iurauit. sufficit n. ad h' q' sit obli
gatus q' intēderit deum in due'e testem illius rei
qm̄ dixit. licitum ꝛ honestum. ita q' nec sit ite
mortale. ut adulterari fornicari ꝛ filia u'l uenia
le in se ut dicē uerbū ociosum aut ī celebrate te
u'l alium qm̄ ī iuratur aliquod indifferens q' ex
circūstancia possit effici ueniale u'l mortale nō dz

c. ii.

Nam aliud est assertoriu͂
aliud promissorium. asser
torium. ut qui iuratur
de p̄senti ul' p̄terito sic
eē ul' nō eē. fuisse ul' nō
fuisse. promissoriu͂ ut cu͂
iurat aliquis. se daturu͂
aliquid ul' facturu͂. Fiunt
aut̄ alie quedam distin
ctiones quas nō p̄secutor
tantum pertinent ad forum
contenciosum. Secūdo
uidere que sit pena per
iurii. et ut plani intelli
gatur. Nō p̄mo quid
sit periuriu͂. et quot mo
dis committitur. periuriu͂
est mendaciu͂ iuramento fir
matum. Committit aūt
aliquis periuriu͂ tribus
modis. ul' cu͂ iurando
loquitur falsu͂ sine inten
cōne fallendi. ul' cum
iurādo loquitur falsum cum intencōne fallēdi.
qualit̄ aut̄ hoc fiat. ostendit au͂. ponens hos tres
periurii modos. primus modus est cu͂ quis fallitur
puta credit uerum eē q' falsum est. et temere ac in
discrete iurat. secundus. cum scit sciat ul' putat
falsum eē. et tamen p uero iurat. tercius. cu͂ putat aliq'
falsu͂ eē. et tu͂ est uerum. et ipse iurat tamquam uerū.
primu͂ periuriu͂ est peccatum. sed ueniale. si adhibu
it diligenciam quam debuit. si uero ignorancia
crassa ul' fuit crassa ul' supina. mortale xxii. q. v. qui p
iurat. duo ultima mortalia. sed primum grauius. ex
xxii. q. ii. homines. et hec de assertoriu͂. de promis
sorium. similiter sunt tres modi periurii. primus
cum iurat se facturum ul' dicturu͂ aliquod illici
tum ul' inhonestum. secundus cum iurat se factur'
aliquod licitum. et hoc cum sollempnitate. sed
absque necessitate et indiscrete. tercius in iuramentis co

seruari nec est obligatoriu͂ iuramentu͂ existente illo casu
ul' circumstancia. unde si quis iurauit q' nu͂quam esset ne
gociator aut miles. aut q' nō tenebit feudu͂ ab isto
dn̄o. aut q' nō fuiet istum ul' illum ul' locabit operas au͂
accipiet coniu͂ aut mutuu͂ nō tenetur seruare. si
alit̄ nō possit uiuere ul' cōtra deum faciat. quia iam res ue
nit ad illu͂ casum de quo si cogitasset ab initio. non
iurasset. de illo illicitu͂ eēt iuramentum. signaliter ubicu͂
quod iuratur faciendu͂ ul' uitandu͂ q' facere ul' uitare
eēt mortale peccatum ul' ueniale. circumscripto iuramento nō
est seruandu͂ tale iuramentum. sed potius uenit contra auctoritate propria
de p̄terito potius. et hoc est de futuro ut cu͂ aliquis iurat aliquid
fore nō promittendo aliquid ut si iurat quis q' cras
pluet ul' ninget ul' aliquid tale distinctiones. quia secundum leges
quoddam iuramentu͂ est conuentionale. q' s. partes de cōsensu
pecu͂ quoddam iudiciale q' defertur a iudice. mendacium
large tamen pro eo q' dicitur contra mentem quam pro eo q' nō dicitur cōtra men
tem dum tamen sit falsum intencōne fallendi q' est quasi a
lit' dicatur quidam autem dicunt. periurii large ut periuriu͂ appel
letur omnia iuracō illicitum. ut q' comedet hodie uis
sollempnitatis. ut si quis iuret sup euangelia ul' s̄c̄a reli
quias ociose et tamen mala nō dicit mortali. secus ē
qui ducitur in cōsuetudi
nem iurare p capud ul' ali
a membra dn̄i. quia credo id
eē mortale sicut in libalo
peccat large. et tale cum
discrete iurat. qui sacra
mento. ibi dicitur q' qui iurat
q' nō faciet pacem cum
aduersario periuriu͂ ē. et nō
est seruandu͂. Criminalis pro
missis. recinit recinit et si
dem in turpi uoto muta
decretum. q' incaute uo
uisti ne facias impia est p
missio que scelere adimp
letur. Quod si quis ipso
q' iurauit q' sit tale co
medet. ul' oret in uu͂ ocio

Ht' ulz tertiū fallēdi

adiant que fiunt sine
sollempnitate in cursu
uerborum ex quadam l
leuitate · et consuetudine
mala · verbi gratia licitum ut per
deum ego ibo cras ad eccl'am;
ul' comedam carnes ul'
ieiunabo · ul' aliquid
simile · ul' certa sunt
huius iuramenta iocosa i
in his tribus statuit ca
uiat · peierat · xxii · q · ii
ii · qui sacramento p'mium
iuramentum est morta
le · et nullo modo obser
uandum · xxii · q · iiii · in
malis · sed sequitur similiter
iter mortale · si unum ul'
omnino suando ex quo
seruari pot sine interitu
salutis eterne · xxii · q · iiii ·
si aliquod tamen uenia
le · xv · d · § · carnes · uel
alias · ca · decima · certa · si
et si fi pot et istud suan
dum est · ut in eodem
· § · carnes · Operia periu
rii est q' oz agere penitentiam
vii · annis · sicut p aliis
peccatis mortalibus · xxii ·
q · i · predicandum · tamen in spec
to modo puerii · et qua
litate persone · et certis cir

sum superflue comedit · ul' ociose locutus e · [illegible] notatur
· h · xxii · q · iiii · si aliquid q' tal' mortaliter peccat non quia come
dit superflue · ul' loquitur ociose · q' in se ueniale est · sed quia contra
dicitur preceptum in mal' [illegible] · ego autem dico q' de
tempus dicendo non peccat nisi uenialiter · quia predicta auctoritas si
intelligatur ita generaliter q' extendatur ad mala ueni
lia quantum ad illa non est preceptum sed consilium interitu
salutis [illegible] supra dictum est · ex · de iureiurando · si non
aliquis · et sic de eo uerius loquitur · xxii · q · iiii · si aliquid
iurauit assensu contrario q' suandum est iuramentum
q' non uergit in deteriorem exitum · et si [illegible] uidetur multum durum q' quod
hic dicitur · ut interitus salutis eterne quod sit q' [illegible] exitus
ne uideatur esse obuiandum · si quis iurauit se facturum ali
quod ueniale · istud ueniale sine periculo eterne interitu sa
lutis eterne. Quid si aliquis iuret q' numquam erit episcopus
non tamen surgeat · ul' numquam erit clericus aut clericus ali
ter [illegible] · h · [illegible] · xxii · q · iiii · in primis q' talia iura
menta sunt suanda · et generaliter omnia quibus iuratur
aliquid q' nec est mortale nec ueniale · et hoc uidetur sentire
Gratianus · xxii · q · iiii · § · ult · arg · pro hac opinione · lxxxv · di ·
florentinum · ubi dicitur quod qui iurauit q' numquam fo
ret episcopus repellitur ab episcopatu · sed potest dici q' non est quia iu
ramentum sit obligatorium · sed quia mortaliter peccauit te
mere iurando · cum autem sint due partes iustitie · scilicet facere
malum · et declinare a bono · sicut iuramentum non
obligat ad faciendum malum · ita non uidetur q' obliget ad
declinandum a bono cum nulla sit utilitas in ob
suatione tal' iuramenti q' dico propter obedientiam propter quam
et si non sit faciendum malum · est tamen dimittendum bonum · cuius
dimissio compensatur cum bono huiusmodi quod suatur in
obedientia · preterea cum dominus consulat opera perfectionis contraria
quodammodo esset sibi si uellet · quod occasione iuramenti absti
neret a talibus. Tercio generaliter sine preiudicio q' iuramentum uer
sit in peiorem exitum · vi · modis · primo cum iurat aliquid
q' est mortale · in secundo cum iurat q' est ueniale in se · tercio cum iurat indifferens ali
quid q' ex circumstancia efficitur ueniale ul' mortale · ut dictum est supra · Quarto · cum
iuramentum excludit opus ex caritate faciendum · ut qui iurat aliquis q' nichil dabit
illi ex caritate ul' q' non colet dominum · quinto cum excludit opus de genere bonorum · ut cum quis
iurat q' numquam erit episcopus monachus · ul' canonicus · ul' q' non celebrabit nisi ad nutum
ul' q' non ieiunabit pro deo · ul' pro peccatis suis in pane et aqua non percipiat ei · ul' quod

circumstanciis vel magis vel minus aspera est pena imponenda. extra de penitentiis et remissionibus. c. de prima. c. de secundo. c. de gradibus propinquorum. in sequenti ver. Item quanti temporis. Item periurus in iuramento assertorio non est infamis ipso iure per sententiam. extra de precep. deinde quia. extra de ordine cognitionum. cum dilectus in fine. qui autem transgreditur sciens iuramentum non possit servare iuramentum cautionale et licitum. et tamen sollempnitate tantum est ipso iure infamis. extra de quaerelam. vi. q. i. infames. Item quicumque scienter periuraverint, numquam in testimonio recipiantur. vi. q. i. quicumque. extra de testibus sicut. Circa sollempnitates nota quod qui iurat per deum multum obligatur. qui vero per deum et evangelium magis obligatur. qui insuper adiungit sanctorum reliquias magis obligatur. et ita crescentibus sollempnitatibus crescat obligacio. Sed quid si unus iurat per deum, alius per evangelium. io. cris. videtur dicere quod maius est iurare per deum sic dicens contra quosdam qui contrarium credebant. stulti scripture propter dominum facte fuerunt non deus propter scripturas. xxii. q. i. si aliqua. Solet tamen dici communiter a doctoribus quod si utrumque iuramentum sollempnitate seorsum est equaliter obligat. si unum sollempniter, alterum non sollempniter, magis est obligatus quo ad ecclesiam sollempniter iuratus. et maiori pena sibi iniungenda est si transgredi

non dicet psalterium vel vii. psalmos. vel quod non intrabit istam domum in hac vel horam vel ad certum tempus. Secundo casum includit opus indifferens pia intencione procedens aut pravo faciendum ut si quis iuraret quod non loqueretur martino. vel non intrabit domum eius vel coquetur ad furnum eius vel molet ad molendinum vel quod talia non faciet ei. vel quod non vendet ei rem pro minori precio quam tali vel non comedet ad eandem mensam cum eo. aut si iuraret aliquis huiusmodi indifferens credo quod propter huiusmodi iuramentum non debet arctare a talibus si credit facere pia intentione propter deum et salutem anime sue propter colendum tollendum scandalum proximi et quia sic iuravit. In primis autem duobus casibus credo quod possit quis sic iuratus auctoritate propria venire contra. sed imponenda est ei pena determinanda iuramento in tercio quia licet huiusmodi iuramenta non sint obligatoria nec imponenda sit pena pro transgressione eorum tamen quia iuramentum non expedit tamen propria auctoritate venire contra propter urgentem necessitatem tamen propter reverenciam sacramenti tamen propter scandalum simplicium qui reputant sic iurantes periuros et inde incurrunt in facilitatem labendi in periurium. Et tamen communium petenda est absolucio a maiori qui huiusmodi iuramenta debet facile relaxare vel potius ostendere sic iuratos non fuisse obligatos et imponere penam de certo contrario iuramento nec removeat quod dicitur xxii. q. iiii. c. ult. quia non recipitur ab omnibus quia ibi dicit sic recitat opinionem suam sic nec dicit quod huiusmodi iuramenta fuerunt obligatoria. Sed quod non prohibentur servari. vii. annis. hoc sicut est decretum pro morte. licet alium in consilio temporalis pena imponatur propter aliquam causam imponitur pena trium annorum illi qui fugit votum castitatis. propter constitutionem Nicolai. xxvii. di. si vir votum per sententiam distinctam. Item de eo in causa accusacionis quod dico quod si per exceptionem opponatur alicui periurium tale et repellatur a testimonio. propter hoc non iudicabitur ei in quo ad cautelam. In ipsum per hoc iurantem cautionale idem est quod promissorium caucionis idem est quod promissio non additis pignoribus vel fideiussoribus ipso iure. ego credo quod si periurium prestetur in modi accomodatis sive sit promissorium sive assertorium cum

ratur· ſed quantum ad deum equaliter· extra· quinta· vel uo-
contra turſus· ſed contra quanto ſanctius quod iuratur tanto magis eſt
uitandum penale periurium· ergo magis obligatorium· xxii·
q· i· mouet te· ſed illud intellige cum unus iurat
al' uerum ſe ſeruaturum fidem per falſos deos· vel peccatum non
conceſſum· et alter iurat idem· ſed per unum deum· ſi utrique
tranſgrediatur magis peccat ſed uſ quam periurum· vel ita in-
telligi quod magis peccatum eſt iurare per deum uerum fallaci-
ter· quam per deos falſos ueraciter· et ſic hanc conſtitutionem
distinctio procedit contra de conſuetudine· Queritur ſi aliquis iu-
rat per falſos deos· vel peccatum non conceſſum· vel alio
modo quod uidetur eſſe contra religionem fidei chriſtiane
ſicut faciunt ſarraceni iudei vel aliqui heretici
ſe ſoluturum aliquid vel facturum· utrum teneatur
ſeruare tale iuramentum· et utrum peccet chriſtianus reci-
piendo tale iuramentum· Ad primum dico quod tenetur
ſeruare licitum quod promiſit· cum iurauit peccatum
committit in modo iurandi· ſed ſi non ſeruat fidem pro-
miſſam· bene facit in hoc· ſi non ſeruat addit pecca-
tum peccato· Ad ii· dico quod ſi chriſtianus non procurauit hanc
fidem promiſſam· bene facit in hoc ſi non ſeruat inducit
tis illius· et expedit ei hanc cautionem ab eo· licet ipſe peccet
iurando non peccat iſte recipiendo· et poſſunt ad hoc
induci teſtimonia· de laban et abimelech· ſicut enim abime-
lech per deos ſuos iurauit· ſicut laban per duos ſo-
chors· xxii· q· i· mouet te· ibi mouet· aug· has queſtiones
et ſoluit· ad idem facit· et ſi quis· ex· e· preterea ſi iura-
ret tales blaſfemias per nomen dei facilius obſerua-
ret tali iuramento· et tamen magis peccaret· Item po-
ne quod aliquis dum detinetur captus ab hoſtibus
vel a predonibus coactus per metum grauiſſimum qui poſ-
ſet cadere in conſtantem uirum promiſit et iurauit ſe
ſoluturum· m· vel traditurum caſtrum· vel ſimile· queritur
utrum tale iuramentum obliget eum· uidetur quod non

ſollempnitate facta· eſſica-
ciam maiorem ipſo iure per-
ueraciter· ſiue in promiſſio-
ne ſiue in aſſertorio iura-
mento recipiatur· ſi probati
ſunt in modo actionis vel
in modo exceptionis quo ad e-
tatem illam in qua probatur
hic periurium exceptione fal-
lacitatis· et cum intentione fallen-
di· ſed uerum quod ſemper ſit maius
peccatum iurare per falſos deos
ueraciter quam per uerum deum in
fallaciter· quia in primo eſt pec-
catum ydolatrie quo nul-
lum maius· Item in hac compa-
ratione hic reſpectus ad tranſ-
greſſionem iuramenti non ad
formam iurandi· non peccat ſi-
cut non peccat ille qui acci-
pit ad uſuram propter ſuam
neceſſitatem· laban· ge· xxxi·
abimelech· ge· xxi· uincu-
lum iniquitatis· et non ob-
ligat aliquem ad aliquid
iniquum faciendum· yſaiam l-
viii· fullo· et ob· quia nemo
ex improbitate ſua debet con-
ſequi actionem· diſtingu-
untur diſtinctio uel iuria-
ri per legem ff· quod metus
cauſa qui in carcerem malum
aſſerit· et ſtatim iurare ſiue

quia ut ait aug· iuramentum non debet eſſe uinculum iniquitatis· xxii· q· iiii· inter· xv· q· vi·
q· i· c· i· extra· quod metus cauſa platium· alb· ex· de iniuriis· viii· et dicitur per yſaiam diſ-
ſolue colligationes impietatis· Item ualde eſſet inconueniens quod malefactor
ex ſua prauitate ſua commodum reportaret· ff· de furtis itaque fullo· eo probatur
quod obliget· quia licet fuerit coactus tamen uoluit· dicit enim aug· quod coacta uoluntas uo-
luntas eſt· xv· q· i· merito· Item quia poteſt ſeruari ſine metu ſalutis eterne cum ſit

I

batum q' iuratu est. g' seruand. xxii. q. iiii. si
aliquid| ex. e. si nec poest ei q' fuit compulsus
ut ait pius pp. i theodoc' in pinali. xxii. q. v
qui copulsus. siquis coactus| g'. azo. et qui
dam alii dixerunt qui no obligat tamen qm
dictum a uoce pror edixit. qr ui metus ne
causa gestum est. ratu no heo| distingunt
tamen isti inter iuramentum assertoriu et promisso
rium.| in promissorio excusat metus| in as
sertorio no. quia potius oz quis omnia ma
la pati quam malum asserere. xxii. q. v. ita ne
alii dicunt quibus assentio q' quamuis aliqs sit me
tus semper obligatur dum tamen possit serua
re sine interitu salutis eterne. et si alicubi inue
niatur contrarium| q' no teneat. intelligitur de ca
sum in odium uiolentorum. ul cu quis iuraue
rat se daturum res ecclesiasticas. ex. e. si uero. ex
q' metus ca. ad audientiam| pot tamen iste peten
tem repellere per exceptionem q' metus ca. sed pec
cabit utendo ea. et hoc n ca iurabat se solu
turum intendebat contrarium. l. se no soluturum
tunc n. peccauit mortaliter iurando. sed bn po
test uti exceptione sine peccato| timeo tamen scanda
lum et malum exemplum ap alios qui nes
ciunt intentionem suam occultam| peccat g' sic
q' no peccabit. petat ab episcopo ut cogat illum
absoluere ipsum a iuramento. ex. e. ex administra
tionis. si no poterit ad hoc induci soluat. et pos
tea repetat. qr licet iurauit soluere. no tamen
iurauit no repetere. ex. e. debitores. ex. qd
metus ca ad audientiam| si aut iurauit qd
soluet et no repetet tunc denunciet eccl'e secundum for
mam euangelicam. si peccauit in te frater tuus et c
et sic eccl'a compellat illum ad primam. in qua
ueniet absolucio iuramenti. ul restitucio
male accepti| similiter in iurauit et q' no denu
ciaret. iuramentu est illicitum quo ad hoc.
et io no seruandu| similiter dictum. teneas per
omnia eccl'a usuras no soluendas. ul solutas
repetendas. ex. e. c. ii. quemadmodum| excipit io.

circa

iuratum. l. si no ligat in peiorem
exitum. ut dictum est. g'. peccabit
g' de iure pot in ca| sed qui peccat
legis auctoritate no peccat| xxiii. q.
iiii. qui peccat. g' tal' no peccat
sic excipiendo| g'. o. q' di. no pot
repellere| ad secundum respondeo dic
in decretali pie ubi exceptione
in odium uiolenti et tamen excipi
ens peccabit cum sic laboret ad
ueniendum contra licitum. bn pot.
mouetur hic tamen uere q' quis iu
rat se secuturum aliquo si no iu
dat se obligare ul facere q' iu
rat no est obligatus ex illo iura
mento. licet mortaliter peccauerit
sic iurando. ego credo secundum
pr iudicio q' ex quo quis in du
cit deum in testem alicui ueri
tate faciende quicquid intendat
quicquid proponat credo q' te
netur seruare. in quantum ueniens
quia no pot periurare nisi ab
soluatur a iuramento hu. ul
restituat male acceptum
si iam accepit. illicitum. ar
pro eo q' diximus q' no est obliga
torium iuramentum q' iurat ali
quis. per cuius obseruanciam
declinatur ad peccatum cadit uali
tate. pro cu no ualeat iura
mentum quo iurat quis se
no denunciaturum prelato peccatum c
ad hoc denunciacio no tenea
tur n. soli prelati secundum communem
opinionem| intitacionis renera
hoc iuramentum no est ob
ligatorium. qr q' iuratur est
illicitum| de ceteris casibus causis
quicquid dicat. Io| credo q'

iiii. casus in quibus iuramentum per vim uel metum ex
tortum non obligat. s. in uoto. ex. q. licet causa pro
latum. in tradicione rei ecclesie. xv. q. vi. c. i. et
ii. in dotis promissione facta per metum. ff. quod me
tus causa. si mulier. § si dos fuit minor. ex. de spon
sal. cum locum requisiuit. et si aliqua inueni
antur contraria ad illud
ultimum. ut xxii. q. iiii.
inter cetera. et similia. uel
loquuntur qui iurant leui
ter coactus. uel cum precario
subsecutus fuerit con
sensus. ex. de spons. ueni
ens. quid de illo qui
compulsus a domino su
eius periurat. dic quod am
bo sunt periuri. et peccant
mortaliter. dominus quia precepit
iste uel seruus quia
plus diligit temporalem
quam deum uel animam
dilexit. xxii. q. v. qui
compulsus. quid de il
lo qui periurat ad in
terrogationem eius qui scit esse
falsum iuraturum. uel exi
git. uel recipit ab eo
sacramentum. et scien
ter. pro. & gelasium
et aug. talis uincit homi
cidam. quia homicida
corpus occidit. iste ani
mam. immo duas anim
as. et eius quem iurare pro
uocauit et suam. xxii.
q. v. ille qui periurauit.
et iiii. c. sequentibus. quod autem
dictum est quod iste uincit ho
micidam. intelligo si aliquo
dampno dato quia maior

periurium iuramentum obligat. licet
dictum non compellat ad obser
uanciam talium iuramentorum
nisi illud ultimum. quod dictum est
de matrimonio. qui compulsus
quid de domino qui facit pro
fitum sui iurare uel pro
uinces suos uel familiam quod dicent ei si quem scient
uel audierint subripuisse aliquid de foresta sua. uel de terra
sua aut uiuariis suis aut de ceteris rebus suis. item quid de
marito zelotipo uel auaro qui extorquet iuramentum
a familia sua quod reuelabit ei quicquid sciuerit de adul
terio uxoris. et de suis filiabus commercium et de dampnificati
onibus eorum in rebus suis. pro. & quosdam. qui sic iurauit
si non potest probare per alios quod sciuit de talibus non tenetur dicere
domino uel marito. quia sic proditor esset criminum non corre
ptor. et debet potius mala omnia celare. tollerare quam talem
iuramentum. in generaliter prestare aut prestitum obseruare.
si autem potest probare per alios tenetur dicere. & quod iurauit sicut no
tauimus. xxxv. q. vi. episcopus in synodo. set si uir de testibus sy
nodalibus de quibus ibi agitur scit solus aliquos esse
consanguineos. uel aliquem esse symoniacum. uel hereticum
uel adulterum. non tenetur denunciare episcopo hoc
licet iurauerit ei quod reuelaret quicquid sciret de crimini
bus synodalibus. quia in tali iuramento intelligitur si probare
potest. alias debet tacere ne sit proditor criminis. ii. q. i. si pec
cauerit. et q. vii. plerumque. xvi. q. ii. si tamen. dicet quod talis
tenetur non reuelare episcopo uel alii. nisi hoc faciat secre
to. ut episcopus uel alius secreto debeat corrigere hii cum
nosce. ar. xxii. q. v. hoc uidetur. ego credo sine preiudicio
distinguendum esse. quod si iste cui iuratum est probabiliter credi
esse truculentus et ferus. aut si hoc merito suspectus habetur.
siue possit per alios probari siue non. id quod de talibus uidit
ille qui iurauit non tenetur seruare. quia illicitum fuit quod
iuratum est. cum per consequens ille cui iurauit
quod comparetur ei ad peccandum. uel quod committet se hoc
dicendum. uerum non debent ad inicio huiusmodi iuramentum prestare.
sed potius omnia mala tollerare. si autem cui iuratum est
credit mansuetus et uerus. et non nisi racionabili processu
tus distinguere. quia si res hec de quibus iuratum est depu

dampnum est in amissione unius anime quam infinito
rum corporum .xxiii. q. iii. sic hec. al. grauius peccatum ho
micida .xiii. d. duo ita mala. Quid si audit
aliquis aliquem iurare falsum et ipse scit et tacet. nunquid
quid peccat. uidetur quod sic in leuitico. anima que
audierit uocem iurantis falsum testis quod fuit
quia aut ipse uidit aut conscius est nisi indicauerit
portabit iniquitatem suam. Item non caret
scrupulo societatis occulte qui manifesto faci
nori desinit obuiare. di. lxxxvi. q.
facientes. ergo uidetur quod peccet manifestando.
Nam qui crimen occultum manifestat. non est
erroris correptor sed proditor. dicit aug. vi. q. i. si peccauerit.
Item si prodiderit eum forte punietur
ille in corpore uel occiditur a iudice et a pena
ubi istius contra quem uolebat peierare fuit ipse
proditor de facili post mortem morgis pilum. sed non
dicit aug. questionem hanc ualde perplexam et difficilem
tamen solui eam sic. Ex quo moyses non
expressit in predicta auctoritate leuitici cui hoc debet
indicando. sufficit illi ut se ab hoc soluat per
cautionem clericis si indicat talibus qui magis possunt
prodesse quam obesse puniendo siue eum corrigendo
siue pro eo deum placando ut puta sacerdotes
uel honestis et discretis personis et ad hoc denuntia
tionem faciendam talibus proximus tenetur quilibet secundum
omnes quotiens uiderit aliquem uicinum peccare pro
uel pro committendo .xxii. q. v. hoc uidetur sed ad de
nunciandum ecclesie iam commissum dicunt fere
omnes doctores quod tenentur prelati ex precepto. alii
non tenentur nisi ex consilio et intelligas prela
tos large tam ecclesiasticos quam seculares et patres fami
lias erga familiam suam .xxiii. q. iiii. duo ista et q.
v. Non putes et est ar. xxiii. q. iiii. c. i. h. uero
dicit indistincte omnibus esse preceptum a domino ut
ait si peccauerit in te frater tuus et cetera sed ibi loqueba
tur dominus petro pro quo patet quod prelatis tantummodo dabat
preceptum. op. ar. xxvi. deinde opponitur hec o.
opinio nimis est rigida et omnis condempnanda.
prima placet. Quid de iudice qui scit ac

tate sua custodie illius aque
recipitur uel exigitur hoc
sacramentum suum preter
post preceptum et obseruando
debet puta si aliquis in
ueniret furem absportan
tem res tali eius custo
die commendatas licet hoc
solus uideat potest clam
are et talem furem ma
nifestare et prosequi rem
furtiuam ne si in hoc ne
gligens fuerit teneatur
dampnum restituere nec
reputabitur talis criminis
proditor sicut non reputa
tur qui iniuriam suam
aut dampnum prosequitur coram
iudice licet non possit
probare quod intendit. Si
autem non teneatur ad
custodiam illarum rerum locum
locum habet predicta distinctio
cum hoc de. si possit proba
re per alios quod ipse sit scie
de talibus tunc reuelet
domino si non possit proba
re non oportet reuelare in
si talibus proximis que
sunt. peccato et non obesse
si quam iurauit intendit
obligare ad reuelandum
occulta que probare non
scit non sunt licita sacramen
tum nec obligatorium
sed peccauit tali iuramento
et cetera. ideo credo si credat proba
bili quod ille uelit peierare
leui. v. committendo non co
mitto. quid si peccatum reue

cusatum ad penam capitis uel quibus aliam coram se inimi-
ne pretium a culpa que sibi imponitur. et tamen uidet
testes paratos ad iurandum falsum nunquid recipiet. et
aut si receperit iam nunquid per illorum condempnabit
scienter innocentem. Item quid si facient officiales et ex-
ecutores qui nouerunt ueritatem et tamen uident il-
los iurare falsum et compelluntur mandato iudicis su-
spendere uel decapitare innocentem uel alio modo
punire. Hec quod uirum plena periculis. Responsio. quod
nec iudex nec alii possunt procedere contra conscientiam. apostolus.
omne quod non est ex fide peccatum est. et omne quod fit con-
tra conscientiam edificat ad gehennam. Item secundum quosdam
omnis homo tenetur ex precepto illi qui iniuste duci-
tur ad mortem. eripere et liberare et per uim. et secundum omnes
tenentur saltem ad hoc iudices et prelati. salomon eripe
eum qui ducitur ad mortem. et ad idem. xx. iii.
q. iii. non inferenda. et q. v. reos sanguinis. defen-
dit etc. Si ergo tenetur ab aliis defendere innocentem iudex uel
officialis. Multo fortius a se ipso. sic argumentatur
canon. et leges. xxiii. q. v. si non licet. ff. de sui uen-
atoribus. et de q. uide sunt a re. mandati. l. si nego. con-
uidetur. dicit eciam expresse ambrosius quod iudex non debet iu-
dicare secundum priuatam suam conscientiam. quam apportauit de
domo. sed secundum iura et allegata et approbata coram ipso
dum sedebat pro tribunali. ii. q. vii. Iudicet. xxx.
q. v. nullum iudicantem. Ad hoc dico saluo meli-
ori iudicio quod iudex si presumit quod testes uelint depo-
nere contra istum et periurare debet uti ex officio suo si ille
accusatus taceat ad repellendos eos a testimonio uel quia
sunt ignoti uel infames uel contrarius opinionis uel
opponendo eis aliquam talem causam. iii. q. viii. queren-
dum aliorum. ff. de postula. quos pluribus. si uero non
procedit quid uelint dicere. nec est ei obuiendo quin op-
ponat tunc cum testis debent esse persona quius
potest iuramentum eorum recipere. Et tunc si ignorantia
tamen sciri inueniunt eos deuitare a uiro subtili examinare
nec et inuestiget. ut per prudentem inuestigacionem
possit inuenire causam ad repellendum eos. sicut
fecit daniel de duobus senibus falso testificantibus
contra susannam. et ad idem. xxx. q. v. Iudicantem

abilem sicut fornicacio uel ad
uel adulterium si iam commiserit
uel aliquis bis uel ter et paratus
sit iterare nunquid quis hoc
scienter tenetur reuelare hiis per-
sonis. Responsio. credo quod non tene-
tur de necessitate. Secundum ad
premuniciandum ad hoc quod uiderit
aliquem paratum cum proximo incip-
ientem peccatum. Sed ibi. Responsio.
est ad huius. loquitur. de
xviii. decimum oppositum non uideo.
quod non ex illo capitulo efficax ad
hoc possit trahi. ar. apostolus ro.
xiii. Et liberare. unde multo-
tiens iudei rei fuerunt mortis
christi quia non liberauerunt eum cum
potuissent eum liberasse cum
timuerunt propter multitudinem
ut dicitur. Salomon. pro.
xxiiii. erue etc. non inferenda
ubi dicitur quod qui non repellit in-
iuriam a socio si potest. tam
est in uicio quam ille qui fa-
cit. Unde credo quod qui poterit
uel occasionem cum moderamine
inculpate tutele defenden-
do socium et repellendo uim
non libidine uindicte non in-
cidit in canonem. si nego
ca. in illis legibus dicitur quod qui in-
pugnatum ab alio tenetur
defendere. magis tenetur tamen non in-
pugnare. daniel. xiii. Gen.
xviii. numquid dubitabit quis
reuelare secretum confessionem. et al-
terationem ipsius iudicii et
inferioris. reuelandum hic
ratio non usitatum tutum secre-
uat seniori ueritatem quam eque

si autem nullo modo potest eos repellere et probant sint boni
viris sufficientes / hic dicunt fere omnes doctores iuris ca
non. quod potest determinare secundum allegata et probata non obstan
te privata conscientia. Nam secundum conscientiam quam habet
iudex debet iudicare. in Gen. de sodomis loquens dominus.
descendam inquit et videbo utrum clamorem qui
venit ad me opere compleverint. an non est ita ut sci
am. dicit glossa tamquam iudex. quia tamquam deus omnia
noverat. Item licet sacerdos sciat parochianum in pec
cato mortali occulto. tenetur tamen illi petenti in pu
blico dare eucharistiam. de con. di. ii. Non prohibeat
similiter et extra. de ordine. ex. de tempori. or. ad aures. a
simili hic / h. vero et ala. dicunt quod debet relegare
causam. si conscientia sua non concordat cum allega
tis et probatis. ut s. alius ignorans bonum iudicet
intrepide. sunt et qui dicunt quod debet remittere causam
instructam et quicquid sit ea scit ad superiorem ut
ille iudicet vel precipiat ei ut absolvat illum
accusatum / hanc ultimam approbarem libenter
sed non possumus cum eadem causa moveri debeat
superiorem que movebat eum. Ideo quia iniuriis du
bitabit et superior condempnabit ipsum. Nam ipse
scit et superior non nisi per simplicem confessionem
istius. cui non est standum. consulo igitur ut deleg
altem si sic potest. sin autem remittat ad superiorem
ut sive ille inferat sive precipiat isti allevietur ex
hoc conscientia sua / posito et quod secundum primam opinionem aliquis
iudicaverit cum dolore tamen animi. non auderem eum
propter hoc condempnare nisi forte propter ambiguum
duplicitatis imponerem ei aliquam penam ad
cautelam. s. xxiii. q. viii. excommunicatorum. xxxiii
q. ii. in lectum. De officialibus vero executo
ribus et ceteris subditis dicendum salvo meliori iudicio
quod in hoc casu non debent obedire si pro certo teneant
secus si dubitant. tunc enim excusantur propter bonum obedientie. xi. q. iii. quid
ergo. xxiii. q. i. quid culpatur. Item queritur utrum necessitas in iuramento
promissorio excuset a periurio. verbi gratia iuravit debitor se soluturum in certo
termino. impeditus non potest solvere / ad hoc dicas quod si tunc cum iurabat
credebat se non posse reddere vel credebat quod posset sed fuit quia non habebat causam
credendi. tunc in utroque casu periurabat / quia in primo casu deerat iurat

hoc notant quod eo ipso expo
nerent innocentem morti. si
credo hoc esse faciendum. et potius
debet omnia mala tolle
rare quam innocentem scien
ter ad mortem vel ad muti
lacionem condempnare. vel se
exponere condempnandum.
non audierem. s. nec ego
audirem eum a peccato mor
tali omnino excusare dup
licitatis. ne forte iudex
uni parti magis faverit
quam alii vel non adhibuit
illam diligenciam quam
debuit. non debent sic cre
do quod iudex inferior qui scit
veritatem non debet condempnare
innocentem et si precipiatur
a superiori iudicet non esse contra
ex. e. de offi. deleg. pasto
ralis. ubi dicitur quod ordinarius decret
e quum summam latam a dele
gato ad mandatum eius quam
consideret ordinarius sciat
illam esse iniustam non pos
sit obtinere ab eo eum de
legato ut ab ipsa sententia ab
solvatur quia ibi de qui
bus casibus et ecclesias non
condempnat ad mortem
ideo nec est in casu precedenti
in casu posito. excusatur · n ·

in conscientia sua sed in iudici
um · s · e · c · ita / si iuravit
debitor ab iudicio se posse i
redire et probabiliter · non
periclitabatur quantum in eis
et postea fecit posse suum in
utroque casu · et non potuit
persolvere in termino · propter hoc non
est periurus · ex hac causa et
multo magis excusatur
si transit tempus debito sed
casu sunt amissa una.
extra · e · querelam · xxii · q · v
iii · si nulla de · c · di i.
sicut / si tamen elapso termino
possit et non persolvit · certum
periurus / lapsus enim termini
non sustulit obli
gationem iuramenti · extra
de dolo · et contumacia · cum dilec
ti · / Item pone quod universi
tas alicuius civitatis
vel collegii obligavit
se iuramento ad aliquid
mortui sunt iurantes · quaeritur
utrum successores sint
periuri si transgrediantur
videtur quod sic quia omnis
obligationes antecessores
extra · de sol · c i · et de usuris
tua / Item idem propter
hodie qui fuit · c · annis
retro · vii · q i · denique
solo · dico quod non sunt
periuri · obligatio enim iura
menti personalis est · et non
transit ad successores
quantum ad periurii peri
culum · tenentur tamen ad
id adimplere · ar · extra

I

ex hoc habetur quod necessitas excusat in iuramentis a periurio · sed
quid de duobus hominibus condemnatis qui iuraverunt mensuram quam consueverunt
portare ad vendentes bladum et inde recipere mercedem
qui iuraverunt quod decetero non portarent eam · et ex hoc mul
tum dampnificati sunt quia venditores bladi ex hac
occasione perdiderunt · sed de alia iuramenta numquid possunt
venire contra tale sacramentum / Ego credo quod non sunt periuri
autem si ad tantam devenerunt inopiam quod nullatenus
habeant unde alias vivant · et de elemosinis · expectant ab
set tanta necessitate possunt hoc iuramentum in melius commu
tare · cum nulli sit utile · et aliquibus sit dampnosum · solu
tio · quia cum mandatur alicui ut solvat aliquid ad certum di
em · et si in prefixa die non solvat / non tamen · postea solverit
ut dicit illa decretalis · cum dilecti · obligavit · numquid pos
sunt hii iuramenta sibi remittere · sive cum iurat universi
tas sive cum iurant aliqui se aliquid facturos vel non factu
ros / Ego sic magister notat · extra · e · c · Item pone si in favorem
vel ad cultum dei aut religionem vel pietatem prestiterint
iuramentum non possunt remittere / ut si duo iurent
quod ibunt ultra mare militare deo · aut quod intrabunt religionem
aut quod dicent duo vel tria psalteria per annum · aut si pisto
res vel aliqui mercatores iurent quod de lucro suo certam
certam porcionem dabunt fabrice alicui ecclesie vel in alios pios u
sus / in tali aliquando iurant quod ibunt ultra mare simul cum
non nego quin possint remittere sibi quod simul non vadant
sed non possunt remittere sibi quin vadant · et qui duo iu
rata sunt · s · quod vadent · et quod simul / quando autem iuramentum
respiciat temporale commodum · distingue · quia si ab iuramen
to tenetur facere quod iuravit non possunt sibi remittere · quia propter
salutem anime sic iuratum · ut si carnifices iurant
quod non vendent carnes infectas vel corruptas per fraudem
aut mercatores quod non sophisticabunt merces suas · aut
vendent cari propter terminum / si autem non tenetur prestare quod iu
ratur · quia iurare · distingue · quia si observancia iura
menti spectat tantum ad commodum vel incommodum iurancium
et iurent de dando faciendo vel non faciendo aliquo
alteri ab altero possunt sibi remittere ut si iuret quis alii
quod faciet sibi domum vel librum vel alias operas · et alius iuret
iuret ei quod reddet ei mercedem · vel quando duo socii iurant
de communicandis ad invicem omnibus lucris / si autem

veritatis et plura supradicta.

Item aliquis iuravit se servaturum constituta civitatis sue edita, postea fit ibi novum statutum; numquid per hoc periurus erit qui iuravit se sic servaturum illud? Prefata fugit, est ne periurus? Responsio: licet transgredi non debeat quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito prestiti iuramenti. Extra, de clericis qui iuraverunt. Hoc autem intelligas sane, quando scilicet de statutis preteritis factum fuit iuramentum; alioquin si intendebat de statutis tam preteritis quam futuris, tenetur, et si nulla facta fuit promissio, dum tamen sit licitum statutum.

Item pone quod aliquis iuramento tenetur aliquid facere, petit dilationem vel absolutionem et obtinet ab eo cui tenebatur; queritur utrum sit a toto absolutus iuramento. Videtur quod non, quia deo reddendum est iuramentum. Extra, eodem, de arbitris. Si iuramentum factum est in favorem dei, ut puta quod intendit homo se obligare deo, non potest absolvi ab homine nisi per commutationem in melius, ut extra de votis, circa redemp. Si vero in favorem

non iuravit se aliquo dando faciendo vel non faciendo ad invicem ut dictum est; sed aliter iuravit se aliquid facturos vel non facturos: non possunt sibi remittere, ut in casu supposito de hominibus communie vel civium, vel cum iuravit duo socii bonorum quod non negociabuntur tali vel tali negociatione, aut quod non ibunt ad istas nundinas vel ad alias. Si autem iuramentum respiciat commodum vel incommodum alienum, distingue: quia si respiciat et spectat ad commodum alienum observatio iuramenti, non possunt sibi remittere, ut si iurant mechanici alicuius artis quod in mensibus x solidos non accipient de lucro ultra sex denarios, vel aurifabri quod non vendent sua opera nisi de materia sic vel sic purgata, vel fullones pannorum quod non trahent telas venales ultra certum modum, vel quod non texent pannos de filis formatis ad rotam. Si autem observatio iuramenti dampnosa sit aliis, non est obligatorium, ut si iurent sutores quod nichil facient de nocte de opere sue artis vel certis temporibus anni, ut propter raritatem carius vendant opera sua, vel si iurent carnifices propter eandem causam quod non laniabunt per diem vel per septimanam ultra certum aliquem numerum animalium, vel fossores vinearum vel certi laboratores quod non locabunt operas suas pro minori precio quam tali, vel quando iurant cives alicuius civitatis habentes vineas quod non permittent vinum alienum de asportatum vendi in suo territorio quamdiu vinum illius territorii invenitur venale pro tanto vel tanto precio. Licet autem hec iuramenta non sint obligatoria ex illicitate eius quod iuratur, cum peccatum sit circumscripto iuramento talia facere vel servare corrupta intencione, tamen propter reverenciam sacramenti et scandalum aliorum non expedit quod remittant sibi hec iuramenta auctoritate propria, vel veniant contra, sed revocanda sunt auctoritate episcopi vel potius denuncianda non tenuisse, et penitencia imponenda de temerario iuramento. Obligate deo.

Quid si non intendat obligare se deo sed tantum homini? Responsio: non potest absolvi ab homine ex quo iuramentum secundum aliquid in favorem dei videtur accedere, supplendum hic maxime sicut iuravi tibi quod darem tibi centum decem in favorem ipsius tui, non possem michi remittere hoc iuramentum. De dilacione solucionis faciende certo iuratum fuit quod certa die solveret

propriis sibi ille spon
te absolverit predicti non
tenentur. Item de ob
latione quod fac
ta fuit. extra de spon
salibus. c. licet. Item numquid
papa potest aliquem absol
vere a iuramento
licito. dicitur quod extra de
votis. c. Item sequitur
videre. Item numquid de
bitor tenetur papa vi
iuramenti quo se
astrinxit solvere
debitum extorta
to. vita concitare ei.
de hoc 12. q. de sen. ex
com. c. quid si tene
or iuramento. Item
ma no. quod non intelli
gitur periclitare q.
ex licita tamen debitum
iuramentum. v. g.
promisimus et fir
mavimus vobis
invicem fidem et
pacem. fregisti mi
non teneor postea
servare tibi. extra e. p
venit. 4. sicut. et
i. non obstat. 22.
q. 1. nolli. ubi quod est
a servanda est fides
promissa. illud vero in
telligitur cum ipse
servat fidem. Item
depositum penes
me gladium iura
vi quod restituerem
qui repetes furiis

solveret. numquid papa. ego credo quod non solum papa. sed episcopus varia
vitas. vero de votis. et licita iuramenta potest mutare in
utilius. cum non magis obliget votum quam iuramentum. maxime
cum iurat quod nulli est utile. et alicui dampnosum est. ut si quis
iurat quod non loquetur cum marito vel comedet cum eo. vel
intrabit domum eius. vel recipiet aliquid ab eo. vel non faciet
eum si tali iuravit aliquis. sunt iuret occasione peccandi quod
solet in curie ex familiaritate alicuius persone. non obstat quod dicitur
j. de dissensionibus. c. quod dicitur quod solus papa potest concedere quod aliquis ve
niat contra iuramentum licitum. vel de quo dubitatur utrum — *vel illicitum*
sit licitum. extra de rescriptis. c. constitutus. ubi agitur de certo nu
mero prebendarum iurato a capitulo. et extra de elec. venerabilem.
ubi dicitur quod si illicitum fuit iuramentum debuit papa consuli. si
pro eo quod ad ipsum pertinet declarare an iuramentum fuit licitum vel il
licitum. sed ista non obstant. quia illa decretalis constitutus loquitur de iura
mento immutabilitatis illicito quod de consensu episcopi prestari debuit. et ideo
episcopus dispensare non potuit. vel forte in iuramento immutabilitatis propter
scandalum non potest dispensare episcopus vel mutare in aliud. licet hoc
possit in iuramento privato persone. Item illa decretalis venerabilem
loquitur de regno Alemannie. quod cum hic eo ipso debet esse imperator.
quod sine approbatione pape fieri non debet. et forte cum magnas personas et ar
dua negotia propter scandalum solus papa in questione potest partes suas
in talibus iuramentis. et quod dicitur magistri in predicto titulo restringen
dum est ad casus de quibus exemplificat. et ad consimiles. vel loqui
tur de auctoritate prestanda veniendi contra licitum iuramentum. vel dubium
preter talia commutatione. quia solus papa potest facere cuius auctori
tas vel excepta in quibus omnia iuramentis ad inceptum g. et tamen
possit simpliciter absolvere a iuramento. potest tamen in melius com
mutare. nec est hoc venire contra iuramentum. vel infringere. extra de
iuramento. pervenit. non teneor. quid sit meum predicto de on
eribus humanis communem in censuram. numquid vero periclitare potest ali
venire contra iuramentum. Item numquid in multitudine aliquis iuraverit
se securum duobus vel tribus convenientibus. possunt reliqui contravenire — *vel non securum aliquid*
nire. Item quid si quis de illa multitudine iuravit ad
se securum vel non securum sub hac conditione si alii iurarent nunquid
potest non iurare saltem duobus vel tribus non iurantibus. Item quid
si nesciatur quo intellectu fuit illa conditio si alii iurarent vel
si de ceteris aliis an de aliquibus. vel si dubitetur utrum iuratum
sit sub conditione vel simpliciter. quia ad primum dico quod si alter pro de
cetero iuravit vel intendit sub conditione iurare. s. ad

postea furiosus si expetis
Non teneor, imo vero
debeo tibi reddere non
restituta sanitate;
ne forte accidat te vel
alium. xxij. q. i. Ne
quis iuramentum tibi ge-
neraliter quod starem
omnibus mandatis tu-
is. propter iniuriam quam
tibi facerem. preteri-
pis michi aliquid
inhonestum, vel in-
portabile, vel adeo
durum vel asperum
quod si etiam michi spe-
cificatum nullo-
modo illud iurassem,
talia etiam tacite sem-
per subintelligunt
in generalibus iura-
mentis. extra. de elec-
tione, causam. extra. eodem. veni-
cas. quintavallis. de-
bent tamen ad caute-
lam, et ne detur eis
occasio peierandi pre-
tere auctoritatem
ab eo ut colligitur
ex eisdem dec. Item aliud
no. quod si iuramus vel
recipiens dolum adhi-
bet. scripto refer-
ti iuramentum ad
intentionem illius qui

Item

non portaret hiis iuramentum si reliquus non portaret, tunc reliquus non serva-
te iuramentum, nec iste servare tenetur. Si autem absolute iuravit in
omnem eventum, tunc servare tenetur quicquid reliquus faciat. Si autem nescitur
quomodo iuravit vel quid intendit, dic quod si emolumentum in e fuit
inesse sit et duobus a quorum parte tenetur exulis, uno pereun-
te reliquus nichilominus tenetur servare iuramentum cum nullum ex hoc e-
ei preiudicium. Si autem soli portantis iniunctum est emolumentum, be-
nigne interpretandum est quod fidem non servanti fidem se servaturum
non promiserit cum dampno suo et lucro alterius. unde non tenetur
servare sanctum si reliquus non servet. Ad secundum dic similiter
quod hoc simpliciter et absolute et in omnem eventum iuratum est, quilibet
tenetur servare quod iuravit quicquid alii faciant. Si autem sub
conditione vel ob causam iuravit, intendendum vel de se servare sanc-
tum non existente conditione vel causa propter quam iuratum est. ar. xxij.
q. viij. non solum. extra. de condi. appo. verum. extra. de iure iur. per-
venit, salva tamen distinctione quam habes infra. de voto. c. pos. an-
utrum sit obligatio tota sunt posita in eventum conditionis ve-
tate cum certis que ibi dixi, que tamen intelligo servanda in foro c-
non in foro penitentiali ubi iudicatur de intentione. Ad tertium dic
quod intelligenda est illa conditio si alii fuerint iuri c.
ons fuerint vel si aliqui fuerint recurrendum est ad intentionem iu-
rantium in foro penitentiali et ex hoc iudicandum est. Ad quartum
et ultimum dic quod si iuramentum spectat tantum ad commodum vel
incommodum iurantium et medietas multitudinis vel maior pars
non observat iuramentum, reliqui non tenentur servare quia in
extat conditio sub qua iuratum est, quia quod facit maior pars uni-
versitatis dicitur facere. Si autem medietas vel maior pars multitu-
dinis adhuc servat iuramentum, dic quod si hoc vergit in damp-
num servantium iuramentum et in lucrum non servantium cum non sit
vel utile (dissimile) quod aliquis iuramentum voluit facere conditionem tam on-
erosam. benigne interpretandum est sicut dictum est supra in casu de
inesse. Si autem nullum incommodum patiuntur ex hoc servan-
tes iuramentum, non est tutum eis venire contra iuramentum, sed denun-
tiare poterunt prelato ut vel compellat iurantes servare ter-
se iuramentum vel illos qui non servant servare quod iurarunt.
Si autem quod iuratum est spectat ad cultum dei vel religionem vel
pietatem aut tale quid iuratum est quod tenentur facere absque iuramento. Si dubitetur
utrum simpliciter et absolute aut sub conditione iuratum sit aut si nescitur de quo alii
intellexerunt illam conditionem si alii servaverint tenentur, tenendum est contrarium et dimittendum
incertum et interpretandum est iurantes obligatos esse per hoc iuramentum nisi maior pars

aliud pniciosum sine malignitatis. aliud officiosum
sine pniciem. aliud iocosum. xxii. q. ii. nequis. Primum
mendaciu his utriusque distinctionis complectitur. prima pre
cedentis distinctionis. Secunda gradu eiusdem prime distinc
tionis. tertium. s. iocosum duobus additur. Restat videre quod
mendaciu sit mortale. et quod veniale. Videntur enim auc
toritates multe expresse dicere quod semper sit mortale
ps. perdes omnes qui lo. mendaciu. Item os quod mentitur occid
animam. Item aug. nec artificioso mendacio nec simpli
ci verbo oportet quemquam decipere. et quolibet mentiatur quis
occidit animam. Ad hoc dicas cum aug. quod omne menda
cium est peccatum. xxii. q. ii. in non abundantes videtur quidem
dein omne mendacium esse peccatum. Item omne mendaciu
pniciosum. i. quod nocet proximo. et quod comprehenditur in
duobus generibus prime distinc. est mortale. xxii. q. ii. pri
mum nequis. Mendacium vero officiosum. i. quod nul
li obest. et prodest alicui. ut in tribus ultimis gradibus
prime distinctionis veniale est secundum omnes in homi
ne imperfecto. Similiter de iocoso mendacio. xxii. q. ii. ne
quis. Sed in hoc est opinio quod quidam dicunt pniciosum
mendacium maius peccatum quam iocosum. quod fallit proxi
mum licet non noceat. quod non facit iocosum. Alii vero
dicunt contrarium. scilicet quod officiosum sit minus peccatum quam
iocosum. quod prodest proximo. quod non facit iocosum. In homi
ne autem perfecto ut claustrali qui ex toto renunciavit mun
do pro xpo dicunt idem quidem. scilicet quod utrumque tamen officiosum
quam iocosum sit ideo veniale. sed tamen gravius quam in imper
fecto. Alii dicunt quod mendaciu officiosum semper est mor
tale in tali perfecto. iocosum vero veniale. sed quaestio
illorum non est ei potius mortale iocosum quod nulli pro
dest quam officiosum quod prodest alicui. Respondent quod illud
non fit ex animo. sed istud fit. et per istud intendit deci
pere. per illud non. prima opinio humanior est et michi
plus placet. quod tamen dictum est de iocoso mendacio intelli
gendum unde cum non fallit. Novit. n. ille cui dicitur
iocandi causa fuisse dictum. sic videtur dicere au. xxii. q.
ii. nequis. Si hoc intelligas nisi dicatur ex quadam pla
centia seu delectatione quam inde habeat. Nam tunc
potest dici mortale. aug. nullum peccatum adeo venia
le quod non fiat criminale dum placet. Idem si sciens

q. ii. quodlibet. supple pri
mo. prodest proximo. Iocosum
in perfecto prodest proximo quantum pro
ficit ad recreationem vel
ad consolationem cuius
et forte nullum est peccatum
quod ille audit iocandi
causa sciat esse dictum. dicit quidem
dam de iocoso credo pla
ne quod est veniale in eo
dicat ex delectatione.
de officioso peccatum cre
do quod non sit ei peccatum. A
lii dicunt quorum dura est
sententia. quod id est. scilicet iocosum. pro
istud. s. officiosum. dictum
est. quod. s. iocosum men
dacium veniale est in
homine perfecto. non tamen
hoc intelligo quod illa in
placentia vel delecta
tio sumitur dilectionem
dei et mandatorum eius
nec u. delectatio in cre
atura sed de mortali est
et homini perfecto. aug.
pro. d. s. nimis appel
latio quod non fiat in eius
mori actus consensus non
fiat criminalis. Displa
cet. ita quod illa delecta
tio preponatur deo. in con
suetudine secundum quosdam
cum consuetudo nisi
quam facit peccatum. Ali
quo actu non committi
tur libido delectandi
mortis. aut ei. xxii. q.
ii. primum. Item xxii.
q. ii. nequis. non occidi

duat. i consuetudine. ar. xxvi. d. c. alias ea dem. Item
ad id q̄ supradictum est mendaciū adulationis esse mortale
contra dic. aug. in ansillud nunc venialia. xxv. d. c. alias
eadem. s; dic q̄ tribus modis adulatur quis. Attribuē
do alicui bonum q̄ nō hēt. approbando malū q̄ hēt.
similiter extenuando bonū q̄ hēt. in primo casu i secūdo crē
do ee mortale s; in terc̄o grauius. xxii. q. ii. primum.
xlvi. di. sunt nō nulli. clericus. in terc̄o casu ueniale.
ut in psalt. auct. aug. ar. ea dē. quidem tamē dicūt
in primo casu ee ueniale. ¶ Solet dubitari quid
agendum sit ei a quo dr̄ aliquis occidendus qui ipse
scit in domo sua latitare. uel in alio loco. Uidē
cum iste perplexus. si manifestat eū tunc crimine pro
ditionis. i homicidii cum uidebitur dedisse causam
ostendendo personam. timet in periculo illorum qui occi
dent eum. i sic grauius moriatur in anima q̄ timet i la
titante. si forte est in mortali i moriatur in penitens. Si
uero nō manifestat. formidat ipsum mendaciū. sub quo
uidetur nullum adhiberi remedium. Ergo plane uidetur
sentire. aug. q̄ nullo modo debeat quis mentiri. i max
ime p uita alterius redimenda. ait enim pro sempiterna sa
lutem nullus est ducendus opitulante mendacio. Item
ne quis arbitretur perfectum i spiritualem hominem pro is
ta temporali uita. morte cuius sua uel alterius nō occi
ditur. debere mentiri. s; taceat. ut sic ne prodat neq; m
ciatur. nec occidat animam suā pro corpore alterius. xx
ii. q. ii. primum. ne quis arbi. faciat. Item ysidorus. om
ne genus mendacii summo opere fuge. nec qualibet falla
cia uitam alicui defendas. xxii. q. ii. cas. Item aug. periculo
sissime admittitur hec compensatio ut nos facia
mus malū aliquod ne aliud grauius malū faciat. di.
xiiii. q. aut. tota dicit sumpli. plerique doctores sā
dicunt in tali casu mentiendum esse. ego aut credo sal
uo meliori iudicio q̄ talis dz ee peccator si primo
dz tacere ut ait aug. si uidetur ei q̄ taciturnitas
sit periculosa. q̄ ex ea credit interrogans eū côtendere i
llum esse in domo. tunc transferat se si potest ad aliam
materiam qui interrogando eum de aliquo facto uel
simile. ar. xliii. d. i mandatis. uel reddat uerbū aliquod e
quiuocū. ut puta nō est hic uel aliud simile. ad hoc

tur sf. hanc lectiam qui
ponit. h. expone sup
p ista temporali uita
seruanda. i expone m
te. i. occtā. i dissolut
ne. i illud relatiū
cuius ad dē ablatiū mo
refertur. ut sic expo
ut sit sensus q̄ nō
perfectus uir mentiri p
uita autem hominis ob
uanda. cuius homini
morte. i. si mentiat
anima sua. i. perfecti tace
tis uel alterius uel occi
si nō occiditur. q. r
uera occasione corp
is nō occidit anim
Quidam tamen hoc occ
ditur sane nō. i sc
hoc expone q̄ pfectus
uir nō dz mentiri pro
seruanda uita homi
p cuius hominis morte
da. i. si p uitā hoīs mo
tis illi occiditur a
ipsi mentientis uel alt
rius. i. illorum qui p
cant ei exempla
dam tamen exponit o
ditur. i. ledit p u
ale peccatum. nz occid
côtingeret si mentire
i côderet peccare mort
si ciēña ēēd q̄ tunc
cōsciam. i. uita con
ret ad ieiunam. men
endū. i. pot mentiri al
quis sine peccato. nō
tenētur. possz tū forte

magis invenimus contraria ea de quibus pauca
dicamus. Iacob dixit patri suo Ysaac se esse Esau
primogenitum. Non in veritate quia tunc
mentiretur, sed iure primogeniture quam eme-
rat. Item Habraham rogavit uxorem suam
Sarram ut diceret se non uxorem sed sororem suam
cum descenderet in Egyptum ne occideret eum
pharao propter eam. Verum dixit sed equivoce. so-
ror enim dicebatur quia filia fratris erat. Item Levi. x.
rex israel cum sacerdotes baal vellet occidere
dixit congregate mihi omnes sacerdotes baal. Ach-
ab servivit sibi in paucis ego serviam ei in mul-
tis. Item in Thobia angelus raphael. cum Thobie
interrogatus quis esset aut de qua domo: ego
sum inquit Azarias Ananie magni filius.
Multa et alia potes invenire. xxii. q. ii. Uti-
lem queris et c. Item opponitur vel dic simpliciter
qui debet negare et asserere eum non esse ibi quod tamen
conscientia sua dictat. Set quod ita debeat dicere, tunc
enim non dicet contra conscientiam. Unus sequen-
tium in nullo modo peccabit nec contradicit ut ibi si in
aliquo. Aug. quia hic non mentitur. id est non ibit
contra mentem. et optime innuit hoc ipse Aug.
Item xii. Primum utrum nec se quisque in creatore celis mu-
tam malemoniam sentiat ut fiat in animo de-
tior longe quia a pietate remotior. Item que-
ritur utrum intermedium pietatis votum utrum eandem
actione aliquis mereatur et demerea-
tur. vis quod sic ut in hoc quod est medium deme-
reatur. in hoc quod pietatis iudicatur hoc mere-
atur ex obstetricum que ex pietate quam
tendebant non occidere pueros hebreorum et
ad mandatum pharaonis mentiebantur primam eter-
na. Sed quia mentiebantur dicendo pharaoni
se nescientes. demeruerunt vitam presentem eter-
nam. Pro pietate debitum mutatum est eis in
temporale ut ait Aug. xxii. q. ii. Si quelibet. Eo
mereatur quod eadem actio non
possit contraria operari.
est. de bap. et cuius esse est. via

quod ex quo sine peccato potest vitari in hoc
casu tenetur illud facere propter vitandum alie-
num periculum anime et corporis sed cog-
nitum. ex hoc patet quod ad evidendam
maliciam aliquem possumus uti du-
plicibus verbis et in utramque aliis in ab-
o sensu sciente quam ille intelligi-
at. Iacob. Ge. xxvii. rogavit.
Ge. xii. et xx. Levi. iiii. Re. x. Tob. vi.
vel dic. alia ratio debet et esse con-
tra conscientiam. duplex est conscientia
conscientia veri quam animus dicit, et conscientia di-
cendi quam animus non facit sic dicendo
ex quo dictat ei conscientia quod debeat
sic dicere conscientia ei dicendi dupliciter
dicitur. uno modo conscientia est quod debet
dici de necessitate. alio modo con-
scientia eius quod debet dici de honestate
sic et conscientia non dicendi dupli-
citer accipitur. uno modo conscientia quod
non debet dici. alio modo conscientia quod debet
non dici. in utroque verbum deben-
di potest intelligi vel de necessitate vel
de honestate. nec se. q. q. d. quamvis
dicam quod non est mentiendum propter salu-
tem alterius. Item propter hoc debet aliquis
minus pietatis opera exercere. obste-
tricum. Exo. i. mentiebantur et condig-
no si erant in caritate si non. me-
bant. i. ad usendum se preparabant
quia preparabant se ad gratiam recipi-
endam pro illam piam intentionem
dicendo non dicit littera Exodi quod
dixerit sed quod antequam venirent ad
mulieres hebreorum pariebant. de-
bitum. i. ex condigno si erant in
caritate si non. debitum. i. quod
eis deberi poterat. Si quelibet. ubi dicit
de ingenuitatis earum necesse que eis in eterna poti-
re vita retribui. Prima culpa mendacii in eterna

tores. di. bern. si quis. hec autem et reliquo disputacionum

De sortilegis et divinis

Diximus de periurio quo quis deum contempnit, consequenter de sortilegis et divinis, qui quod dei est, proprium videlicet futura predicere, sibi falso et illicite ascribentes, iniurias animas trahunt ad inferos. Est agendum. Videamus ergo quid sit sors, que species divinacionis, que divinacio prohibita, que permissa, qua pena sunt sacrilegi seu divini puniendi. Sors est divinacio; divinacio autem proprie in malo accipitur, prophetia vero in bono. Ieronimus super illum locum Michee: iudices in muneribus iudicabunt, sacerdotes in mercede respondebant, et prophete eius in pecunia divinabant etc. Ita autem nunquam divinacio in bona parte accipitur. Videbantur quidam esse prophete, sed quia pecuniam accipiebant, prophetia eorum facta est divinacio, id est divinacio eorum que credebatur esse prophetia declarata est non esse prophetia, i. q. i. iudices. Species divinacionis sunt multe. Alia que fit per spiritum malignum ut in phitonissa que predixit de morte Saulis. Alia pyromancia que fit in igne et dicitur a pyr quod est ignis et mancia divinacio. Alia aeromancia que fit in aere. Alia ydromancia que fit in aqua, ab ydor quod est aqua. Alia geomancia que fit in terra, a geos quod est terra. Alia nigromancia qua mortui resuscitati videntur divinare et ad interrogata respondere. Nigros enim grece latine est mortuus, ad quos suscitandos cadaveri sanguis adicitur. Nam amare sanguinem demones dicuntur, ideoque quotiens nigromancia fit cruor aque miscetur, ut calore sanguinis facilius provocentur. Alia auspicium sive augurium que attenditur in gestu, volatu et cantu avium. Unde augurium quasi avium garritum vel augarrium, id est gestus vel garritus avium. Item fit divinacio in inspectionibus somniorum et sortibus quas falso dicunt apostolorum, et variis inspectionibus psalterii, evangeliorum et aliarum scripturarum. Item sunt mathematici qui constellaciones considerant; hii et magi dicuntur. Item arioli qui circa aras ydolorum responsa demonum accipiunt. Item aruspices, id est horarum inspectatores, qui dies et horas in agendis negociis operibusque custodiunt; hii et exta sive interiora vel intestina pecudum inspiciunt et in eis futura predicunt. Item incantatores, malefici et multi alii quos numerat Augustinus xxvi. q. iii. igitur genus i. q. v. nec mirum, et in c. epi[scopi]

recionem presentacione est declina-
ta disputacionum. Ideo quod non p[otest]
esse quod eadem actio sit victoria [et]
declinatoria, sed bene potest quod actio
aliqua sit declinatoria, et quod alia
prima intencio contrariatur
actionum sit victoria, id est ad
cionem percipiendam peremptoria,
quod aliqua actio sit victoria
vite contine et aliqua prima in[ten]-
cio contrariatas sed declinato-
ria, id est ad generum accentuatori[a]
peremptoria qua amissa ce-
ditor non decretum. De sor[tilegis]

Dicuntur et c. xi. sortilegi
alio modo dicuntur sortes h[e]-
reditates vel porciones hereditatum
a eo quod per sortes solebant
distingui hereditatum porc[io]-
nes, ut in c. lxxx. iii. nunquam
q. i. nunquam phitonissa
xxvi. et xxvii. q. iii.
quia ars phitonica dicitur a ph[i]-
cio apolline inventore
artis. nigromancia. hoc dicitur
xxvi. q. v. nec mirum
cum de his habes xxvi. q.
igitur magi alii magi
catur maleficia. xxvi.
nec mirum. demoni. et h[ii]
et aruspices dicuntur ab
aras sine divinacione
aras demonum ysa

Sunt omnes divinationes quecumque per demonum modorum vel aliquo alio fiat prohibita est et male
dicta a deo et a sancta ecclesia tamquam ydolatria et infidelitas, quia futura que soli dei sunt
per tales inspectiones aliquis invenire laborat divinitatis iura creaturis attribuit.
Ysaia: Ponam et novissima annunciate nobis et dicemus quia dii estis. Ieremias: Nolite audire prophetas
vestros et divinos et sompniatores et augures et maleficos qui dicunt vobis: Non servie-
tis regi babilonis, quia mendacium prophetant vobis ut longe faciant vos de terra vestra
et eiciant vos et pereatis. Item in levitico: Non augurabimini nec observabitis somp-
nia. Item in eodem: Anima que declinaverit ad magos et ariolos et fornicata fuerit cum
eis ponam faciem meam contra eam et interficiam illam de medio populi mei. Item:
Non est augurium in iacob nec divinatio in israel. Item apostolus quibusdam talia servantibus:
Dies observatis et menses et tempora et annos. Timeo ne sine causa laboraverim in
vobis. Item dominus ait discipulis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua
potestate. Item augustinus: Hec vanitas magicarum artium ex traditione
angelorum malorum in toto terrarum orbe plurimis seculis invaluit
et per inventiones eorum inventa sunt auruspicia, augurationes
et ipsa que dicuntur oracula et nigromantia. Item augustinus: Non observe-
tis dies qui dicuntur egyptiaci aut kalendas ianuarii
in quibus cantilene quedam et commessationes et ad invicem
dona donantur, quasi in principio anni fausti augurio,
aut aliquot menses aut tempora dies vel annos aut
lune et mensis solisque cursum observat. Qui huiusmodi et quascumque
divinationes aut fata aut auguria observat aut at-
tendit aut consentit observantibus
aut talibus credit aut ad eorum domum vadit aut in sua
domo introducit, sciat se fidem christianam et baptismum
prevaricasse et paganum et apostatam id est retro abeuntem
et dei inimicum et iram dei graviter in eternum incurrere
nisi ecclesiastica penitentia emendatus deo reconcilietur. Dicit
enim apostolus: Sive manducatis sive bibitis sive aliquid aliud
facitis in nomine domini nostri ihesu christi facite. In quo vivimus
movemur et sumus. Quid plura? Hec omnia condempn-
at et abhorret sancta ecclesia catholica, ut xxvi q. ii et q. v per
totam, et q. vii non licet et in illis capitulis sequentibus et
e. per totum. Sed contra hec predicta obicitur quia iosue precepto domini
sortibus explicavit preceptum achor qui concupierat sumens furti-
ve regulam auream et clamidem coccineam contra ana-
thematis edictum. Item saul sorte deprehendit ionatam
filium suum comedisse favum mellis contra edictum
quod posuerat rex. Item ionas cum fugeret a facie domini sor-
te a nautis deprehensus est. Item mathias sorte in apostolum

te. Ieremias xxvii. levitici xix.
de hoc in textu deuteronomii xviii
in eodem xx. non est au-
gurium numeri xxiii. apostolus
galatas iiii. actuum i. au-
gustinus xxvi q. ii. cum tibi
salvatore augustinus xxvi
q. vii. non observetis
apostolus ad colossenses iii. in
cor. x. in quo vivimus
actuum xvii. et sumus hic
ut [illegible] augustinus. iosue
vii. saul i reg. xiiii. io-
nas i. mathias actuum
i. augustinus xxvi q. ii. sors
non est. Ieronimus xxvi q. i.
et ult. i. q. ii. non exem-
plo tal. i. sorti legus
possent [illegible] non credo quod
hodie locum habeat sors in
electionibus quia extra de sor-
tilegiis ecclesia nostra [illegible] sor-
tis usum in electionibus
perpetua prohibitione dam-
navit [illegible] paritate
etiam in omnibus in elec-
tione non valet

tum et in ce successorem elegisse. Item ait augustinus. sors
non est aliquid mali sed res in humana dubitatione di
uinam indicans uoluntatem. Ad ex. obiecta dic
quod hec et multa alia ante euangelium permittebantur que
tempore perfectionis discipline penitus sunt eliminata
xxvi. q. ii. c. hiis ita. Item sicut ait Io. priuilegi
a singulorum communem legem non possunt facere. ad quod
aug. dicens quod sors non est aliquid mali. dico quod in
sui natura. cum prohibetur. quia propter assiduitatem labi
tantes in ydolatriam sunt. de iuramento et uino. 3. de
iuramento et perpetuo. uel causa institutionis. unde si esset causa
honesta et ... necessitas ut si esset contencio de electio
ne aliquorum et esset paritas utrobique in omnibus credo quod
exemplo mathie possent fieri sortes. et hoc ...
dicens si qui necessitate aliqua compulsi deum putant
sortibus exemplo apostolorum esse consulendum uideant hoc ipsos apostolos
non nisi collecto fratrum cetu et precibus ad deum fusis
egisse. xxvi. q. ii. non ex. Item cum quedam ciuitas esset
obsessa et dubitaret clerus qui deberet fugere qui
manere. consultus aug. pro sorte aliud ...
Item non condempnantur hii rustici qui seruant tem
pora ad seminandum uel arbores incidendas uel simi
lia que certam et naturalem habent rationem unde ita de
beant fieri. Item de phisicis quoad medicinas dandas et
minutiones faciendas et similia de quibus certa et ma
nifesta ratio reddi potest. ... xxvi.
q. ii. c. illud. Ad hoc genus superstitionis pertinet omnis
ligature atque remedia que medicorum quoque disci
plina condempnat. et e. c. q. vii. non obseruetis. et ut que
taliter obseruant inutiliter et sine causa etc. Item si aliquis
uel aliqua colligit herbam medicinalem cum simbolo di
uino. uel oratione dominica. uel scribit in carta sym
bolum. uel orationem dominicam ut ponat super aliquem
infirmum ut sic in istis tantum deus creator omnium et dominus
honoretur. non reprehenditur dum modo nulla alia supersti
ciosa obseruancia misceatur. xxvi. q. v. non obseruetis
Pena talium est minor
Plex sunt. ii. infames nec debent
recipi ad eucharistiam si notorium est peccatum sicut
nec histriones. de con. di. ii. pro dilectione. Item non de

dicenti esset factum a maiori et
saniori parte capituli. extra. de elec
tione. cum in iure peritus. Condemp
nat. sequitur in br. siue in p'
dictionibus siue quibusdam
notis et caracteribus. siue in qui
busdam rebus suspendendis uel
ligandis. uel sortilegiis sicut
sunt mantes in summo sin
gulorum autem distinctionum
ossibus aut anulo in digi
tis. Item singulticien do perex
manu pollice tenere. Item
simulacrum aliquod calle
re si uinctis ambulantibus
inueniat lapis aut puer me
dius intercedit. Item limen cal
care cum ante domum suam transit
redire ad lectum si sternutauerit
dum se calciat. si redire
ad domum si procedens offen
derit. Item si constellatione
sub qua nascatur puer actio
nes uel actionum euentus pro
cedere credantur. Item sicut
sequitur magis ad suam
dampnationem quam ad suam
salutem tendunt. scribit
in carta. et hoc precipue quod
non sunt reprehendenda que fi
unt in ... cum ne
tangatur ... euangelium.
sed ... si credatur
quod minus habeant efficacie si
seruantur post lectum euangelium
aut post missam. aut aliqua
a die quam sicut ... fuer
in euangelio que ibi continen
tur. Illa autem breuia in
quibus scribuntur quedam

debet admitti ad accusationem
ii. q. viii. quisquis. Item debet
excommunicari. xxvi. q. v. fere per totum.
Item si post admonitionem vel
excommunicationem noluerint se
corrigere si sui sunt debent
verberibus castigari. si liberi, includi
in carcerem vel utrique sunt de
parochia turpiter dehonestati. i.
tonsorati vel decalvati eicien
di. et hoc potest episcopus sua auctoritate
facere. dum tamen caveat a
membrorum detruncatione mor
te et sanguinis effusione. vel sine
necessitas sit immodice brachium
seculare. xxvi. q. v. non oportet episcopi
di. xvii. Nec licuit secundum leges
capite puniuntur. C. de mal
efic. nemo. Quid de sa
cerdotibus vel religiosis quibus
vasa vel ornamenta ecclesie vel
similia furtim subtracta sunt
vel etiam de laicis quibus res proprie
furto sublate sunt numquid poterunt investigare per
inspectionem astrolabii vel similia ad hoc dicatis di
cas sum omnis qui fit ibi invocatio demonum vel aliud
superstitiosum. nullo modo licet. immo gravissime pec
cat quicumque facit. ex. e. de sortileg. ex tuarum. ubi
quidam licet iuvenili simplicitate et bono zelo ii
fecissent. sunt tamen suspensi ab officio et beneficio. Si autem
talis inspectio fieret simpliciter per astronomiam vel non
invocatis demonibus neque alio superstitioso ad victo iii
forte posset admitti. arg. a contrario sensu. pal. dec.
xxxviii. di. siquis grammaticam. et ita dicunt qui
dam. tamen in eodem decreto dicitur quod licet quadrivi
ales artes in se contineant veritatem. tamen quia non
sunt sancte pietatis non est in eis studendum. Item
quid de sacerdotibus qui cum dolores patiuntur aut al
taris vestibus sacris exuunt aut quibuslibet alia lugu
bri veste operiunt aut consueta luminaria subtra

caracteres et quedam nomina inusitata quia nomina dei in esse abi
lia et in quibus dicunt quidam quod si se portaverint die illa vel breve non pe
ricitabuntur in aqua vel etiam in igne. aut istud aut illud. Totum hoc vero
et pro dubio reprobanda sunt nec portanda et peccant qui
scribunt ea aut portant aut donant aut vendunt aut
portanda docent. nisi a deo fuerint simplices quod ignoran
tia eos debeat excusare que non excusat. si si hoc fuerint ca. ii.
amoniti vel instructi. Sed quid de carminantibus et
carminatoribus qui carminant infirmos vel pueros vel a
lia numquam peccant mortaliter. Respondeo. si nichil sit nisi consuetum dicunt
aut docent aut faciunt. Sed tamen utuntur licitis precibus
et adiurationibus sicut per passionem et crucem et similia non cre
do quod peccent mortaliter nisi talia fecerint post prohibi
tionem ab ecclesia factam. Sed credo quod prohibendi sunt viri et
mulieres a talibus quia multa inutilia et superstitiosa solent
admiscere. nisi forte sit sacerdos religiosus. et discretus aut etiam
laycus. sive etiam sive mulier excellentis vite et probate
discretionis qui fusa oratione licita sive verbum non sit po
tum aut pirum aut figulum et talia sicut consueverunt ma
nus imponendo. ut Apostoli infirmos manus imponentes
et bonum habuerint. nec sunt hi prohibendi a talibus nisi forte
timeatur quod ad exemplum illorum indiscreti et superstitiosi superstitionibus
et incantationibus sibi usurpent
abusi hic eventes si ex astra
labio. astrolabium est tabu
la vel instrumentum astronomo
rum in quo inspiciuntur et notantur
cursus et motus astrorum in
vocatis demonibus. nisi ad
illud peccatum faciat irregula
rem. vel si quis sacrificet do
minum et ora mammone ut
fiat dives vel similia fa
ciat numquid incurrit ir
regularitatem aut qui de
sacramentis ecclesie eucharistia
et vel crismate vel de oleo
unctionis aut aqua fontium facit
sacrilegium ut baptizat ymagines sortilegium
Respondeo cum talia videam

hiuntur aut altare vel crucifixum spinis circumdant, quod dicitur de illis qui pro vivis scienter cantant missam defunctorum vel sub nomine illorum quos oderunt secretum cum obsequiis mortuorum in medio esse potuerunt, vel a simili faciunt ut illi citius moriantur. Ad hoc dico quod si aliquid horum fiat propter odium privatum gravissime peccat qui facit, et nisi per legittimam purgationem se purgaverit debet deponi. Si autem propter causam communem, puta quia timetur contaminacio sacrorum ordinum vel subversione fidei vel hostilitatem suffocationem vel obsidionem vel diminucionem iudiciorum sententiam metuunt, et ideo tale quid fecerint, non dicitur peccare, quia in tali facto plus humilitas qua deus placetur quam inimici livoris dolositas declaratur. Et hoc etiam tenet consuetudo ecclesie, unde solet cantari: Deus venerunt gentes, et in signum tristicie in die Veneris sancti altaria spoliare et hostium distinere. Fallit in illis qui pro vivis scienter celebrant officium mortuorum. Nam tales si fuerint detecti indistincte deponi debent, et ad agendam penitentiam tam ipse sacerdos quam qui eum ad hoc invitavit debent exilio perpetuo vel ergastulo seu monasterio relegari. Hoc totum habes expresse in concilio Toletano xxvi q. v. Quicumque.

Quid de quibusdam sceleratis mulieribus que credunt se et profitentur cum Diana dea paganorum nocturnis horis vel cum Herodiade et innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias et multa terrarum spacia intempeste noctis silencio pertransire eiusque iussionibus obedire velut domine et certis noctibus ad eius servicium evocari; asserunt etiam ab illis aliquas creaturas posse in melius vel in deterius immutari aut in aliam speciem vel similitudinem transformari? De his dicit concilium Aquirense quod non a divino spiritu sed maligno talia fantasmata mentibus fidelium irrogantur. Demon enim cum animam alicuius per talem credulitatem subiugaverit, transfigurat

tur esse enorma propter ydolatriam aut propter enormem sevitiam, nam licet sint occulta generant irregularitatem secundum quosdam; secundum alios non. Unde in hoc dubio consulendum est talibus quod petant dispensacionem. Non tamen propterea se dicendi eis quod alias non sit ei salus, et absolvendi sunt de peccato si peniteant. Si autem huiusmodi peccata notoria sunt, secundum omnes indigent dispensacione. Sed de hoc plenius infra de lapsis et dispensacionibus. Forte: unde dicitur forte, quia credo quod hoc sine peccato fieri non possit. Contrario sensu: ex hoc quod dicitur in illa decretali quod ille de quo ibi agitur iuit cum quodam infami ad investigandum furtum esse dicitur; non dicitur ubi, immo supra xxvi q. ii c. huius. Ita dicitur quod astronomia et astrologia in dissuetudinem abierunt, quia de prava curiositate nimis erant huiusmodi inventi; nimis vacabant huiusmodi que saluti animarum erant accommodata. Studendum: intelligas longo tempore; potest tamen in huiusmodi studeri non ad nobilitatem, sed ut ea que ibi sunt utilia ad usum sacre scripture convertantur, et ut errores ibi contenti, et ne risui pateat si cum mathematicis velit disputare, ut per hos hii doctrinarum ignavis xxxvii di. c. Cur. Et c. Qui de mensa. Causam communem: suple faciat hoc aliquis. Metuunt: suple non pro inimicis. Irrogantur: dicitur in c. quod demon hec vera esse credentes a recta fide deviant et errore paganorum involvuntur, aliquid divinitatis aut numinis extra unum deum arbitrantur. Transfigurat, id est convertit delusione. Licet enim ibi in mentis delusione tantummodo cogitationes, sive modo cogitationes proprias ostendit

se in angelum lucis et transformat se in diversarum
personarum personarum species atque similitudines in mentem
quam captivam tenet multipliciter deludit in noctibus. Ali
quis vel aliquis in tantam venire stultitiam ut credat
hec omnia que in sompniis et spiritu tantum fiunt etiam in corpo
re accidere cum et paulus non audiat asserere quod fuerit
raptus in corpore. Quicumque ergo talia crediderint vel as
seruerint procul dubio infidelis est et pagano deterior. xx
vi. q. v. Episcopi. Item cum demon sit superficiem non est hu
dam in auguriis sortibus et ceteris speciebus divinationis
quandoque frequenter eveniunt ea que predicant. Quando et tal
es homines sepe liberant egros et inmittunt egritudi
nes. Augustinus movet hanc questionem et solvit dicens hec
si per missionem dei ut illi qui hec audiunt et vident probe
tur in quali fide sint erga deum. Et hoc probat auctorita
te deutronomii. Si surrexerit in medio tui propheta aut qui sompni
um dicat se vidisse et predicat signum atque portentum
et evenerit quod locutus est et dixerit tibi eamus et sequamur
deos alienos quos ignoras et serviamus eis: non audies
verba prophete aut sompniatoris quia temptat vos
deus vester ut palam fiat. Scilicet ipsis qui temptantur et ali
is hominibus. Non autem deo quia ipse scit omnia antequam
fiant utrum diligatis eum aut non. xxvi. q. v. Nec mi
rum et c. finem. De feriis sollempnibus sive festis

Dictum est supra de sortilegiis et divinis
qui ea que dei sunt attribuere eis est usur
pare presumunt. Consequenter de feriis sollemp
nibus sive festis in quibus debitus honor ipsi deo et
apostolis eius et ceteris in celo regnantibus est. Unde notandum quare dican
tur ferie quasi distinguatur quid in eis agi debeat
vel non. Dicuntur ferie quasi ferende eo quod prestant vacatio
nem ab hiis que agi consueverunt in foro. Vel dicuntur
ferie quasi festive et feriari. Alie sunt temporanee ut que
dantur pro fructibus colligendis. Et sunt duorum mensium.
Alie repentine ut que dantur a principe ob aliquam
prosperitatem gestam vel quod devicit sarracenos vel hereticos
vel natus est ei filius. Alie sollempnes sive festive
quam alias autem duas species relinquentes laborantibus
in mundo ac disceptantibus in foro de tertia prosequa
mur. Sunt ergo ferie sollempnes sive festive perpetue

perquerat et deum quod deducat et cum
solus spiritus hoc patitur in fide. Vel hoc
patitur non animo sed in corpore evenire
arbitratur asserere. ii. cor. xii.
crediderint postquam sunt talibus
audierint veritatem asseruerint per
tinaciter. Augurius quod futurum
in tabulis vel codicibus psalterii
vel evangelii vel in aliis. Extra. e. c.
cum. h. speciebus divinationis sub hoc com
prehenditur observatio kalendarum
ianuarii ritu pagano ut tali
quid plus novum fiat propter novum
annum aut cum sectum lampadi
bus aut epulis prebentur. xxvi. q. vii.
Siquis kalendas. Sub hoc et comprehen
ditur observatio dierum egyptio
rum temporum dierum horarum vel men
sium ad aliquid inchoandum vel non
inchoandum vel sciendum mortem vel
vitam hominum propter prospera vel adver
sa et sompnia et sortes apostolorum
et auguria avium et fascinationes he
barum et pithaciole scripte per quas
ubi vel infirmitate et homines
et alia ponere per se sinbolum
vel orationem dominicam quia talia ad
terrendum contra se possunt aut ali
bus languentibus claudicantibus
aut morbidis cum quicumque me
deri. Sed sunt laquei diaboli et ad
ad homines decipiendos. Sub hoc et
comprehenduntur dona data in kalendis
ianuarii vonfirma (?) augurio.
et omnia hec. xxvi. q. vii. Nec mi
rum. De feriis sollempnibus.

Dictum est et c. Et ferie pos
sunt dici ferie a pharetis
quod est divinatio et foro quod divinatio
a foro. Vel ferie dicuntur quasi festa

annoncan(t) et dividi(t) capitu
regula(i).

festiuitates per circulum an-
ni: videlicet natiuitas domini, sancti
Stephani, sancti Iohannis euange-
listae, sanctorum innocentium, sancti Sil-
uestri, octaua domini, epiph.
epiphania, purificatio be-
atae Mariae, sanctum pascha cum
tota ebdomada, rogationes
tribus diebus, ascensio domini, di-
es pentecostes, sancti Iohannis
baptistae, xii. apostolorum, sed ma-
xime sanctorum Petri et Pauli qui
mundum sua praedicatione
illustrauerunt, sancti Laurentii, as-
sumptio sanctae Mariae virginis,
natiuitas sanctae Mariae eius-
dem, dedicatio sancti Michae-
lis archangeli, dedicatio cu-
iuscumque oratorii, et omnium sanctorum,
sancti Martini, et illae festiuita-
tes quas singuli episcopi in suis
episcopatibus cum collaudauerint,
quae vicinis tantum circummo-
rantibus indicendae sunt. Non
generaliter omnibus. Hoc tamen vl-
timum intellige de sanctis cano-
nizatis auctoritate ecclesiae ro-
manae, quia episcopus non potest per se
aliquem sanctum canonizare.
extra de reliquiis et veneratione sanctorum
c. i. Reliquae vero festiui-
tates patronum non sunt cogen-
dae ad feriandum nec prohiben-
dae. Indictum vero ieiuniorum
quae fiunt denuntiatum ab epi-
scopis obseruentur. Et ita scripta
et determinata sunt in concilio
Lugdunensi. de consecratione di. iii. pro-
nunciandum. Et statuit
et praecepit Eusebius papa festum

ieiunii. laborantibus quia terra panem dante pro fructibus colli-
gendis et praesertim [illegible] ab antiquis in foro. tribus diebus
illi tres dies non obseruantur a labore manuali. de conse-
cratione. pentecostes. scilicet ipsa dies cum duobus sequentibus. in
assumptione. et omnia festa beatae virginis hoc habetur extra e. conquestus
michael in monte gargano. hoc tamen vbicumque sunt verba ca-
pituli de consecratione di. iii. pronunciandum. c. i. ibi dicitur quod non
licet publice venerari aliquem pro sancto sine auctoritate papae. quamuis
per eum plurima fiant miracula. reliquiae. hic reassumun-
tur verba praedicti capituli scilicet pronunciandum. ieiunium. scilicet et vigilia-
rum apostolorum et quatuor temporum et alia sollempnia ieiunia ab
omnibus qui habent adultam aetatem. Et credo quod a xx. annis
et supra. quia ea aetate in veteri testamento homines reputabantur
idonei ad bella nouum. nec autem hanc aetatem credo esse aliquem
compellendum ad haec ieiunia. nec statim post. quia quidam
sunt in xxi. vel xxii. anno debiliores quam alii in xviii.
hoc tamen talibus ad arbitrium boni viri relinquendum est. Quid de la-
borantibus in vineis, fullonibus aut minerius metallorum
et consimilibus ubi opus est magno labore. nunquid tenen-
tur ad haec ieiunia. Credo si adeo pauperes sunt quod per se ipsos oportet cole-
re vineas suas et adeo debiles sunt quod non possunt laborare nisi
frangant ieiunium. aut si oportet collocare operas suas ut pro-
uideant sibi et familiae suae quia forte non inuenirent qui
conducerent operas suas nisi frangerent ieiunium. nec alimenta si-
bi prouidere possunt. aut si sunt serui aut rustici qui debent
operas dominis suis. non credo quod peccent mortaliter soluendo ie-
iunium hoc. Si autem sunt diuites qui possunt per alios conductos
operari. non excusantur. Sed si volunt laborare personaliter, possunt
ante laborem partem ante prandium, partem post prandium labo-
rando. quod non oportet eos soluere ieiunium. Credo etiam in tali
necessitatem excusare. quia dicit gregorius de consecratione di. v. quadrage-
sima. Quod ieiunium scilicet non est soluendum nisi necessitas ineuitabilis
cogat. et de consecratione di. iii. Dicitur ieiunia legittima non esse solu-
enda nisi grandis necessitas cogat. Credo etiam quod non teneatur medicari
papa hoc ieiunium suadentem cum non consueuerit alias. Sed dicam
de peregrinis in via et viatoribus dico quod si tenentur peregrini
quia complentur excusare ubi ire in expeditionem sicut ad pro-
cedere uel ultra mare tempore passagii imminente excusan-
tur a ieiunio. Si non possunt commode ieiunare. Si autem
non tenentur ad hoc, sed sponte hoc peregrinacionem ac

inventionis sancte crucis. v.
sollempnitur celebra
ri. de qua dicitur in crucis
et nono. quod non sit inventio
de annunciacione sancte vir
ginis cum tamen sit cele
bre festum. nec de
conceptione eiusdem
quia illud non debet cele
brari eo quod concepta fu
it in peccatis sicut et ce
teri sancti excepta unica
persona christi qui non ex
virili semine sed mis
tico spiramine et cetera. De
diebus autem dominicis certum
est omnis unctione sum
mas et perpetuas festivi
tates continuum. Sed in
decalogo mandavit
dominus. memento ut
diem sabbati sancti
fices. Sed forte diceret
aliquis non de domi
nica preceptum est. sed de
sabbato. Ad hoc pro quo
respondeo quod ubi de sabba
to tenendo est posito no
mine domini dominica
sabbatum. Non debemus
ab illo tempore colere
ne videamur iuda
izare. et predicatores
antiqui esse dominicam
autem colere debemus propter
honorem et gaudium
dominice resurrec
tionis. ut ss. romanus
pervenit ad me. quod
dam pro usu spiritualium

aprimit peccaverit vel aggrediendo temporibus ieiuniorum. Hii vel in an
si non credunt quod possint perficere peregrinacionem ante tempora ieiuniorum. et
si credunt quod propter laborem oporteat eos solvere ieiunium. et sic hoc mo
vendi sunt ante quadragesimam a sacerdotibus. et qui sic solvunt ieiunia
hii propter spontaneam inactionem tenentur alio tempore recompensare vel al
satisfacere ad consilium ecclesie. quod non dimittitur peccatum nisi et cetera. Cave
penitentiam de solutione ieiunii. Si autem aliquis aggrediatur inactionem
contra formam predictam licet postea aggrediendo sicut dictum est in via ex cau
sa necessaria solvatur ieiunium non peccat licet ex culpa sua venerit
in hanc necessitatem. sicut secundum quosdam pollucio nocturna non est peccatum
vel quod fit tempore furoris licet ex culpa precedenti pollucio pervenit aut
furor. De cursoribus divitum quorum est prius necessarius. Credo quod
si non possint currere et ieiunare excusantur si solvant ieiunium. Cum
vero morantur cum dominis suis in aliquo loco aut cum modicum vadunt
ieiunare debent. Vel forte inmineat eis grandis inactio quam ut possint
perficere solvant ieiunium paucis diebus. Nisi de servientibus nobilium que
habitant sunt ad mensas eorum dum illi prandeant. Si ex causa necessaria pervenit
aut aliquantulum horam comedendi concedendo ex toto. vel plus licet
modicum ne deficiant in serviendo. et hoc faciunt iam potius vivis vel
parum ante. ita quod propter continuationem temporis totum debeat reputari
una mensa. Non credo quod peccent sicut non peccant servientes medio
crium personarum qui surgunt de mensa dominorum suorum ut vadant
ad unum vel portent cetera et postea comedunt. Idem credo de r
ectoribus qui debent legere ad mensam in refectorio. quod dictum est de ser
vientibus nobilium dum tamen hoc faciant licentiati. De novitiis et mo
nachis credo quod sive solvendo ieiunio vel non solvendo tenentur magis
discretioni prelatorum suorum aut dispensationi quam proprio iudicio ac
quiescere. De talibus peregrinantibus et nautis dico quod si timeant probabi
liter de periculo eorum si ieiunaverint. vel defectum in victu vel de puero ad
iuventa non solum possunt sed et tenentur solvere ieiunium. Propter quod
autem infirmitate aut debilitate solvi possit ieiunium ab infirmis
et debilibus arbitrio boni viri potius limitandum est quam per aliquam doctri
nam generalem. Si queratur utrum petenda sit dispensatio sive so
lutione ieiunii. Dico quod constat omnibus vicinis de causa propter quam solven
dum est ieiunium non est necesse quod petatur licentia aut dispensatio.
Si autem dubium sit et illis quibus solvendum est ieiunium et aliis
vel cum sit causa necessaria petenda est dispensatio ab episcopo loci si commode pos
sit haberi copia eius. Aut non timeatur de periculo si expectetur episcopus vel
sufficiat licencia vel dispensatio proprii sacerdotis. Aut certe si in via non
debet quis solvere hec ieiunia. Si autem in itinere constat de sufficiencia

ues· praua int(er) uos aliq(ui) ⁊ sc̄cfiol
seminasse seminasse adi(n)stigati
ut die sabbati aliquid operari prohi
beant, quos quid aliud n(isi) anti
xpi p(re)dicatores dixerim qui ueni
ens diem sabbati atque dominicum
tum ab omni opere faciet custodi
ri· quia eum mori se ⁊ resurgere si
mulat| hunc in celebratione uult diē
dominicū· | quia propter iudaizare com
pellit ut exteriorem legis ritum re
neret· ⁊ sibi iudeorum p(re)sidium
subdat, coli uult sabbatum· de· c(onsecratione)· di·
iii· peruenit | ⁊ in sequenti· c· sab
bato | o(mnem) | diem dominicam obueniabi
lem resurrectionem domini nostri ihesu x(risti)
non solum in pascha celebram(us)·
uerum ⁊ per singulas ebdomadas ipsi(us)
diei ymaginem frequentamus· Item
sanctus appolonius | die dominica ni
chil aliud agendum est nisi deo
uacandum | nulla operatio in illa
sancta die agatur nisi tantum ymnis
⁊ psalmis· ⁊ canticis spiritualibus di
es illa transigatur· de· c· di· iii· Ieiu
nia· | tamen tanta est excellencia
huius diei quod in nullo alio die p(reter)
eam consecratam | quod patet sicut ait
leo papa | tam ex consuetudine | tamen ex apostolorum doctrina qui
tali die imposuerunt manus paulo ⁊ barnabe ex sp(iritu)s s(an)c(t)i p(re)
cepto cum mitteret eos ad predicandum euangelium | ⁊ scriptum
sit eodem dicens | quod tantis diuinarum dispensacionum misteri
is est consecrata· ut quicquid insigne a domino est constitu
tum interius in huius diei dignitate sit gestum | In hac mun
dus sumpsit exordium | in hac per resurrectionem ⁊ mors in
teritum ⁊ uita accepit principium· d· lxxv· quod die dominico·
| sanctum sabbatum quo dominus d(icitur) requieuisse ab omni opere ⁊ ce
tera· ⁊ quod amplius in lege dominus custodiri precepit· par
tim fuit cerimoniale· partim morale preceptum· cerimoniale
| cerimoniale quo ad hoc quod erat figura illius sabbati mag
sabbi

cause· sed aliis non constat | si timet, probabiliter quod alii scandali
zentur si soluat ieiunium | pete dz licenciam | alias
non tenetur in uenerationis festum ⁊ exaltacionis sancte crucis sol
celebrandum est annunciacione forte propter hoc de illa fit mi
cio· quia tempore illius concilii non dum erat forsitan solle
mitas instituta· non· de· quidam tamen dicunt quod festum
est potius de sanctificacione eius in utero quam de carnali eius
conceptione spirituale· sequitur in hymno· unde hoc sup
tum est, sub uerbo dei sermo caro fructus quem uentris prodit tue
uiero exo· xx· peruenit· in ba sunt gg· plurietas· ar· com
uota mulierum ferie de uacando in sabbato· ⁊ reuerenc
iam da s(ed) talia· nota si suspecte sunt mulieres que
uelint iudaizare· alias non est necesse uero si hoc faciant propter
ueneracionem beate uirginis dicitur ⁊ ubi quod sabbato ieiu
nandum est ieiunia ubi ⁊ dicitur quod quarta ⁊ sexta feria ieiu
nandum est· quod qui non facit absque necessitate | uel cum tradi
tibus saluatorem· uel tradendo | uel cum crucifigentibus
uel crucifige(ntur) quod tamen dicitur in canone de ieiunando in qua
rta feria· uel sabbato | uel locale est | uel loquitur de consilio
⁊ honestate· uel derogatum est ei per contrariam consuetudinem
de ieiunio vi· ferie· circo quod fundata est consuetudo illo
illorum inter quos uiuitur cum ideam alicuius plurimi
quia regulares non semper obseruare de ieiunium aut
lxxvi· di· quod die imposuerunt· act· xiii· Sabbatum· i· pre
ceptum de sabbato obseruando· dicitur· ge· i· ⁊ ii· precipi
exo· xx· sabbati· ⁊ septimane que est quiescenti
que incipit a passione xpi moralle· quidam enim
dicunt quod in nullo fuit mo
rale sed tantum misticum uel ce
rimoniale | ⁊ distinguunt
in lege mosayca sunt
quedam moralia quedam que
tamen habent obseruanciam | quedam
dam mistica significationem
ea ad quam ita iudeatur
uare | primo quedam cere
monialia· de quorum
obseruacione aliquid dicit
precipit ut de sabbato ⁊ circum
circumcisione | ad certe ce

nem in quo christus requieuit positus in sepulcro. Moraliter in hoc quod erat cessandum ab omni seruili opere et uacandum orationi et spiritualibus operibus, secundum quod cerimoniale debuit seruari ad litteram quousque uenit ueritas; secundum quod morale semper est et fuit seruandum. Non tamen est in sabbato sollempnizandum ad litteram, nec in decimo iudaizant non credentes filium dei incarnatum. Apostolus ad Colo. Nemo uos iudicet in cibo uel in potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sabbatorum, que sunt umbra futurorum; corpus autem christi, id est ueritas huius umbre, est christus, id est ad christum pertinet uel significat corpus christi quod assumpsit de uirgine uel quod est ecclesia. Et multum disputat super hoc apostolus ad Hebre. iii. et iiii. Item dominus sabbati dominus in Iohanne. Iudeis querentibus eum interficere eo quod hominem sanasset in sabbato ait: Pater meus usque modo operatur et ego operor. Et hunc intellectum aperte probat apostolus dicens: Hoc quod per prophetam in lege precepit deus de sabbato, tamdiu teneri potuit quamdiu legem iuxta litteram licuit custodiri. Ac postquam uenit christi gratia, precepta legis que iuxta litteram data sunt seruari non possunt. Nam si quis dicit hodie de sabbato esse seruandum, dicat carnalia sacrificia persoluenda, dicat preceptum de circumcisione adhuc esse tenendum. Extra ii. peruenit. Hoc etiam dicit Pape Sergii, con. Lugdun. de con. di. iii. Pronunciandum est laycis ut sciant tempora feriandi per annum, id est omnem diem dominicam a iudaismo capiant. Quis ergo dubitet iam non sabbatum sed diem dominicam esse colendum, quod per spiritum sanctum a tot sanctis patribus statutum est et preceptum. Diebus dominicis debent homines uacare hymnis et psalmis et canticis spiritualibus, de con. di. iii. Ieiunia. Item in predicationem et uirtutibus et regularum discipline magis quam in aliis diebus. Extra de ui. et ho. cle. Cum decorem. Extra de statu mo. Cum ad monasterium. § iii. Extra de feriis. Licet. Ut autem isti possint melius uacare, debent ab omni opere seruili. Non solum a peccato, quod proprie seruile dicitur eo quod faciat hominem diaboli seruum, sed etiam a mechanicis et ab agricultura et ab aliis secularibus, uidelicet ut mercatum non fiat, nec placitum, nec aliquis ad mortem uel ad penam iudicetur.

cerimonialia de quorum, id est obseruantia, nulla ad litteram reddi poterat ratio, ut non arabis in boue et asino, non indueris ueste lana linoque contexta; et nec sacrificia nec cerimonialia sunt hodie ad litteram obseruanda, sed sola moralia. Colo. ii. Figure ueritas huius umbre in Iohanne v. Operatur et non cessat operari sabbato. Sabbatum custodiendo. Peruenit. Non est hodie in corpore decretalium hec auctoritas, sed solebat esse extra, id est de consti., et ideo magister hic quod est extra titulo dicit
de dominicam, non sabbatum, iudaismo. Si propter reuerentiam legis sabbatum obseruent; secus si propter reuerentiam beate uirginis, sicut faciunt quedam mulieres. Canticis spiritualibus, non cantilenis amatoriis et prouocatiuis ad libidinem. Sed numquid peccant coreatrices mortaliter ducendo hic choreas siue in feriis siue in profestis diebus? Responsio quod sic, si hoc faciunt causa incitandi uel se uel alios ad libidinem aut ad sic choreas ducunt de consuetudine, licet non faciant hec corrupta intentione, ut dicunt, peccant mortaliter, siue diebus festis hoc faciant siue profestis, tamen incipientes a christo prouocent ad libidinem. Quod dicitur [illegible] in ligato [illegible] quod non credit uiro si dicat se illesum euasisse aspectum illius talium, cum dauid ex eo quod uidit bersabe lauantem se ad libidinem prouocatus sit. Si autem aliquis uel aliqua mulier raro et sine corrupta intentione intersit se his choreis, non au

Nec sacramenta mini-
strentur nisi pro pace facien-
da. de. c. di. iii. rogationes
vel ex. c. omnis. xv. q.
iiii. c. i. ii. iii. Item de
his mechanicis se-
cularibus expressum est domi-
ni mandato dicens
Sex diebus operabe-
ris et facies omnia
opera tua. vii.º autem di-
e sabbatum est domini dei
tui. Non facies omne
opus tuum et filius
tuus et filia tua ser-
vus tuus et ancilla
tua iumentum tuum
et advena qui est
intra portas tuas. Sunt
non debent flectere ge-
nua nisi in duobus
casibus. unus est cum
celebratur episcopi consec-
ratio vel ordinatio cle-
ricorum. tunc enim con-
secrans et consecratus
tum flectere genua
possunt. sed tamen quomodo
dus consecrationis
requirunt. alius cum
quis in secreto ex
devotione vult fle-
ctere genua. ex. e. q.

deo dicitur quod sit peccatum mortale sed nec audeo eum vel eam assecurare
a peccato mortali. cum insciat se periculo providendi alios ad libidinem
tempore sacro videatur apparere clericalis et ex suo auctoritate aliis
similia faciendi prestare faciat. Io. viii. qui facit peccatum servus est
peccati. agricultura ad opus proprium sed si quid de illis qui diebus festi-
vis pro deo arant agros pauperum vel aliis laborant ad opus eorum
vel quadrigando vel alio modo utrum peccant. Ego non credo nisi
quod dominicis diebus vel precipuis et maioribus sollempnitatibus ut fes-
tis christi et beate virginis aut die passionis aut apostolorum petri et pauli
talia liceat sed pro ecclesiis autem festivitatibus et diebus feriarum pasche et pentecos-
tes quo ad hoc credo quod liceat sequi consuetudinem regionis quam
scit episcopus loci et non reprobat. si autem dubitetur utrum episcopus talia
sciat et sustineat recurrendum est sacerdos loci ad episcopum ut super hoc certificetur
ab eo. ad hoc autem quod talia licite sustineantur aut fiant oportet quod
pro hiis labore non retineantur laborantes ab audiendis divinis
que tenentur audire audire et quod principaliter talia fiant propter deum
non propter affectionem carnalem aut spe remunerationis terrene sive in
pastu hominum laborancium aut aliorum et quod necessitas paupertatis illi-
cum hec fiunt hoc ut exigere vel precipuis in festivitatibus credo quod sine
sit periculum vel consuetudine loci contrarium licet aliquid operari
in edificationem ecclesiarum et sacrorum locorum et edificiorum ad opus minist-
rum ecclesie pauperum pro certis eorum qui reddituri non habent ut si oportet
trahi carrum ad ferendum lapides vel in quadris afferendis
nas que aliter comode fieri non possunt et similia. sicut si oporteat transferri
pides de loco ad locum vel si oporteat mundari aliquem locum
ita tamen quod labor hic non perveniat usque ad multam fatigacionem
et tedium ex diuturnitate laborandi quia cum hec festa representent
tant quietem eterne patrie et delectationem non credo quod debeant
sic laborari per totum diem vel usque ad nimiam fatigacionem
deum est ut propter hunc laborem dimittant audire missam
non debent dimittere id quod ad quod non tenentur. mercatores
peccant mortaliter qui nundinas vadunt ad mercata que fiunt diebus
dominica vel aliis festis maioribus et precipuis. Ego et si aliquis
faciat pro sua necessitate aliquando non consuetudine non credo
quod peccet mortaliter. si autem hoc faciat in consuetudine aut hoc faciat cupiditate lucri
aut faciunt mercatores qui propter frequentandi mercata aut nundinas nunc aut numquam
dimittunt sua. credo quod peccent mortaliter. In locis autem illis in speciali inhibita sunt ab episcopo
mercata aut nundine peccant qui contra hanc inhibitionem faciunt et sepe excommunicavit omnes
qui venerunt ad hec ad hec prohibita mercata et si aliqui de aliena dioc. sciente venerunt incidunt
in illam excommunicationem cum ratione delicti efficiantur de iurisdictione illius episcopi predicta tamen

xi. q. i. de uita. ex. de appel. an sit defendendum. ex. de iureiurando sicut ex litteris. legis auxilium inuocat qui committit in legem. sed indignum ei esset ab ecclesia subueniri per quos constat in ecclesia scandalum generari. ex. ne clerici uel monachi. se- ne se immisceant sacerdotibus. xvii. q. iiii. frequen- dam tamen non adiuuant casum istum propter illam decretalem inter alia que non excipit nisi duos casus. ut supra eadem questione expressum est hodie quam tam ad illos qui in ecclesia uel cimiterio committunt homicidium uel mutilationem membrorum. quia sperant se defendi ab ecclesia alias non commissum. ex. eadem in immunitatem quam G. ix. inter nouas constitutiones. item si sit seruus qui prestitit a domino sacerdote d- ne de impunitate non uult idem contra. xvii. q. iiii. id constituimus. ex. eadem inter alia. quod est ibidem posita fuit. nec per ui nec per furtum inde sunt auferenda. et qui ea abstulerit ut sacrilegus iudicatur. xvii. q. iiii. sicut quisquis. Item quod nullus mortuus intra ipsam sepeliebatur nisi episcopi aut abbates. aut digni presbiteri. aut fideles laici. xiii. q. ii. nullus. laicos autem fideles intelligit quidam a fide uirtutum te. adeo quod faciant miracula. alii de quibus laicis fidelitati quod tamen eius fides et bonitas fuit manifesta. Contra quod ibi- do non mouetur laica a clericis. ex. de im- munitate ecclesiarum. c. i. C. de sacrosanctis. et nemo. Item quod in seculare habitaculum de cetero non conuertitur sicut nec uasa nec cortine nec uestimenta. nec cetera ornamenta debent pollui nisi purgata conciliata fuerint. uel alius secularium usibus nec tamen transgredientes sequentur aut uasa que Balthasar rex sibi percussit. de cons. di. i. ligna et uasa. capitulis sequentibus. ex. de rel. do. ad hoc ita quod non possit uendi nisi propter aliquam necessitatem. aut de aliena. et emphi. c. et alias. Item in domibus ecclesie. et multo magis in ecclesia placita secularia non sunt facienda maxime de causa sanguinis. ex. eadem c. i. et cum ecclesie. Item ludi theatrales cum laruis et aliis inhonestis prohibentur fieri in ecclesia. ex. de ui. et ho.

comme. uel morte. Bernardus. satis credo quod sic de pagano. et iudeo. de excommunicato autem dubium est. quia cum sit ex communione et numero et mitto et magis peccauerit in eodem genere peccati quam paganus uel iudeus. quia melius est uiam ueritatis non agnoscere quam post cognitam retrorsum. aliud est sim quosdam quo ad hoc de illo et aliud de iudeo et pagano. ego autem credo quod debeat esse iudicium de utrisque de iure. credo tamen consuetudinem regionis reprobatam quo ad hoc esse tenendam. quia sperant quod credo semper esse presumendum nisi constet contrarium per euidentia iudicia. ab ecclesia in qua hoc commissum fuit. sed cum sacrilegium sit crimen ecclesiasticum quantumcumque sit atrox et enorme et a iudice ecclesiastico iudicandum uel puniendum quis exponet hoc sacrilegium iniurie seculari. Bernardus. quando sacrilegium adeo est enorme quod non sufficienter puniretur pena quam consueuit imponere ecclesia que non consueuit punire per mortem uel sanguinem tacite renunciat iuri suo quod habet super sacrilegium puniendo et dimittit iudici seculari puniendum ad terrorem aliorum et in odium criminis. ubi autem leue esset sacrilegium sic est de furto commisso commisso in ecclesia uel de iniuria illata alicui citra mutilationem. aut mortem de quibus loquuntur illa decretalis. in immunitatem non credo quod ecclesia debeat exponere hoc sacrilegium iudici seculari. sed per seipsam debet ei infligere penam ecclesiasticam quamuis ea considerata commisit sacrilegium in ecclesia. quia sperauit se defendi ab illa ecclesia uel ab alia. unde quod dicit illa decretalis. in immunitatem non credo esse extendendum ad minora sacrilegia quam sint illa de quibus loquuntur scilicet mutilationem et mortem. sed ad illa tantum. contrario ra iudice. i. in ecclesia. Item habet excommunicationem suple. Item quod ibi

cli. cum decorem/eandem emunim
tatem habet cimiterium ipsius ecclesie ut ex
eisdem capitulis colligi potest/ infra in diu
obviis causis positis. S. e. c. v. § Item quod
vel et v. sequenti. § Item quod inde pro-
§ Item emunitates iste videntur
et debent intelligi de ecclesiis consecratis
catis. xvii. q. iiii. quisquis inventus. xix. q. iii. que semel. de. c. di.
i. ligna. Item prius periculum magnum
quod inde sequeretur. cum pauce
ecclesie consecrate sint in italia. et
quia ex hoc honor ecclesie vilesceret
et diminueretur devocio laicorum
ut expressum est. in hodie de non consecratis. ex. e. ecclesie quam sacri vim movas
constitutionis. hoc autem intelligo si auctoritate
episcoporum in suis diocesibus sunt edi
ficate. ar. ex. de re. eo. adolescentem
palacium episcopi habet eandem emunita
tem quo ad fugientes ad ipsum
ut ibi sunt defensionem invenire
ma provinciam. xvii. q. iiii. id constituimus. Item nullus audeat sumptis
aliis cum palacium est iuxta ecclesiam. ar
xvi. di. ipse. § Decernimus ut ecclesia tam
mensi et sui canonicorum et clericorum
non debeant fatigari pangarius. i. s. fieri inmunitatibus personarum/ nec pangariis huiusmodi. i.
sui personarum et rerum. s. que fac quis sua persona et sumptu. C. de episcopis et cle. omnes presbiteros. xii. q. ii. ecclesiarum/ § Item non
an post ecclesias et collegiis in sinatu absque insinuacione
autem de non al. C. si unum/ § Item is qui in genere monasterium
quod insignia intelligitur se et sua dedicasse deo. xix. q. iii.
quia ingredientibus/ § Item relictum ecclesie vel monasterio vel ad alias pias causas in testamento tunc solli voluntate fiant te
net. ex. de testa. cum esses et relatum § Item transfertur dominium
rei in eas solo pacto/ cum in aliis plus sit necessaria corporalis
tradicio. C. de sacro. s. ec. ut inter divinum/ § Et sic habent privilegia
a multa acquirendo/ § Item habent in retinendo. quia quo

do habet emunitatem supple sclarum. si non legatus apostolice sedis. vel archiepiscopus recipietur ab episcopo. vel capitulo alicuius
ecclesie vel monasterio. bene potest ornari dotem ecclesiastici
quam recipietur cortinis et ornamentis ecclesie pauimentum
darum. i. possit ipsa ecclesia idem credo de cimiterio
obviis causis. quia laici mortui possunt sepeliri in cimi
terio tamen clericis et viventes possunt ibi stare sed
stare cum eis sine adorandum. sed ad officium sepe
liunt in immunitate. de omnibus precedentibus intellige
et de confugientibus ad eas defendendos vel ab eisdem ecclesiis
episcopi. ibi dicitur quod episcopi hospicium non longe ab ecclesia sit
pangarius per angaria dicitur. quod parva vel magna
angaria. et est angaria servicium impensum per
torsionem superioris ecclesiis parochialibus collegiis. clericorum
sclarium et etiam regularium/ et in infinitum. i. quantumque
quis voluerit donare. sive sit imperator sive privatus
quia in donacione que fit ecclesie modus est. non sicut in
aliis. certis autem personis ab imperatore non licet dona
re autem in dominum recipe. vel ecclesiasticos sol. ecclesiasticos. solidos
secundum veteram iura. vel quingentos secundum nova. non precedit in insinu
acio. i. notificacio et manifestacio facta iudici a pre
tore de quantitate quam vult dare ultra quingentos soli
dos et de causa non donandi. et de persona cui vult dona
re. et tunc si approbaverit iudex valebit donacio ultra
predictam summam. al. non/ Item datum sit ecclesie ut de
tum est/ vel in redempcionem captivorum et in quo sp
eciales sunt exceptos a iure in quibus potest quis contra
te quantum voluerit absque
insinuacione dedicasse
dixisse et apparuisse hoc
observatur de consue
tudine in multis locis in qui
bus de consuetudine statim
ex quo quis ingressus est
monasterium heredes eius
immobilia ingressi occupant.
non quatenus dedit de illis mo
nasterio secundum consuetudinem
regionis illius idem in obser
vatur alicubi et credo cum

cum contra alios currit pre-
scriptio xxx annorum vel ut re-
moratio eos non ii. xl. annorum
ex. de prescriptionibus. xvi. q. iii. quas
actiones. cum de hoc generaliter plus
plenius ii. de raptoribus. et c.
prescriptione sane adiuvante
contra privilegium quod non valet
alienatio rei ecclesie nisi
in certis casibus et debita
forma servata. casus sunt
vel pro debitum urgens
vel pro redemptione captivo-
rum, vel pro pauperes pascen-
dos, vel pro ecclesiam edificandam
vel pro cimiterium ampliandum
dum. vel pro utilitatem
potest vendere minus utile
ut emat magis utile. x.
q. ii. hoc ius. xii. q. ii. an-
nulis. cum exceptione forma
variatur iuxta varietatem
ecclesiarum. nam episcopalium monasterio-
rum et parochialium colli-
guntur tamen omnes forme
x. q. ii. hoc ius. si quis ex-
xii. q. ii. placuit sine exceptione alienationes aliis ubi-
predia vero ecclesiarum hoc privilegio gaudent non debent gra-
vari sordidis muneribus, id est talibus coquine, harene fodi-
ende, cloace purgande et similium que vilia sunt
xvi. q. i. placet et c. novellarum ad honestatem
munia tenentur sed cum distinctione quia alia sunt ordi-
naria, alia extraordinaria sunt tributa et superindic-
ta; extraordinaria tributa tenentur predia ecclesiarum xi. q. i. si tributum
xxiii. q. viii. tributum. fallit hoc in decimis oblationibus
dotibus atriis et ortis iuxta ecclesiam positis et in manso in
quo ecclesia est sita vel secundum quosdam de quo est do-
tata de quibus nullum debet dari tributum de aliis omni-
bus sic. similia expresse fuerint retentum ab eo qui retinere
debere potuit et hoc ideo quia res transit cum honere suo

certa in obligata et ideo consuetudinem approbatam et optentam
per xl annos predicare hinc iuri consuetudinem autem immemoris
temporis non credo prejudicare ecclesie contra quam non currit prescriptio minor
quam quadragenaria. sollempnitate, de sollempnitate testamenti
dicitur secundum leges quod sunt v vel vii testes rogati et notati ad hoc specia-
liter. sed sine hac sollempnitate valet testamentum secundum cano-
nes in casibus, id est in ecclesiasticis; id credo quando datur aliquid ecclesie pro
contemplatione ecclesie. solo pacto, id est sola et nuda promissione ab-
sque sollempnitate stipulationis et traditionis. et hoc intellige de hiis
que relicta sunt vel legata vel commissa fidei vel donata vel ven-
dita ecclesiis vel monasteriis vel aliis piis locis et sic hiis potest ecclesia
agere tam actione personali quam actione reali. acquirendo hic
contra privilegium quod quicquid emptum fuerit de pecunia clerici ecclesie fuerit
xii. q. iii. c. i. et q. v. sicut nunc quia adhuc verum est quod si clericus habet pecu-
niam de provenda sua vel ecclesia et inde emat predium licet illam pecu-
niam potuisset dare consanguineis intuitu pietatis vel aliis pro-
missis non tamen predium hoc quia statim cum fuerit emptum acquisitum est ecclesie
suo nomine ecclesie fuerit emptum sive nomine alieno et pro hoc non potest
clericus hoc alienare auctoritate propria. sed res mobiles quas habent clerici
de beneficiis ecclesiasticis ad usus suos possunt alienare auctoritate propria
quod autem dictum est de predio acquisito de pecunia ecclesie speciale est in ecclesia
sicut speciale est quod si tutor pupilli vel curator minoris de pe-
cunia eorum emit predium sibi et nomine suo et non ad opus pupilli
vel minoris potest pupillus ille vel minor utiliter vendicare pre-
dium illud. ff. quando ex facto tutoris l. ii. idem de milite intelli-
ge si de pecunia sua alter emit
predium proprium ad opus proprium
ipsius emptoris et nomine suo ut
C. de rei vendicatione si ut proponis
idem intelligo si quis ex pecu-
nia ecclesie quam furatus est vel ei com-
misit vel depositam habuit et
ex illa pecunia possessionem emisset
set ad opus suum quia ecclesia illa vin-
dicare potest ut dictum est in pri-
mo casu. sic et speciale est de uxore
et marito quod si alter eorum
aliquid emit de pecunia quam
reliquit ei donavit potest ille
cuius fuerat illa pecunia illud

xxiii. q. ult. secundum canonicam. ex. de censi. scitum. xvi. q. i. siquis
laycus. sed ad secundariam. i. que propter supervenientem ubertatem prestantur
non tamen tenentur. xvi. q. i. placet. sed ad extraordinaria. i. que
subito indicuntur non tenentur nisi respiciant ad pi-
as causas publicas quia princeps movet exercitum contra sarracenos
vel hereticos. vel petitur aliquid ad constructionem pontis
vel aliam similem causam in talibus enim si necessitas hoc ex-
poscat debent principes vel alii seculares non auctoritate propria
accipere sed humiliter ab episcopo et clericis postulare. et si viderint
ipsi tantam necessitatem vel utilitatem ubi laicorum suppe-
tunt facultates arbitrio suo possunt aliqua confer-
re. ex. e. non minus. ex. de censi. cum apostolus. pena violancium
emunitatem est duplex. scilicet spiritualis et pecuniaria. spiritua-
lis est excommunicatio de qua plene invenies. infra. de sen. ex. pena
pecuniaria imponitur quandoque maior. quandoque minor. xvii.
q. iiii. quisquis. siquis contumax. credo tamen quod hodie
e pena illa arbitrio iudicis relinquitur. et debet dari illi
persone vel loco cui facta est iniuria. vel cuius emunitas est
violata. ex. de sen. ex. parochianos. ex. de symo. de hoc
autem. xvii. q. iiii. sicut in atrio. Quid si imminente per-
secucione hostili seculares cum familiis suis pecoribus et a-
liis rebus recipiant se in ecclesiis vel claustris. et ibi comedunt
et bibunt et dormiunt. Item quid si vir cognoscat ibi
uxorem suam vel alio modo fit semen ibi effusum. Item
quid si parochiam faciunt ibi propugnacula. et inde pu-
gnant contra hostes. numquid in istis casibus committitur
sacrilegium. vel ecclesia violatur. sed ad hoc dicas quod ecclesie cum
omnibus ornamentis suis debent teneri munde. nec debent
ibi fieri commessaciones. vel homines iacere vel sua supellectilia mittere
nisi propter hostiles incursus. aut incendia repentina
seu alias necessitates urgentes ad eas oportet habere re-
fugium. sic tamen ut necessitate cessante res in loca pristina
reportentur. ex. de custo. euchar. c. i. xxx. relinqui. di. xlii. c. pe-
nult. et ult. Item quod queritur si vir cognoscat uxorem
ibi etc. xx. i. de sacri. non ite. c. proposuisti. ad illud credo salvo
meliori iudicio quod nullo modo ecclesia debet incastellari vel
muniri. ut inde fiat guerra. vel ut ibi recipiantur
qui guerram faciunt. et precipue predones. sed propter metum
paganorum hereticorum piratarum seu predonum licite possunt in-
castellari et muniri et possunt habere refugium non solum

utilius vendicare. ff. de contra.
emp. l. ix. l. uxor marito
sed predicti casus speciales sunt. in aliis
generale regulare est. quod si quis
de pecunia aliena quid[…]
in nomine suo emptori a[…]
ritur non ei cuius fuit pecu[…]
C. de rei vendi. si ex ea pecu[…]
tamen. quod episcopus res ad mensam
suam pertinentes vel res cathe-
dralis ecclesie non potest alienare
sine consensu capituli. nec abbas
res monasterii sine consensu epi-
scopi et conventus sui. nec presbiter res paro-
chialis ecclesie sine consensu
episcopi sui secundum quod dicit capitulum
inferius subscripta que tamen om[…]
loquuntur de rebus immobili-
bus ecclesie. quia in alienatione rerum mo-
bilium non requiritur talis sollemp-
nitas. C. tenetur. si tamen sollemp-
nitas ad ecclesiam cum honere tri-
butorum imponuntur a prin-
cipe. quia cum supervenerit uber-
tas fructuum aliquid exi-
git a possessoribus propter ultra
consuetum tributum arbi-
trio suo et inde confirmatur
in auxilium principum
subito propter. ut ex. e. adv[…]
cognoscat in hoc casu
altare est per episcopum. si ec[…]
consecrata. si non est consecrata
per simplicem sacerdotem. ut per totum
ibi de hoc plenum invenies sub
dicam vel cimiterium consecratum
non debent. sed illud sunt illi consti-
tucionis. cum ex eo venales
sed numquam fuit in possessione
[…]

ecclesia, sed et laici innocentes et presertim parochiani, necesse est
possunt et debent defendere ipsam ecclesiam et ea que intus
sunt, sicut potes videre apud Magalonam et in mul-
tis ecclesiis presertim maritimis. Argumentum in pallio, extra de re
iud. xxiii. q. ii. Si nos. lxiii. q. iiii. xxiii. q. vi. Nos. Item
pone quod ecclesia est fundata in alieno solo ignorante
domino soli, qui veniens petit solum vel saltem dari
censum pro solo, quid fiet? Dictum est usque quod ipse presbiter
re sua [illegible] et quod ecclesia destruatur vel efficiatur
censualis. Ad hoc dico quod ecclesia remanebit constructa nec
efficietur censualis vel tributaria, sed ille qui construxerat
debet domino soli conservare indempnitatem vel et episcopus si providendo
primarium lapidem vel postea in consecratione fuit
negligens in examinatione dotis vel [illegible] de con. di. i. Ne-
mo. xxiii. q. ult. Episcopus. de con. lex. sco[illegible]. Hoc si solum
erat private persone; si autem erat alterius ecclesie, debet ei resti-
tui hoc modo, quod ecclesia constructa sit ei subiecta quo ad
ius patronatus. xvi. q. i. Apostolicos. xvii. q. iiii. Quemadmodum. In
summa nota quod antique reliquie non debent ostendi extra
capsam nec exponi venales, quia ex hoc christiane religi-
onis [illegible] sepius est detractum. Item reliquias de no-
vo inventas nullus debet publice venerari nec prelati de-
bent permittere illos qui ad eorum ecclesias accedunt causa ve-
nerationis variis figmentis aut falsis decipi documen-
tis, sicut in pluribusque locis occasione questus fieri consuevit.
extra de reliquiis et veneratione sanctorum, Audivimus, et c. Cum ex eo. de
con. di. i. Placuit ut altaria. Item si civitas sit obses-
sa vel timeat capi ab hostibus, non debet pati ecclesia suos cleri-
cos defendi aliquo privilegio a vigiliis murorum, immo
debet eos ad hoc compellere, si necesse est ut cunctis vigilan-
tibus civitas melius custodiatur. extra e. Pervenit. De de-

cimis primitiis et oblationibus

Omnes retentores decimarum
et reluctores pro sepultura sacrilegii iudi-
cantur. xvii. q. iiii. Sacrilegium omnis. Post trac-

possunt reponi. Pro non; immo
sacrilegium est quotiens aufer-
tur sacrum de sacro. Re. xvii. q.
iiii. Quisquis inde. Item qui reliqui-
as emeret vel venderet ut libet
est reus symoniaci.

Quid detentores et cetera.
Quota pars id est tota, sed decima
hoc nomen tale [illegible]
est. Sed hoc nomen tota nomina-
le est in una sua significatione
sicut quod gradus excusabiles sunt
qui non decimam sed tricesimam (margin: vicesimam)
vel quadragesimam solvunt. [illegible]
de hoc [illegible] notabitur. Item
clarius non est [illegible] de [illegible]
[illegible] quod non teneantur ad
decimas de novalibus solven-
das parochiis in quibus sunt [illegible]
[illegible] sive immo tenentur. extra
e. Quam alii non licet in prioribus
suis de novo fundandis. Licet
ex dono possint hi possessiones
recipere. [illegible] et bene
novum quod ibi dicitur in fine quod
clerici qui a clericis laborent spu-
alium minorum accipiunt deci-
mas eis debent remittere
quemcumque quanto tempore vel quo
tiens quis faciens contra pri-
vilegium [illegible] id in [illegible]
quidam dicunt quod si semel
fecit contra privilegium sciens se tantum

tatum de sacrilegio de hiis agendum est. Primo de decimis, primitiis et oblationibus; unde quero quid
sit decima; quibus et a quibus; et de quibus rebus; et qualiter danda; et qualiter dividenda. Deci-
ma est omnium bonorum iuste quesitorum tale pars deo debita. extra e. Tua nobis. Sunt autem
dande decime clericis in quorum parochia predia sita sunt et si clerici sunt male vite et male
dispensantes ipsas decimas. extra e. Quamvis [illegible] nobis clamantur decime a laicis. xvi. q. vii. De-
cimas quas. Sed numquid a religiosis vel clericis? Videtur quod non. extra e. Novum genus exactionis

ut clerici a clericis singulum decimas vel aliorum exigunt
licet autem circa hoc multa et varia emanaverint iura
hoc tenet hodie ecclesia et hec est veritas scilicet monachi
albi templarii et hospitalarii iherosolimitani
non tenentur dare decimas de possessionibus suis si quas propri-
is manibus vel sumptibus excolunt seu suis sicut
dunt rusticis colendas ad firmam. extra. e. ex parte.
i. licet ad audientiam. monachi vero nigri canonici
et seculares tenentur dare decimas de omnibus possessioni-
bus suis exceptis novalibus ortis et nutrimentis anima-
lium suorum. extra. e. ex parte. i. et hoc dum eis nisi sint ultimus
specialiter privilegiati a papa vel non possunt se prescriptione tu-
eri. Item quod dictum est de monachis albis templariis et
hospitalariis intelligitur de possessionibus quas habebant ante generalem
concilium vel de illis etiam que postea gratis sint collate
vel quas ipsi emunt pro monasteriis de novo fundan-
dis. quia aliter non licet eis emere tales possessiones de qui-
bus decime debebantur ecclesiis. et si illas propriis mani-
bus vel sumptibus excolant tenentur persolvere decimas
ecclesiis quibus ratione prediorum antea solvebantur. extra. e. cum
dilecti. Item quod dictum est de clericis secularibus restringitur
quidam ad mansum ecclesie de quo huiusmodi est ti. pro-
prie predia. nam de prediis patrimonialibus tenentur dare
illi ecclesie in cuius parrochia sita sunt. alii dicunt quod si non
recipiunt ecclesiastica sacramenta ab illa ecclesia non tene-
tur dare. al. sic vel dic. quod si desierunt illam etiam
non tenentur al. sic. et secundum hoc post legi illa novum.
Item omnia hec privilegia de decimis a nobis dandis non def-
fendunt in casibus quibusdam videlicet cum expressione
vel communi actione tenentur ad eas solvendas.
extra. e. ex multiplici. vel cum parrochialis ecclesie in cuius
parrochia predia sita sunt enormiter leditur. extra. e.
suggestum presbiteri. extra. de v. sig. quod pro novalis vel
cum eas solvendo renunciaverit tacite privilegio extra. e.
cum cum accessissent. cum. cum. famem. et ut supradictum intel-
ligas etiam vero qui monasteria non habent propria et si habent propria pos-
sent recipere decimas sine distinctione tam personales
quam prediales. extra. e. dilectis suggerimus. Item leprosi
tenentur dare dare decimas. non de ortis et animalibus
extra. de. ec. edi. c. ii. debent dari decime de omnibus

per exceptionem renunciare presumitur
e. de iur. de omni tempore. l. ii. extra. de
offi. del. graviter nobis. extra. de constitu-
tionibus cum accessissent et c. scrip-
ta. et extra. de verborum sig. pro illorum quod autem
extra. de privilegiis. si de terra acc-
tibus ubi nos tantum hoc non a-
tur privilegium de decimis non solven-
dis in maiori tempore quam per quadragintam
vel xl. annos. ideo dicitur quod illi
qui petebant decimas obligave-
runt se ad probandum quod pacifice
quiete receperunt decimas tanto
tempore ab illis qui dicebant se
esse privilegiatos. videtur distin-
ctio quod si privilegium datur ad faciendum
potest non utendo per x. annos
de numinis. l. i. si datur ad non fa-
ciendum. et papa retinuit sibi aliquid in
in eo non potest renunciari tali privile-
gio expresse extra. de arbi. cum tempore
sed tacite potest extra. de privil. si de ter-
accedentibus si non refutavit potest
ciari hic privilegio. vii. q. i. quam
tulosum. extra. de privil. si de terra
vero distinxit quod si quis dim
faciat quod privilegium impetratum
semel potest ipsum si non non fuerit
usum vel non tuetur se illo
non potest nisi legitimo
ut extra. de privil. accedentibus
diversitas ideo contingit quod pl
tant qui directe venit contra
num quam qui non utitur illo
alii dicunt quod si privilegium est odiosum
ditur per unum contrarium actum si fa-
vorabile non potest nisi legitimo
mo tempore prescribatur alii distinxe-
runt quod si datum est in favorem pe
ne vel personarum potest semel vero

fructibus terrarum | prouentibus
arborum | herbis ortorum | nutri-
mentis animalium | lana | lacte
| feno | lignis | piscationibus
| venationibus | fructis | pensio-
nibus | molendinis | et de ven-
tis balneis | fullonum | argen-
tariis | metallariis | lapidicina-
rum | Item de negociis | arti-
ficiis | et certis locis | et de tem-
pore. de con. di. v. quadrage-
sima. xvi. q. i. decime sunt tributa. et q. vii. quicumque
res recognouerit omnis decime. extra e. commissum.
nuncios non est in potestate | danda sunt non deduc-
tis expensis indistincte si sunt prediales. extra e. tam
| omnes. tua nobis | si vero sunt personales de nego-
tio vel artificio vel de aliis que non computan-
tur in fructibus terre | distinguitur utrum surgant
ex rebus decimatis an non | in primo casu deducuntur
expense. in secundo non. extra e. pastoralis. Item debent
dari prediales statim cum fructus percipiuntur. et antequam
quid reponatur in acervum vel tributum vel simile.
ii. | si tamen facta fuerit primo talis separatio | sicut rustici tenen-
tur decimare quod sibi remanet | item deus hoc quod de ac-
uo indecimato accepit | extra e. tua nobis. et contra. cum
sit in homine | personales autem possunt dari in fine an-
ni. ut sic maior utilitas perveniat ecclesie | quam si
per minucias solventur. ar. extra de pactis pignoribus ex
votis | agnos autem pullos | vitulos. et huiusmodi. nec tenen-
tur dare optimos | nec deteriores sed mediocres sicut
hic tamen si erunt sub virga pastoris quod decimum venerit
sanctificetur domino | indignum enim est dare deo quod dedigna-
tur homo. d. xlix. c. ult. xvi. q. vii. omnes decime
c. ii. | In non quia quicumque tenentur ad decimas persolvendas. si canonice
ammoniti noluerint persolvere | compellendi
est per censuram ecclesiasticam. extra e. tua nobis. in contrarium
cum non sit. | Restat qualiter decime sint divi-
dende | de divisione canonica habes. xii. q. ii.
quatuor. extra de testamentis. requisisti | verum quod illud
in paucis ecclesiis observatur | credo in talibus

de consuetudine ante in fauorem ecclesie non potest nisi quod in illud habeat prescrip-
tionem legitimo tempore. s. spacio xl. annorum. ut extra de privil. acceden-
tibus. vel ad minus spacio xxx. annorum ut extra de privil. si de terra
. n. de ortis | de leprosis illos leprosos intelligo non teneri ad solven-
das decimas de ortis et aliis qui vivunt in communi | si enim aliquis
vivat solitarius in domo sua. maxime si sit dives non credo
quod gaudeat isto privilegio. debent dari de iure communi sed aliter in mul-
tis locis obtinuerit de consuetudine que vix extirpari potest. nec debet dici
i. fetis ficta forte appellantur similas per vulgare alie religionis Ficis
fullonum quasi dicas a fullonibus. certis locis. vel nunquid de rebus dona-
tis legatis vel venditis vel iure succes-
sionis acquisitis debeant dari decime.
| Pro alanus notavit extra de decimis
pervenit. quod non. et quod huiusmodi tantum que aliter
vel ex operibus suis quis acquisierit tenen-
tur solvere decimas de aliis autem non reperitur.
| probabiliter tamen videtur notasse. h. xvi. q. i.
decime sunt tributa. et q. legatarii
et donatarii tenentur dare decimas
de re legata vel donata licet decima-
ta fuerit a legatore vel donatore
similiter tamen quia omnia bona patris pertinent
ad ipsum. et eius sunt quodammodo quo
ad proprietatem. si succedat patri non te-
netur ea decimare si decimata fuerunt
a patre. si heres extraneus tenetur ad hoc sicut
legatarius et donatarius quantum ad omne
lucrum vel emolumentum quod ad ipsum
pervenit tenetur decimare. dic ut
ibidem. et xvi. q. vii. quicumque. sed si fur-
tum raptor et usurarii si non velint ea
male ablata in totum restituere
tenentur res illas decimare quod tamen
intellige ut credo si res ille non fuerint
a domino decimate. Item deducuntur nunquid
quando deducende sunt expense de lucro
advocationis. dicunt quidam quod sic.
maxime cum talia lucra vix sufficiant
ad alimenta ad expensas. ego credo quod
non sunt deducende. ubi consuetudine

consuetudinem standum esse. extra de sepulturis, certificari. Que- ritur an de iuste vel turpiter ac- quisitis teneatur quis dare decimas, ut de meretricio, ystrio- ne, rapina et similibus. Similiter videtur quod non. Salomon: qui offert sacri- ficium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu pa- tris. Item in deuteronomio: non accipies mer- cedem meretricis pro stabulo, et infra non accipies mercedem meretricis nec precium sanguinis. Item ysidorus xiiii. q. v. Honora dominum de tuis iustis labo- ribus, hoc et multa alia ser[...] ad hoc in q. i. non est putanda. Item de celes- tium [...] vel homo de omnibus que licite potest acquirere sine murmuracione decimas ero- gare tenetur. extra e. q. tuarum sta. e. Secundum est videtur quod meretrix licet turpiter meretricetur non tamen turpiter accipit. ff. de condictione ob turpem causam. idem et si e. quoque. Item delictum non debet emunitatem tribuere. ut ait Aug. xxxi. q. i. legi epistolam epistolam. Item nulli obediencia prodesse hu- militatibus si contemptus contumacibus non obesset. extra de postulando. ad hoc. Solutio. decimarum alie personales, alie prediales. In personalibus distingue: quia aut est translatum dominium pecunie decimande in accipientem et non competit repeticio, aut in meretrice et ystrione, aut non, ut in furte, raptore, sy- moniaco, usurario. In primo casu ille tenetur dare, sed ecclesia non debet recipere quamdiu ille est infamis, ne quasi videatur approbare delictum eius sicut et quandoque respuit ecclesia obla- ciones aliquorum ob detestacionem criminis in quo ia- cent, ut puta notorie desidencium. Item eorum qui in questione opprimunt pauperes. di. xc. oblaciones. Item raptorum et usura- riorum. extra de rapto. si eo, et de usurariis. quia in omnibus. Item iam meretricibus vel ystrionibus aliud crimen notorium et precedentium xviii. q. iiii. maiores. sed postquam penitentiam acceperint potest ecclesia decimas in preteritas recipere. quia ut ait Aug. non debet

tunc solum decime de adquisicione. sic qui locant operas suas non deducunt expensas. Virga pastoris. hoc videtur esse sumptum de Ier. xxxiii. ubi dicitur adhuc greges tran- sibunt ad manum numerantis decimum. levitici ult. decima in percussionem. iiii. ubi dicitur quod una quarta episcopo, alia clericis, alia fabrice, alia pauperibus est applicanda. Salomon. eccle- siastici xxxiiii. deuteronomio xxiii. non accipies. non recolo quod sit in ystoria. hoc secundum translacionem nostram. Honora. proverbiorum iii. honora do- minum de tua substantia. Symoniaco. secundum hoc in symoniaco et u- suraria non transfertur dominium secundum alios transfertur. sed secundum omnes competit repeticio. quia debitor potest repetere ab usurario. Ecclesia vero in cuius iniuriam commissa est symonia potest repetere a symoniaco. i. in pretorie penitente debet recipere. ut contra extra de usuris. quanto ubi dicitur quod iudei pro decimis et ob- lationibus debitis quas a christianis de domibus et possessionibus aliis percipere consueverunt ecclesie antequam ad iudeos quocumque ti- tulo devenissent satisfacere sunt compellendi. Sed sig- ne ecclesie dampnificentur tenentur ad oblationes. hec quo non tenentur ad decimas personales cum semper debeant. pro- cedo quod quamvis iudei necessitate hec vel de usura ecclesia non debet ab eis accipere oblationes ne videatur consentire peccatis eorum. et ita est casus loquitur decretalis quanto ubi aut est aliquid hereticus uiolen- tatio potest ecclesia ab eis exigere oblationes debitas quia ille sunt quasi personales decimas. aut personales exigere non debet ab eis cum non recipiant iudei ab ecclesia sacramenta nec audiant divina nec facile sit exquirere quantum [...] sit. ecce prochia- ni de cohabitare in illa prochia quantum ad decimas personales que proveniunt ex industria hominis, ita est. extra e. ad audi- enciam. vel dicitur quod iudei com- pellendi sint decimas [...] provenientes aliis qui[...] prochi- anis fidelibus si in hereditate eis succederetur prochialis ecclesia si- gulis annis recompensare [...]

I

decipi in eo quod fuit. contra iam in
capite ecclesie quod non fuit. d. l. Sextum
in secundo casu scilicet cum non tenetur do
mino vel tenetur. sed competit
repetitio. nec ille potest facere nisi
ecclesia debet recapere per iura suppo[si]
ta in prima parte. ad prediales
autem solvendas tenetur quilibet indis
tincte in una sorte et undique et ecclesia
potest licite recipere. ex. e. de testibus
et est ratio quia ille non tenetur perso
ne sed predio dantur. Quidam
tamen dicunt quod si constaret ecclesie quod pre
dicti fuissent terminatis de semi
ne rapine vel usure vel simi
liter non debet recipere decimam
de fructibus. alias sic. unde qui semi
nat in maledictione de male
dictione metet. Prima opinio ma
gis placet. Item quid de iudei
bus et aliis laicis qui recipiunt
decimas fere vel ubique tamen possunt eas recipere in ali
quo casu sine mortali vel quod non. Dominus in precepit in levitico
c. ult. eas dare levitis dicens omnis decime terre sive de po
mis sive de frugibus domini sunt et illi sanctificantur. Item primo ma
lach. Revertimini ad me et revertar ad vos dicit dominus exer
cituum. et dixistis in quo revertemur. si affliget homo
deum quia vos configitis me tota gens et dixistis in quo
configimus te. In decimis et in primitiis et in penuria vos
maledicti estis. Inferte omnem decimam in horreum meum
et sit cibus in domo mea et probate me si non aperuero etc.
Item dominus in luc. xi. Ve vobis pharisei qui decimatis mentam ru
tam et omne olus et preteritis iudicium et caritatem dei. hec
omnia oportuit facere et illa non omittere. Item decimas
omnium do que possideo. Item quicumque sive ab episcopis vel regibus
vel quibuslibet personis decimas receperunt nisi ecclesie reddide
rint sciant se sacrilegii crimen committere et eterne dampnationis [illegible] incurrere. xvi. q.
vii. Item alexander in concil. lat. prohibemus ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes in alios
laicos possint aliquo transferre. Si quis vero receperit et ecclesie sue non reddiderit christiana sepul
tura privetur. ex. e. prohibemus. Item laici non possunt decimas possidere. ex. de prescrip. cum;

notavit ibi laici. hoc intelligendum est de proventibus predialibus
non personalibus ad quos iudei non tenentur ut dicit. Item ta
men intelligit ut credo quod iudei non occupavit in parochia
loca ubi christiani solebant habitare et a quibus ecclesia consue
vit oblationes et huiusmodi decimas recipere. alioquin ecclesie potuit
ab huiusmodi proventus exigere. de hoc tamen dic ut g. de iudeis
c. ult. Qui seminat hic sumptum est de ii. cor. ix. ibi ta
men dicitur qui seminat in benedictionibus etc. Prima opi
nio scilicet quod ad prediales tenetur quilibet indistincte in una sorte et
quod ecclesia potest eas a quolibet petere. malachia iii. Aperuero vobis
cataractas celi et effundam vobis benedictionem usque ad
habundantiam. luce xi. et matth. xxiii. Oportuit. ar.
contra grecos quod preceptum de decimis morale est quia datum est
in veteri t. et hic confirmatur in novo cum dicitur oportuit.
sed glossa qui dicit id preceptum esse cerimoniale sicut precep
tum de primiciis gaudent utique decime et huiusmodi. oportuit
in tempore veteris testamenti sed non oportet tempore novi quando e
vacuata sunt cerimonialia. Item decima luca xviii. acce
perunt in perpetuum sine ullo titulo periculo quod est cum nomine
suo et auctoritate propria eas detinentis. secus est si in feodum
eas ab ecclesia tenent mediate
vel immediate dum tamen sint ea
te cum infeodate ante concilium sub
alexandro celebratum. sicut
dicit magister in laycos nec in clericos
vel ecclesias nisi habito assensu episcopi
ut xvi. q. i. c. ult. possidere
nec prohibe ut ubi dicitur concesse
non distinguit a quibus con
cesse utrum ab ecclesia vel a laicis
unde credo quod sunt ab ecclesia sive
a laycis perpetuo sint infeodum
concesse. sufficit solus episcopi con
sensus absque auctoritate ad hoc quod
conferantur alie ecclesie vel re

decime

capitul.
laici
pena

que eis ut q possunt eas tenere in feo
dum ab ecclesia q possunt vendi ut la
yco. ar. ex. ne prelati vices suas. querela
lam. Item expresse ut hoc dicere videtur
in. ex. de his que fiunt a prelatis sine consensu
capituli ubi apostolica iussione. u. hanc autem
de his decimis intelligimus que perpe
tuo sunt laicis in feodum concesse
Et hoc habet consuetudo generalis que
optima est legum interpres. ex. in. de
consuetudine cum dilectus al. tot
sere mundus erit in dampnacione. Sed
ad hoc salvo meliori iudicio dico
c. Io. et. quod decime duplici iure
debentur ecclesiis. s. intuitu divi
ni obsequii in eis prestiti. xvi. q. i.
c. si quis. xvi. q. i. questio. ex. e. novum
hoc iure cum sit mere spirituale non pos
sunt a layco detineri quia tales non
cadit in laycum. ar. x. q. i. hanc con
suetudinem. ex. de iniuriis et eccl. Item
debentur in signum universalis domini. xvi
q. i. revertimini. ex. e. tua nobis. et con
sequenter. et hoc iure cum sit aliene.
cadere possunt in laycum non tamen
iure salvo tamen quo quidem ad proprietatem
sed quo ad fructuum percepcionem hodie
e tamen a tempore concilii lat. celebrati sub
alexandro nullo modo valet collacio
decimarum facta eis contra talia alienacio vel
infeodacio ubi fiunt prelatis prius
inconsultis. ex. e. prohibemus. et decernimus p
hibemus. ex. de feo. c. i. unde hiis non
spirituale nec proprietatis percipiendi
fructus temporales sunt concessum
ante dictum concilium tamen in feodum
et ipse bene utitur et defendit ecclesiam
sicut fidelis vassallus potest excusa
ri. alias si unum vtrorum defuerit in pe
riculo anime sue tenet vel dic.

religioso loco. quod tamen verum est. si a tempore ex quo non extat
memoria tali sunt concesse. et ante concilium lateranense sub
alexandro celebratum procedit tamen capitula querela
cum apostolica non cogunt dicere quod decime possunt dari
feodum quia ibi capitulum querelam locum de assignacione con
tinui ecclesie ad tempus in illo non capitulo cum apostolicam
tatur sed non constituitur in feodum dare possit. et vas
sallo ad successores eius transire. aut ex donacione
aliquo titulo transire ad extraneos ad similitudinem alio
feudorum secundum quosdam. sed secundum alios laica non possunt
eas transferre in laicos. et laicus qui eas ab eis recepit
christiana debet carere sepultura. ex. e. prohibemus. probacio
mo benignior est preceptorum non suo nomine principaliter
sed nomine ecclesie habendam. preter quam retinent ius eius
percipiendi decimas infeodacio decimarum in quantum post
ne est ecclesia ab antiquo. et de quibus non erat in feoda
laycis. et dico quod si feodotarii laicis decessit sine
heredem episcopus heredem eius. vel extraneum si heredem non habet
illis in feodare aut si hic feodum a facile a feodo
sit alienatum non quod per episcopum facile recuperari non
sit. post forte episcopus id infeodum alicui layco concesserit qui
aliud recuperet. et in feodum ab ecclesia recognoscat. ut
ex. de feudis ex parte. unde potest contendi probabiliter de decimis
illis que a tempore ex quo non extat memoria tenentur a
laicis nec eas recognoscunt se tenere ab ecclesia posset
ci quod episcopus possit de ipsis laycos infeodare argumentum predicte
decretalis ex parte. cum per hoc ipsum pareretur utilitas ecclesie
posito directi domini restituatur ecclesie per infeudacionem
hic inconsultam. et de ponendi sunt transgressores. ex. e. quamvis
dominum. Quid sit vestitur de decima hic quam tenet
verum sit de antiquis datis ante concilium. vel dati
no in feodum post concilium. dic quod si a tempore ex quo non
extat memoria miles hic et antecessores eius quiete
et pacifice tenuerunt eam recognoscentes se eam tenere
ab ecclesia mediate vel immediate. et reddentes inde debitum
obsequium ipsi ecclesie. vel alii nomine eius per eiusmodi be
nigna interpretacione quod sit de antiquis. ar. in. di. illa
al. non est per eiusmodi quod iuste teneat unum vtrorum scilicet
vel quod ante decimum concilium data fuit ei in feodum percipiendi
decimarum vel quod non serviat ecclesie sicut fidelis vassallus

quod nullo tempore potuerunt dari in feodum. Quoad in tempor-
ale seu civile, ita quod transierit ad seculares sicut in feodum, inutiliter
transeunt, tum quia ius spirituale apud ecclesiam, quia sicut sine anima non potest
vivere corpus, ita sine temporalibus spiritualia non possunt consis-
tere, i. q. i. si quis prebendas, et in extra. ex. e. ad hec. Sed quid
de militibus Cathalonie qui nituntur se tueri privilegio aposto-
lice sedis indulto, ut dicunt, quondam comiti Barchinonensi
in favorem christianitatis fidei catholice, ut scilicet decimas om-
nium locorum que paganis expulsis reducerent ad cultum dei
possent licite retinere tam ipsi milites quam principes terre sue qui
ipsum iuvarent ad hoc dividere. Numquid possunt tales
decimas licite retinere? Item numquid liberantur et excusantur
rustici a peccato solvendo militibus? Item posito quod possint retinere,
numquid ex illa generali ex privilegio perceptione poterunt pe-
tere decimas novalium que postea facta sunt vel fuerint vel illarum
rerum de quibus antiquitus non consueverunt dari decime, ut
de olivis et similibus? Sol. ad primum dico salvo meliori iu-
dicio quod si privilegium fuit concessum imperpetuum sibi et suis
successoribus, ita quod fuit reale, ipsi [illegible] venerabilem cum
et a sede apostolica possunt licite retinere vel ad tempus vel in
perpetuum iuxta formam in privilegio expressam. di. lxiii. adri-
anus in synodo. Fallit tamen hoc in quatuor casibus. Primo
si postea fuerint ab usu privilegio impugnando scilicet ecclesiam quam
defendere tenebantur vel non iuvando pro posse ad amplian-
dum inter paganos cultum fidei christiane propter quod privilegium est
concessum. Secundo si fecerunt postea sacramentum contra privilegium. Tertio
si per illud privilegium gravatur enormiter ecclesia in cuius parochia pre-
dia sita sunt. Quarto si renunciaverint illi privilegio; videtur autem
tenere qui privilegio abutitur potestate. di. lxxiiii. c. vin.
extra. de conf. cum accessissent in fine et c. sequenti. extra. de
deci. suggestum. xvi. q. i. quam periculosum. Adde quintum
casum si commiserunt aliquod enorme scelus contra ecclesiam
a qua tenebant feodum, videlicet occidendo vel mutilan-
do ausu temerario per se vel per alios rectorem vel aliquem cleri-
cum eiusdem ecclesie. xxv. q. ii. Ita nos. extra. de penis ad au-
res et c. sequenti. In quibus. Ad secundum dico quod si rustici solvunt vel ce-
dunt militibus licite et auctoritate ecclesie recipere excusantur,
presertim cum ecclesia non petat ab eis nec contradicat militibus
quos scit et videt recipere decimas. Alias si sciunt eos illicite
recipere non liberantur, si tamen propter metum prohiberent extu-

vel dicere. Tertia opinio benig-
nior est et non magis ample-
ctenda, fallit tamen allegatum
do dicat quod ex quo ecclesia re-
cipit servicium debitum a
vassallo, non ulterius rem-
aneat penes ecclesiam vel spiritua-
le expressum, sed decretalis illa
forte loquitur de hiis
decimis datis in feodum
post decretum concilii vel de illis
que non erant date in feo-
dum sed gratis et simplici-
ter cum omni servicio date
erant. Item nec obstat pos-
sidendo indulto eodem
modo dicunt quidam quod cum
olim [illegible] clerici semel elap-
sis vel ex tempore in acquisitione
terrarum saracenorum invaluerit
tam christianorum concessit ecclesia
laicis in feodum decimas
terrarum illarum quas liberarent
de manu saracenorum, sed
non concessit ut dicunt quod in
alios laycos eas transferre pos-
sent. ar. ex. e. prohibemus.
Sed non probant isti quod dicunt, unde
non est sequi illorum opinionem.
A sede apostolica auctoritas [illegible]
episcopi hodie non sufficeret ad
talem infeodationem fa-
ciendam. Fallit quod scilicet licite
possunt retinere per decimas quod
privilegium non recipiendo [illegible]
decimas de hoc tamen dicunt
noviter est [illegible] eadem [illegible] da-
tur decime quibus liberantur de-
do tunc privilegio dico quod vel ecclesia
non petat ab huiusmodi [illegible]

sarcitur a pdo. nõ a toto s; a tanto. xxxii. q. v. Ita ne
ex. q. uetus causa sartis ad t[er]tiu dico q nõ possunt p[e]
tere decimas noualium ymo debent solui ecce. q[uia]
talia p[ri]uil. artanda sunt nõ amplianda. ex. e. tua.
Secus dico in p[ri]uilio p[er]sonis religiosis concesso.
ex. e. ex parte tua decimas autem illarum terrarum que nõ cõsue
uerunt decimari. uidetur q possint petere ipsi uiuentes eo q' ess[en]t
ta illa ab antiquo sunt decimas. et una eademq; res
nõ debeat dupliciter censeri. ex. e. cum in tua. secundum
illud uerum est in monasterio. uel in ecclia secus forte p[osset]
set dici in layco ad similitudine eius q dictum est de noua
lib; i op. ar. ff. de cõditionen. emp. in lege ubi dicitur q si
ad uendito exceptis lapidicinis nõ inueniuntur p[er] illam ex
ceptione excepte ul lapidicine que tunc appelant lic;
plures alie essent in fundo que nõ appelant. Item
q; in ambiguo semp tucior uia est eligenda. ex. de sp[on]
ma. ad audienciam. Unde consulendum est ut solua
tur ecce. prochiali. Item pono casum idem q monasterium ul
eccia p[re]scripserit decimas alicuius prochie ibi dico q decime
noualium illarum terrarum que nõ cõsueuerunt decimari de
bent nõ obstante tali p[re]scriptione solui ecce. prochiali. ad
quam de iure com[mun]i spectat percepcio decimarum. ex. e. cum contingat
Et hoc nota plerosq; epos malefacere qui omnes decimas
noualium sue dioc. et alias quascumq; possidant a [ma]ulieri
bus recuperare sibi usurpando q nõ licet de iure ubi cum
illa noualia. ul alia nõ sunt inf[ra] terminos alicuius pro
chie ut infra aliam cum rõnablem causam ostendaimt.
ut in ȝall. cum in tua. i ex. e. quam. Item aliquis hunt
domicilium in una prochia colit p[re]dia in alia proc
hia. alis pascit pecora in alia prochia s; hc caulam si
miule in alia. cui ecce. soluent decime. Solo. ad pri
mum dico q decimas p[er]sonales dz p[er]solue illi ecce ubi si
p totum annum ul frequencius ul frequentius audit di
uina. i recipit eccliastica sacramenta. xvi. q. i. quam p[er]sonales
nõ debent p[er]solui illi ecce. in cuius prochia p[re]dia sita sunt
xvi. q. i. siquis laycus. ex. e. quam. hanc distinc. fac. dec.
ex. e. ad aplice. si tu. ff. hoc
eet tn cõsuetudo cõta stan
dum eet a p illam ad aplice
i ex. e. cum sit homines

tris decimas s; p[re]uentu colligi
a nimalibus libantur omnia
tia nec percipiunt talis solui
ri placeat eis decimam tali. de
cani a iure suo ex parte tua. i
to ubi dicitur quidam alii q'
concessum sit eis mas q; uicte
mas de laboribus tre prochia
rum suarum integre percipiant
de noualib; eas exige posse q
ui mas concedunt unusq cõces
sum eet uidetur. illud tn intelligit q
dam de eccliis pleno iure sub
tis monasterius ul de illis que
eas concesse in usus p[ro]prios
tum oi[m]ne decimarum percipiunt
cum as aliquas. ui nichil h[ab]ent
ris in eccliis s; in decimis ali
porcõm omnes p[ro]uilia hi nõ cre
ctum dum s; poci restrin gendum. ar.
ex. e. tua. s. uerius tu credo q dic
magis illarum terrarum. sicut oliue
forte ul uineam ul glandi
ul sabloum. s; i d. q possint
igi decime illarum terrarum que nõ c
sueuerunt decimari. secus q
nõ possit eas petere dici. ut
credo in me ee. appelunt que
modo ille sole decime
ee concesse laycis. i de cerco
ius solis de quib; solue
tur tempore cõcessionis. p[ro]
ctu. nõ hunt ff hoc p[ri]uil
dona cõm canonicam. ca
eodem mõ credo q si multos
ul aliquis laycus qui uice
nus cõsueuerunt decimas p sol
uere de tris suis redient ad eor. uel rt eas p solue solue
dz eas prochiali ecce nõ illi qui ex sola p[re]scripcõne decimas
in decimis perceperunt. Ad aliud de illo s. qui pascit p

Item si dubitetur si dubitetur
de consuetudine utrum decime
personales dande sint capellis ubi
audiuntur divina uel ecclesie in
parochiali debeant dari ubi bap
tizatur. personales uero capelle
ex. e. in nostris. ad aliud queritur de lac
te feno et lana detur decima illi
ecclesie in cuius parochia sita sunt pas
cua quo eum inde suscipiant
totum nutrimentum tales deci
me personales seu censentur. ar
ex. e. commissum quid de clericis qui
habentes sufficiens patrimonium
recipiunt decimas de talibus dicit
Ieronimus qui bonis parentum parentum
et opibus sustentari possunt. si quod
pauperum est recipiunt sacri
legium profecto incurrunt et per ab
usionem talium iudicium sibi man
ducant et bibunt. xvi. q. i. quo
niam quicquid. ad hoc dicas
quod si isti defuerint ecclesiam sicut
debent et hos decimas non recipiunt
ut eas in malos usus consumant
sed ut inde pauperibus provideant
non peccant alias committunt sacri
legium. dicit Ieronimus i. prep. i. q. ii. presbiter
pastor. Item si illo recipiente aliqui fame moriatur
ipse est reus homicidii. xxiii. q. v. immolans idem di. v. pa
scis egentium. etc. Quid de talibus detinent iure deci
mas. nec potest ecclesia recipere ab eo. Quicquid pote
rit eas redimere sine periculo symonie. non enim quod sicut
non possunt vendi ita nec redimi. ex. de symo. que
relam. expressius. xvi. q. vii. decimas quas. pp. i. q. iii.
altare. Item non possunt permutari cum re temporali
ex. de re. permu. ad questiones. potest tamen dici contrarium quod pos
sint redimi dum tamen fiat auctoritate episcopi ad cuius dispositio
nem spectant decime. et quod auctoritas iudicis instituti
excusat in talibus ex. de proben. et ex. de rerum permu.

cora in una parochia et habent caulas in alia personales decime
sed quid si per medietatem anni pascant in una parochia et per
aliam medietatem in alia. Ber. Alanus notavit ex. e. capitulo
de quo in hoc casu equum est decimas dividi. eodem modo.
si continue iaceant in una parochia et continue pascant
in alia consuetudo tamen tenenda est in talibus iure decimarum
quia forte non tenetur eas ab ecclesia in feodum mediate uel im
mediate. aut si tenet eas in feodum in feodo data est ab
ecclesia post concilium Alexandri. auctoritate episcopi. ego credo quod
si parochialis ecclesia uelit redimere huiusmodi decimas ab isto de
tentore non est necessaria auctoritas episcopi. quia cum huiusmodi re
dimit nec est aliqua symonia ex parte redimentis quia non dat
temporale pro spirituali sed tamen temporale pro temporali quod est pro fructi
fructibus decime detente iure a milite unusquisque spirituale pro
capiendi decimas remanet semper penes ecclesiam a quo cum
fructus iure usurpentur. sed nec huiusmodi miles licet aliquas pec
cet committit symoniam accipiendo inde pecuniam quia nichil
spirituale uendit. potest tamen esse symoniacus intendendo sola et uolun
tate non re ipsa si scilicet intendat uendere aliquid spirituale. Si autem
alia ecclesia quam parochialis uelit huiusmodi decimas redimere necessaria est
auctoritas episcopi et credo quod sufficiat auctoritas eius sine con
sensu capituli quia redimuntur decime laycis perpetuo in feu
dum concesse. sed sufficiat instituta concessione ut ex.
de his que fi. ab ep. sine consensu capituli. cum apostolica. ubi tamen
fieret huiusmodi redemptio ab alia ecclesia quam a parochiali tutius
est quod omnia ponerentur in manu episcopi et postea episcopus aliquid
dari faceret layco. ab illa ecclesia. ar. ex. de preben. nisi et de
re permutatione. ad questio
nes quod potest ecclesia ad quam decime
non pertinent. uel de spirituali privilegio
alienas ecclesias. alienam esse a quo
cumque creditore credo ecclesiam.
nisi ille creditor sit sacerdos
parochialis uel talis persona ad quam
pertineret huiusmodi decime de spirituali pri
uilegio uel canonica donatio
ne. unde credo quod nec episcopus nec ca
thedralis ecclesia hodie potest recipere
in pignus decimas parochia
lium ecclesiarum. sed enim eis hoc non licet

a ii

Ex. de feb. ...

mi no valet

questitum. [C]is credo in pignore q' potest eas re cipere in pignore. sicut et q'nimus alias possessiones quas milites similiter detinent violenter et iniuste. nec tenetur in talibus fructibus computare in sortem. dum tamen pertineant hui' decime ad alienas eccl'ias quas non debet recipere a laycis. ex. e. Inhibemus. q' autem. s. m. non. consentit et sic intelligo. ex. de usur. c. i. et idem intelligo de omnibus possessionibus exemptis de illis fructibus iniuste perceptis. ipsi hoc tamen est dictum q' non contrectarem istam de decimis. Sicut cum aliter non possent recuperari. ex. de hiis que fiunt a p'. sine. c. cum ap'lica. sed in aliis possessionibus. non requiro. alii non nisi q' miles sive

personatus. nec aliq' alia eccl'ia quam parochialis illius ecclesia illa ad quam pertinent hu' decime de speciali privilegio nec potest ep's hodie illud precipere preter auctoritatem. sed ante quam edita esset illa decretalis. ex. e. inhibemus permittebatur ep'is prestare super hoc consensum et auctoritatem quantum ad decimas perpetuo in feodo laicis concessas vel concessas ab eis a tempore ex quo non extat memoria non quantum ad illas post concilium lateran. alexandri usurpate sunt ab eisdem de novo in quantum alienacione non sufficiat sola auctoritas ep'i. [Q]uando g'o decimas qui ante hanc prohibicionem receperunt hu' decimas in pignus de auctoritate ep'i numquid eas possunt retinere nondum facta prohibicione sine q' computentur fructus in sortem. Pro hoc sunt prohibicio credo q' sicut cum constituciones nove non extendantur ad preterita sed ad futura. licet aliquis hoc contrarium notaverunt. sed q' facta est hu' inhibicio et q' non potest ep's prestare auctoritatem super hu' inpignoracionem cum possit auctoritatem pre in perpetua alienacione q' maius est ut in predicta decretali. cum ap'lica. Credent quidam q' non facta est hec prohibicio ut s' faciliter reuertentur decime ad parochiales eccl'ias. hoc ego credo q' non facta est q' semper malum fuit vel ad minus species mali per usuram vel speciem usure cum creditor tenderet aliquid non suum recipere ultra sortem. alias mutuum non daretur s'. sicut luc. xi. date mutuum nichil inde sperantes. sed in perpetua alienacione non est hoc malum vel species mali. et per hoc ep's potest concedere prestare super hu' perpetua alienacione. sed non in pignoracione. si autem sine auctoritate ep'i ante prohibicionem predictam aliqua persona eccl'ia recepit hu' decimas in pignus tenetur fructus omnes quos inde recepit restituere non layco u'quam nullum ius habuit sed eccl'ie parochiali vel cuius ea bona fide computare bona fidem dico cum ille qui facit restitucionem exponit se ad plenariam restitucionem faciendam nisi quatenus fuit ei remissum liberali et spontanea. sed si autem milites sive laicis ille iuste tenebat decimas illas in feodum. credo q' creditor qui sine auctoritate ep'i illas recepit in pignus tenetur fructus computare in sortem et q' ultra sortem recepit restituere predicto layco. [I]nhibemus. veniunt sic personis eccl'iasticis ut decimas detentas a laicis. ad alienas eccl'ias pertinentes in pignus recipere ab eisdem laycis non presumant. quid si miles de consensu dedit proprietatem decime aliene eccl'ie retento sibi usufructu. numquid alia eccl'ia illa potest recipere illum usumfructum in pignus non computatis fructibus in sortem. Pro ex quo hu' donacio facta est intervivos ita q' proprietas iam est eccl'ie acquisita cum ususfructus debeat sequi proprietatem. si miles iste per propria auctoritate retinuit usumfructum potest eccl'ia illa illum recipere in pignus fructibus non computatis in sortem q' nichil recipit nisi q' suum est eccl'ie. si autem auctoritate ep'i ter illius concessus est ei et ususfructus cum eo ipso illum iure possideat. tenetur eccl'ia fructus computare in sortem si illum receperit in pignus. [I]dem intelligo. s. q' hu' possessiones recipi possunt in pignus non computatis fructibus in sortem. possessionibus non uertitur hoc

Nō

detineat. de feudo dico quod si ecclesia recipit in pignore feudum quod miles tenet per eam, si durante pignore recipit ab eo servitium feudi, tenetur fructus computare in sortem, alias non. extra de feudis c. i. sic intelligo. extra de usuris conquestus. conquestus non simpliciter dicit quod fructus feudi non tenetur computare in sortem. hoc autem quod dictum est de feudis, volunt quidam extendere ad colonias rusticorum, quod non approbo. Immo dico quod si ecclesia recipit coloniam coloni sui in pignore, debet fructus in sortem computare, deducto iure suo et laboribus et expensis, quia super hoc nullum privilegium invenio ecclesie concessum.

Quid si aliquis longo tempore recepit vel retinuit decimas, nunc venit ad sacerdotem asserens se in ignorancia et simplicitate peccasse vel etiam scienter, et postulat sibi remitti tantum decimam et cetera que accepit vel retinuit in preterito tempore, cum aliter oportet eum cum sua familia mendicare. Ad hoc dico quod potest ecclesia petere omnes decimas preteriti temporis. xvi. q. vii. cavendum vero episcopo convenit. sed si videat istum contritum et paratum suas [illegible] voluntate, debet ei tamquam pauperi dimittere vel vel [illegible] vivat, quia cum hoc idem esset ei dare ut posteam [illegible] xvi. q. i. quoniam hoc tamen debet facere episcopus vel potius sine consensu capituli. cum sic decime ad ecclesiam revertantur. extra de his que fiunt a prelato sine consensu capituli cum apostolica. Item queritur utrum omnes decime sint in precepto an prediales tantum. videtur quod omnes per ea que dixi. et c. s. Item quid de militibus in contrarium videtur per totum orbem quia vix dantur alicubi decime personales. preterea in lege domini non dicitur cum hii possessiones sic empte videantur esse emptoris, quia sicut res empta de furto non est furtiva, nec res empta de usura est usuraria, ita nec possessio empta de fructibus iniuste perceptis possideri videtur iniuste. ut C. de rei vendicatione. si ex ea pecunia. sed non obstat hoc magis quia privilegium est ecclesie quod res empte de pecunia ecclesie acquiruntur ecclesie, sive contingit in maiore vel minore, ut notatum est. extra de immunitate ecclesie. hic dic quod speciale privilegium est ecclesie quod hii possessiones possint in pignus recipere, fructibus non computatis in sortem. prima tamen ratio videtur efficacior. s. quod possent redimi aut in pignus recipi, non possent commode aut de facili cum apostolica. non dicitur quod primo laicus monendus quod restituat ecclesie parochiali decimas, et si noluerint possunt dari de consensu episcopi alii ecclesie, quando si non emuntur predicta immo in continuum quando tenebit alienatio. Item credo quod sic licet malefaciat episcopus qui dari permittit, sicut peccat ille qui non petita licencia facit professionem in aliqua religione, et tamen professio talis facta tenet ut credo. non requiro. quantum ad hec quod ecclesia ad quam pertinent possit eas redimere ab iniusto detentore vel in pignus accipere. aliter credo quod hoc est speciale privilegium ecclesie. unde non est extendendum ad reges et principes seculares quantum ad ad feoda que tenentur ab eisdem, quando possent habere privilegium isto ecclesia. cum videatur esse contra ius divinum quod plus in mutuo aliquid recipere ultra sortem. Item credo intelligi si fingatur de tali homine ut conditione concessionis feoda sua quod potuit facere, quia licet caveatur ab inconveniente rei sue homines quod voluit quod dictum est. s. quod ecclesia non tenetur fructus computare in sortem concessum. arg. quod hoc est speciale privilegium ecclesie, et ideo non est extendendum ad principes seculares vel ad alios laicos. et hoc credo verum esse ut dictum est. Item queritur vel dicunt nunc iste non tenent eas in feodum ab ecclesia mediate vel immediate, omnes decimas tam ab ipso quam a predecessoribus eius mala fide receptas, quas omnes iste tenetur restituere usque ad estimacionem tocius hereditatis quam habet ab illis antecessoribus, voluntate. s. quod oportet eum mendicare.

inueniatur precepte nisi prouincial
es ut patet per primam litteram fere dic
tinoc. Ille quippe decime
nouio sunt soluende que
debentur ex lege diuina uel
loci consuetudine approba
ta. ex. e. const. in aliquibus
Dec(ima) tamen est quia tanta est
uis consuetudinis quod in
matrimonio personas de
uite ad contrahendum inle
gittimas facit illegittim
as. ex. de consanguinitate spirituali super eo. Item
consuetudo astringit ad
continentiam clericos con
stitutos in minoribus or
dinibus cum tamen de iure ad
hoc non teneantur. d. xxx
ii. placuit. Item est etiam cuius
consuetudine uel trina
uel unica debet in baptismo im
mersio. de con. di. iiii. de trina
Item consuetudo non potest
tollere ius naturale. siue di
uinum .i. precepta uel pro
hibitiones domini. Contrario ta
lis consuetudo abroga
tur a lege. xxxii. q. vii.
flagitia. d. viii. c. iii. et
vi. et c. sequentibus. ex. de si
mo. cum in ecclesie corpore. ius
uero positiuum siue hu
manum tollit consuetudo
uel in totum si est generalis
di. iiii. c. leges. uel in parte
si est particularis. di. xii.
9 ius naturale — consuetudo tamen que non est
n. — contraria rationale (suo diu) ut de cetero
ipsa consuetudo legem tamen si
ius positiuum potest tollere

Si totum restituerit debet ei .i. tenetur pauperi. credo tamen quod si dioces
sis potest eis gratias dimittere uel in totum uel in parte quod male
acceptum est. ex quo in posterum uult cessare a tali receptione
et decimam restituere iuri suo episcopo. quia sola auctoritas prouincialium perso
alis ad hoc non sufficeret. et pot. satis credo. quod potest episcopus in hoc
quitare uel remittere fructus perceptos pro utilitate ecclesie p
rochialis ad quam taliter decime restituuntur illa tamen decima
tum aplica quam magister inducit in eo loco de decimis que concesse
laicis in feodum in perpetuum sunt semper dictum est non de illis que de
nouo usurpate sunt a laicis. brunus. leuite. ultimo. omnes decime
teneantur. siue de frugibus siue de pomis dominum sunt. potest tol
lere. quia in hoc casu nulla est ipso iure debentur. quod autem
quia in lege domini precipitur de personalibus decimis. unde
quod de uno precipitur de alio negari uidetur. sicut e contrario
uno negatur de alio conceditur. xxv. di. qualis. xiiii. di.
disciplina. non exponunt ipsi tamen quam inueni. inuentur. et hoc cre
do uerum esse maxime ubi certum non consueuit huiusmodi decimas exigi
Sed quid de illis qui non soluunt decimam de uineis et quibus
dam aliis prouenientibus sed uicesimam uel aliquam aliquotam mino
rem decimam. Quid est de illis qui de glandibus uel uinabus
uel omnibus dam aliis de fructibus certe non soluunt per decima
nullo quid excusantur per consuetudinem. cum talis consuetudo
contraria uideatur esse legi diuine. Credo. dico. quod sola consuetu
do non excusat in predictis casibus. si tamen composito auctoritate episcopi et ecclesie
nullam decimas huiusmodi solui factum est cum illis qui debent decimas ab
minori parte soluenda quam decima uel certa oportet etiam ante
pore cuius non extat memoria excusantur qui minus soluunt
decimam. nec possunt auctoritate propria illi qui fecerunt compositione
aut sua concessione sustinuerunt huiusmodi consuetudinem uel succes
sores eorum aliquid plus solito exigere uel de rebus uel quibus non
consueuerunt decime solui de nouo aliquid exigere
dum predictorum ubi solutum tenetur aliquid soluere. non credo
opinionem redigatur nisi auctoritate domini pape hoc fiat ex certa sci
entia decimantis compositione predictam uel consuetudinem. Verum est tamen quod so
la consuetudo non liberat debitorem decimarum in predictis casibus. uel
predictis casibus sed compositio uel remissio siue quitatio facta ab ecclesie
prelato uel tacite siue expresse ex hoc quod per tantum tempus pacifice sus
tinuit quod aut non pro decima soluitur aut minus quam decima. Secundo
quo potest ecclesia absoluere aliquis tacite uel expresse a legiti
ma prestatione decimarum cum debeant a iure diuino. Item

di. xii. illd. si g° psonales de
cime nō dei s; hōminū p
cepto debentur ut q' con
suetudo contraria a cul
pa liberet nō soluētes ı
maxime p illam costi
tucionē in aliquib; q̄
multum mouet me.
hic tn̄ distinguere forum
do audire magis cupiēs
quā audiri consilium
tn̄ salubr̄ eēt ut solueret.
ul' saltem auct̄e epi et
ecciar̄ quib; debēt p sol
uendo erogaret quib;
ul' simul. ul' p cotidianas
elemosinas in usus pau
perum. Idem i faceret
de decimis quas retinuit
p̄teritis temporib; ul' pete
ret saltem a p̄latis p eo
ut sibi remitti mun
ti dei. t̄ eēe. Item quid
si aliquis uendidit alicui
an̄ solucōm decime quis
tenetur ad solucōne.
So. dico q' utq; tenetur
uenditor. p̄p dolum quē
comisit. t ēpt h̄t p̄iam eo q'
succedit loco rei. xii. q.
ii. monemus. & ut infra
i duob; capit' sequen
tib; ff. de pe. l. h̄t. si i rem
i p̄tium. Emptor tene
tur q̄ res transit ad eū
cū onere decimar̄. Expr̄s
sum ē hoc. ex. e. pastora
lis. xii. q. ii. augustino.
t ita pot ecc̄ petere a quo
maluit. credo tn̄ q' si ep̄

quō pot̄ pp̄ p̄uilm alicui dare de nō dandis decimis. pro ad
p̄mū dic. q' tcia eccā nō pot aliquē absoluē ul' alicui
remittē ius soluēdi decimas. ad q' semp tenētur d ui p̄ dio
rum. s; bene pot absoluē ul' remittē ipm̄ p̄stacōm ul'
actum p̄standi decimas. sicut cōcedo q' ex quo uinū est cō
summatū int' fideles neutq; pot absoluere reliquū a uin
lo matrimonali ul' a iure mutue seruitus. l; posst absol
uere illum ab actu ul' execucōne illius iuris. cū de cōis cōsen
su transeunt ad religionē. pot̄ ē dici. q' in p̄dcis casib; fingitur
a iure q' dni p̄dior̄ breui manu soluerunt ecce decimas. &
rursus eccā redonauīt eis ul' in totū. qm̄ s eccā n cōsueuit
recipere pro decima. ul' in ptem qm̄ cōsueuit recipe tm̄
quā decimā. ad a° pot dici. q' pp̄ nō dat p̄uilm alic' de de
cimis nō soluēdis nō dare pot. s; solumō ius a q̄rendi ul' di
pauperib; t retinēdi s necca ex eis q' pot̄ facē nō solū
de decis quas debere cōi debent monachi. s; ē de illis q̄s
debent alii. ecce sicut p̄ parochialib; ut xvi. q. i. c. i. sup' dic q'
pp̄ ē in his que nō ptinent ad articlos fidei. ul' ad decalogū
pot dispensare. t p̄uilia alicui cōcedē. nō tn̄ canonē gn̄a
lem cōtrariū statuē. hm̄ notauit alanus. ex. e. licet. q'
pp̄ posst alic' laico concedere. q' nō solueret decimas ul' q' re
cipiēt ab alio nō tn̄ omnib; laicis hoc posst cōcedē. ut dic
tum n forte ex ca ad tpē sic dr̄ fuisse cōcessum gallicis
in aliquib; ubi dr̄. ille qui pp̄e decime naco fiat soluen
de. t c. ut s. e. c. q' tn̄ i ubi dr̄ q' nacio soluēde sint decie. que
debent lege dina. it hgo qm̄ nulla fcā est cōpo inte eccam
t dnōs p̄dior̄ ul' qm̄ eccā nō remisit eas tacite ul' expsse ut
dem est. s ul' qm̄ eccā indiget ul' exiguntur a iure pp̄ fac
fre renotantis cōpone. ul' cōsuetudinē. q̄ tam. mouet. ad
qes discen d. q' in p'lib; decimis cōsuetudo a culpa libet.
nō soluētes. circa p'miciās aute soluendas. ul' nō soluē
das. s q' p'micias dnr̄ quecā aliquote inte xl̄m & lx̄am. hoc ex.
e. ci. credo stādo ū eē cōsuetudini. t credo q' nusqm̄ aut i pau
cis locis hodie exigunctur h p'micie aut reddunctur. t ō di
cunt quidam q' p'ceptum de p'miciis cimoniale fuit
q' ē quidam dnt de decis. ul' ad mīn q' fuit ptim mora
le ptim cimoniale. morale q'ntm ad hoc q' dnī p̄dior̄
necca ministrent leuitis t seruientib; in templo. cimo
niale q'ntm ad illam aliquotam. q̄ decima appllatur. sic
dnt quidam q' p'ceptu de [illegible] morale est quo ad hoc q' ·eallō

tinuit a venditore liberatus est emptor vel eius. ab̄ sitn-
q̄ eccā summ recipiat cū augmēto. utrū tñ eccā possit
petere penā requirē. ī. de usuris. c. licet. ī c. It̄ quid
si pena. It̄ si emptor fuit bone fidei ⁊ solvit de-
cimam tenet ei venditor. si fuit male fidei nō te-
nes expresse decimā fuit ⁊ tantum ſ; tñ uterq; d; agē pe
nitentiam de dolo. ⁊ qui furto q̄ contraxerunt decim
am iuito dño. In foro tñ penali tutū est q̄ si emp
tor persolvit decimam venditor sibi restituat ñ forte
in casū. s. si emptor nō fuerat deceptus. q̄ ẏnuna
lex ad hunc pactum. Item quid si aliquis furtive
vel violenter armata manu rapuit totum ac
vel partem de area rustici ante solonem deci
mari nūquid tenetur rusticus eccē. Sō. dñm̄,
decime rectior penes ecctām ī ait sepacoin. xvi. q. i. mo
dā rume decime. Item statim collectis fructibus d; da
ri. xvi. q. i. decime. ex. e. cū homines. g̃ si nō solvan
tur statim cum competenter solui possint. ī mora
est rusticus. g̃ periculum spectat ad ipsm̄ q̃re tenet
eccē. si vero non erat ad hunc ī mora ⁊ violenter
sibi ablatum est ab eo neq cui nō potuit ꝓhibē
nō tenetur licet agz eccā ꝯ raptorē. ff. locati si
in lege. c. j. § utilē ⁊ hoc teneas q̄ semp posterio-
ri mora nocet ei p̄ quē fit. ff. de pi. l. q. rei venditę
§. de usuris debitor. ⁊ p hoc dico q̄ si rusticus erat
in mora tempore violencie tenetur ad totalē
decimam totius acervi dabit tñ eccā rustico suas
actiones contra violentum si vero eccā in mora
erat. de residuo tñ recipiet decimam. ñ in casu
. s. si ꝑp moram eccē fuit sine quia nō audebat tā
dere fructus nō reposuerat fructus quos aliā
reposuisset in locum securum. tunc quicquid ī
portatur cedit periculum eccē ad minus usq; ad cō
plementum decime. eccā n. nō d; petere lucra cū
dampnis aliorum. xiiij. q. ij. fraternitas. Tu sum
ma. nō. q̄ ille q uti bene ⁊ fideliter dat decimam

secus vel in septimana cessetur
ab operibus laboriosis ut ita
cesset de solemnitatem q̄ quantum ad
hoc q̄ preceptū est hoc sc. vii
die unde dicit. q̄ ubi eccā huiū
caret aliis redditibus ⁊ possessionibus
nullus hodie tenetur p̄
vere decimā vel aliquotā de
fructibus suis nisi preceptum
de decimis solvendis fuisset
p̄ canones renovatū. s; huic
opinioni ꝯdicit illa decreta
lis. in aliquibus que dicit q̄ q̄
dam decime debentur lege di
vina quedam ex loci cōsuetu
dine approbata. cōsilium. vñ q̄
consilium eo q̄ in hoc casū tene
atur venditor in foro penali
ad restituend̄ emptori q̄ sol
vit eccē q̄ nō est necesse hoc
ff. cū cōsuetudo vendat ī hac
parte excuset. absit ei hoc
supremum c. de xii. q. ij. sum
q̄ bona fides nō patitur ut
idem paciatur exigatur. ut
dicit ꝯ unus tenet ei in foro q̄
cōtr̄ si tñ p sinām fuit cōcep-
natus. ut ff. de emptionibus. si
decim. lū valz. ut tam quidē
dam. ⁊ pbali. q̄ in hoc casū re
nedium venditor in foro pe
nitenciali ad restituendum emp
tori q̄ solvit eccē cū sit lu
tum cōtrahentibus sese invicē
decipere dūtā absit fraus
⁊ dolus. ⁊ nō ultra dimidiū
iusti precii fiat deceptio. ff. de

minoribus. ī. ca. e. § ult. C. de rescindenda venditione. l. ij. ⁊ l. si voluntate. ⁊ ex. de empcio
ne cum dilā. sine q. ⁊ sine causa eccē licencia cōplementum q̄ si plus vel tantū apportatum est quātum
decima valz decima totā decimā amittit eccā si vero asportatum est. quantum sit decima in vel

quod dupl[icite]r remuneratur a deo. p[ri]ma remuneratio est h[abu]n-
dancia fructuum. secu[n]da sanitas corporis. t[er]cia indulgen-
cia pecc[at]or[um]. q[ua]rta celeste regnu[m]. de p[ri]mis duab[us] aug[ustinus].
si decimam dederis no[n] solum h[abu]nd[a]nciam fructuu[m]
recipies s[ed] [et] sanitatem corporis consequeris. Item de
duob[us] ultimis. Idem aug[ustinus]. q[ui] p[re]miu[m] comparare aut
pecc[at]or[um] desiderat indulgenciam p[ro]mereri reddat decima[m]
[et] de ix p[ar]tib[us] etiam dare studeat paup[er]ib[us]. [et] qui u[er]o non
dat p[ro]mittitur in oppositis. unde d[omi]n[u]s p[er] malachiam
q[ui]a u[os] no[n] reddi distis decimas [et] p[ri]micias. Ideo in fame
[et] penuria maledicti estis. Idem loque[n]s illis qui dant
decimas. Increpabo p[ro] uobis deuorantes. Glo. Iero. vi-
delicet. locustam bruchu[m] erugine[m] [et] erucam. [et] multa
sunt in malachia. Item au[gustinus]. cum decimas dando [et] ter-
rena [et] celestia possis p[ro]mereri. p[er] auaricia duplice[m] b[e]n[e]-
dictio[n]em fraudas. i. s[ub]strahis tibi. h[ec] est d[omi]ni iustissima [con]-
suetudo. ut si tu illi decima[m] no[n] dederis tu ad decima[m]
reuoceris. dabis impio militi q[uo]d no[n] uis dare sacerdoti.
Item d[omi]n[u]s deus no[n] p[re]miu[m] postulat. s[ed] honorem. deus
e[nim] n[oste]r qui dignatus est totum dare decima[m] a nobis
dedignatur recip[er]e no[n] sibi s[ed] nob[is] sine dubio —— pro-
futuram. unde sicut idem subiungit. decime ex debito
requiruntur. [et] qui eas dare noluerint res alienas
inuadunt. [et] q[uo]t pauperes in locis suis ubi ip[s]e habitat il-
lo decimas no[n] dante fame mortui fuerint. tantor[um]
homicidiorum reus an[te] eterni iudicis tribunal apparebit q[ui]a re-
rem a d[omi]no pauperib[us] delegatam suis usib[us] reseruauit. I-
dem maiores n[ost]ri ideo copiis omnib[us] habundabant
q[ui]a decimas deo dabant. [et] cesari censum reddebant. mo[do]
aut[em] q[ui]a discessit deuocio dei. accessit indictio fisci. No-
lumus cum deo partiri decimas. hoc tollit fiscus q[uo]d n[on]
ce accipit. p[atet] ex p[re]missis. q[ui]a ne talis co[m]mittit rapi-
nam [et] homicidium. Item sacrilegiu[m]. Iero. amico rap[er]e
quippiam furtu[m] est. eccl[esi]am fraudare sacrilegiu[m] est. aut
quod ap[er]tissimu[m] scelus est. ex inde aliquid s[ub]tra-
here omniu[m] p[re]donu[m] crudelitatem sup[er]at. [et] dixi. s. e. c.

dedit in p[re]iudiciu[m] eccl[esi]e. credo tu[n]c q[uo]d
si de co[n]suetudine. aut co[n]sti-
tuc[i]one aliqua no[n] licebat
rustico tollere [et] reponere fruct[us]
suos n[isi] de licencia eccl[esi]e si eccl[esi]a fu-
it in mora dandi licenciam
eccl[esi]a tenebitur ad restituc[i]o-
nem dampni rustico. Si deci-
mam. xvi. q. i. decime. oportunas
inf[ra]. p[ro]cedo[rum]. malach[ie]. iii. c. idem
malachie. i. item aug[ustinus]. om-
nia fere que requiritur dicit
aug[ustinus]. xvi. q. i. decime. [et] q. vii.
maiores. auct[orit]at[is] malachie
l[ege]. xvi. q. i. reuertimini reuerte-
ris. i. amittes ix p[ar]tes. id aug[ustinus].
qu[er]a. i. quot refugiunt h[uic]
us ubi sunt in ca[pitu]lo decime
maiores. xvi. q. vii. maiores
xvi. q. vii. maiores. in dicto
fisci. i. extorsio facta p[er] fiscu[m]. i.
p[er] actores rerum fiscaliu[m]. i. rer[um]
p[er]tinentiu[m] ad imp[er]atore[m] uel re-
gem uel aliu[m] p[r]incipem uel ad re[m]
publicam romanam. uel ad co[m]-
munitatem alicuius ciuitatis patet huiusmodi sunt
uerba aug[ustinus]. Iero. xii. q. ii. gl[ori]a.
exemptus uel p[ri]uilegiat[us]. aut
infeodat[us] legitime aut alias
tutus legittima exc[e]pc[i]one tu[m]
p[ro]p[ter] co[m]posic[i]o[n]em factam cu[m] eccl[esi]a. siue
p[ro]p[ter] tacita[m] aut exp[re]ssam eccl[esi]e re-
missione[m]. ut notatum est s[upra]
anathe[ma]. ii. dicit exp[re]sse in illo c[apitulo] omnis
decime. s[e]c[un]da p[ar]s. i. p[ri]mo deo of-

Item quid de militib[us]. Item no[n]. q[uo]d qui no[n] dat decima[m] n[isi] sit exemptus sed in ea que
diximus no[n] u[idetu]r e[ss]e in statu saluandor[um]. [et] d[ebe]t anathematizari p[re]missa canonica admo-
nic[i]one usq[ue] ad satisfac[ti]o[n]em [et] emendac[i]one[m] [con]gruam. xvi. q. vii. c. om[n]is decime. De primi-
Sequitur de p[ri]miciis. p[ri]ncipaliter uidendum quid sit p[ri]micia seu danda ciis

& q̄ntita deberat eē. Primicia est p̄ma ps frugum d̄no offēda
hec aūt debetur ex p̄cepto d̄ni qui i exodo inuenitur p̄cepisse
decimas tuas & p̄micias nō tardabis offre. Itē in eodem p̄
micias frugum t̄re tue deferes in domū d̄ni dei tui. Itē
p malach. ex. d. e. c. Itē al' quid de uiuētibz. & c. in sūma
Itē p iezechiam querimus p̄micias uīas & iniciū decimarum
uīaz in om̄ibz scificacōibz uīis. Itē in canone ex. p̄cipi
entes statuimus ut decime & p̄micie seu oblōnes uiuor &
mortuor ecclīis dei fideliter reddantur a laycis. ut i dispō
ne epōr sint. quas qui retinuerint a scē eccē cōmunione
separentur. di. xxxii. p̄o hec. Est aūt danda: sacdoti prochi
ali. xvi. q. i. decimas modernis. Quantita debeat eē nō inuenit
expressum in libris moysi. dicit tamē. Ierō. maior tradicōne
introductum est. qui plurimū quadragesimā p̄tē dabant sa
cerdoti. qui minimū sexagesimā. Inter quadragesima & lx.
licebat offrri q̄cumq; uoluissent. & hoc in an. dis. & hq'
dis. ex. e. decimarum. In fetibz aūt p̄mogenitū dabitur
h'ta dic. de .cc. unū la. & i. dicit q centesimū. ego credo i
standum eē consuetudini. ut quelibz eccā seruet cōsue
tudinem suam. si hēt. si nō hēt recurrat ad cōsuetu
dinem uicinaz eccīaz. si inueniat diuisas cōsuetudi
nes. illam sequatur que magis tenoit ad medioctita
tem. ul' quē a plibz obsuatur. ar. ex. de sepul. ce. tali
tam. ex. de cog. spi. sr eo. ex. de cōsuetudine. cū olim in
fi. ex. de symo. cū ad aplicam. d. xci. ysidorus. & di. xix
in canonicis. si tn̄ ecca eēt tenuis. nec hēret sacerdos un̄
possz sustentari. sufficit tunc dicē in illam cōsuetudinē ē
ligendam que amplius soluit. ul' saltē mediū int' illas
ar. x. q. ii. hoc ius. & c. oblōnes ū. in hoc tn̄. de oblacō
De oblōnibz autem uidendū quod sit spēcium. inbz
dande & an necessio sint soluēde. Spēs oblōnū sūt tres
q̄ntum ad p̄sentem ū's. una est alic rei donacō gratis
scā int' uiuos. deo & eccē. alia est alic rei donacō dō ul' eccē
scā cā mortis que hodie ad ex. & instar legator redacta
est. ut id iuris sit i utroq;. Inst. de donac. Tercia est coti
diana & usual' quē faciūt fideles ad altare ul' manū
sacdotis. Sunt dande sacdoti prochiali tn̄ ex p pris of
feruntur. & ille tenē orare p eis. ul' si alii eccē offerūt
p̄lato eiusdem eccē dande sūt decime. x. q. vi. q; sacer
dotes hanc cōsuetudinē. xvi. q. i. decimas. Oblōnes in p̄

seuida & ex. xx. xxii. eccē
ex. xxiii. malach. iii. ex
xx. unū dandū. s. dec
testamus. s. ul' serius da
dus est. seruādum ul' eli
gendam. credo & q̄ ubi
cōsuetudo est q' inde
soluat. ul' exigatur
de hiis fructibz p̄micie
excusant ū a peccō nō sol
uentes si tn̄ hic cōsue
tudo sine cōtradicōne
optenta est a tpē cuius
nō extat memoria.
cā mortis. donacō cā
mortis est. q' cui quis ma
gis uult se hēre. qm̄ ei
cm
gui donat. magis q; ei
cui donat. q' heredem
um. ff. de dona. mor
cā mortis. l. i. & i. inst.
de do. §. ii. hec aūt do
est in p̄cā diffinic
cā quis magis uult
hēre. qm̄ eum cui dona
sibi au di. tradendo re
natam ul' se obliga
ne illa diffinicō cōt
ac legatum. Inst.
ferencia est tn̄ int' le
tum & donacōm
mortis in quo
l q; legatum ab he
sp traditur. donacō
cā mortis. q̄ni ab
q̄nz a testatore tra
Item in donacōne cā
mortis obligatur do
nans & nō i legato
tem. si quis accus

materiam

et secunda specie. necessario sunt soluende. adeo quod qui non soluerint et
maxime oblationes defunctorum sacrilegi iudicantur. xiii.
q. ii. nulli. et homicide. xiii. q. ii. qui abstulerit. et egentium
negatores et infideles. xiii. q. ii. qui oblationes defuncto-
rum aut negant ecclesiis aut difficulter reddunt. tamquam
egentium necatores excommunicentur. et in duobus capitulis seque-
ntibus. In tertia uero specie scilicet oblationes cotidiane dicte. hec que
necessario sunt soluende. et qui non soluerint debent excommunicari de
con. di. i. omnis christianus procuret ad missarum sollempnia
aliquid deo offerre et ducere ad memoriam quod deus per mo-
ysen dixit. non apparebis in conspectu meo uacuus. xvi.
q. i. statuimus. de. xxxii. preterea alii cum quibus sentio intel-
ligunt id. c. omnis de oblatione introitus uel bonorum funeralium de con-
silio. alia duo c. intelligunt de aliis oblationibus de qui-
bus superius dictum est. in hoc tamen concordant quod si esset pauper
sacerdos nec haberet unde sustentaretur possunt ei subtrahere
diuina officia. quia nemo cogitur. ut ait apostolus. suis stipendiis
militare. extra de symonia. cum sit. ar. contra. xxi. di. clericus uictum.
sed credo quod si de consuetudine solent parrochiani mortuis
et papiris aliquibus festis offerre possunt cogi ad tenendam
piam consuetudinem. non a presbitero per officii subtractionem.
sed ab episcopo cuius officium in talibus est implorandum. extra de sy-
monia. ad apostolicam. In summa. nota quod quedam persone sce-
lerate et criminose sunt a quibus sacerdos non debet recipere
oblationes in criminis detestationem. de sunt vi. q. s. e.
s. e. s. quere titulum de decimis circa medium. De sepultu-
ris. xv.

Nunc agendum est de sepultura. et quid sit
ius sepulture. que ecclesia habet locum. in quibus prohi-
betur in cimiterio sepeliri. apud quam ecclesiam debeat
quis sepeliri. quando quis alibi quam in sua ecclesia eligit sep-
ulturam. quam portionem bonorum ecclesia sua debet habere. Ius se-
pulture est ius competens ecclesie ad sepeliendum aliquos in
cimiterio suo. prouenit autem ex pontificis assignatione.
ar. xiii. q. i. ecclesias. Competit ecclesiis parrochialibus et aliis qui-
bus antiquitus uel priuilegio est concessum. ut ita dicetur. capel-
lis autem priuatis nullo modo competit. Prohibetur in cimiterio
sepeliri omnis hereticus et excommunicatus maiori excommunicatione.
extra. de hereticis sicut. xxiiii. q. ii. sane. quod superius qui et si per uio-
lentiam sepulti fuerint debent per cum oportunitas fu-
erit exhumari si possint discerni ab aliis non excommunicatis

testamentum ut [illegible] le-
gatum. non donationem causa mor-
tis. licet alias si ex aliqua causa rescin-
ditur testamentum et dona-
tio causa mortis. hec quedam a-
lia circa distantiam uel conuenien-
tiam legati uel donationis causa
mortis notari solent. de
do. causa mor. in summa. et in-
stit. eodem legato. s. et donatione
causa mortis. sunt autem hee oblatio-
nes que fiunt ecclesiis parrochiali-
bus. prelato non constituit in dona-
tione causa mortis donatorem
aliud uoluisse. inopinate. exo.
xxxiii. alia duo. scilicet statuimus
et preterea hec alius oblationibus. scilicet do-
nationibus que fiunt inter ui-
uos. uel que fiunt causa mortis
concordant omnes. possunt tamen
sine consensu episcopi auctoritate. ut in. di.
apostolus. i. cor. ix. clericus uictum et
uestitum sibi artificiolo uel agri-
cultura absque officii sui dampno par-
et. de decimato preparet. potest tamen dia-
conus capitulum istud. si intelligatur
de presbitero parrochiali intelligen-
dum est quando parrochiani pau-
peres sunt nec possunt ei prouide-
re. sed. s. notorie dissiden-
tes. oppressores pauperum usurarii. mere-
trices. et iacentes in horrendo a-
liquo et notorio crimine. raptores

Nunc uidendum etc. et
in maiori excommunicatione.
hoc intelligo de illis qui tunc
notorie sunt excommunicati. sane
quod ibi dicitur quod predictis uiuentes ex-
communicatis ... nec ex-
communicatis excommunicatis ex

ex. e. sacris. Item hiis qui in tornamentis moriuntur licet peniteant et eucharistia non denegetur eis post penitentiam tamen carebunt ecclesiastica sacramento et sepultura ad tuorem ex. de torneamentis c. i. hoc tamen intelligas de illo qui uenerat causa exercendi se in tornamentis de aliis ex. c. ii. Item prohibentur usurarii manifesti ex. de usuris. quia item predones manifesti et impenitentes moriantur dum tamen habent unde satisfaciant et heredes nolunt satisfacere. et hoc fit in confusione heredum ut facilius compellantur ex. de rapto. Sed eo quod uel dicunt tamen legalem uel quia illi non penitueran quia ut sed iure nouo quod si aliquis esset in pluribus criminibus excommunicatus et dum in extremis ageret iuxta formam ecclesie absolutus non debent ei carnicium et alia ecclesie suffragia denegari sed eius heredes et propinqui ad quos bona peruenerunt ipsius ut pro eo satisfaciant sunt censura ecclesiastica compellendi ex. e. prochiano. quod. uel. in noua constitutione. Item prohibentur omnes quos notorium est in mortali peccato decessisse. puta qui suspenderunt uel gladio se ipsos peremerunt uel alio simili modo. xxiii. q. v. quibus obeuntibus. xxiii. q. v. placuit. et q. vii. quicumque clericus et quod ibi dicitur sepultura non priuetur intelligendum est. assumma. sed autem omnia intelligas nisi in morte apparuerunt manifesta signa penitentie quod clamauit per uerbum uel penitentiam uel signa alia certe si forte amiserat iam loquelam. tunc enim et post mortem debet absolui et recipi et ad orationes et ad alia ecclesiastica suffragia ex. de sen. exc. a nobis est enim in hoc casu sufficeret ut dicunt fere omnes doctores. unius testis probans huius signa. xxvi. q. vi. qui recedunt et c. sequenti. alias secundum regulam leonis. cui communicamus uiuo debemus communicare et mortuo. nisi sit hereticus qui et post mortem post accusari debet. qua praua licet pignora cum sibi uiuo communicauerit non communicabimus mortuo. xxiiii. q. ii. sane profertur. Nunc uidendum apud quam ecclesiam defunctus debeat sepeliri de hac materia uarie loquuntur iura et diuerse sunt opiniones sed inter quas eligens meo iudicio meliorem dico cum la. h. vi. to. et multis aliis quod quilibet adultus et discretus uiuens potest eligere sepulturam ubicumque uoluerit. ex. e. nos instituta. xiii. q. ii. ultima et apud locum minus religiosum ex. e. in nostra et omnia contraria intelligo de qui uel est dilectus nomine exigit licet uobis eius corpus conseruare et defuncta animam christiane legi modis omnibus adiuuare. sacris sequitur uel si autem discerni non possunt non expedit ut cum excommunicatorum ossibus eorum contumulentur fidelium exigendi quod intelligo tamen de multis quam de armigeris eorum qui ibidem se in armis exercent de aliis qui nunc et nunc uadunt causa curiositatis ad uidendum uel propter requirendum debita uel uidendos amicos et similia illam decretum sed eo peremit ex desperatione uel indignatione uel iracundia. Secus si ex timore uel a casu assumma. et loquor ibi de clerico qui in rixa aut bello aut gentilium ludis mortuus fuerit. Quod autem dictum est de illis qui se suspenderunt scienter aut peremerunt intelligo et de omnibus qui in quocumque peccato mortali notorio absque signo penitentie decesserunt alias i. in carnibus a potestis leuitcias s. excommunicatis minori excommunicatione et torneamentibus et ceteris suppositis peremptorie uel plane non dicunt in contrarium de quibus potius plane dicunt in bonum quam in malum exce[pto] matrimonio. mor. fa. c. i. Item non est uisibile quod aliquis sit inuentor sine salutis ex. de penitentiis et remissionibus in puberibus de his nouiter lauatis ex. s. de sepultura. uolumus quod pater filio impuberi potest eligere sepulturam. si tamen sibi ipsi ele[gerit]

ii. iii. iiii. ii.

I

uel ex contemptu / uel ex leuitate
deserit suam ecclesiam / uel non uult
eam relinquere licitam porcionem :
set autem presumo ipsum extremita
te transire ad sepulturam alterius
ecclesie . nisi appareat aliqua causa proba
bilis quare alibi elegit / ut quia ibi in
maior religio / uel quia ipse erat ibi
patronus / uel ibi erant sepulcra
patrum suorum . et alia similia / Item pa
tres cum non possint filius in pub
ibus eligere sepulturam . ut hoc habe
at consuetudo . ex. e. de uxore in
uniuersis. Si autem decesserit nulla se
pultura electa . si est indigena in
sepulcro petrum debet sepeliri
ex premissis . xiii. q. ii. ebron
ex. e. nos instituta fraternitatis . si non
incola . uel uiator debet sepeliri a
pud ecclesiam parochialem in cuius
parochia mortuus est . xiii. q. i.
ecclesias . De uxore dico cuius maritus
defunctus est quia potest eligere sepulturam in alibi quam in se
pulcro uiri . ex. e. de uxore . si tamen moriatur sepultura
non electa . credo quod debeat sepeliri cum uiro . ar. xiii.
q. ii. unaquaeque mulier sequatur uirum suum . siue in ui
ta siue in morte . Item qui recepit corpus alienum in causa
non concesso in sepultum cum omnibus que occasione illius
recepit cogitur reddere . ex. e. fraternitatem . in fi. ex parte cum
libram / Cum quis eligit alibi sepulturam quam in ecclesia
sua parochiali debet pro ecclesia iure canonicam porcionem de re
lictis ab ipso defuncto pro anima sua alteri ecclesie / canonica
uero porcio est secundum uarias consuetudines / nam alie
medietas / alii tercia / alii quarta datur . et in consuetudini
standum . ex. e. certificari . Quid si sit consuetudo quod
non percipiat . numquid tenebit talis consuetudo . credo quod
non quia est contraria iuri in naturalem equitatem que dicit
socios passionum debere esse socios consolacionum . et ex. e. nos
instituta relatum . Item quia aufertur per ecclesie tota com
moditas rei sue et parochiani quod esse non debet . ar. ex. e. cum

eligat sepulturam . sicut in testamentum potest ei facere et quod
faciat alius non . Instit. de pupillari substitucione . § igitur
. et ff. liberis . debet sepeliri . uerum credo quod in parochia propria . ar.
xiii. q. i. c. i. set hoc tamen credo consuetudinem ecclesie suadam
incola inquilinus alienigena tamen cum uiro in consuetudo
loci repugnet que in talibus est obseruanda . Quid si plu
res habuit uiros cuius sepulturam sequetur . secundum inter . pro
h. notum . xiii. q. iii. unaquaeque quia uxor debet sequi sepulturam
mariti ultimi illius s. quem habuit tempore mortis sue . aut si hunc
est indignus illius quem ultimo habuit et ultima credo quia non est
etiam successor eius . ar. xxvii. q. ult. c. i. unaquaeque aliquid non
habuit pro capitulo hoc set habuit in illo capitulo ebron . quintum s. et transfe
rantur de prouincia ad prouinciam . uel de loco ad locum . in si sit le
prosus . et reddere ei est debitum . notum et h. set hoc locum
non habet sequi uirum loculatorem lasciuientem per diuersa loca . non
ad excedendum talia cum patitur mortuus set ut reddat ei debi
tum . et seruiat ei tamquam marito / dicunt in quod esset sequi eum si
deportetur aut ponatur uel mittatur in carcerem . ar. in ecclesia
lui . aut captiuetur ab hostibus aut uadit ad negociacionem
aut in peregrinacionem . aut exilium si maritus uelit altari ecclesie
s. in qua eligit sepulturam non aliquis . uel tamen notasse ala
nus . ex. de sepul. relatum . super
iure canonicam porcionem de relic
tis cuiusque alii ecclesie uidetur et notum ×
idem alanus quia si pauperibus uel
consanguineis suis pro salute anime
sue aliquid decreuisset illius partem
ecclesia sua petere non posset . uel est quod
per dec. ex. de testam. officii et ex. de
sepulturis . non instituta rela
tum . quia de omni iudicio defuncta
debet ecclesia parochialis iure canonicam
porcionem . set quid si uniuersa sua
sacramenta percepit in una ecclesia et
in alia ecclesia est sua canonica
sepultura / uel quid si in capella
audit diuina et in baptismali ecclesia
percepit sacramenta que ultima
ecclesia habebit canonicam porcio
nem si sibi alibi eligat sepultura

I

ficari. 1. ap. ff. canonicam p̄di. venditor fundi. Solo-ā
in fi. Item de quibz rebz est hec canonica porco de du
cenda. de mortuariis tm̄. an ē de omībz. s̄o de omi
bz. ex. ē. In mā p̄sencia. Excipiuntur ornamenta
ul' pecunia pro eis. seu fabrica. luminaribz. ā anniuersario
vii. xx. xxx. siue aliis ad ppetuū cultum diuinū lega
tur eccīs. ul' reliquiis piis locis de quibz canonica
porcio dum mō i fraudem nō fiat ut ea epē seu
prochial' ecclā debeat defraudari deduci nō d3. ex. de
testa. de his. q̄ ff. j. in̄ no. gl'. Item pone q̄ reliquid
ecclē sue. x. s. alij eccē in qua elig' sepulturam reli
quid mille ul' castrum. quero an prima eccā debe
at eē contenta illis. x. an possit petē integram por
cōm de relictis alij eccē. an i teneatur in illa porcōe
cōputare. x. s. relicta. s̄o. si nō recep̄ illa. x. pot petē
integram porcōm. si recepit. 1 defunctus tali condicōe
legauerat sibi illa. x. ut illis eet contentus. 1 ipē sciuit cō
dicōm ul' tenuit uasse. 1 nō poterit ultē de ceto petere
aliqūn porcōm. quid si absolute sibi reliquerat
illa. x. 1 ipē absolute recep̄. poterit sibi de ceteris porcōnē
canonicam iuris uendicare. ex. de testa. officij. ul'
saltem ag3 ad supplementū cōputatis illis. x. cu ead
modum dicit lex in filio instituto in minore par
te sua ūma. q2 pot agere tm̄ ad supplementū ūme.
C. de in offi. t. si qn̄. ē. id. 1 l. omnimō. 1 ar. ex. de emp.
cū dilci. Item elegit aliquis
sepulturam in ppria eccā
1 nil' reliquid. alius tm̄ ei
eccīs multa legauit. q̄r
an ppria eccā possit aliq̄
petere ab aliis eccīs. ul' ab
hēdibz. s̄o si est cōsuetu
do religionis. q' eligentes
sepulturam in ppria eccē
aliquid sibi relinquāt po
terit illd petē ab hēdibus
nō iuris actōnis. nec diffe
do pp hoc sepulturam. s3
implorando offiū epī. ē. extra

ff.

sniorl. ex. de ty. gl'. ad ap
tam. ff. eo. l. notauit. xiij. q. ij.
ē. s3 aliud. q' si aliq̄s audit
diuina i una eccā. 1 decreuit
sepulturam in alia. si elig' tm̄
sepulturam in monasterio. illa
eccā in q̄ debebat sepeliri
iure hēbit canonicā por
nē. q' ulla i una fit eccē in
qua audiuit diuina pp sepul
turam alibi electam. si tm̄ eccā
illa in qua audiuit diuina
solebat aliquid percipe de iu
dicō sui prochiani cū sepeli
ebatur in illa eccā ū de iē ul'
cōsuetudine hāt sepulturā
dicit ad l. q' pirata est q' sol3
accipe. nūc accipiet de cano
nica porcōne illa eccā i qua
audiuit diuina. alani uero
nō uit ex. e. de his. q' i mo
castiū positor3 in qōne ppi
ta diuina diuidē deberetur
tam canonicam porcōni
cui ōsentit terrere d̄. ū loc.
cōsuetudo repugnt. ar. ex.
de prochiis significauit. 1 ex.
e. certificari de uxore. venditor ibi dist lapides cedere ut ipī
lapidis usus uocitus includitur neq3 commoditas rei dis
aufertur. de mortuariis. s. de oblōnibz. 1 cereis. q' eccē remitt
in qua sepelitur. recipit in qm̄ magnitudine funus deo
uus. s. delectis. 1 aliis que defunctus p aiā sua i ultīa s
disposne reliquit. ut in illa dcō. in mā piis locis excipi
i equi 1 arma que dantur hospitalariis. 1 templariis ad s
sidium ōre tēr ut epē. si de cōsuetudine solet accipere cano
nicam porcōnem i iudicō defuncti. quid de quibzdam
regionibz. ū eccā prochial' in omībz mobilibz que ppē
intestamento relinquere moriens exig' tcīā partē. 1 mo
riente sine q' sacdoti tenet3 omnia mobilia sua ut nū in
am possit hīc ficiat sit alicubi s. in brittānia minori nū
qm ualere oz cōsuetudo. aū peccauit morientes. sicut uīd

consuleādo| nocendo| nc
tum sb̄trahendo| de pa
ni. 10. i. nta. iiij. omnis
qui odit fratrem suum ho
micida est| de p̄s. iiij.
lxx. de pe. di. i. homicidi
oz omnis iniquitas
Voluptatis homici
dium| de. ē. d. lxxxvi.
pasce fame morientē
z c̄. z s̄. s. de cōn. c. insti
ma. no. q ille. z c. oblo
nes| q libz istorum est
mortale| corpale quo
homo occiditur corpo
raliter. z hoc cōmittitur
dupl̄r| s. lig. ul' scō lig
tribz modis| s. precepto
consilio| defensione
d. l. siquis uiduam
de pe. di. i. periculose| sp
libz istoz sub est mor
tale| scō. iiij. modis
s. iusticia necessitate| ca
sus uoluntate| iusticiā
ut cum iudex ul' mi
nister eius iuste cōdep
natum occidit| si hoc ho
micidium si sit ex li
uore ul' delectone
fundendi humanū
sanguinē. licet ille
iuste occidatur. iste
tū peccat mortaliter
pp intētōm corrupt
tam| si uero sit ex a
more iusticie. nec
peccat iudex ipm cō
dēpnando ad mortē
fiem z precipiendo iusticio ut

cor ex sanie influente ul' ex cōsimilibz causis. iriis est qui cōsuluit z q
facit. nec dispēsari pot p epm licet de pctō possint absolui a plati si
ue siue sint religiosi siue seculares| hoc saluo q simplices sacerdotes de ta
libz absolue nō possunt qui talia reticuetur ab epis si autē nō cami
nos extunc cū nō inanitur irritas. sz sufficit penitēre de pctō z ma
la intencōne| nec est prenimēdum q si hui tūsultiones fiant s. tor
neamentum uetulariū. sic quando faciunt secum apponi ad capud mori
entis. ul' aliquid aliud friuolum fr ut citius moriatur. ui
tem hui hūt sz sortilegia. agi tū dz pnia de pctō. Quid de illo qui uo
lenti fugere pp timorem mortis consuluit q remaneret. z ipse p...
ret ei pacē cum illis qui uolebant eum interficere. z ille sic remanens
interfectus est ab eis. nūquid est irreg. Rō si ille qui cōsuluit hūit p
babilem causam credendi q de hui consilio nō imminet periculū| puta
q habebat pntiam ul' dominium potestatē in illis qui querebant eū inter
ficere. ul' ita ppinq amicicia cōsanguinitate ul' familiaritate ei
iuncti erant q nullo potuit timere q possz eos ab offenda illi iniuria co
hibere. nō incurrit irregtatē. al' incurrit. Sciendū hūit probabilem cre
dulitatem. sz fuit in culpa pcurisionis temerarie z maxime si lata
fuit culpa ul' neglia que pro dolum est. tū dr q aliquis sit homi
cida cōsilio cōsilio| intelligo de consilio exortacōnis ul' approbacōnis
nō de consilio simplicis opinionis. siue ostensionis. In alicui querē
ti in genere an liceat xpiano clico ul' layco paganum occidere| nō suo p
suadendi sz exponendi quid in hoc casu sentiret| hz ee licitum. sz dicit nō
credo q fieret irreg. licet ille cum tali consilio paganus spā interficeret ex
scientia illius ostensionis. z licet ille erraris in sciendo| de hoc tū dicetur ple
nius. i. e. t. s. Item quid siclicus in sui defensione. de hoc pone casū
sicut magr. i. s. pena homicidii. ul' pone casū in defensione rei sicā
criminali p aduocatos ul' accusator si nō pbauit tenē ad talionē sibi
mors sanguinē suplicij dico q ex eo pot sine pctō iuris i. officiali
iudicis siue executor. obsecro. z ita ut quietā z tranquillam uitā
agamus. Subditi estote z c̄ ul' z ad uindictam malor laudem uo bonorū
necessitate supple si fiat homicidiū cum uitari. ita q potuit aliter euitare
periculum ita ut an̄ tranie ne illam necessitatem incideret| se z sua lux
tando hoc licz sine dubio layco qui pp pntiam z res suas z unius tueri z
puenire in sciendo| sz nūquid lz clico pp res suas temporales aliquē oc
cidere. Rō nō licet nōmt lau. ex. de homicid. suscepimus| qui dixit
q licet clicus latronē possit capere ut res suas recuperet| nō tū eū
ligare ei licet. Sz trutē cum res suas alias saluas hr ē possit| si aūt
eum armis impetat z spoliat nō dz pp res tūsitorias armis se
tueri z spoliatorem interficere. ar. xxiij. q. viij. q. viij. c. i. z c.

occidat eum· nec iniust̃· si iniustus a
iudice occid' condempnatus spata
ret tñ utiq3 mortaliter si faceret
iuris ordine nō s'uato· p'uaric̃ h'·ad
ro· xiij· omnis anima ꝑtatibz subli· ꝟ
sit ꝛc̃· ꝛ i̅. Non. n. sine cã· gla· por
ri n· iust̃ est uindex ĩ iram ei qui
male agit ꝛc̃· ad idem ad thimũ·
j· c· ij· obsecro igitur ꝛc̃· Itẽ in· ca
pe· i̅· c· ij· subditi estote ꝛc̃· ꝛ ad idez
xxiij· q· iiij· c̃ ꝑcutit· ꝛ q· ij· inn les cũ
iust̃ officia nō est iniquitatis· lex
eciã qui ꝑcutit necessitatem hic co
distingue· q2 aut illa necessitas fu
it euitabil' poterat ei euadere abs3
occasione· ꝛ tunc est reus homicidij ꝛ
tamq̃m p mortali d3 age ꝑniam
aut fuit in euitabilis q2 occidit ho
minem sine odij meditacõne im
mo cum dolore· ai̅ se ꝛ sua libã
do cum alit̃ nō potat euade hic
dicitur nō peccare nec astringitur
ad ꝑniam nisi ad cautelã· ꝛ pp
ambiguũ duplicitatis· initio
rem tñ ꝑniam d3 semp h'ie· ꝛ q̃
suis peccãs ascribe q2 in tantũ potu
uenire necessitatem· bonarum· n· mencium est ibi
culpas suas cognoscere ubi culpa nō est· ex̃· e· in c̃ fecal
tis sicaũ· ut cum aliquis proicit lapidem ad auem
·ul' al' ꝛ ali? trãsiliens ex insꝑato pcutitur ꝛ mori
tur' ul' incidit arborem· ꝛ casu· arboris aliquis opp'mit
ꝛ silia· hic distin· cui dabat operã illicite ul' licite
licite ꝉ si illicite ut puta piciebat lapidem illius
loca ubi consueuerunt homines trãsitũ facere ul' cũ
fustabatur bouẽ ul' equũ aliquis a boue ul' equo
ꝑcussus est· ꝛ similia hic imputabatur ei· xv· q· i·
c· ut itaq3 et p'umssit· d· l· clico iaciente lapidem
puer dicitur' in tempus sicius uoluntate· ex̃
de ꝑsũp· c· Si uero licite rei dabat opam· ut q2 ma
gr' cã discipline u'berabat discipliũ· ul' deponebat

conuersor· ꝛ expiss'· ex̃· de homicid'· suscepimus· ubi inn'?
dicitur quidem qui captos a se ꝛ socio suo latrones
ligauit q'ꝫ socii eius ligatos postmod' interfecerunt
ne s' ne ab eis interficeretur ꝉ sz nunq' fratribz ꝑdicatori
bz aut minoribz ꝉ aliis regularibz licz sua defe
de cũ aliq's ult̃ eos spoliare· uı̃ q' sic· q2 lz omni
bus ui ui incontinẽti repellere· ꝛ ab aliorum molestia
inia sua tueri· ut ex̃· de appellat̃ significauit· ꝛ di· i· s
ũle· s3 ul' ꝺ· q2 uidetur teneri ad ı̃ꝯ preceptũ· si q's
te ꝑcusserit ĩ una maxillã· p'be ei ꝛ alterã· ꝛ si uo
luit tunicam tollere· dimitte ei ꝛ palliũ· sz ꝯ cuilz
licz ui ui repelle incontinẽti ꝛ cũ moderamine incul
pate tutele aiõ defendendi nō ulciscendi ũ h'ũnj
renũciauit p uotũ se obligãdo ad oppositũ· uel
alio mō ad hoc teneatur ꝉ dicunt tñ quidam q'
nō repetit' est preceptum ꝑsũs ꝉ s3 exequitũ sic? qui
debeat dici ꝑsũ quantũ ad hoc nō est determinatũ·
h'· tñ notauit· d· l· ĩ ũle sq' mortali peccãt qui aliquo
mō repetit ũ hoc fiat auctẽ iudicis· ꝛ q' d' q'
uı̃ in licet repelle· expõit· h'· lz· i· ꝑmittitur· ꝛ non
ꝑmitur p legem ul' licz repelle· ꝛ remouere non
repaciendo s3 apponẽdo aliq' obstaclm̃ brachij
ul' manũ ul' alteri rei· s3 h' opio nimis dura ẽ· nõ
ñ tenẽda ambiguũ duplicitatis· q2 potẽ timi ne
in aliquo excesserit· ul' ne ex indignacione· ul' ex
iracũdia· aut exhibicione
doẽ motus fuit nõ ex sola
defendendi se necessitate bonarum
· n· auct̃e· G· d· b· ad eius q'
simple cõmittitur homi
ciũ· ut itaq3 ĩ dicitur q' si
tus si credens redde debi
uxori alienã polluit thorũ
reus adulterij· si autẽ lud
ul' exercitacione animi· ul' uena
cõne iacitn̄ mittens aliũ p
imat ꝉ q2 hoc ab eo d3 ẽe ꝑm
tus alienũ homicidij reus
h'· clico· ibi agitur de homi
dio casuali p iactũ lapidis

inceptore

·II·

aliquis ferrum de curru vel arborem propriam sibi necessariam
incidebat et scintillas sic si adhibuit diligentiam quam po-
tuit in dictis respiciendo et proclamando non timuisse tamen
vel tenuisse set tempore congruo et attente quod si aliquis
erat ibi vel veniebat posset fugere et cavere sibi vel
magister non excedendo modum in verberando disciplinam.
non imputatur ei / alias si dabat operam rei licite
et non adhibuit diligentiam ut dictum est imputatur
ei. hec distinctio probatur d. i. sepe contingit. si duo fratres
extra e. quidam et assensu voluntate hoc patet sine dis-
tinctione quod homicidium voluntarium semper mortale
est peccatum et enorme. d. i. si quis voluntarie. pena homi-
cidii spiritualis tollitur per penitentiam. non tamen certa penam corpo-
ralis in sustinendis pena homicidii committitur licet et propter
to iniusto. nam de iusto dicam infra. consilio vel defensi-
one ut puta si dissuadet et sic dissuadendo retrahit
a bono proposito hominem volentem alium liberare a
morte et sic quodammodo indirecte defendit homici-
dium. pena in qua est irregularitas que et post peractam penitentiam
impedit promovendum et clericum iam promotum. de pe. d. i. peri-
culose. d. i. si quis viduam. pena vero homicidii com-
missi secundum variatur. Nam pro homicidio fortuito vel iusta
intentione secundum nec invenio nec dico aliquam penam
imponendam excepta sola irregularitate quam subire
que impedit promovendum et clericum promotum. di. l.
aliquantos. et hoc fallit est si ante baptismum commiserit tale ho-
micidium quia secundum enim in baptismo deletur omnis
irregularitas quam quis pro peccato contrahat. set illa quam sine peccato
in baptismo non tollit nisi peccatum et sequelas peccatorum p co
facit. di. xxxiv. deinde una tamen / alii doctores omnes dicunt
quod sive cum peccato sive absque peccato iudex vel officialis
occiderit mille homines ante baptismum non impedietur post
baptismum per eis est. d. i. si quis post remissionem. di. l. aliquan-
tos. et hanc ultimam opinionem approbo. et item extra
Quod s[upra] quod quicumque post baptismum in causa sanguinis iudex ad-
vocatus sive pro accusatore sive pro reo licet [illegible] com-
dixit in advocato rei. Item assessor officialis testis
notarius seu sententiam scribens vel presens. et idem credo
in aliis actis ut puta si scribat attestationes vel
legat in examinatione tale. Item qui scripserit vel

et quia iacens sunt in culpa impu-
tatur ei homicidium. si quis vo-
luntate ubi dicitur quod penitentia vii. an-
norum vel iiii secundum [illegible] canonem novum
imponenda est illi qui casualiter
interfecit vel [illegible] intelligitur quando occiden-
fuit in culpa. e. i. suspectum est illud
de pe. xxxi. sicut novalis etc.
non imputatur homicidium si ca-
su contingat. sepe contingit ubi
agitur de casuali homicidio per ca-
sum arboris quod imputatur
si voluntate vel negligentia inci-
dit accidit / alias non. si dissuadet
corrupta intentione. quod dico quia
si mater filium volentem liberare
aliquem a periculo mortis retra-
hat vel dissuadeat quia timet
ne et filius interficiatur vel pater
peccatum vel non peccatum. item extra et
bene quia irregularitas homicidii non
est ex defectu sacramenti sicut irregularitas
bigamie licet quia irregularitas bigamie
est ex defectu sacramenti non tollitur
in baptismo. set irregularitas homicidii
tollitur quod [illegible] dixerunt. et vis
h. concordare quod homicide non
propter irregularitatem repellantur ab or-
dinibus set propter horrorem facti quia
horribile est fundere sangui-
nem humanum. et ad hoc etiam et
operam dare repelluntur et
propter presumptionem duplicitatis quia
in his actibus solet intervenire
et cum iudex vel officialis vel mi-
les mittit aliquem et sic legem
et quia presumuntur ut ita fidem [illegible]
pro salario quam propter iustitiam. ad-
vocato rei de quo dixit [illegible]
annis quod non incurrit irregularitatem

dictavit litteras pro mor-
te sanguinis certum est
dampnosis est tales effici-
untur irregulares ut dictum est
et probatur in pall. c. sicut
post aliquantos. extra e.
cl. vel iudice se. ne. in
ore. sententiam sanguinis
pro homicidio necessita-
tis evitabilis in qua
intelligo non solum
tempore occisionis po-
terat evitare sed et illum
qui se culpa sua in ta-
lem necessitatem ingessit
puta inducit exer-
citum venientem ad
obsidendum castrum
et cum possit fugere in-
clusit se in castrum quod
nullo pertinebat ad
ipsum. et postea secuta

tem quia et si accusator tenetur ad talionem. et de clerico advocato qui contra reum intendit ad penam sed ad hoc ad liberandum reum. clamam et forma eius potest tolli ubi de consuetudine accusator non tenetur ad talionem si deficiat vel ad penam non sanguinis sed hoc tamen non volunt di. l. aliquantos quia et si accusator non semper per primam de calumpnia. repetitum contingit et facile potest accidere et ad ea que solent contingere iura aptantur. et si quandoque posset non contingere. et propter hoc dicunt advocatum rei in causa sanguinis non debere preiudicari efficientur irregulares si tamen non sequatur mors vel effusio sanguinis potest simplex episcopus dispensare ut iam dicetur. sententiam sanguinis ubi tamen multa . . . quod clericus non debet interesse ubi exercetur vindicta sanguinis sed numquid irregularis efficitur si interfuit. credo si ex sola curiositate interfuit suspensioni latronis. vel ubi quis interficitur in duello licet multum graviter peccet non efficitur irregularis et nec consilium nec auxilium prestitit. Quid de iudice seu officiali vel milite vel advocato qui susceperunt huiusmodi officia sed tamen non sunt ea exercati. nunquam fuerunt irregulares. credo secundum quosdam sic propter voluntatem et propositum exercendi quod habuerunt quia in maleficiis voluntas spectatur non opus. hoc tamen non volunt. et venerabilis di. si quis qui hoc post non repellimus ab ordinibus si non exequitur officia huiusmodi que receperunt. de milite dicit quod si fuit in bello et pecunia non stetit qui accedit repellendus est propter complicitatem quam in tali facto habuit. si autem non pervenit in bello nec ad hoc operam dedit licet ibi fuit non repellitur. secundum credo esse dicendum de iudice. s. quod sit irregularis qui examinavit causam sanguinis. et de advocato qui stetit in ea. et de officiali qui dedit operam ad effundendum sanguinem ex officio licet non fuerit secutus effectus mortis vel sanguinis effusionis tamen non est secuta mors vel sanguinis effusio credo simplicem episcopum posse dispensare cum talibus. et cum illo similiter qui non ex officio licet ex odio vel rancore operam dedit. et fecit quod potuit ut occideret aliquem sed tamen non occidit nec mutilavit sed tamen tali dispensatione indiget. Quid de illis clericis qui in exercitu crucesignati et zelo fidei et pro indulgencia huiusmodi que dabatur eis qui portarent ligna ad cremandos hereticos dampnatos portaverunt ligna numquid sunt irregulares. credo si in acta quam portaverunt operata vel cooperata est ad cremacionem et mortem irregulares sunt nec dispensabitur cum eis nisi per papam. si autem non est operata vel cooperata quia forte iam mortui erant antequam accenderetur incendio materiam illam miserant si autem non tamen miserunt sed antequam ignis in illa accenderetur mortui sunt non efficiuntur irregulares aut si indigent dispensacione sufficiet episcopi dispensacio. Quid si nesciunt utrum sic vel sic acciderit certi sunt tamen quod ignem tulerunt. credo si probabiliter dubitant teneant certum et dimittant incertum ut absque dispensacione propter hoc nec ministrent nec promoveantur quia non in sollempnitate graduum sed in amplitudine caritatis acquiritur regnum dei. extra de temporibus ordinationum. ad aures et sancti est ista. dominus solvit in hac visione habitu fratris rudebat famulam quandoque altam in de vite appetendo dampnabiliter in profunda demergi. i. d. de hiis. item idem posse dici de clericis qui traxerunt cum aliis ad mangonellos. et ex lapide proiecto aliquis interficitur. et probabiliter creditur interfectus nisi forte dicatur quod et si illicitum sit clerico pugnare propter licet contra hostes tamen contra hostes ecclesie vel ad murum impetendum. et machinis impugnare aut suffodere quod si verum sit sic

est necessitas vel simile. similiter contin-
git necessitas que impedit promoveri
omnino et deiciat promovendum promo-
tum. Si autem fuit necessitas precise in-
evitabilis nec culpa sua precessit
tolleratur in susceptis sed non pro-
movetur ad maiores ordines
di. l. de his clericis per quibus de his
clericis qui in obsi. extra e. In lectoris
tis preterea homicidio casuali si lector
dabat operam rei illicite vel
licite sed non adhibuit diligen-
ciam quam debuit necessitas certa impedit promovendum et deiciat pro-
motum. Si vero dabat operam licite rei et adhibuit debi-
tam diligenciam licet omnes casus fortuitos qui provideri non
possunt forsitan non providit in nullo tenetur et potest de
iure non solum in susceptis remanere sed ad superiores ordines promoveri
prima pars huius distinctionis probatur di. l. clerico. his qui arbores extra e.
presbiterum. Continuet ... secunda pars probatur extra e. dilectus ex lit-
teris significasti. i. petitus et di. l. sepe si duo. pena homici-
dii voluntarii est in clerico depositio di. l. siquis viduam. si quis
voluntarie quas penas omnis intelligas preter primam. Item
preter penas legales quas non sunt persecutus quia non pertinet ad vos.
Non dispensatur in illis homicidiis hoc modo. circa homici-
dium iusticie non dispensatur ut possit promoveri sed si iam
erat promotus dispensative in illis ordinibus tollerari potest
ar. di. l. aliquantos. Circa homicidium necessitatis evitabilis
non facile dispensatur. sed in homicidio inevitabilis necessi-
tatis datur consilium ut non ministret homicida in suscep-
tis ordinibus ut di. l. de his clericis. non tamen deponitur sed in suo
ordine tolleratur de iure et absque dispensacione secundum la. cum
quo senio. extra e. c. ii. sed h. dicit quod non absque dispensacione sed
homicidium casuale quod nulla culpa precessit non est necessaria
dispensacio ut dictum est. extra e. ex parte primum. sed circa homici-
dium casuale culpa precedente consuevit fieri dispensacio mag-
na maior maxima. magna ut promotus ad maiorem gradum
non ... in ipso sed in inferioribus tolleretur extra e. continebatur. maior
ut in ipso gradu tolleretur ut di. l. clerico. maxima ut et pro-
moveatur promoveatur extra e. lator. Circa homicidium vo-
luntarium non invenitur cum aliquo dispensatum. sed potius

non intendat non est imputandum ei homicidium ex hoc secundum casum
contingens preter eius intencionem et voluntatem quam tamen primo dam-
nat credo verius esse. premisit ad ipsum hoc dicit quia si ...
... vel res suas quas volebat servare secularis est tol-
leratur ex dispensacione per quosdam et sufficit episcopi dis-
pensacio secundum aliquos tollerantur de iure communi sine dispensa-
cione. In Ierusalem ubi dicitur quod presbiter si carcerem fecit non depona-
tur et loquitur de illo qui occidit latronem pro defensi-
onem rerum suarum et sic potest de iure sine omni dispensacione
dispensative ex dispensacione tamen papa non non facile dispensatur
et pro ... H. dicit qui notavit l. di. c. si aliquem quod mortali-
ter peccavit tamen laycus quam
clericus qui ob defensio-
nem sui vel rerum suarum ali-
quem aut sua interficit quia
paulus debet mortem inci-
dere quam inferre. ar. xxiii. q. promoveri
v. ita ne ... dicit
in vindictam ego reddam
... et apostolus non vos de-
fendentes karissimi sed hec
pro minus est. di. c.
... ubi dicitur
quod in distantie ... quod
dam solus papa dispen-
sat in homicidio et
hoc concordat generalis
consuetudo alii hoc in-
telligunt de homicidio
dio voluntario. Ipse
sanctus accipit parum
ab illo vel ad consilium
eius. extra ita percussio-
ne quid si dubitatur
utrum sit mortuus fac-
tus ex illa percussione
necne vel utrum fuerit
... nec ne ... ex pro-
si probabili dubitaret
credit ille qui per...

depo͞ cum a spa puna ·d· lumior· si quis uiduam ł hec
uenum est de uoluntario tam manu quam lingua
comisso ·d· e ferum in pra͞m si quereta s quiete a squis p̄
dispensare ·ex· i· iii· ti· sinali de dispensat· § certa p̄
dotas· Item qual' pena sit iniungenda talibz· ex· i· de
penis § sed de eo ·u· Item matricida Quid si ali
quis percutit mulierem p̄gnantem · ul' dat ei uenenu͞·
ipsarum · ul' ip̄a in accipit · ut faciat abortiuu͞ ul' ut non
conci- piat nu͞q̄ tal' iudicabitur homicida · i· ista
iuris ·ex· o· si puerperiu͞ erat iam formatum
siue animatum homicida est recte si abortiuu͞ fe
cit mul' ex illa percussione · sui percone qz homine͞
interfecit si uero no͞ dum erat animatum · no͞ erat ho
micida quantum ad ueritatem sz ut homicida ha
bitur quantum ad penam · i idem de illo qui dat
ul' accipit uenenu͞ ul' tale ne fiat generacio ul'
concepcio xxii· q· ii· Quod no͞ formatum puerperiu͞
moyses· ex· c· si aliquis · sic ex lrāz Quid si plures
inter se rixati sunt · ul' in conflictu fuerunt · i aliquis
est ibi interfectus nec apparet aliquo ul' ex cuius uul
nere periit quid omnes iudicabuntur homicide ·
ul' irregulares ul' nullus ·ex· o· quantu͞ ad penam dic
tur homicide omnes qui percusserunt i· i qui uo
luntate occidendi uenerunt licz no͞ percusse
runt § ·o· i illi qui no͞ occiderunt · nec uolun
tate͞ occidendi habuit sz uenerunt ut prestarent
auxilium occisoribz si forte uiolencia ipōz repel
leretur pro dictus tn̄ sacdoz in more penam debz
inponere secundis quam primis · i talis quam pro primis
sis i illi i no͞ sunt inmunes a culpa nec debent ee͞
inmunes a pena qui cum possent hominem
no͞ liberauit a morte xxiii· q· ult̄· si in ore ex· e
sicut dignum · xxii· q· iii· no͞ inferenda · i c· ult̄
i hoc intelligas in bello iusto nam tales in bello i
to no͞ tepbo u͞ sit i corrupta intencione ul' talis
persona cum armis cui no͞ liceat arma deferre
ut clericus ul' religiosus · ex· i· de cler' percus quantu͞
ad ueritatem aute͞ omis dico indistincte repel
lentibz qui fuerunt ex parte i unaniau͞ · i ī eos q̄
fuerunt ex parte illorz quibz fiebat iniuria si clerici erant

sit in hz dubio · cum consilio · i a prima
se oz abstinere ne periclo se committ
quam diu fuerit in hoc dubio si autē
leuē aut temeriam ht opinione͞
· deponet eam si pot̄ i si potius
uniuersitate i primo ut al' no͞ liber
runt a morte · hoc intelligas
sciebant enim fratre occidi · no͞ ifer
da s' dicit ambrosius qui a socio re
pellit iniuriam ū̄ō potestatem iuno
est quam ille qui facit · na͞ tales s' q
occiderunt ul' percusserunt ul' occidere
uoluerunt · no͞ i ymo repbo quo ad cul
pam · corrupta intencione p odium
ul' cupiditate͞ si clerici erant · hoc i
telligo qui erant in culpa · i hoc ta
men p hoc q' dr̄ mouerunt arma
· q· uoluntarie i sui necessitate si ei
defendentes se ul' socios necesse ·ii·
aliquis est a defendentibz interfec
tus ex alia parte reliqui qui no͞
interfecissent ipō nec interfectoris
adiuuissent no͞ erunt irreg licet
uoluntate͞ occidendi habuissent
· q lex punit dolum sectam requirit
v· q· i· si quis no͞ natus no͞ obst
i· di· si quis post · q intelli· de ui
lite qui sepe interfuit s beli
de officiali · nec obstat ex· de cl
percus· p̄senciu͞ · q ad tpē fuit
suspensus pp ambiguu͞ dupli
citatis potuit punire · quod
illo qui aliquem flebotomat
secat · i inde moritur · ex sipt
est i ad hiis omnem diligenciam
quam oz no͞ tenetur in aliquo · qz
p9 casu͞ i culpa flebotomat
medicinam sui secti ueneu
mors presumitur · ar· xxiii· q· v
de occidendis · Quid de illis qui ·ii·

et ubi inuenerunt arma. d. l. si quis post acceptam. ext. de clericis
pugnantibus. presentium. continentiam. ar. . ext. e. pen. eodem. ubi non in
pedicitur quidem presbiter a ministerio altaris licet in quo
dam conflictu in quo hinc inde aliqui sunt occi
si aliquos percussit. dummodo tamen ipsi non interfecerit
consciam de interfectione eius. Secus si quando in iuria debant gra
uiter ab infidelibus. alia de hac materia. supra. i. de clericis
pugnantibus in duello. de tap. § circa principes. Quid de sophisti
cis uel cirurgicis. dico quod si periti erant in arte physi
ca uel cirurgica. et uti consueuerunt secundum artem de con
tingentibus. et uiuunt super hoc probabiliter se habenam consciam
potuerunt promoueri. al. non. ext. de eta. et q. tua. phy.
ad aures. ff. de uariis. et ext. eo. c. si mendicauerit. non
quod operari de physica non licet clericis in sacris ordinibus
constitutis uel etiam in minoribus. dum tamen sufficienter be
neficiatis nisi gratis. pro miserabilibus personis uel suis con
iunctis uel consanguineis. nec etiam tunc si possit ubi est peri
culum. quod longe strictius est in claustralibus obseruan
dum. officium autem cirurgie que adustionem uel abscis
sionem inducat est sine omni exceptione talibus inter
dictum. ext. ne cle. uel mo. sententiam. et specula. et de homi
cidio uol. et ar. ext. de postul. c. i. et ii. ne cle. uel mo. se
ne se immisceant. Quid de hiis qui amputant sibi geni
talia ut [illegible] promoueri possint continentes uiuere. Item am
putant sibi digitum uel membrum aliquod propter
deformitatem uel dolorem intollerabilem quem
ibi patiuntur. ad intelli
gentiam istius. nota quod cor
pore uiciati prohibentur
promoueri propter deformitatem
ex qua timetur scandalum
uel propter debilitatem
ex qua timetur periculum. i
ter eos tamen aliqui sunt
qui possunt ordinari.
Nam alii sunt debilitati
alii mutilati. debilitati
dico qui habent membra sed in
efficacia. ut oculi licet
manum aridam. etc.

post mortem illorum quos secundo
dicunt uel fluantes scrupu
losam habent conscientiam de mor
te eorum. uel notauit minutorem. Et eo quod ad peccatorem
qui minuerat eis uel dederunt
eis uinum aut carnes aut
minus caute tamen fuerunt eos ad pro
uocandum sudorem uel
seruandum uel cum deberent
seruare dimiserunt eos et
sic biberunt uinum uel dis
cooperientes se et exeuntes de
lecto uel cum essent frenetici pre
cipitauerunt se in aquam et sic
mortui sunt. Respondeo in talibus
uel bona fide fuerit que circa
egrotos fuerunt non credo de facili
scrupulosam gerere conscien
ciam licet in aliquo errauerunt si non fuerit lata
culpa aut negligencia
dissoluta que pro dolo est.
tamen pro scrupulositate ad consili
um tamen uiri si eam habeat
esse. facile dicere deponere. ut si
impericie egritudinis tamen ad hoc
nesciebatur cum moritur in
bus est notauit minutorem qui in medicina non facere solet
uel firmius cautauit ad prouocandum uel persuadendum sudorem
aut si tunc dedit ei bibere aquam aut uinum limfatum cum esset
cronica egritudo. uel si cum grauaretur uigiliis obdormiunt
non propter ebrietatem aut propter crapulam exiliunt paciens et precipi
tauit se mortuus est. Si autem lata fuit culpa aut negligencia
dissoluta et dubium est quod inde mors prouenerit. quia paciens forte
se precipitauit. credo quod irregularis efficitur. ut si custodes freneti
cum uel freneticum dimiserit eum ut ire uellet in plateam
uel alias dare operam rei illicite aut ex nimia ebrietate
aut crapula uigilare non potuit maxime cum solus esset deputa
tus ad custodiam. Si autem non est certum quod inde mors pro
uenerit. aut tamen probabiliter dubitatur. secundum iudicium me

9tractū in mutilatum qui aliquo membrorum caret uel ex
debilitate claudus, ipm admittit consuetudo nisi sit talis
qui sine baculo ad altare stare nō possit. ar. de co. di. i. null
lus. i. di. xlv. disciplina. oculum uel hūtem in oculo ma
culam que gñet deformitatem similiter nō admit
tit nisi uel nisi cōsuetudo. ex. e. cum de tua. Item circa
do in hiis manū andam. circa mutilatos distin. q2 aut
sunt mutilati spōte aut inuiti. Item in membro occulto
uel manifesto. paruo uel magno. Et intelligas magnū
decore ut oculum uel nasum. Et quātitate ut pedem
uel manum. Mutilati g° sponte si sine iusta cā uel i exi
ta uidelz egritudine magna. sz ex indignacōne. Indis
tincte in quocūz membro siue a se siue si ab alio fue
rint mutilati repelluntur a promocōne. uel deiciuntur pro
moti. Et sicut debuit obsequiū prāre deo amputando for
te uirilia. ut possent uiuere caste. ex. de corpore uiciatis.
uit nob. q2 tales sui prim homicide iudicant. d. l. v. siquis non
abscidit qui partem. xxxiij. d. maritum. Qui uo nō ex i
digñcōne. i. ex iusta cā uidelz pp lepre piculū fecerunt s
amputari uel ipsimz q2 boni cirurgici erant amputaue
runt sibi uirilia uel aliquod mēbrum putridū ne reliq
sana putrescerent. Hij si mēbrū erat occultū uel immani
festum sz paruū uidelz unus digitus. nō tñ de illis cum
quibz fit signum crucis. uel tale nec repellitur nō deia
tur. Idem si tali fuit nati. Idem ē si inuiti. i. ab inimicis
hostibz capti. sic mutilati sunt. Idem si casu fortuito cū
darent operam licite rei adhibita debita diligentia.
tale quid sibi accidit. tales nec repelluntur repelluntur
nec deiciuntur. Secus est si illicite rei operā dabant. d.
lv. siquis absciderit qui partem. Siquis a medicis ciui
cis. siquis p egritudinē latro. preceptā. ex. de cor. ui. ex par
te in. Si autē mēbrū erat magnū. i. manifestū. i. sine
culpa sua amisit impeditur a promocōne pp deformita
tem. i. scandalum. i. si promotus est dz cessare a missa. i. ali
is sollempnibz officiis pp easdem cās. a bñficio tñ nō
remouebitur q2 nō dz addi afflictis afflictō. d. l. v. si
euangelica. vij. q. i. cū percussio. cabis tñ sibi coadiutor si
tale biffm est q nō possit p se desumere. ex. de clico egrō.
c. ij. Quij autē p iusticia antiquitur sibi punitu se
ipm mutilare pp iustam cām. i. nō ex indignitate

i. indignacōne

medicorum. aut nō sunt promocōni
abstinendi est. ab offō. i. promoti
ne in scdo deposita error. eca. c.
scā si pot poterit manifesta
iniustē i. promoui. al. nōs
consuetudo nisi in religio
ne. Vn tales hūtes macla
oculo facilius promouentur
in scdo. Si ex indignacōne pp
paciētā uel febrīam pp lepre
piclm. Nunquid sacdos lepro
sus dz celebrare missam. Et
pplo nō dz celebrare pp scan
dalum. Si autē uelit celebra
re priuatim dūtū nō scan
dal. debil. aut deformis
do q nō ppyñs. q. sic notatur
h. xlix. d. S. hinc. Item lepro
sum expelluntur a coi con
uersacōne multo fortius a sa
ordinibz. Si tñ sit psbr
fiat leprosus cessabit a
ōio quo ad sanos. sz lepro
cantare. i. nuncia minist
rer diuina. Quid de gibbo
sis. i. de illis qui hūt digni
tō uictos. Et ro q cauia. i. g
corporis uicia n minuū di
cunt deformitatem in aut
uilitatē nō repelluntur
ominibz. sum ro q d sic est
uitas q2 plures hāt digni
quā dz uel paucōres
um tas nō repellit ab o
uibz si uelle uel occular
hi uitiū uelari possit.
de furiosis lunaticis uel
moniacis. i. caducis.
lus tal dz promoui
cum ex toto liberat. Si

si sit contingentibus non applico per
ea que dixi .s. e. c. proximo supra
de summa urgente necessitate nec
possit alium habere. ¶ Item quid
si clericus defert querimoniam
de fure vel raptore coram
iudice seculari et iudex contra
de opta illum mutilat
vel suspendit. numquid quod
de illo factum est isti clerico est
imputandum. Solutio. potest
clericus civilem querimo
niam proponere contra furem vel
raptorem. non ad hoc ut
ille corporaliter puniatur sed
ut ipse recuperet quod amisit.
sed si iudex postea procedat in
ex officio ultra infligendo
penam corporalem non debet im
putari clerico. ut aug. absit
ut ea que propter bonum et licitum
facimus si quid per hoc preter nostram
voluntatem cuiquam ma
li acciderit nobis imputetur
xxiii. q. v. de occidendis ex.
de fo. c. postulasti. vel hom
tua nos debet tamen rogare iudi
cem ne talem penam infligat
ei. xxiii. q. v. penam non
solummodo dico in episcopo
vel iudice ecclesiastico qui ob
defensionem terre ecclesiastice
vel fidei invocat et hor
tatur contra violentos brachium seculare et in pot eos sequi
ordinando eos non ut occidant vel mutilent ipsos vio
lentes hereticos vel paganos sed ut ecclesiam fidem et patriam
liberent ac defendant et terram ab infidelibus occupatam reducant ad cultum fidei
christiane. et si hoc facit ecclesia cotidie remissiones magnas. et si ibi hinc inde aliqui oc
cidantur non est hoc prelato suo ecclesie imputandum. immo precavet non opponet con
tra tales. possum ii. dici sibi mercenarius et qui non est pastor etc. et est contra de

sunt ex toto liberati post exercitium officium suum sicut fiat demoniaci. ff. ii. sed ali
os demoniacos ex toto liberatus missam celebrare non debet. si autem hi
per non sunt ex toto liberati distingue quia demoniaci debent cessare a ce
lebratione misse donec fuerint plene curati. xxxiii. di. c. usque
a deo furiosus non lunatici et epilentici seu caduci si frequenter
eis accidunt huiusmodi passiones omnino cessare debent ab officio mis
se. vii. q. ii. in lunaticis si tamen cum spume iactatione et no
cius consulte emissione. si autem sine spume iactatione et no
cius consulte emissione non prohibentur ab officio misse dum tamen
habeant iuxta alium sacerdotem qui cepta officia suppleat si illi de
ficiant. vel ad tertium colliduntur. ut. vii. q. i. quamquam autem
tempore debeant probari huiusmodi per utrum sint ex toto liberati et qualiter
colligitur ex illo capitulo dicit et vii. q. ii. sicut vel hi post quod tempus probo dici
in arbitrium est penitentialis circumstanciis per dignitatis et talis.
querimoniam civilem proponere non criminalem ad sanguinem
vel mutilacionem vel mortem vel mortem sed numquid potest eum cape
vel iudici tradere. pro si alias potest res suas recuperare non debet eum
capere vel ligare aut iudici tradere. ar. ex. de homicidio. suscepi
mus si autem videat furem ne fugiat cum rebus suis quas aliter
recuperare non potest donec exhibeat eum iudici vel invocet
auxilium eius ad res suas illas recuperandas credo quod non est irre
gularis si talis fur postea corporaliter puniatur a iudice
dum tamen non sit corrupta intencio ipsius etiam preter voluntatem
suam quid si aliquis impellit me in alium vel alium in me
et ille moritur numquid teneor. ¶ Item aliquis aliquis in
me impellit et ex suo impulsu retrocadit et moritur. ¶ Item
aliquis inuitos me percutit et dum declino ictum percutit alium
et moritur. ¶ Item aliquis sinat ungulam equi ille qui est in equo
cadit et moritur. numquid in huius casibus incurrit irregularitatem
ille per cuius voluntatem homicidium accidit. pro non intelligi
l. di. sepe quam non sunt in tum de quirum ad predictos casus vel in ca
pa quirum ad ultimum. non ut occidant vel mutilent. hoc quod
ei expressum in expresse dicit non debent quia
hoc est directe ad homicidium
procurare potest responderi credo

ponēd᷒· ut sup̄ de l̄x̄ē· ſ· puniuīt· v· ad ep̄ſ p̄tūr
hoc p uiua sup̄ dc̄ā· xxiiij· q· iij· maximianus· ⁊ q·
viij· g̃ ſatie oiuī hortatu· v· p̄oē· de illis aūt
qui mouent arma cōtra tales p̄ obediāz
iusticiam ⁊ zelum fidei certū est q̄ meretur.
īmo peccarent alr̄ ⁊ possent cogi principes p̄
p̄ceñ· et· ad purgandas suas p̄uincias ab heret
ca p̄uitate· nec nō ⁊ matrē suam ecclām defen
dendam cū p̄ hoc ip̄m contulit eis d̄s p̄ncipa
tus ⁊ regna· xxiij· q· v· principes regum ē̄ ip̄e
ad inq̄ſitores· si audieris gladi· ⁊ q· i· qui culpa
tur in bello |Itm̄ ambro· fortitudo que ē in
bello tuetur a barbaris patriam· ul' domū defen
dit infirmos· ul' latronibz socios· plena iusticia
est |que aūt mouent arma ī cōtra tales no
cendi cupiditate ul' ulciscendi crudelitate in
pacato atq3 inplacabili animo· bellandi ferita
te· dn̄ādi libidine· ul' alia cā consili· peccant
xxiij q· i· quid culpatur· ⁊ q· v· Cū homo ab
homine occiditur |de hac ma'a si hoc nō suffi
cit tibi· ff· s· de hōi· ⁊ iii· ſ· sequentibz· |Itē nō·
q' si ep̄c in uilla ul' castro iurisdcōnē h'eat· tem
poralem· d3 ibi constituere iudicem· p̄m sc'a
rem qui cās audiat ⁊ termīnet sclares· ⁊ p̄cipu
e cās sanguinis cui p̄tāt ⁊ d3 p̄cipere q' ſuāter te
neat iusticiam· ⁊ reddat unicuiq3 ius suū
|si tū iudex taliter institutus interroget eum
quid agendū sit de aliquo q' l' p̄sā euidenciā
ul' iur' ordinem dep̄hensus est in aliquo c'
mine p quo de iure ee' pena sanguinis infli
genda· pōt ē̄ dicere· hoc nō p̄tinet ad me ēsule
iuris p̄itos· ⁊ caueat ne p̄ suam ē̄sionem dire
ctam ul' indirectam· aliquis intelligat q' debz ergo
eum tali pena puniri· nō d3 ī p̄sencia lr̄o' int'
eē cause sanguinis· ul' executiōni eius sanguis
nam cito poss3 incidere irr̄egulritatem· ut ē̄· de p̄ōtnis· ex· de
excel· p̄la· ex l̄ris |Si uero iudex nō apperet ad e
scō· ⁊ interrogaret ip̄m ul' aliū clericum que pena
ee' infligenda p furto homicidio ⁊ siliibz posset
dic'e· tal' ul' talis scd'm leges |De penitibus
ip̄ p̄ōt ei p̄cipere q' puniat eum scd'm
q' iurisdictionē eum dū tū nō exp
mat q' puniat eum ad sanguinē
ul' ad mortem scd'm q' notatur
h· di iij· omīs aūt lex· tali p̄
⁊ pena sanguis· executiōni fuiē q
uis uidet' tamquam p̄stāt aucto'
al' aūt qui aliquis p̄uidet ex sola
curiositate intell'c talibz nō ian
nt irr̄itatē· ut ē̄ nōuim' ex ibi
ubi agitur de quodam ep̄o qui īt'
fuit suspc̄tūs in suspensiōni causa
furtis· ⁊ iudici querenti ab eo
consiliū aūt ēē̄ ma ſinalium erit silic
euadat· ⁊ mādat ip̄e q' cedat ep̄a
tui aūt amoneatur· Quid de illo
qui cum latro quidā captus du
ceretur ad iudicē p locū suspecti
dixit ducentibz claudite eis ia
nuam· nūquid irr̄ic' est ſum
sequatur· R' credo sic q' in
ducentes in dando cōsilio credi
dendo ca' te· Quid de illo qui
iudex· ul' officialis sequeretur
te ul' hominē fugientē iudi
ci ul' officiali ēcuti ne' iudic
talem ul' talem p̄sonā q' iūta
p locū illum ul' aliū· R' dic q'
⁊ q̄uātū in eo fuit intelligatur
rentem· nūquid est irr̄is· si
cutum est homicidiū· R' si
uit ul' scire debuit q' tal' p̄
retur ad penā sāguinis irr̄is
si aūt nō sciuit nec suspica'
est q' ad hoc quereret s3 p̄ a
credo q' nō est irr̄is ex quo
est eius corrupta intencio
ul' tal' quod si errauit ess'
p̄uidens fornicatores ee' p
endos ad sanguinē ul' aliq

autem quieverunt in quorum lectis inventi parvuli filii inveniuntur suffocati. Ad ix. dic quod si pater vel mater occidat scienter filium debet induci ut intret aliquod monasterium eiusdem episcopatus ubi peccata sua perpetua deploret penitentia. Si tamen non potuit ad hoc propter carnis fragilitatem induci concedenda est ei licentia contrahendi matrimonium ne pluribus abutatur imposita gravi penitentia sibi secundum scelo tamen venerit. Similiter non debet vidua ut intret monasterium in aliis duobus scilicet si habet unigenitum unicum vel filios parvos a quibus non potest nec debet recedere nisi forte cum iuxta vellet similiter regere domum monasterium et aliquis timens deum sine suspicione filios educaret. Si autem nescienter ex negligentia collocaverit secum in lecto et in mane invenerit eum extinctum debet agere secundum quosdam penitentiam trium annorum quorum unus sit in pane et aqua. extra de his qui filios occiderunt c. i. ii. et iii. et ii. q. v. consuluisti. alia [illegible] de penitentia distinctione [illegible] ut de latitatione et aliis et sequentibus. Quid si pater filium vel patronus libertum vel dominus servum infantem vel in adultum vel languidum exponit vel ei denegat alimenta. Respondeo quod hoc ipso fuisset a potestate patria liberatus, ingenuitatem libertus et servus in libertatem erit. ptum illi quorum qui eos susceperunt non possunt propter hoc in eorum potestatem aliquod vendicare. extra de infantibus expositis. Si a patre est [illegible] contra dicunt non [illegible]. quorum in talia presumunt in foro penitentiali extra [illegible] quam parricida seu homicida pro eo quod homine

tale iudex secutus huiusmodi responsionem talem penam quod ad sanguinem vel mortem numquid erit irregularis. qui sic respondit. Respondeo si reputatur iuris consultus et consueverunt consuli super talibus et respondere consultus distinguo quod si erraverunt in apicibus iuris et in casu varie opiniones peritorum et ille respondit secundum suam opinionem tamquam erant et aliqui periti non credo quod irregularis sit dummodo tamen consulenti respondit varias secundum hoc opiniones. Si autem erravit in iure aperto crassa et supina ignorantia quod nullus iuris peritus probabiliter dubitaret si sequatur mors ex eius responsione contrahit irregularitatem cum fuerit in culpa lata. Si autem non reputatur iuris consultus nec iudicium iudicio gravati respondit ut iuris consultus sed suum dixit quod sentiebat de talibus cum non presumeret nec deberet presumere quod iudex sequeretur responsionem eius non credo quod contrahat irregularitatem non respondet in casu de facto. Si autem respondit in casu de facto sciens ut potest si quereret ab eo iudex quid debet facere de isto deprehensio in tali vel tali crimine si ex eius responsione sequatur mors contrahit irregularitatem cum fuerit in culpa sic respondendo. Inveniuntur suffocati non quando parentes filios sponte opprimunt maior est eis penitentia iniungenda quam pro aliquo homicidio. Si autem casu et gravi culpa precedente penitentia vi. vel vii. annorum est imponenda. extra l. di. si qua femina si quis sponte. extra de penitentiis et remissionibus quesitum. Si autem levis culpa precessit penitentia trium annorum iniungenda est ut extra de his qui filios occiderunt de infantibus. Si autem nulla precessit negligentia vel culpa de iure non sunt puniendi. extra de homicidio. extra litteras tamen ad cautelam propter ambiguum duplicitatis est eis aliqua penitentia iniungenda. extra xxiii. q. v. ex communicatorum in ecclesiis xxxii. q. ii. illecitum. Patronus libertum. libertus est qui ex suo servo est liber per manumissionem. manumissor autem patronatus eius dicitur. Ingenuitate ut in nullo iam teneatur obligatus suo patrono ingenuus non vocatur

.ii.

p̄sertim qui tanta tenē
tracitudie piculo mortis
exponit · in spectus tū cir
cumstāciis · i utrū obij
mors fuit ub secuta ut
nōsent pisia modū da
tales aūt si hoīcidiū et
secutum sunt irregl̄es ten
sendi · ē distm̄ · qū fz · g̃
e · ē · pena uero circa fine
In sūma nō q̄ uel alqz
scādalum suscitatur
ex hoīcidio ul' deformita
te alic' ī sitali casus ce ti
quo deuitē posset pmo
ueri ul' ministrare ī suscē
ptis · dz tū pp̄ scandalū c
cessare · de hoc ex · o · ī · de scā
dalo · ī ē nō ut libacul
pa homicidii quā potu
it sz noluit ab ul libare
a morte · ex̄ e · sicut dis
tin̄ · ē · illi autē · ar · di ·
lxxxvi · facientes · xx
iij · q · iiij · nō inferendā
p̄t · i · q · v · recz si hoc intel
ligas si constabat ei il
lum ī muste occidi sicut uidetis de xp̄o τ ange
lis anglicis de b̄o thoma cantuariensi · de q̄b
loquitur illa sicut dignum · ice · pe · di · i · per
iclo te · xxiij · q · iij · c · ult̄ · quidam tū intelli
gunt hoc de iudice qui hēt iudiciariā pota
tem q' ille solus teneatur tales defendē ex
precepto · xxiij · q · v · qui malos · i · q · iiij · forte
in ti consulto tū ei oīō agere pu s̄az · ē enī
sit iudex pp̄ uua sup̄ dcā · τ pp̄ ambiguum
duplicitatis ad cautelā

D hominis sup̄ de torne · de homici ameutis dio · s · ex ertornie in

qui ex libro uictre natus nullas cauqz in ex sua cōdicōne op
tas pnāre tenetur · ius aliq̄ p̄nc ul' dūcē potētis i · qūi p
ī filio dō ī suo hōn irregl̄es · ex̄ tenetur in culpa p̄t hic exponēdo
ul' ab inīta negando si aūt in nulla culpa fuissent q̄
te nec eiās querēdo nō alie eos alie possent nō eent irregl̄es
nec peccarēt dū tū nō omittent de cōtigētibz · ē distinc ·
distingu̇ in homicidio casuali utrū p̄cesserit culpa ul nō
nec ne · deformitate qū hē in oculo ul' in alio mēbro cor
poris pp̄ scandalū uitandū · ne s · alij scādalizentur et cum
p̄motōne ul' ministio cessare a ministio ī p̄motōne · illi aūt
ubi dicatur qui potuit hominē a morte libare τ nō libā
uit eum occidit · facientis ubi dicat̄ negligē cū possit per
turbare pueros nō aliud ē qū fouere · nec caret scrupulo
socie tatis occulte qui manifēo facinori desinit obuiare
sicut uideis sup le cōstabat · de quibz anglicis · s · c · ult̄ ubi
dicit aū · q' iudei tamores qui pnuisimt p̄ncipibz xp̄ianis
c̄ sigē nō sunt immunes a scele cum ipi p multitudine ti
mentur · τ possent illos a scō · ī scā ostēdere · qz qui desinit
obuiare cū potē indubitanter cōsentit · ille solus et p̄cepto
teneatur ī iuge licitam defendere ē cū armis si oporteat · τ
p eis morti oppone ex quo hē publicam potātem dū tū spe
q' p se ul' p alios q̄s potē sciū notare eos posset liberare p̄e p̄
p̄uatis · credo dō · q' si credit̄ aʳ dubitant q' solo illo posset
hoīem libare a morte ista tenetur nō uo īpedire eō ī q' ī ista
si hoc posset sīn piclō psonarum suarum aliōqū nō credo q' tene
antur exponē se piclō cōrtis ī tali casū · h · a' plane dicitur q'
nō hēt autem iudiciariā ul' man
datū iudicis potat si alium defendat
a morte · dū tū cū defendat pars
cienda tū dicat q' nulli licet se
ipm̄ defendere repatiendo · nō cui
est · sz numquid iudex si nō liberat
hominē a morte cū p̄ p̄t p̄uari
nō pass fame morientes cum
potē irregularis est · si secitur
p̄o licz grauissime peccent tā
nō sūt tā irregl̄es · qz lex priuatis sitā
requirit · ut · xv · q · i · sicis nō natiuis ē tā · ar · ē · ē · e · ē · q
sup̄ar · sz secus est ubi qz sem ī p̄cedit homicidium · s · ille
ta ex̄p̄o psonarum expulsarum · ibidem ·

II

antecedens homicidium sepe nascatur. ideo de ipsis agamus
uidentes que sunt torneamenta et de pena pugnan
tium in eis. Torneamenta dicuntur quedam nundine uel fe
rie non inter hostes sed ad instar pugnantium hostilium fiunt
sed ad ostentationem uirium et ad audaciam experiendam
que uero exinde mortes et alia mala prouenire solent.
ideo sacris canonibus prohibentur. extra. e. c. i. De pena pugnan
tium ibi est quod si aliquis exercens tale torneamentum
aliquem occiderit in casu reus est homicidii et irregularis erit. quia
ludus talis noxius et illicitus est. et ideo quicquid ex
eo sequitur ei imputandum est. extra. de presbytero. c. i. et dicta
de hoc supra de homicidio. § sed quid circa medium. v. casum. De
pena autem eius qui ibi occiditur. extra. e. § de sepultura. c. p
hibentur. Quid de militibus qui interfuerunt in tali ne
mine occiderunt. quid et de hiis qui interfuerunt extra
tum et bellis nunc uolunt promoueri ad ordines. non
quid poterunt. ad hoc dicas quod si interfuerunt bello iu
sto nec ibi occiderunt aliquem nec mutilauerunt pote
runt promoueri si alias sunt ydonei. si uero in bello iniu
sto et homines sunt ibi occisi etiam si non per ipsos eis im
putatur propter culpam
precedentem. et ita non
potuerunt promoueri.
ex. q. i. c. ult. de pe-
ni. i. si quis cum telo.
uel tamen quod in talibus
possit episcopus dispensa
re dummodo nec in
mors nec membri
mutilatio fuit sub
secuta. ar. ex. de cle.
pug. in duello. c. i.
ii. De duello. xxv

Quia ex duel
lo sicut ex tor
neamento sepe pro
uenit homicidium. ideo de duello subiciendum. uiden
dum ergo quid sit duellum et unde dicatur et an fieri
possit inter laicos et qua pena feriatur clericus ibi pu
pugnans. Duellum est singularis pugna inter

De hastiludiis et c. et inf. quedam
nundine torneamenta di
cuntur nundine quia ad ea conue
niunt a diuersis partibus et causa lu
cri sicut ad nundinas. Dicun
tur ferie a feriando quia tunc mili
tes uacant ab aliis operibus uel rei
familiaris. prohibentur ex hoc pro
quia mortaliter peccant torneatores
cum faciant contra prohibitionem. si autem
non esset prohibitum non esset pec
catum torneare dummodo tamen hoc fi
eret causa discendi usum armorum
ad impugnandum infideles et ob
defensionem patrie uel rei publice.
De pena que est quod non admittuntur
ad sepulturam ecclesiasticam siue
uenerit causa torneandi quia si causa
querendi debita uenerit non pu
nitur hac pena. uel si uenerit propter
consimilem causam aut in siue
uenit ad spectandum promoueri potuit sine dispensatione quod intelli
go uerum esse si non dederit operam ad occidendum aliquem quod si fecerit
indigent dispensatione. sed in hoc casu sufficit dispensatio episcopi ut notaui
mus. s. de homicidio. non potuit promoueri si uenerit illuc causa bellandi
secus si ex sola curiositate uenerint ad uidendum bellum aut si etiam
uenit ad uidendum torneamentum. Vir tamen et uim est obsecuta per illos.
licet fuit obsecuta per alios. Quid de hiis que milites uel alii lu
crantur in torneamentis numquid possunt retinere. pro si contra legem
torneamentorum lucratur quis uel aliquid de illo restituere illi a quo
habuit si scit a quo. aut dare pauperibus pro eo si hoc inuenire non potest. si autem
secundum legem torneamentorum non tenetur reddere illi a quo habuit.
sed in foro penitentiali inducendus est quod erogetur in pios usus.
si autem noluit hanc penitentiam suscipere non credo quod sit compellendus
ad eam suscipiendam. sed ad hoc ei penitentia iniungi et absolutionem impen
dere nec ex hoc solo quod taliter ac
quisitum non uult erogare est
in peccato mortali. De duello

Pena ex duello etc. i. s. art.
Vo in illo capitulo non est.

aliquos ad hoc probationem ueritatis sita uidelicet ut qui
uicerit plane intelligatur. et dicitur duellum quasi duorum
bellum. dicitur et uulgo in pluribus partibus iudicium eo quod
ibi dei iudicium expectatur. dicitur autem monoma
chia. quasi unica uel uel singularis pugna. monos
.i. unus. machia pugna. Non debet fieri etiam inter laicos
licet .ii. dd. duellum ingerit cum golia. non tamen illud
est pro lege sumendum. ut .ii. q. v. monomachiam.
Item quia priuilegia paucorum communem legem non faciunt
ut ar. lxx. xxv. q. ii. non ex. Item quia est contra illud pre
ceptum domini. Non temptabis dominum deum tuum. contra
quod nullo modo faciendum est. xxii. q. ii. qui cum pa
triarcha. Item expresse prohibetur in lege seculari. C. de
gladiatoribus. l. unica. non obstat quod crimen le. ma.
crimen perduellionis appellatur. quia id non fit ideo quod il
lo crimine et non in alius sit admittendum duellum.
prout quidam male intellexerunt. sed quia perduelles di
cuntur hostes. ut dicit glo. dicitur crimen perduellionis .i. crimen hos
tile. ff. de v. sig. quos nos hostes. consuetudo tamen generalis
contra ista inualuit fere ubique terrarum. unde solet
queri an hi consuetudine generali excusentur a
peccato mortali. et dicunt quidam quod sic inducentes pro se
Ambr. xxiii. q. iiii. obicitur iacob [illegible]
ores quod cum mos erat. alii distinguunt utrum quis offerat
an suscipiat duellum. et cum suscipit utrum sponte an
delatum a iudice. dicunt .n. eum qui offert et eum qui
sponte suscipit peccare mortaliter. eum uero qui
suscipit iudice compellente non peccare. quia non
sponte id facit. sed inuitus cum aliter non possit eua
dere periculum mortis uel rerum suarum licitum iudicantes
si sit in sacerdos. ex. de homi. [illegible]. Ego autem saluo
meliori iudicio primam opinionem non admitto [illegible]
ductus. Quod autem inducunt de auctoritate Ambr.
non obstat quia iacob fuit excusatus non illo per reue
lationem diuinam quemquam de mos quando fas. per[illegible]
et ipse idem iacob fuit excusatus a mendacio. et etiam
a furto. salom. ab homicidio. sicut hec expositum
est de diuor. gaudemus. ista tollerabilior est. sed
nec illam admitto. unde dico cum [illegible] sine exceptione
quod nulla consuetudo uel iuris corruptela potest

beati tamen ubi loquitur inter se [illegible]
alia. id. non temptabis. contra
ut. contra in. C. de gladiatoribus
l. unica. ubi dicitur cruenta
spectacula in ocio ciuili
et domestica non placent
quapropter omnino gladiatores
prohibemus esse. quos nos hos
tes sequitur [illegible]
duellos appellabant non pecca
re. hec est opinio ut communis officiona
lis. et maxime in hoc casu ac
cusatur de crimine ad [illegible]
mortem qui si duellum
oblatum recusauerit statim
suspenderetur. dicunt .n. uide
dicitur quod talis teneatur potius susti
nere se suspendi quam se de
fendere in duello. et forte
distinguendum est inter suscipi
entem duellum oblatum
in criminali suscipientem in
ciuili de rebus temporalibus
ut dicatur quod in primo casu
licitum sit suscipere duelli
non offerre. in secundo casu. nec of
ferre nec suscipere licet.
cum in temporalibus debeat quis
potius quelibet dampnum pati
quam sic duellum suscipere
sed tamen res sua si uertat laico
armis defendere. et ea defen
dendo raptorem occidere
si aliter defendere non possit. et quia
non potest eas defendere in duel
lo non quia ipse offerat. sed quia a iu
dice offertur uel precipi
tur. propter hoc credo quod hec opinio
postrema tenenda cum non [illegible]
catetur. et sit benignior

aliquem excusare quia diuturnitas temporis non minuit peccatum sed auget. ex. de simo. non satis. Cum in certamine pec-
cant quasi omnes mortaliter. sed differenter grauiter enim
peccat qui suscipit in persona propria quam timore metum attenua-
tur tamen peccatum eius multum propter periculum personae uel re-
rum xxiii. q. v. Ita ne. ex. quod metus causa. sacius ille autem
qui sponte suscipit. Item qui offert. Item iudex qui de-
fert uel praecipit auctorem. Item assessores. et qui dant ad-
consilium auxilium uel fauorem. Item sacerdotes qui dant
benedictionem. isti omnes peccant longe grauius. Item
si contingeret aliquem ibi mori omnibus imputatur
homicidium. et omnes fierent irregulares. xxiii. q. iiii.
dulis. et sup. de homi. c. significet

c. pena. i. c. dispensatur si quis au-
tem clericus offeratur duellum nul-
lo modo suscipiat per se uel per
aliquem quem ponat loco suo. quia
de iure debet deponi. ex. e. c. i. et ii.
sed defendat eum episcopus in ecclesi-
astice. quia de sua iurisdictione est.
nec laicus potest aliquid statu-
ere uel iudicare de ipso. ex. de
iudic. at si clerici. i. de foro. c. c.
c. i. ii. xi. q. i. c. i. ii. i. fere per totam
questionem. Ut autem propter scanda-
lum deberet etiam dimittere
quia procedat in clericos laicos taliter in-
cedentes. Supra. de scandalo.
Pena pugnancium in duello est
depositio. si erant clerici si sed si ex
tamen nec mors nec membrorum sit de-
minutio subsecuta poter-
it erga eos suus episcopus dispensa-
re. si aliter necessitas uel utilitas
hoc exposcat. ex. e. c. i. ii. si tamen sa-
cerdos uel alius clericus in duel-
lo sponte oblato uel suscepto
ab ipso amisit partem digiti.
sed non tantum quam sine scan-
dalo possit celebrare sollemp-

ne uideatur deputare omnes illos
qui se defendunt in duellis sim-
ul res suas. Sed si ter in sacerdos. de sa-
cerdote non credo quod liceat ei du-
ellum suscipere. uel offerre. nec
in causa criminali. nec in causa ciui-
li. nec consulere ut offeratur uel
suscipiatur in duellis. s. quia tem-
ptant deum. et quia prohibitum est secundum
canones. et secundum leges prohibitum
uel obiciendum diuinam. in eadem
in eodem. pt. vii. furto. e. co. xii.
homicidio. in dec. xvi. cum Iohannes. c. ii.
cum alano qui fuit in spiritualia aliquem excusare. hoc te-
ne credo de offerentibus aut sponte suscipientibus et compul-
sis. Item dicendum est. dant benedictionem loco secundum consuetudinem a-
liquorum locorum ubi sacerdotes faciunt aliquas benedictiones. uel in-
fractiones circa pugiles sicut solent sed ad iniurationes fer-
rum candens uel aquam frigidam. Quid de clericis qui
afferunt reliquias pugilibus ad iurandum. numquid sunt
irregulares si sequatur homicidium in illo duello. Puto. ut hic
magis timere quod sic. quia uidentur coadiuuare ad hoc duel-
lum fiat. sicut et illi qui dant benedictionem. tamen dicunt mo-
derni de illis qui tantummodo afferunt reliquias ad iurandum
non est enim secundum dicunt contrarium. Omnes ibi dicitur quod
agentes et consentientes pari pena plectuntur contingitur depo-
ni ab officio et beneficio. Quid de episcopis et abbatibus qui in cu-
ria regis subire duellum coguntur. aut res ecclesiae
amittere. Quid de clerico seculari qui conuenitur uel con-
uenit alium de feudo seu feodo in foro seculari. Quid de episco-
pis et abbatibus habentibus regalia et iurisdictionem temporalem. sicut principes
et reges seculares in quorum curiis iudicantur per duellum.
Puto in omnibus huius casibus si episcopi uel abbates offerunt uel susci-
piunt duella. uel per se uel per alios de speciali mandato eorum aut
iudicant in curiis suis uel subditos suos. aut praestant auc-
toritatem temporalem iudicantibus peccant mortaliter. et efficiun-
tur irregulares si sequatur mors. si autem talia fiant per eco-
nomos seculares et balliuos et praepositos eorum episcoporum capitulorum et ab-
batum et clericorum secularium ad ministratores sine speciali mandato eo-
rum. licet hoc episcopi capitula et abbates peccent grauiter et mortaliter c. ii.

tur. hoc q͞ntumcumq; grauis sit excess᷒
circa tali post pactam penam dis
pensare. ex. e. c. i. circa laicos autem quia
licet in talibus sit procedendum. ut. s.
de scandalis. § utrum autem. et s. Item
quid fiet. de sagittariis et balistariis

Supra dictum est de torneamentis in titulo
proxime. sed quia sagittarii et balistarii
in torneamentis sepe committunt
tunt de ipsis subiciendum videamus
igitur utrum et quando sit prohibitum ex
cercere hoc officium et qua pena tales pu
niantur. possunt tamen exercere hoc
officium contra paganos et inimicos fidei per
secutores. contra christianos autem ca
tholicos. nequaquam. ex. e. artem illam
mortiferam et odibilem balistari
orum et sagittariorum adversus christianos
et catholicos exerceri de cetero sub ana
themate prohibemus. Item dicit
quidem quod in bello iusto possunt
officium hoc exercere et contra christianos. quod
in tali bello dicit augustinus. cum quis iustum
tum bellum susceperit utrum aper
te pugnet an ex insidiis nichil ad
iustitiam interest. dominus et iussit ad ihesum
ihesum naue ut constitueret sibi
retrorsum insidias. id est insidiantes
bellatores. xxiii. q. ii. dominus deus noster
dicit. sed et. xxiii. q. viii. ut pridem. quod
autem bellum dicatur iustum os
tendit ysidorus. iustum bellum est quod
ex edicto geritur de rebus repetendis
aut propulsandorum hostium causa. xx
iii. q. ii. c. i. Pena exercentium hoc
officium contra ea que dicta sunt supra dicta
est anathema ut patet ex eo. et cetera. § p.
pro. ut artem illam. et dicit qui
dem quod est canon late sententie
ut ipso iure sit excommunicatus qui

sic credo talia sustinendo et in curiis suis balliuorum
suorum et dissimulando cum sciant. non tamen incurrunt
irregularitatem ex quo non presumunt scilicet hoc spiritualem auc
toritatem licet participant balliuis suis quod faciant
iustitiam de tali. vel tali causa quod in tali generali man
dato non intelligitur aliquid mandare de duellis vel
iudicialis offendis ubi vel eundis. et in his casibus si in
vel alius vel alius princeps vellet personam ecclesiasticam com
pellere ad duellum. aut propter recusatum duellum
auferre ei bona ecclesie sue vel sua debent inuicem iniuriant
se ipsi iniuriare. credo et quod omnia mala potius debent
tollerare et feuda et terras amittere. quam tali malo
consentire. credo et quod in patribus predicendis poterit hoc in
simian. scilicet laicis iustitiis et plebibus dum tamen mature
et modeste et sine permodum compassionis dicatur eis quod
qui hoc faciunt non sunt in statu salvandorum et hoc per
tum in his locis ubi scilicet hoc creduntur cum ignorantia
laborare quam ignorantiam in episcopis et abbatibus et ceteris ecclesiasticis per
sonis puto non est tollerabilis quicquid sit de secula
ribus. et que dicta sunt intelligas similiter de iudicio ferri
et aque frigide. et aliis prohibitis iudiciis. Item de scandalis
in illo. § ut quid fiet sed militari do. ubi distingui
tur inter illos qui sciunt se peccare. et illos qui non
credunt se peccare. sed potius deum dicant se facere
malum quod faciunt.

Supra dictum est. ut cetera. et ii. nequaquam in bello iusto
intelligere prohibemus sed bellum iustum
tamen est. dicit quidem. et sicut ihesum naue. iosue. viii.
ut pridem. ubi loquitur de militum dicens. sed huc vel ad
tamen per et. nec deus carnalium congruitatis ascen
dere nos a dorso eius. sicut in ivos fortes qui dei la
borant ex edicto regis. vel principis. vel alterius cuius an
ticipat autoritate sua movit arma. sive contra hostem extre
num. sive contra uassallum sibi inobedientem. de hoc
tamen plenius habetur. Item de raptoribus quod dicit. quod a
non est late sententie ubique et cetera. d. xxv. per totum. formam
illorum dicitur est siquis hoc vel hoc fecerit anathe
ma sit. et est id est excommunicetur in futurum. alii di
cunt. et unum non temporis verbum quod intelligas quod p
feruntur animo comminandi. si autem intentione

contra fecerit dicatur videlicet talis
forma exprimitur sub pena excommunica-
tionis vel similis. d. lxiii. Saloni-
tane. h. dicit quod si talis prohibitio
fiat a canone non fit excommunicatio per illa
verba. di. xxx. per totum. Secus
si a iudice quod canon vincit a-
git quam homo. xxvi. q. vii. Alli-
gant. Alii dicunt refert an distin-
endo verba illa proferantur ut tunc
per ea fiat excommunicatio an constituen-
do ius ut tunc non fiat excommunicatio. Jo. et
multi alii dicunt indistincte quod
illa verba non habent vim sententie sed tantum
comminationis ut C. de comminatione vel
epistolis per totum. Et hec ultima opi-
nio est verior non sunt ergo excommunica-
ti a iure sed a iudice excommunicandi sunt.
destruitur ad mortem. De raptoribus.

Postquam vidimus de homicidio quo peccatur directe in personam proximi consequenter dicendum est de quibusdam aliis quibus licet non ita stricte delinquitur in proximum. Et primo de raptoribus et predonibus et incendiariis. Videamus igitur quis dicatur raptor et que eius pena. Quis predo et que eius pena. Quis incendiarius et que eius pena. Raptor dicitur duobus modis. Est enim raptor rerum et raptor hominum et proprie feminarum. Et dicitur proprie rapina rerum et raptus mulierum. Committitur autem crimen rapine proprie cum quis per violentiam vi rapit res alienas quas rapere vult causa excepto loco sacro vel re ecclesiastica quod tunc committetur sacrilegium ut supra de sacrilegio. Committitur et crimen raptus dupliciter videlicet cum ipsa puella violenter rapitur ut in perpetuum teneatur. Et tamen cum ipsa violenter raptatur et usus eius ea prohibente violenter usurpatur. xxxvi. q. i. c. Et hoc est. Tunc demum committitur raptus cum ipse raptor non disponsaverit primo ipsam puellam. xxxvi. q. i. ex illa. et q. ii. de puellis. Si quis virginem. extra de eo qui cognovit. Item raptus large non solum committitur in virgine sed et in viduam et sanctimonialem. xxvi. q. ii. raptores. si quis viduam

excommunicandi presbyterum vel ut supra de sententia excommunicationis per talia verba. Et tunc erit canon late sententie. Si autem dubitatur de intentione proferentis facienda est interpretatio in meliorem partem. C. de comminatione. Talis est. Alii dicunt quod
illi tituli C. de comminatione vel epistolis per subscriptiones auc-
toritate rei iudicate non habent et per gloss. ... precedens scrip-
tura quod fit quam scriptura... sententiam continet
mittit iudex per diversas provincias a iudice excommunicandi
et hoc dicens quod in illo capitulo Salonitane ita fuit decretum excommuni-
cetur si celebraverit non ita et ideo tantum sub pena excommunicationis ne
celebret. De raptoribus et predonibus et incendiariis.

Postquam vidimus ab hac rubrica nulla est vera rubrica usque ad illam de furtis sicut patet in capitulo sequenti. Raptor dicitur ... periculo ... in proximum quod non in personam eius sed in res. Raptus mulierum maxime virginum. Si quis lex est non canon. Illicitus coitus sequitur a corruptione ... vel affinium adde vel sanctimonialium in uxorem vel in coniugem quod raptus committitur ubi nichil aliud ... de cuius agitur. extra e. cum causam. cum
ergo ubi est ... ordo et dignitas
... caveatur. id est ad penam
pecuniariam criminaliter
vel ad penam sanguinis vel corpo-
ris. Et comprehendit penam exsilii
relegationis et similia. Ab ordi-
ne tenetur id est ab ordinatione tene-
tur quod amittit factionem testa-
menti. Non de hoc ... vel suis privata
tenetur deponitur ab ordine tenetur
deportatur si vis armata pro-
batur deportatur id est mittatur
in exsilium in ... capitulo quod tunc
ceciderunt ibi commisit sortietur
ubi forte non ... satisfacere immo
complendi sint satisfacere secundum
facultates suas quod tamen intelli-
go quatenus ... de consiliis
quibus successerunt et sic in-
telligitur illa decretalis extra e.
in litteris. super eo non tamen quod capi-

Secundo autem videtur accipere raptum pro quolibet illicito coitu
xxxvi. q. i. raptus est illicitus coitus. Sed ut planius intel
ligas dictam istorum criminum differentiam nota quod aliud est fornicatio. aliud
stuprum. aliud adulterium. aliud incestus. aliud raptus.
Fornicatio licet videatur esse generalis ad omnes illicitos coitus qui
fit extra uxorem legitimam tamen specialiter intelligitur in usu vidu
arum vel meretricum vel concubinarum. Stuprum autem est proprie
virginum illicita defloratio quando videlicet non precedente coniuga
li pactione utriusque voluntate virgo corrumpitur. Adulte
rium non est alieni thori violatio. Unde adulterium dicitur
quasi ad alterius thorum accessio. Incestus est consanguinearum
vel affinium abusus. Raptus committitur cum puella violen
ter a domo patris ducitur ut corrupta in uxorem habeatur
sive puelle solummodo sive parentibus tantummodo sive utrisque vis illa
ta constiterit. xxxvi. q. i. c. cum ergo. Pena raptoris vero civilis est sci
licet quod infra annum punitur in quadruplum post annum in
simplum. ff. de vi bo. rap. l. i. § in quadruplo autem ipsa res
continetur ut ibidem dicitur. Et hoc si agitur civiliter contra eum.
Si vero criminaliter: propter vim privatam id est sine armis illatam re
us deponitur ab ordine vel propter vim publicam id est cum armis il
latam deportatur in insulam. ff. de vi priva. l. ult. In
sti. de publi. iudi. § item. Canonica est multiplex. Primo ut
excommunicetur non a suo episcopo sed et ab illo in cuius episcopatu rapinam
fecit. extra. e. c. i. et vi. q. iii. placuit. Item denegatur ei pe
nitencia nisi restituat ablata vel plenam securitatem faciat de
restituendo si tamen habet unde reddere possit. Si vero cum possit sa
tisfacere noluit sed contumaciter distulit accipere penitentiam
usque ad mortis articulum quamquam non habet unde satisfaciat tunc
si penitentiam petat penitentia debitur ei. et viaticum et sepultu
ra ecclesiastica. Si heredes vel alii propinqui volunt satisfacere
pro eo. Si vero decedat impenitens privatur utroque scilicet sepul
tura et viatico. extra. e. c. super eo in litteris. Sed quid si non habet un
de reddat nec heredes nec propinqui volunt satisfacere nec te
nentur de suo nisi velint. Ille tamen fuit bene contritus
et fecit quod potuit licet tarde numquid privabitur sepultura
expresse videtur dicere illa secundum eo quod sic. Et ita senciunt fere
omnes doctores. et facit ad hoc extra. de torneamentis. Dici
ut dixi supra de sepulturis § prohibentur. presbyteri qui contra pre
dictam fecerint sepeliendo ipsum vel talem ab officio et beneficio debent
deponi ut in illa secundum eo. Item pena eius est quod non gaudet

tiorum id est loquitur de noto
riis raptoribus non de oc
cultis circa quos magis
non debet rigor illius decretalis
servari. de torneamentis
sed quod qui occiduntur in
torneamentis sepultu
ra privantur ecclesiastica etiam si
peniteant ut dicta decre
talis est illa decretalis vel
quod intelligitur de non pe
nitentibus in casibus et quod
est publicus latro aut
nocturnus depopulator agro
rum vel quando in ipsa eccle
sia committit homicidium vel
aliquod maleficium vel quando
servus non vult exire
ab ecclesia prestita caucione
a domino de impunitate. de
raptoribus expressius dicitur
de decima (?) § de rap
tu virginum. l. i. § huius
rapte hec pena infligi
potest in forma iudicii
non est autem infligenda
in foro penitencie contrahere
potest. quid de illo qui de
florat virginem volunta
riam quid tenetur eam du
cere vel maritare secundum
vel dicit decretalis extra. de a
dulteriis. c. i. ex. si deflorat
ipsam voluntariam non
tenetur sed si autem invitam aut
per violentiam induxit eam
ad consensum. In foro
penitentiali indicendum est
ei quod ei satisfaciat vel
cum ea copulat ad penam

cruminitate ecclesie in casibus quos tangit § de crimine c. c. § ipsa e.
ext. i extra de horum c. i. | pena raptoris mulierum secundum leges
est ut capite puniatur et eius substantia rapte applicetur.
si ingenuam rapuit. si vero ancillam vel libertam si
suam non admittit. sed tamen decapitatur ar. xxxvi.
q. i. de raptoribus | secundum canones raptor efficitur
servus rapte nisi se velit redimere xxxvi. q. i. de rap
toribus | item debet excommunicari cum fautoribus suis xxxvi. q.
ii. c. i. et iiii. si tamen rapta velit cum raptore contrahere non
potest. ext. e. accedens | et videtur si princeps committat in dia
ecclesiastico potestatem puniendi tales ipse est mortem in
vel membri truncationem vel sanguinis effusionem potest
raptorem iubere in carcerari vel flagellari vel pe
na pecuniaria quos si tamen inveniunt adeo enormiter excessis
se quod mortem vel membri detruncationem debeant sus
tinere debent reservare puniendos regie potestati. ext. e. in
archiepiscopatu. | Predo dicitur duobus modis. uno modo est qui a
liis iniuste predatur ut sunt qui viatoribus auferunt su
a et in predo miles qui querit ultra stipendium sibi assi
gnatum | aut propria quadam evidencia multantibus
sunt stipendia constituta ne dum surreptus est. pre
do crassetur. xxiii. q. i. militare | pena predonis eadem
est que et raptoris cum utrumque raptor dici possit ut predo
contineatur sub raptore tamquam species sub genere | et ita quos
par facinus coinquinat requirat pena similis. debet co
mitari. ext. q. iii. sane | Incendiarius dicitur qui in
cendit auctoritate propria civitatem vel villam vel mansum et
segetem vel rem similem malo studio seu per odio
sive per vindictam. xxiii. q. ult. pessimam | Si autem faceret
vult iussu eius qui habet potestatem indicendi bellum
non iudicarem eum incendiarium. salva distinctione quam
dicam. i. e. §. circa principes et §. circa illos | ultra me
dium. | Pena incendiarii secundum leges est ut qui in
dolo ignem apposuit igne cremetur vel ipse aut ca
pite puniatur. ff. de incen. ruin. nau. qui edes et l.
pte. et ult. et ff. de penis capitalium. § incendia
rius. ff. ad l. cor. de sic. si quis dolo | secundum canones mul
tiplex est pena | nam omnis incendiarius ecclesiarum vel
locorum religiosorum vel cimiterii vel spacii privilegiati
in circuitu est excommunicatus ipso iure maiori excommunicatione

aut per decretales non tenetur
nisi in foro causarum et glosatores
exposuerunt eam de raptore qui
seducit i. seorsum ducit a do
mo patris et etiam sit virginem
per violenciam effusione cruo
ris flagellari. ita quod flagella
in videatur sanguinis tumultu
in nimie viceantur | species sub
genere. quia omnis predo est rap
tor et non econverso. qui incendit aut
incendi facit aut incendiari
is consilium et auxilium scienter
impendit auctoritate propria cum non
habeat ius movendi bellum
vel indicendi. malum et ma
num alienum | tamen si cum aliquis
propriam suam domum aut se
getem incenderet licet peccaret
re sua abutendo non tenetur
pena incendiarii nisi dolo malo
hoc faceret. s. ut per incendium
rei sue aliena bona incenderet.
salva distinctione. secundum quam
distinguitur utrum sit bellum
iustum vel iniustum. et utrum
contra hostes vel reos. et secundum
quam distinguitur inter habentem
bonam fidem et malam. quidam
dicunt et male denunciatus no
minatim secundum quosdam i. ex
presso nomine secus ut dicunt si in
generali ut quando nescitur quis
commisit incendium aut si
quando scitur sed tamen non fertur
excommunicatio nisi in generali sub hac
forma excommunicamus omnes illos
qui hoc incendium fecerunt.
in quo casu dicunt talem denun
ciatum in generali posse absol

cacōne licet quidam dicant
q̄ in mortem qui ī p̄cām fue
rit denūciatus nō pōt absolui
nisi a pp̄. et .i. d' sn̄. excō. c. ut nr̄q̄z
excō. Incendiarii uō aliquorum
locorum nō sunt ipō iure excōica
ti. sz excōicandi. xxiii. q. ult. si
quis incendiorum pessimam. tn̄ omnes
fuit excōe, in quibusdam parti
bz ut intelligo ītēne cōsue
tudinis quā ipā fecit i tollerat
utrū aūt sola cōsuetudo absq
sniāl' ostōne possit facē q' ali
quis ipō iure sit excōicatus disputa
cōni relinquo. Itm̄ nō dz ab
solui ii resarcito dampno et
p̄stito iuramento q' ignē ulti'
nō apponet. xxiii. q. ult. pessimā
et de raptoribus. i. dampno dato.
siquis domū. et de v. sig. expre
ssi. Itm̄ dz penitere p tres ānos
ut in pūll' dec. siquis domū hu
illo capl'o pessimā d' q' detur eis
pnīa ut Ierosolimis ul' i hyspa
nia p āium integrū in seruicio
dei p maneat ocorda pnīas ul' dic
arbitrarias. Bz. ī. de pnīs. c. sede
de uā. Itē nō solum incendiarii.
qui ignem apposuerunt. sz et qui
uīā dederunt cōsiliū. auxiliū ul'
cōsensum sunt excōicati usq ad
satisfcōm. xxiii. q. ult. siquis
incendiorum pessimā. Quid de pre
latis eccl̄iar. i aliis cl'icis qui bona
eccl̄iica pauperibz debita cōsumi
unt in usus illicitos ut in ītect
eribz histrionibz consanguine
is impotentibz i diuitibz i simili
bus. Et de his ī faciūt aliqui
testamentū. unquid tales sunt

ui ab epō loci. Ego credo q' siue in gn̄ali siue in spāli de
nūcietur incendiarius a solo pp̄ est absoluendus. p̄sertim
cū dicat h. i uiris p̄ita qā fertur snīa sb hac forma.
Nos excōicamus omēs illos qui hoc ul' d' fecerunt omēs
intelliguntur noīati excōicati. et i si nō sit ē expressum
nō nomen exprimitur tn̄ p̄sti cautū sentencia. Credo ē q'
pp̄ reseruāda est hec absolō a quocūz iudice ecclīco
siue epō siue archidiacono fiat hec denūciacō aut ā a si
plici sacerdote si hēat de cōsuetudine potestatem excōica
di i denūciandi in tali casu. Mag̃r n. nō distinguit
hic a quo fiat ista denūciacō nec decretal' ex. de snīa.
excōis. tua. q' autē dcm̄ est de incendiariis intelligit
et de effractoribz ecciar qui similit' ipō iure sūt excōi
cati. i a pp̄. absoluendi similit' aliquis p uiolentiam mul
tum enormia cōmittat in eccā diruendo altare ul' fran
gendo crucem ul' enormit' tractando corpus xpī ul'
silia ipō iure est excōicatus licet nō frangat eccām tn̄
absolui pōt ab epō s' q' inuitur. ī. de snīa. excōis. c. tua
tenens. v. scdō ca. i v. tuus q' nō dr' v' q' sicut mitten
di ad pp̄m. q. absoluendi tales sicut de incendiariis. et ef
fractoribz eccār excōicandi. i isti postquā fuerint denū
ciati. nichilōs possunt absolui a suis epīs. Quidam
tamē dixerunt q' isti a solo pp̄ absoluendi sunt sicut in
cendiarii sacror locor p illam decretalē ex. de sen
ex. tua que nō distinguit int' incendiarios sacrorum
locor i p̄uator. sz magr̄i intelligit illam de icendi
ariis sacror locor tm̄ sic q' dr'. xi. q. iii. canonica. et
ii. q. iiii. omēs. ubi dicit' excōicati qui sacrilegia cōmit
tunt in eccā. restringunt ad solos incendiarios sa
cror locor i fractores eccār i multū enormia cō
mittentes ibidem ut dcm̄ est. absq snīa ul' ostitu
cōne. ec uera sine snīa ul' ostitucone tacita. ul'
expssa. nō pōt. sz intelligendū est ex quo pp̄ i p
lati eccē tales reputant excōicatos constitucōm
sr̄ hoc editam eē. i ita latenest cōstitucō. ul' snīa
ul' p̄sumpta ocorda pnīas. ita. l. q' uadat ī solu
am. ul' ispaniam ō sarracenos moratur ē p triēniū
ul' ille annus integer quo erit ibi erit unū de illis
tribz annis de quibz annis lo decretal'. arbitrarias. i pe
uetus i facili est. i apposuerit. nec excusat inetus

in dicando in raptores. Videtur quod sic primo quia contra
tantem rem alienam invito domino. Item ieronimus quic
quid habent clerici pauperum est. xvi. q. i. Item c. ult. Item
aug. si privatim que nobis sufficiant possidemus
non sunt illa nostra sed pauperum quorum procurationem
quodammodo gerimus non proprietatem nobis usurpa
cione dampnabili vendicamus. Item videtur quod clericus
non potest habere proprium. Ieronimus loquens de clerico qui dominum
possidet cum propheta dicat pars mea dominus. nichil extra dominum
habere potest. quod si quippiam aliud preter dominum habuerit
pars eius non erit dominus. verbi gratia si aurum si argentum
si possessiones si variam variam supellectilem cum
istis partibus non condignatur dominus fieri pars eius. xii. q.
i. clericus. Solutio. dico quod clerici possunt habere proprium
xii. q. ii. episcopi sunt in ancirensi concilio. Quod capitula di
cunt quod clericus non potest habere proprium intelligunt
secundum statum primitive ecclesie quando omnes credentes
nichil proprium possidebant. sed omnia erant eorum communia vel
loquuntur de conventualibus vel de religiosis qui renuncia
verunt propriis. Si igitur habent aliqua de patrimonio vel
que sibi advenerunt ex successione propinquo
rum per hereditatem vel ex donatione facta sibi
non intuitu ecclesie sed persone vel de scriptura vel alio
artificio acquisiverunt vel alio modo simili possunt de
illis clericus secularis indubitanter facere testamen
tum vel donare intervivos. xii. q. iii. c. i. ii. Item ex
de testamentis ad hec presentibus quare nos tenetur tamen vel si
ipse non fecerit heredes eius tenentur ipsam ecclesiam de
rebus illius conservare indempnem. Si forte aliquid
de rebus ecclesie expendit in melioracionem proprii patrim
onii vel propter diminutam diligenciam omnia
propriorum rerum neglexit res ecclesie et in diminuit sint aliquae
vel amisse per culpam suam et ideo si de rebus propriis expendit aliquid
in utilitatem ecclesie potest ipse vel heredes sui cum hoc constiterit
recuperare de rebus ecclesie ut ita hinc fiat debita compensacio.
probat hoc glossa xii. q. vii. lator in fi. Item cum bracmeis et tollta
xii. q. iiii. c. i. ii. Item si decedit talis clericus nullo condito testa
mento succedunt in omnibus bonis suis ab intestato con
sanguinei secundum iuris ordinem. Statutis succedit ecclesia cui erat
clericus in omnibus. xii. q. v. c. ult. ex. de success. ab intest.

aut tractatus quorum condicionalis quam
incidat in canonem qui incendit
sacrum locum et quando sint excommunicandi
qui incendit privatum et vicinum
quo ad privatum quem movet meticulosus
excusat non a toto. Si igitur habent clerici quod
non renunciaverunt propriis indubitanter
non fuit prius ecclesie ad hoc mammonicus
sis ut ordinis de quo habetur. i. de
fratribus non ordi. s. in summa de. Item
liberi talis clericus qui habet bona ex pater
na hereditate vel aliunde quam ab ecclesia
clericus in omnibus hoc non tenet de con
suetudine in aliquibus locis quantum
tum ad bona patrimonialia et immobilia
maxime quintus minuti quod dicitur in illa lege
Item quod in dubio presumitur ecclesie de re
bus mariti quod inveniuntur apud ux
orem evitandi turpis questus
gratia circa uxorem vel quod in casu similitudinis
probasse sicut dicitur in eadem l. de re
testamentum de rigore iuris de con
suetudine tamen clerici alicubi faciunt
testamenta de rebus mobilibus de fruc
tibus ecclesie acquisitis. Item non possunt
de iure testamenta de talibus facere
nomine fructus ecclesie percipiendo faci
unt illos suos. Et ea que compravit
ex illis fructibus sive sint mobilia
sive inmobilia. Pro sufficit quod sic
statutum est. h. tamen non
vir. xii. q. i. expedit.
quod proprietas vel dominium
ipsius ecclesie est vel com
non clericorum. Et quod clerici
percipiendo fructus
prebendarum suarum non
faciunt eos suos quo
ad proprietatem et in hoc
conveniunt cum fructu

xii. porint
que l' ...

tato · c · i · quoties in fi. h autem uerba sunt uel platis
clerici inueniuntur distincte a rebus ecclesie · si autem non i.
apparet utrum habuerit aliquas res proprias uel si apparet
uel constat aliquas habuisse non apparet que uel
quante fuerint quid hic agendum sit uarie sunt
opiniones quidam dicunt quod de mobilibus debet fieri qua
tuor portiones quarum danda est una episcopo · alia
ecclesie · tertia pauperibus · quarta parentibus · extra de succ.
ab intesta · c · ii · sed illa decretalis loquitur de illis que
de seruis ecclesie sunt promoti · quid ergo dicemus in casu
proposito uidetur presumendum quod omnia sunt ecclesie ni
quatenus heredes uel clerici probauerint esse suum · arg.
xii · q · i · sint manifeste · arg. contra · quod dicitur de tutore qui
cum nichil haberet poterit postea per industriam suam
cum multa fuisse lucratus unde pupillus co
gitur probare res esse suas · C · arbi · tu · si defunc
tus ad hoc potest dici quod presumendum est omnia
esse ecclesie in tali dubio nisi probetur contrarium ·
sicut uxor in tali dubio tenetur probare res
aliquas non esse mariti · ff · de dono · inter uir · et ux · quin
tus mutius uel melius cum dubitatur utrum habuerit
quia presumetur indistincte pro ecclesia ut dictum est
donec probetur contrarium · si autem constat eum res
aliquas habuisse si dubitatur presumitur pro eo qui est
in possessione rei de qua est questio · unde si ecclesia post mor
tem prelati inuenitur in possessione heredibus incumbet pro
batio · si heredes sunt in possessione probabit ecclesia · arg. xii ·
q · iii · c · i · ii · et q · v · c · i · in fi. de rebus autem ecclesie mo
bilibus uel inmobilibus certum est quod nullum potest condere testamentum
de fructibus prebendas et ceteris mobilibus potest in egritudine
constitutus dum tamen corporis inedias moderate non tempore testandi sed ele-
mosine pietatis conferre pauperibus locis religiosis et illis qui sibi uiue
ti honeste seruierunt siue sint consanguinei siue alii · extra de testa.
ad hec presentibus relatum non

De histrionibus autem et histrionibus
de quibus quesitum est · dico prelatos et clericos qui res ecclesie talibus
uel similibus turpibus personis conferunt uel etiam consanguineis non propter
eorum sustentandam · sed ut faciant eos diuites de patrimonio crucifi
xi · Item diuitibus et potentibus non propter aliquam causam licitam uel
honestam sed propter fauorem et pompam seculi · tales inquam prelatos
et clericos qui talibus conferunt bona ecclesie pauperibus debita d

ario quod percipiendo fructus faciunt eos
suos quo ad usum et quod tantummodo sustentati
onem illorum bonorum ad illos qui sunt
cedunt sibi in beneficiis · sed in hoc
different quod non faciunt eos suos quo
ad proprietatem et quod non licet eis eos expen
dere nisi in usus domesticos et hospi
talitatis nisi inde plura quod de testamenti
et fructuarii suos facit et potest eos da
re cui uult et inde testari faciant
eos diuites · notabiliter uel statim
conditionis generis eorum uel parentele ut
cum episcopi uel alii de humili genere nati de
sanguine eas suas maritant baro
nibus et filias pauperibus debita in quan
tum sufficient domesticis usibus dico
non restitutionem faciendam utique tene
tur hanc restitutionem facere ex bonis
patrimonialibus si ea habent aut sufficit
quod illam faciant restitutionem de fruc
tibus ecclesie quos iam habent uel habituri
sunt in quantum excedit eorum usibus de
putatis ecclesiam deberetur pauperibus
non sufficit facere restitutionem de tali
bus fructibus ecclesie cum habent bona patri
monialia uel aliunde quesita de ecclesia ac
quisita nisi quatenus habebunt
de necessariis uel qua
tenus expenderunt
in utilitatem ecclesie
de bonis patrimonii
alibus autem aliunde
quesitis per ecclesiam acqui
sitis · extra · cum in loca
tione · et · quod est con
tra · conditionem ind
gentibus uel com
munem de uite ...
uiolenter opten
tum et · per inde est

dico esse raptores et per consequens teneri ad restitucionem om-
nium. Ieronimus. Res ecclesiarum fraudare sacrilegium est. accepisse paupe-
ribus eroganda et esurientibus plurimum sibi reservare vel cautum
vel timidum est. aut est quod apertissimum scelerum est. et inde ali-
quid subtrahere omnium crudelitatem superat. xii. q. ii. glo-
ria episcopi. Item si illi qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi dis-
tribuunt eterni iudicis voce condempnabuntur in futuro
quanto magis hii qui afferunt pauperibus quod eis non dede-
runt. et si illi. Ieronimus nedum clericus male consumens
vel quod nimis malum est servans res ecclesiasticas. sed quilibet laycus
res proprias servans ultra sumptus suos cum sciat vel videat
pauperes indigere violenciam et rapinam dicitur committere
Ambrosius super illum locum hominis cuiusdam divitis fru-
ges attulit. proprium nemo dicat quod est commune plus quam sufficeret
sumptum et violenter est obtentum est. Ieronimus non minus
est criminis habenti tollere quam cum possis et habundans
sis indigentibus denegare. esurientium panis est quem
detines, nudorum indumentum est quod tu recludis, miserorum re-
dempcio est et absolucio pecunia quam tu in terra defodisti. tanto-
rum ergo te scias invadere bona quantis posses prestare quod velis
xl vi d. sicut hii. Item peccant mortaliter non solum quia pau-
peribus subtrahunt. sed et quia talibus turpibus personis conferunt
et indignis. Augustinus. donare res suas histrionibus vicium est im-
mane et magnum. Item qui venatoribus donant quare
donant? qui donant histrionibus et meretricibus quare do-
nant. non naturam in eis ostendunt opus dei. sed nequiciam
operis humani. non homini donant sed nequissime arti. lxxxvi.
d. donare qui venatoribus. Item qui talia retinent vel
consumunt tot homicidiorum rei sunt quot pauperes in
locis ubi habitant fame mortui sunt. ff. g. de decimis. c. in
summa. Sed quid de scolaribus et hiis turpibus personis
et aliis supradictis que hic pascuntur vel ditantur de rebus ecclesie
numquid et ipsi tenentur ad restitucionem utique. xiiii. q.
vi. si res aliena propter quam peccatum est reddi possit et non redditur pe-
nitencia non agitur sed simulatur. si autem veraciter agitur non
remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. sed differentia
turpes persone indistincte tenentur restituere si possunt ut
dictum est nisi forte sustentandi eis datum est cum esset in necessitate
quia sic debuit. lxxxvi. d. pasce fame morientem. Divites
vero et potentes credo quod teneantur similiter ad restitu-

ac sumptum dedere esurienti aut pau-
peri vel debitis esurientibus quod ve-
lis vel velle debes vel quod vetus
i. quod facile et ad libitum tuum
vel simpliciter ut velis. Sed alia littera
habet quod vales. talia retinentes bo-
na ecclesie restituatur ablatum
unicuique sunt verba Augustini. te-
nentur restituere que habuerant de
bonis ecclesie quid si habunde datum
est eis. Quid in de omnibus illis
qui turpiter acquirunt aliquid
numquid possunt sibi aliquo
casu illud retinere. Ergo videtur
latum est dominium in accipientem
non competit repeticio illi cuius fuit
res illa. Augustinus potest quod in hiis
que sunt prohibita quia mala qui-
dam sunt que non puniuntur
a iure civili in foro iudiciali non
per infamie ut histrionatus
et exercicium illorum qui pugnant
in harena vel in duello vel
opere meretricio solutarum et in ta-
libus turpiter acquisita res re-
tinere potest ad usum acquiren-
tis. Quedam sunt que pu-
niuntur a iure per eam etiam penam
vel per extorsionem turpium lucro-
rum et talia acquisita retineri
non debent ad usum acquiren-
tis nec conceduntur a penitenciario
suo tamen alii pauperi sed
debent in usus pios erogari
nisi forte restituta sint iam
illi aliquibus ... vel nisi
ille qui habet restituere velit eis
a quibus habuit ad quod tenendum est
et hic restitucio in foro penitenciali
in dicto quod est pro parte cassacionis

cōm̄ si illud recipiebāt
p fraudes ul' minas ul'
importunitatē indebi
tam ul' al' sine iusta
cā s. clicus tū ul' platus
extorqueretur in tali cāu
si dedit ut redimet uxo
rem suam a qua nō
poterat al' liberari ex͂ d'
si. dil'cus filius i. ca. p'
redimētes tēps qm̄ di
es mali sūt / si u'o nō
data ad h' opera s; tam
fortuito pp aliquā cāz
necessarīam ul' honestam
uenerant 7 inp'ditā nō
possunt redire ad ppria
nec 7 inuenerunt aliquid
ad emendum. ul' non
h'nt unde emant hic
peruenētur cū hospita
litatis tempore rete
nō dico aliquē teni
ad restōnem. ar. xi.
q. iii. qm̄ multos s. xiii
d. quiescam̄. Idē dico
si emant bene uenti ho
nesti 7 spūales uiri p
sertim q2 iam inpen
derant eccē sui sua
uim i defendendo eaz
contra p'dones 7 tyran
nos ul' p'stando sibi
patrocinium in cāis ul'
dando sibi de reb; ppiis
ul' filiis, monis talib;
ei tenetur eccā repen
dere uicem. xii. q. ii.
quia aū suffragio eccē
sias s; cū fiet h' resti

7 nō ibi late patet offm̄ pn̄arii. 7 ubi forte pot' dispensare sicut ī lim
tando tpī pn̄e 7 n̄ sucta ieiunioz / In illis aū que sūt mala q2
ph'ibita sūt. sic torneamēta. 7 negociacō clicis. lucrū aduocacōis
ul' mediante in cāib; nō cōcessis scrībe bladū ul' uinū ut p'cā
carl' uēdatur facere serta de florib; ad uēdendū. Quoz uius
est frequētes ad lasciuiam facere deciosos simplices 7 similia. sicut
talia sūt ph'ibita ex h'uis cāis acquisita retineri possūt. licet aūt
h' distinctō uideatur probabil' q2 tā petē relīq̄ gēde sūt. 7 qui in
unis eiuius. cle. sanguinē uel l'cato q2 licet in p'dcis cāib; uīt
bonū sit. 7 salubre q2 penitens inducatur in foro pn̄ali ad e
rogand' ip'os usus talit' acquisita nō est tā cōpellend' ūne
tūr nec iudicand' est. nō eē in statu saluādoz si nō uelit h'c p'e
nitenciam recipere nisi in cāib; quib; iure expssū. ut in symō
expssū est q2 pecunia symoniaca restituenda est eccē in cuius igno
minia est accepta licet 7 hoc poss; intelligi qn̄ recepta est de
bonis eiusdem eccē. ul' de hoc agitur in foro cāaz / Similit'
cū quis aliquid accipit ut faciat dampnū ul' iniuriā ul' cali
pniam. alii. q2 tūc nō ille qui dedit repetet. sz ei que datū ē
ut ff. de calumpniator' 7 gnali. s. illud 7 q2 tā intelligitur q̄nās
in foro iudicū qm̄ seuiritatem nō oz obsuari in foro pn̄ali
de hac materia h'etur ī. e. s. circa peragia. 7 s. quid si accip'
inde. 7 ī de negociis seculaii. s. scōls q2 uir de illicitis acqui
sitis. fame morientem. S; d' quos ei pascēdo suarit homines
potes si nō pauis occidisti occidisti redimētes tpē. i. facultatē bii
i quiete uiuendi ī tpē. eph'. v. iudicis pn̄ali si tā sup talib; dis
nendis h'c potātē uidebitur pn̄ario. 7 hoc ultimū melius
est cū indigent paupes 7 tacis h' uū dare eccē aliorū melius est q2
in utilitatem eccē pauperis cōuertatur. Quid de muliere que
recepit pecuniā p ope carnali. R̄o. si recepit ab aliquo de reb'
ppiis nō eccēsiei nō tenā restituē ī si sit monial' cū datū est
sz acquirit monasterio q2 accepit inhonestius tā est q2 monasterium nō
retineat s; eroget in pios usus / si autē a clico sclari de reb;
eccē facienda ē restitucō sui q2 dicit hic magister u' epc uelit dis
pensare cum illa que recepit q2 retineat 7 si sclaris est mulier
aut cū monasterio si regularis est / si autē accepit a psona
ri regulari de reb; monasterii q2 p'sumū d' ē u' ostēt de cōtrario
aut recepit ab h'nte ad ministrōne. aut a simplici cla
trali. in p'mo cāu faciēda ē restitucō monasterio ul' p'orat
ul' admistrōni de c' bōis datū est. 7 post ēi restitucō eidē p'so
ne que dedit si adhuc remanet ī administrōne illa maxie

tuos. credo quod auctoritate iu-
dicis provincialis debeat sed
ecclesie cui sit iniuriose ab-
latum in quantum illi eidem
quidem non cum turpiter
dederit tunc enim non sibi sed
successori suo potest
fieri vel in utilitatem
ecclesie converteretur vel in
eiusdem loci pauperi-
bus, sicut expressum inve-
nitur extra de usuris c. ... ar.
xvii. q. iiii. si quis in
atrio. Item quid de mu-
liere que concepit
a viro in primis gravida et
supposuit se adulte-
ro a quo gravida
est vel supposuit sibi
alienum partum et ita
legitimum heredem priva-
tur hereditate propria spu-
rium vel suppositicium
qui creditur filius
vel heres. Item quid
de principibus vel aliis
qui de longa consue-
tudine spoliant in-
naufragantes et cet
plarium dicam spolia
aut spoliatos et ad-
dunt afflictionem afflic-
tis. Item quid de preda-
gus quid de questu
vel talliis quas re-
ges vel principes nec
non et ceteri milites
iniuriose faciunt
in subditos. Item quid
de principibus vel

si creditur corruptus ab aliis securum est quod ei non reddatur sed fiat quod
dictum est. Si tamen non corrupto sed a se restitutio liberata est que accepit
si autem amotus sit ab administratione illa aut si claustralis est sim-
plex qui dedit facienda est restitutio monasterio prelato vel ad-
ministratori nec liberabitur si solvit illi qui dedit nisi tunc demum cum
versum fuit in utilitatem monasterii prelatus vel administrator et nec
potest retineri a monasterio regularis mulieris hoc quod accepit a regula-
ri alterius loci nisi de consensu abbatis et conventus si magnum fuit donum
aut abbatis solius si parvum vel mediocre. Quod autem dixi de rebus taliter
datis a personis regularibus, idem intelligas de rebus datis a personis se-
cularibus ut laicis qui tamen sui iuris non sunt sicut est servus et filius
familias qui dant aliquid de rebus sic taliter et peculiaribus ut tales illa
retinere non liberam habeant administrationem in quibus patres familias possunt
disponere de eisdem. Item quid de moniali respectu regularis
viri et teneatur et econverso quando vir regularis recipit aliquid a muliere
regulari. Si vir autem secularis quod recipit pro opere carnis a coniugata
restituere debet marito si dedit illa de rebus dotalibus aut communibus. Si autem
dedit de parafernalibus ubi de consuetudine habent mulieres parafer-
nalia, aut si mulier soluta sui iuris dedit a masculo aliquid de rebus
propriis licet honestum sit quod ... quod ... expendat in pias causas non tamen credo
quod teneatur nisi velit potest et restituere ei qui dedit quod melius
est si peniteat vel exigat. Item numquid regularis ... pro ... potest restituere
auctoritate propria quod accepit pro carnali opere vel quod habuit de furto vel
rapina. Item si aliquando competit dare ei restitutionem distingue quod si ex-
tat adhuc res data penes illum cui data est si non audet aut timet
aut non potest impetrare quod fiat restitutio per prelatum collegii restitu-
at auctoritate propria secundum formam supradictam in contradicente prelato quod potius
est obediendum deo quam hominibus. Si enim extat quod iam consumpta est si autem
actio quam excludit inopia debitoris. Si autem non est consumpta peni-
tus sed quia versa est in utilitatem monasterii vel habet aliquid quod comparavit
ex re sibi data si non potest vel non audet aut timet impetrare quod
fiat restitutio per prelatum gerat bona fide negotium monasterii resti-
tuendo cui debetur ut dictum est. Vel si fuit datum de bonis eccle-
siasticis impetrando dispensationem episcopi quod possit retineri a monaste-
rio vel erogari in pios usus. Si tamen contradicente prelato hoc faciat
propter bonum obedientie nisi sit illa res comparata de pecunia ecclesie aut fuerit
privilegiatus in hoc quod rem emptam de sua pecunia possit
iudicare sicut milites et peregrini in quo casu etiam contradicente pre-
lato potest eam restituere si eam habeat. Quod autem dictum est de re adhuc
extante penes eam personam que accepit. Item quid de muliere.

militibus vel aliis qui habentes guerras adiuvant sic-
liunt utrique pauperes et rusticos et alios capiunt et in-
carcerant et cruciatibus vel redimi cogunt vel mi-
serabiliter expirare. Item quid de illis qui se
iungunt raptoribus ad predam capiendam vel de-
comedunt vel accipiunt partem vel ipsorum raptores
ad rapiendum inducunt consulendo, adiu-
vando, defendendo. Item quid de emptoribus
qui rapina emerunt scienter vel ignoranter.
Item quid de heredibus raptorum. Item quid de pre-
scriptionibus vel usucapionibus. Item quid de fal-
sis iudicibus, officialibus et advocatis, testibus et
accusatoribus qui per calumpnias et cavillacio-
nes multa extorquent illicite. Item quid de prin-
cipibus condentibus leges iniquas et subditis ob-
servantibus eas. Item quis modus vel forma sive
circa restitucionem faciendam in iudicio conscientie
deinceps per ordinem videndum.

¶ Mulier que de
adulterio suscepit filium vel supposuit alienum
partum debet laborare quibuscumque modis potest ut
legitimi heredes non fraudentur hereditate pater-
na; caveat tamen revelare et simpliciter marito
vel ipsi spurio vel supposito non expedit, tum quia
generaret homicidia, adulteria; cum maritus forte di-
mitteret eam et non valentes forsitan continere
uterque adulteraretur, et alia multa pericula possent
inde oriri; tum quia forte non crederent sibi ex
altera parte. Non tamen quia possit agere penitentiam vel esse in
statu salvandorum durante tali decepcione, quia
non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, xiiii. q. vi.
Si res. Verum quia propter hoc non est ei penitentia deneganda,
ut ait in eo. extra de penitentiis, Officii, sic pro-
cedat: revelet in penitentia secreta suo sacerdoti parochiali vel de licen-
tia eius alii magis perito, et postea cum ipso vel sine ipso si vult
revelet episcopo suo simpliciter, similiter in penitentia; et tunc episcopus vel etiam
ipse sacerdos, si tante discretionis vel maturitatis sit, vel quod
tutius est cum eo simul inquirant diligenter et caute si ille
spurius vel suppositus sit homo spiritualis et timens Deum; quo
invento moveant eum secreto et coram inducto, et si videa-
tur expedire recepto prius sacramento ab ipsa quod non celabit

magister ponit hic xii questiones quas
prosequitur per ordinem singulas sub capi-
tulis. Et in primo primam: An mulier que
de adulterio etc. non expedit abso-
lute et sine distinctione, tum quia
illud cum respicit aliud quod illi
ponitur non valentes, et cum non va-
lerent ex altera parte. Magister
hic allegat ad oppositum. Sacer-
doti parochiali vel episcopo aut episcopi pe-
nitenciali eius si non audet autem
vult parochiali sacerdoti confiteri
propter aliquam probabilem causam de licen-
cia quam debet petere a suo sacerdote.
De licencia episcopi debet petere a suo sa-
cerdote qui vult alii confiteri qui
non sit prelatus confitentis; si enim
velit episcopo confiteri vel eius pe-
nitenciali vel domino pape vel lega-
to eius non credo quod teneatur pete-
re licenciam a suo sacerdote licet
honestum sit quod petat. Quidam
tamen dicunt quod teneatur. In hoc casu
restituat etc. Hoc consilium est quod
non tenetur restituere vel remissionem
petere si non potest supplere restitu-
ere cum ratione vel remissionem
petere. Plane et de facili cognosci
certum. Ibi dicitur certum ...
ceterum nemo in male fidei possessor ...
omnis fructus solo percipere ali-
re bona vero
fide possessor
post litem motam
testacionum
universos ...
cio. Et de ...
donacione ...
nuptiales post
mortem mariti

carcerant (margin note)

¶ propter causam necessariam vel probabilem per
mutari sacerdos proprius, ut notatur in summa
de revelacione confessionis vel de sollicitudine
mulieris et probabile est si maiores
facultates habet alibi confitendi, quia suus
sacerdos minus est occupatus. Valet ...
magister dictionis ... et tenetur confiteri
quod per ... confitendi episcopus ... vel penitenciario
vel ab eo misso nam episcopus sacerdos ...
eum ... quod causam necessariam non abiec-
... ea ... viros ydoneos
... suam dyocesim ... confiteri
... in parte ... confessionibus ...
... penitentes diligentius ... de consti-
tucione ... erra.

imponere, uidelicet principibus uel sacerdotibus, regibus et prestatur auctoritate ecclesie, et pro iusta causa, ut pro defensione status publice contra predones in terra uel contra piratas in aqua, uel pro defensione fidei et pacis contra paganos uel hereticos, uel pro alia simili causa; et recipiens facit illud propter quod fuit impositum, licite et sine scrupulo conscientie potest recipere. Si autem nesciat a quibus fuit institutum, credit tamen quod ab illis qui potuerunt et ex iusta causa, credo quod uel idem. Idem credo si iste talis non laborat modo nec facit expensas, quia non est necesse, cum terra sit bene purgata et in pace; paratus est tamen laborare et expensas impendere si necesse esset. Item idem quod probat imminente necessitate non solum quod tunc accipit expendet, sed etiam eandem illas expensas ponere, sed et in ulteriori si esset necesse, ut quasi fieret compensatio annorum in quibus nichil uel parum expendit ad illos in quibus oportet eum multum expendere. Si hec ita gesserit, puta in bona fide, secure potest recipere. Si secus, uero tamen si sit nouum pedagium uel exactionem, nullo modo potest aliquis accipere uel dicentibus aliquid recipere, arbitror, paulo ante ac tempore non certum sit illud a principe uel rege statutum et propter imminentem necessitatem aliquam de supradictis in principio. [illegible] peccat per omnia ut supra dictum est. De antiquioribus omnia probantur xxiii. q. iii. si quis romipetas, extra de treuga et pace, innouamus, ff. de publicanis, et nec de uectigalibus, extra de censibus, peruenit, at opus quippe etc. et cum apostolus, et pro hiberniis xi. q. ii. nobis, ii. etc. ff. si quid forte etc. ff. locati et conducti, § item, uel imo [illegible] aliquid est acceptum, credo esse restituendum. Tamen

illis ad quos spectabant ante predictum naufragium omnium consuetudine generaliter cessante, nisi illa piratis et raptoribus tantum idem exerceant aut christiano noceant aut principi faciant iniuriam; transgressores bonorum publicatione multentur.

Circa pedagia questio ad tertiam quod non est [illegible] que sequitur, ibi ut omnis sensus ad quid et quando per solum debeat prestatur, tenetur et ad restitutionem pedagii. Sed numquid tenetur ad emendam? Iniungendum est in foro penitentie quod eam soluat? Et pro certo credo quod nec in hoc casu nec in similibus tenetur quis ad soluendum emendam nisi fuerit iudicata, quia penitentia in foro causarum quia talia non debentur nisi tunc demum cum quis condempnatus est per sententiam in foro forma iudicii. Unde si quis furtum asportauerit pedagium uel incidit alienam siluam uel commiserit furtum aut sacrilegium aut talia pro quibus statuta est pena corporalis uel pecuniaria per legem uel canonem, non est iniungendum penitenti in foro penitentiali quod soluat istas penas nisi tunc demum cum fuerit condempnatus ad illas, sed sufficiat quod soluat interesse uel satisfaciat ad arbitrium boni uiri iniuriam passo. Similiter et hoc idem dici potest forte de pecunia habita per symoniam, de qua solet dici quod restituenda est illi ecclesie in cuius iniuriam data est uel recepta, per illud capitulum extra de symonia, de hoc adhuc, quod capitulum intelligi potest quando de bonis ecclesie erat data pecunia, uel quando agebatur in foro iudiciali contra recipientem, quia idem potest intelligi in omnibus similibus casibus in quibus iura dicunt extra quandam pecuniam turpiter acceptam, cum repetitio tamen non datur ei qui turpiter dedit, quod dico propter magistrum qui dedit pecuniam pro [illegible] cum competit dare pecuniam per repetitionem ut dictum est. Et de magistratibus et idem in similibus casibus si qui sunt tales. Concedo tamen quod dictum est

Circa

.xvi.
Vel si nō possit

ei illi a quo iniuriose acceptum
est si sciret. potest similiter cum
consilio ecclesie ipsius causis est expen-
dendum. Viatores uero intus
euntes credo indistincte quod oportet
persoluere antiquum et nouum dum
modo recipiens faciat illud:
propter quod sunt instituta in iure scilicet for-
ma predictarum in utroque quod si non
faceret isti a quibus exigitur
uel debent adire secundum hoc iudicem
quod tutus est. uel dicant quod
cessante in illa causa cessat in eis obligatio uel
illo non seruante fidem eis nec ipsi tenentur ei. xvi.
q. i. his omnibus. extra de iureiurando. peruenit. ii. Ca-
ueant autem semper mendacium. Si autem recipiens alio
faceret quod suum est et isti aliquid subtraxerint pre-
tio uel furtum esset: uidetur quod teneantur ad
restitutionem et agere penitentiam de furto et men-
dacio siue de aliis peccatis ibi commissis. Si uero
uiolenter subtraxerint et isti hoc furtiue retine-
rent ad minus peccarent uenialiter in menda-
cio quod erat mendacium pietatis de quo supra eodem
de mendacio. Restat uidere ad restitutionem autem
illum non credo teneri. Sed quid de transeuntibus accedentibus
ad terras paganorum subtrahunt paganis suum pa-
pedagium uel theloneum ad hoc dico si uadunt ut
illuc tempore treuge et non portant merces pro-
hibitas de quibus supra. i. de sententia excommunicationis. § ultimo
excommunicatio et ipsi saraceni tenent eis fidem defenden-
do eos in suo territorio uel manutenere a latronibus
uel piratis debent ipsi christiani fideliter ipsis persoluere
secundum statutum uel pactum uel tenentur eis ad res-
titutionem si possunt erogare in usus pauperum ad
mandatum ecclesie. nam fides etiam hosti seruanda est.
xxiii. q. i. noli. Innocentius. xxiii. q. i. noli. Si autem sine
treuge in tempore guerre uel etiam in tempore treuge
sed cum mercibus prohibitis non credo quod teneantur
illis ad restitutionem. Sed quia peccauerunt hic quodam-
modo contra christianam religionem credo ut puniri

de pecunia symoniace acquisita est. ar. extra de sy. mandato
argumento sumpto a contrario sensu quod uidetur in-
nuere quod pecuniam per pactum symoniacum acqui-
sitam religiosi retinere [illegible] accepit licet [illegible]
[illegible] si absque pacto fuerit recepta et non [illegible]
dicunt quod pecunia ex pacto symoniaco acquisita retineri
non potest et sic iudicium fori penitentialis requirit de hoc
supra eodem § Sed quid de fideiussoribus et illa sit i. per mendacium men-
dacium pietatis quo sibi [illegible] uel illi ille
male recipiendo peccet pro suis persoluere de pacto plenarie
est quia hosti etiam fides et pactum obseruandum est. Item qui
sunt male fidei possessores terre quam
tenent quando statuta eorum ligant
christianos. Respondeo. credo quod statuta illo-
rum qui per uim occupauerunt terram
et tenent etiam que aliquando fuit christi-
anorum non obligant fideles nisi
consenserint aut sponte se [illegible]
[illegible] se subiecerint statutis uel [illegible]
Item de illis saracenis qui non
sunt uiolenti possessores terrarum quas
tenent. Illi etiam de quibus primo dic-
tum est cum sunt in possessione statu-
endi et ordinandi non sunt [illegible]
dandi nec spoliandi illa quasi pos-
sessione aut alicui propria auctoritate priuare uel
ab huiusmodi pedagiis defraudari non
debent per [illegible] christianam [illegible]
tem per terras eorum ut aliud pedagium
s. Quid si nobiles [illegible]
[illegible] Respondeo credo quod licet [illegible]
[illegible] sit quod [illegible] ad [illegible]
[illegible] non tamen credo quod
sint [illegible] ad hoc compellendi
quod denegant [illegible]
[illegible] uelint alias [illegible]
de [illegible]. Respondeo ad quartam questionem
non [illegible]
[illegible] moderate
exigere. ita credo quod [illegible]

tur in eo in quo deliquerunt q' sit eis inungendum i pnia
ut illud det in redemptione captiuorum ul' in subsidium
eorum qui pugnant p fide xpiana ul' ipsi met expendant
in eodem subsidium ideo si ad hoc sint ydonei corporaliter
laborando. ar. xxvi. q. vii. siquis in aliquo. ex. e. de emu.
et s. petiit. et j. de sen. exco. c. uttaque. Verum cum quis deest. l. ex.
de uo. et uo. re. magistre q' sup huius. Circa questis talius
et similibus dico q' regulariter non debet dominus a subditis petere
nisi ea que inter ipsum ul' ipsos antecessores eorum plane bo
na fide sine dolo et coactione conuenit sicut solet fieri cum
mansi ul' uille conceduntur de nouo colonis ul' alijs
psonis solent enim inde fieri instrumenta que continent sensum
annuum et alias seruitutes et pactiones hinc inde omnia g°
iuxta hunc modum posita ab initio dum tamen non sint tur
pia ul' contra decimum peti possunt et solvenda sunt nam qui
libet in traditione rei sue pot ponere legem quam uult. ex. de
co. di. apo. viii. xviii. q. ii. cleric'. Item q2 scienti et uolen
ti non infertur dolus. Item pacta custodiantur ut con. e. consti
ex. de pactis antigonus si quicquid subditus dedit ab
sque domini uoluntate subtraxeret sicut fur tenetur restituere
ubi tamen indefinite positum est in munere aliquod tale uer
bum collecta tallia questa ul' simile intelligo q' debet
eam moderate petere in respectu honoris et facultatibus
subditorum. ex. de cen. cum apostolus in fi. x. q. iii. et ulte. Si
autem dominus ultra conuenta et statuta inter ipsum et subditos ali
qua sponte oblata nulla fraude adhibita ul' minis ul'
coactione indirecta recipiat non tenetur ad restitutionem
sed exacta a se ul' a suis directe ul' indirecte tenetur res
tituere. di. xxviii. de eulogiis. i. q. ii. placuit quam prouenit
pta si ex aliquibus circumstanciis apparet impossibilis ul'
multum difficilis restitucio satis uidetur q' possit hiis prin
cipibus et militibus consuli q' in compensacionem ul' remitte
rent eis communiter cum eorum consensu et libera uoluntate ali
quam seruitutem seu annuam prestacionem imperpetuum ul' ad tem
pus ita q' plenissime uideatur eis satisfactum sul' et facient
in remissionem peccatorum illorum quibus tenentur aliquod hos
pitale ul' opus simile pietatis cum consensu tamen eorundem si
pot requiri. et hoc intelligas nisi iusta causa ipsum do
minum exactionem faciendam induceat sunt enim quedam
cause iuste. una p defensione patrie. et maxime sue

eo continetur q' talis dominus
facere talliam ad usum
ul' ad placitum aut talis
est consuetudo et sine scrip
to. preiudicium ul' placitum
moderandum est ad arbi
trium boni uiri inspectis
facultatibus subditorum
ul' indirecte ut quando
negat eis iusticiam ul'
non defendit eos ut debet
sic ad extorqueat ul' iti
tatis eis facit q' uult
aliquid petere ab eis p
defensione patrie cum hostes
inuaditur ab hostibus
alia cum similiter sunt et que
dam specie usitate et app
tate alicubi propter illas q
hic ponuntur. si quando dominus
maritat filiam suam
aut filium facit militem
aut releuat feodum su
um aut auget nouum
feodum comparando et
cum talia uideantur pret
pter commodum subditorum
pro eo q' cum dominus maritat fi
liam acquirit sibi a
micos et augendo feodum
sit ditior iam plus pot
parte subditis quam ante
et cum facit filium militem
potencior est ad defen
dendum etiam non credo
q' dampnandi sunt qui
talia recipiunt ubi con
stitutum est ul' consuetum
dum tamen non recipiant ul
tra quam institutum est

civitatis castri vel ville ad hoc non tenetur omnis non solum in
res suas partiri sed et corporaliter laborare se munire in castro vel
civitate et vigilare ut sic se ipsos et res suas salvent. plus enim
pugna pro patria. xxiii. q. iii. fortitudo. extra de iure iurando. pervenit.
Item si dominus velit ire in exercitum indictum ab ecclesia vel prima
per contra hereticos vel paganos nec de suo absque gravi dampno
possit facere expensas sibi necessarias potest a subditis auxilium pe
tere moderatum. Item si in guerra vel bello iusto ex parte sua
a sit captus ab hostibus nec potest solvere redempcionem petitam
ab eo absque gravi dampno. Item si vellet ire ad principem
pro obtinendo privilegio speciali protectionis pro se et pro eis nec pos
set de suo expensas ad hoc utiles et necessarias absque gravi dam
pno facere. et si qua alia causa similis emergeret dum tamen spe moda
te et non ad gravamen eorum et cum caritate non ex violentia
exigeret. x. q. iii. unio cavenda. extra de cen. census. cum apostolus. et
q. prohibemus ne subditos suos talliis et exactionibus epi
scopi gravare presumant sustinemus autem pro multis necessitatibus
que aliquotiens superveniunt ut si manifesta et rationabilis causa extiterit
cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium
postulare. et c. xxii. q. ii. de forma fidelitatis. unde si prelati
vel procuratores vel ministri aliquod intercipiant prelato
vel alius plus a subditis extorqueret quam solvant et sic ex
torta debent restituere et tantumdem pauperibus erogare
superior et cum fuit querela deposita si negligens fuit
in eius executione statuti canonici subiaceat ultioni.
extra de cen. c. quia plerique. Item si dominus vult ludere ad aleam vel
ultra vires ad vanitatem expendere in vestibus et hospita
libus et similibus non debet propter tales causas exigere quod si fecerit
tenetur ad restitucionem. Idem si captus in bello iniusto
exigit ab eis redempcionem totam vel partem quam solvit
hostibus. Sed quid de quibusdam qui in hiis temporibus recepi
unt in subditis suis tallias vel questas ad hoc distinguendo.
quod ab antiquo sibi et predecessoribus est soluta tallia
aut de novo est imposita sive petita. In primo casu
si scitur vel creditur probabiliter quod ex iusta causa et licite
imposita fuit et soluta potest exigere ita tamen quod et ipse com
pleat si quid ex illa causa vel institucione complere de
beat. et hoc sentit quod dixi supra in primo §. in secundo vero casu vel
etiam in primo cum nec scitur nec creditur iusta causa non
debet exigere et quod cum mala fide recepit debet restituere

vel consuetum est et si ad de
bitum exigi consuevit
cum moderamine exigatur
ideo est. simpliciter quod tenetur ad
restitucionem si scitur vel
creditur. Quid si hoc dubi
tetur. Ego puto sanum si ab
hoc consuetum est ut
in certum si tanta fuit
a tempore ex quo non
extat memoria sed
quod sciam presumendum est
quod ex causa iusta fuit impo
sita. ar. xvi. di. illa. quod sa
tis credo in simili
ta sic presumptio in quan
tum cum dicatur quod
consuetudo presumptionem
non debet privari titulum
sed ex lapsu temporis
presumitur titulum inter
venisse qui allegatur.
Quid de illis qui tallia
utuntur consuetudi
ne in hominibus suis
quod de mobilibus eorum
capiunt quantum volunt
et cum suspicantur eos
velle transferre ad alium
dominum omnia bona
eorum nunquid exigere
possunt per consuetudi
nem. et an tenentur ad
restitucionem. Item
ab eo in codicem
restitucione. Ego si
quod ab initio fuit impo
situm tale honus
sine malicia et fraude
quod dominus possideat ab his

prestatione

si pot. xxiii. q. vi. si tres posi-
to tamen quod uerum dominus est et quod
nichil seruitus percipit quod
uix est credibile quando ad
minus recipiat ibi iusticias et sequitur eum in expe-
ditionem bello iusto. si tamen ita
uideatur uerum sit quod nichil
percipit credo saluo meliori
iudicio quod debent uel se
aliquid statuere quod dent
sibi in signum subiectionis
ne alias immunitas uideatur
esse penes eum dominium rei sue
ar. op. ad hoc xviii. q. ii.
eleutherii. et xxiii. q. iii. si quis
abiecerit. et extra de sepul.
c. quid si consuetudo. si
dubitetur quid uel quan-
tum debeat esse id. credo quod
debeant obseruare quod in
ciuitatibus uel castris uel
prouinciis obseruatur. ita
tamen quod nulla ista non gra-
uetur. uel si diuerse sunt
consuetudines ea que
minus soluit eligatur
extra de consue. cum olim.
et de censi. ex parte in
fi. sed eo quod di. c. ... more
extra de prescriptione si diligenti. et extra de sepul. c. cum
hoc totum intelligo nisi ipse uel aliquis decessor
ibus suis uendidit uel donauit eis id quod ibi in signum subiectionis
signum consueuit percipere tunc ... non potest aliquid pe-
tere. In omni tamen casu credo quod debeant habere in me-
moriam tamquam inseparabilia ... domino illa
sex contenta in epistola philiberti episcopi. uidelicet inco-
lume tutum honestum utile facile possibile ut
in illis sint eis fideles. xxii. q. i. de forma fidelita-
tis. decretalis. Circa principes uel milites habentes

tibus quam et quantum uult capere. et quod possit retinere omnia in obi-
tu si recesserint cum quibus possit ponere rei sue hominis quod
noluerint inde tollere posse quod in tantum utatur hic constitutione
quod non graue deo sustinere modum aut manentes aut rece-
dentes. et quod domini non tenentur ad restitutionem talium re-
ceptorum. Si autem non est certum aut si credit quod non fuit ab
initio legittime institutum credo quod omnes huiusmodi spoliationes
ipso genere sui male sunt peccant qui hoc faciunt et tenentur ad
restitutionem. In hoc tamen casu et similibus qui tollantur ab
ecclesia pro eo quod aliquando potest ibi esse dubio de iure aut de facto non
credo simpliciter esse denegandam absolutionem sed facienda est cum qua-
dam tamen dubitatione et protestatione sic. absoluo te de hoc in quantum
possum sed timeo uel credo quod non sufficit tibi ad saluationem
nisi taliter habueris in hoc casu. Item quid de illis qui emunt
prepositurias seculares ubi non sunt redditus sed sole extorsiones
et iniuria munia et furta que recipiunt huiusmodi prepositi numquid
tenentur talia restituere. aut si compelluntur a dominis ex-
cercere huiusmodi officia numquid tenentur potius omnia sua dimit-
tere quam in hoc obedire. Quid de dominis qui uendunt huiusmodi
preposituras. Ad primo si non possunt huiusmodi officia exercere sine peccato
mortali potius debent omnia mala tollerare quam sic pec-
care. et peccant mortaliter quotiens munia accipiunt propter fac-
iendam gratiam alicui in preiudicium alterius aut si minis et
terroribus aliquid extorquent aut quosdam grauent
ut alii timentes eis seruiant ne talia paciantur et te-
nentur ad restitutionem omnium talium. Sed peccant nec tamen
aliter absolui possunt recipiendo mortaliter domini qui tales preposituras
uendunt aut ad eundem aliquos compelliunt tam grauiter
eas committere debent ex quo non sunt ibi redditus aut
prouentus uniti et tenentur ad
interesse illis quibus huiusmodi prepositi
tales sunt spoliati. hoc autem
intelligo de illis prepositis qui
reddunt iura de bedellis
aut minoribus quorum est offi-
cium tantum citare uel exequi in-
dicata uel mandata maiorum
tenendum est quod dictum est supra. e. c. offici-
ales infra. Quid de homini-
bus militibus qui ... habent in

falsum dicit quod tales prepositure sunt dominicum

ti.

// .ii. si in corpore sunt q[ui] tenentur ad aliquas operas [illegible]

guerras ad invicem distinguere
quia ille de quo queritur habet
iustam guerram vel bel-
lum aut non. [C]um po-
no casum cum hic iustum bel-
lum et non excedat illum modum
contra nocentes et non habet in-
tentionem corruptam queritur
quid capit de hostibus
suum est nec tenetur res-
tituere. di. i. Ius gentium.
xxiii. q. vii. Si de rebus. extra
de hereticis c. puniuntur.
Ut autem plene liqueat
de bello nota quod v. exigun-
tur ad hoc ut bellum
sit iustum scilicet persona res
causa animus et auctoritas. Persona
ut sit secularis cui licitum
est fundere sanguinem
non autem ecclesiastica cui est pro-
hibitum. xxiii. q. viii.
Clerici. Res ut a quibus in ne-
cessitate sint arma bellum res sit
de qua [illegible] ut sit pro
rebus repetendis vel defensi-
one patrie. xxiii. q. ii. c. i.
et q. iii. Fortitudo. et q. v.
viii. Si nulla. Causa ut propter ne-
cessitatem pugnetur
ut per pugnam pax acquira-
tur. xxiii. q. i. Noli. Animus
ut non fiat propter odium vel ul-
tionem vel cupiditatem
sed propter caritatem iustitiam
et obedientiam. xxiii. q. i. Quid
culpatur. Militare non
est delictum sed propter predam
militare peccatum est. i. c.
de pe. di. v. [illegible]. [I]tem quid

usurarium in quodam nemore et dominus similiter abstulit eis
numquid tenetur ad restitutionem aut si aliqui habent usurarium
in silva alicuius villis et ille abstulit eis vel alias [illegible]
[illegible] vos numquid sufficit si ille satisfaciat de hoc do-
mino illorum cum ille de hac utatur consuetudine quod
de bonis eorum accipit quantum et quando vult. Pro similiter
[illegible] sunt vere nomine servi qui nichil habent proprium [illegible]
culium si quod habent in potestate est domini ut revocetur quando volu-
erit. Si vel usurarium habent in nemore aliquo pro peculio vel
aliud aliquid dominus potest revocare et de dampnis eis
illatis satis ab alio sufficit satisfieri domino. Sciant tamen sunt
de corpore quales sunt in [illegible] quedam sunt ecclesie et quo-
rundam nobilium non potest dominus auferre usurarium proprium
sua et de dampnis illatis non sufficit satisfieri domino
[illegible] hoc in illis qui non alias [illegible]
sunt [illegible] tamen quod dominus eorum potest de consuetudine quantum et
quando vult de bonis eorum capere et in talibus restringenda est
hec ab utroque [illegible] quantum laxanda. Item caveant
ne sint in dampnum domino suo de corpore suo. Tutum ne sint
in dampnum domino suo de secreto suo vel de munitionibus
per quas tutus esse potest. Honestum ne de sua iusticia vel
aliis causis que ad honestatem eius pertinere videtur.
Utile ne sint eis in dampnum de suis possessionibus. Fa-
cile ne id bonum quod dominus suus leviter facere poterit faciat
ei difficile. Possibile ne id bonum quod domino suo esset
possibile reddat ei impossibile. Et quia non sufficit abstinere
a malo nisi fiat bonum, restat ut in eisdem vi supra-
dictis consilium et auxilium fidelis domino suo prestet. Item
Principes. Sed nota ad quintam questionem quicumque [illegible] ca-
pit nisi satisfactum sit sibi de omni dampno [illegible]
[illegible] ad questionem propositam. Prohibitum fundere sanguinem
bellare in propria persona potest tamen propter talem personam
ecclesie que habent ius gladii dare auctoritatem subditis suis
pugnandi in casu. Nisi in necessitate quia tunc clericus potest
defendere se cum armis. Preium curie et si non recipiat [illegible]
[illegible] bellicosus est sed non agere rem publicam [illegible]
[illegible] quid sic licet [illegible]
dicitur quod qui propter obedientiam iustitiam et zelum fidei mo-
vent arma inveniuntur auctoritate principis dicto [illegible]
nulli pro suis [illegible] atque in consultis quorum armo[rum]

quod sicut si quis circa iniquam
auctoritas ut sit auctori
tate ecclesie p̄sertim cum pug
natur pro fide vel auctori
tate principis ut xxiij.
q. i. quid culpatur. et q. ij.
q. ij. c. i. si aliquis vxorem de
fuit bellum dicetur in
iustum. Sed tamen casus in
quo sine auctoritate princi
pis vel ecclesie potest moue
ri bellum. videlicet pro
rebus repetendis et defensi
one patrie. nam de iure
naturali cuique licitum est vim
vi repellere in continenti et
cum moderamine inculpate
tutele. di. i. ius natu
rale. et de sen. exco. si vero. Ad
hoc dicunt quidam quod
nulli licet vim repellere re
percutiendo sed tantum opponen
do. alij dicunt quod laicis
licet repercutere clericis non.
alij dicunt quod non solum laicis
sed et clericis licet repercutere.
distinguitur tamen quia aut in
fertur persone aut rebus.
si persone tunc est vis eius
repellenda prius quam sit illa
ta. sed quidam dixerunt quod
nullus debet repellere nisi
illatam. Immo dicit lex
quod licitum est occidere in
sidiantem. et eum qui
vult occidere quod intelli
go si alias non potest quis ma
nus insidiantis euadere
ff. de l. aq. l. iij. i. vim
autem quis post vim illa

mouendorum copia tribuatur. C. ut armorum usus inscio princi
pe interdictus sit. l. i. libro xi. Quid si laborers barones subditi
comitis vel ducis habent guerram contra eum. aut comes contra regem
suum vel episcopus. cuius principis est auctoritas requirenda. Pro princeps
qui nullum habet superiorem siue sit rex siue imperator auctoritate
propria si iusta causa subsit potest mouere bellum tam contra subditos
quam contra extraneos potest et subditis suis dare auctoritatem mouendi bel
lum tam contra principem extraneum quam contra subditos eius si causa
subsit. et viderit expedire. sed non contra proprios subditos quia dominus principem
iniuriantem iusticiare vel quia dominus vult stare iuri coram eo
vel coram iudice suo sicut est iudex medius inter huiusmodi principem
et iniuriantem. si autem non potest eum iusticiare. aut si ille non v
vult stare iuri potest non solum princeps huiusmodi sed et ille princeps qui
princeps qui habet supra se superiorem auctoritate sua mouere bellum
contra huiusmodi iniuriantem si subest ei mediate vel immediate et
dare licentiam iniuriam passo mouendi contra eum arma. si autem
iniurians non subest mediate vel immediate principi habenti super
se superiorem princeps ille non potest dare auctoritatem subdito i
suo mouendi contra eum arma. sed auctoritas superioris princi
pis est requirenda maxime si ille iniurians pertinet mediate vel im
mediate ad iurisdictionem illius superioris principis. cum igitur vassal
lus comitis habet guerram contra illum comitem. regis est auctori
tas requirenda. si autem comes contra regem vel rex nolit ius ei
exhibere per pares curie huiusmodi requisitus. credo quod si vis eum
armis defendat cum moderamine inculpate tutele non peccat.
impugnare tamen regem auctoritate propria non poterit. propter tamen sententiam denun
ciationis de excessu regis si rex nollet a peccato desistere posset re
gem excommunicare. et crescente contumacia dare auctoritatem mouen
di arma contra eum. cum autem rex habet causam guerre contra impera
torem vel econverso non credo quod neuter vel alter teneatur ius suum pro
sequi in foro iudicij cum neuter illorum habet supra se superiorem. prouideret
tamen mouendo bellum passus iniuriam si iniuriator offeret ei de
bitam satisfactionem ad arbitrium bonorum virorum de plano et
sine strepitu iudiciorum. Queritur numquid illorum numquid tene
bitur restituere quod quid adeptus est de huiusmodi bello qui i
mouit illud. Pro quando bellum sit iniustum ex causa. et ex non
ex persona et ex auctoritate sicut cum res subditi quod pro rebus repetendis sanctum
non tenetur qui mouit bellum restituere quod ibi cepit vel cepe
rit vel campum iustificauit ad ius suum vel quam habebat
ille de suo iniuste aut campum iustificauit eum. et hoc dico sim

tam p[er]sone repercuciat
si facit hoc in contin
enti .i. tu[n]c uidetur eu[m] de
uno factum p[er]cutere
no[n] tenetur aliquo
mo[do] si nolebat den
uo p[er]cutere . [et] alt[er] re
p[er]cusserit . tene[tur] . q[uia] ad
hoc no[n] est repulsio
iniurie s[ed] uindicte que
p[ro]hibita est om[n]ib[us] et
maxime cl[er]icis . di . l
vi . co[n]tra[rium] dic[unt] ordinari
os . [et] e[st] eo[rum] g[lossa] . q[uia] defen
dendo se repercuciat
no[n] ulciscendo . xxiii .
q . i . quid culpatur .
ff . ad . l . aquil[iam] sc[ien]
ciam . [et] tu[n]c requiri
tur ut cu[m] mod[er]ami
ne se defendat . ext[ra] de
ho[m]i[cidio] . si p[er]b[iter] . olim cau[sam]
in fi[ne] . moderamen intel
ligo ut si uis i[n]fertur
cum armis . cu[m] arm
is repellatur . al[ias] sine
armis . de ff . de ui [et] ui
ar . l . i . § . eum igitur repel
le[re] circa hoc tamen co[n]side
ro qualitate[m] p[er]sona
rum ut[rum] medium p[er]
unus ul[tra] debil[is] possit
se defendere armis
cont[ra] magnum uel for
tem pugno eleua
to uehemente[r] . ar . in .
q . vii . § . tria . u[er]o si ne
ro in uno auditori
o . si quid tamen moderami[ne]
excedit . [et] no[n] ex p[ro]posi[to]

iudicium fori p[e]n[it]ial[is] ubi h[abe]t locum compensatio [et] no[n] liquidi ad li
quidum que no[n] h[abe]t locum in foro contencioso s[ed] inde si quis i[n] foro pe
nitenciali co[n]fiteatur se p[er] furtum h[ab]uisse .x. de reb[us] illi[us] qui ma[la]
fide abstulerat ei .x. fac[er]e co[n]sueuit [et] b[e]n[e] ut[rum] iudex p[e]n[it]ial[is]
co[m]pensacionem nec iniu[n]get ei restitucionem illarum .x. n[isi] aduer
sarius eius postmod[um] restitueret ei .x. ablata iniu[n]get tunc [ei] p[e]
nitencia[m] de furto co[m]misso. Q[uan]d[o] si cl[er]icus in guerra iusta uel
uadens cum d[omi]no suo co[n]sequitur aliq[ui]d de illa guerra nu[m]quid tene[tur]
restituere [et] d[ic]o si datum e[st] ab eis quib[us] i[n]p[er]ere licuit p[otes]t re[tin]e[re]
te[ne]t[ur] retin[er]e . si aute[m] ip[s]e rapuit cu[m] rapiendo p[e]cc[au]it . tu[n]c credo q[uod]
est in foro p[e]n[it]ali si p[otes]t q[uod] restituat illud illi cui abstulit
si scit quis ille sit . si[n] aute[m] q[uod] det paup[er]ib[us] . [et] n[on] paup[er]ibus cl[er]i
cum illam capiendo no[n] fecit iniuriam q[uia] sicut d[omi]n[u]s eius potuit ei da
re aucto[r]ita[tem] bellandi ita [et] auct[orita]tem rapiendi . credo tamen q[uod] re[s] tali
ter rapta de co[n]sensu d[omi]ni sui p[otes]t retin[er]e d[omi]n[u]s tamen co[n]sensit d[omi]no dur
te adhuc guerra q[uia] p[er] inde e[st] in hoc casu ac si dim[er]it ei re[m] illa[m]
dedisset . uel tamen cas[us] [et] tenetur ita est . sine aucto[r]it[ate] p[r]incipis mouentis
bellum . . . hic appellat armis ad bellandi uel
ad defendendum no[n] ad impugnandum p[ro] reb[us] rep[e]te[n]dis nomine a[r]mor[um]
h[oc] large accipi ut no[n] solum comp[re]hendat res corporales s[ed] [et] i[n]co[r]po
rales sicut [et] p[ro] reb[us] mobilib[us] ablatis p[os]t moueri bellum . . .
p[ri]mitus illatis ad co[n]sequendum de eis satisfactione[m] no[n] libidine uin
dicte s[ed] zelo iusticie uel quantum ad inferre moderamine inculpate t[utele]
moderamen locum h[abe]t cum aliquis cu[m] tuendi [et] defendendi se refi
tit ad illatio[n]e[m] n[on] tanto moderamine q[uod] tutela illa uel defensio e[st]
culpata . [et] sine culpa q[uia] no[n] excedit modum i[n] defendendo p[re]sue
dendo ad ui[n]dictam ex p[ro]posito maxime cu[m] exigat illata uiole[n]
cia dicu[n]t quidam t[unc] sanc[t]iam tenuit . h[oc] . licet tunc aute
iudicis inire . . . brachium uel baculum ne fiat lesio i[n] capi[te]
uel corpore . b[ene] dicunt q[uia] o[mn]e d[e]lictum est op[er]is p[ro]ximum sit illatu[m] q[uia]
o[mn]e p[re]uenire quis p[otes]t uim uiole[n]ter inferre aut p[er]cutere ut illa[m]
. . . cum q[uia] nulli licet p[er]cutere aliquem a[nte]q[uam] sit p[er]cussus ab eo
no[n] est enim ut i[n]uit mag[ister] dicens defendendo se in uno . . . q[ui]
occidendo defendendo se ne iniuriam paciatur n[on] t[enetur] ad aliq[ua]m
satisfactione[m] sec[un]d[u]m illos sec[un]d[u]m magistrum autem t[enetur] [et] ad satisfactione[m]
. . . passo [et] ad p[e]n[iten]ciam [et] ex quib[us] ad irregularitatem . . .
neatur . . . qui excessit . . . tamen q[ua]d maiore[m] p[e]n[iten]ciam [et] sa
tisfactione[m] te[neatur] cum ex p[ro]posito s[ed] pocius [et] potissime moderamine illa
co[n]tinuacio no[n] est estimanda . . . sicut in scripulis a[c]tib[us] . . .
sufficit eade[m] die . . . ad . . . d[icitu]r in lege . . .

ex q[uo] no[n] ex p[ro]posito

to non tenetur nisi ad cautelam ff.
ad l. aquil. si ex plagis. § taber
narius / si ex proposito: tenetur.
hanc opinionem ultimam approbo et
fere ab omnibus tenetur. Sed in hoc
casu ultimo ubi ideo quis tenetur ad
sententiam excommunicationis concordo cum
eis ut si aliquis defendendo se
de clericum excessit modum. inci
dat in excommunicationem. si illud
fecit ex proposito alias non. sed quan
tum ad aliam satisfactionem
de excessu. vel in quantum ad penitentiam
diu regularitatem si forte propter
illam repulsionem mors
secuta est. tutius quod teneatur.
Ita tamen consideratione ad pro
positum et non propositum. ex. de te
cto. cum non ab homine presenti
tantis. ex. de restitu. spoli. olim
causam. ex. de homi. significas
ti. § ult. / Si autem vis infertur
rebus. vel illatam. vel inferendam
licitum est repellere. sed potius
illatam dum tamen in continenti
id est quam cito sentit vim illatam
prius divertat ad contrarium
actum. ut in preallegato olim cau
sam. et significasti. ff. de vi. et vi.
ob. continuus in principio. Si for
te dum ille vult expellere hos
tem de possessione sua quam iniuste
et male occupaverat aliqui
vulnerentur vel occidantur
credo quod teneatur secundum mo
dum positum supra in defensi
one sui. et per eadem iura. et
hoc intellige de imperfectis. per
fectis non licet repetere quod
ostendit dominus dicens si quis

quam magister allegat / sed secundum qualitatem negocii pensandum
est. prout exigit vel ad spacium maiorem vel minorem temporis
tractum. unde si aliquis nobilis tollit castrum / invadat castrum collecto
alterius nobilis et occupat castrum vel rapit predam et
ducit ad castrum proprium. si alius nobilis hoc audito cum
non statim possit congregare exercitum et recuperare predam
vel liberare castrum invasum transactis uno vel duobus congre
gat exercitum licet non possit congregare nisi post unam
septimanam aut duas aut in plus recuperabitur
tamen in continenti se defendere et castrum liberare et
predam recuperare et si iam adversarius eius receperat
illam in municionibus suis credo idem quod si dominus talis est pro
sequitur predam. et cum non possit ad eam recuperandam
pervenire quia forte est in locis inexpugnabilibus recep
ta. si ceperit aliqua de bonis adversarii sui aut eorum
qui eum iuvant aut ipsum prosequentem terram suam im
pedivit potest de illis retinere. vel in depredata ... consu
le quantum quantum etiam verbi sicut qui prosequitur
furem asportantem res suas licet in vi consulere
usque ad quantitatem dampni sibi illati a fure de re
bus ipsius furis quas secum ducit aut portat. si quando
potest apprehendere dum prosequitur fugientem. contrarium
actum non est contrarius actus cum quis comedit vel
aut bibit aut dormit ut etiam aut se preparat ad
repellendum adversarium suum de possessione male occupa
ta. aut ad recuperandam predam ab eo quo ab eo abductam
licet hec preparatio temporis moram exigat ut dictum est. Sed
si dissimulat iniuriam ac deponit animum vel suam precaven
di aliis occupationibus operam dando actus est con
trarius defensione predicte non dicitur incontinenti de
fendens sed excedat modum vel non ex proposito per sus
quam sunt illa predicta. Nonquid regulares qui
renunciaverunt propriis et propriae voluntati et cum mul
tiplex sit perfectio et perfectio sufficientie ordinis sive locorum
religionis. et alie quedam sicut distinguunt
theologi. credo quod hic debet intelligi de solis illis qui
per votum aut preceptum vel constitutionem obligati sunt
ad non repetendum quales fuerunt apostoli et dis
cipuli in primitiva ecclesia qui ad non repetendum ex
titutione domini tenebantur cum per sanguinem martirum

percussit te in unam maxillam, et
c. Item apostolus ad Ro. Non vos defen-
dentes karissimi. sed date locum ire.
Et filia possunt tamen increpare
fulminantem exemplo domini dicen-
tis cum percuteretur in facie. si
male locutus sum testi-
monium perhibe de malo. Si
autem bene quid me cedis.
Item apostolus percussus in facie dixit
ut principi sacerdotum percuciat
te deus paries dealbate. sed
es me iudicare secundum legem
et contra legem iubes me percuti.
Item petere possunt ducatum ex-
emplo apostoli qui cum manifes-
tasset tribuno insidias sibi pa-
ratas a iudeis fecit tribunus ipsum
a. cc. militibus armatis perduci incolumem usque
ad Cesaream. Item fugere possunt persecutores
unde persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam
satis liquet ex premissis. quibus et quando possit mo-
veri bellum. sive de hereticorum tyrannos vel per-
secutores christianos patet. Et eos qui tempore
treuge bona sua per mare vel etiam rapuit
sarracenis rapinam committere tenentur
per consequens ad restitutionem possent in prin-
ti a principe cum treugam fregerunt. exceptis
templariis et hospitalariis quos non credo in tali forte
communi principum in hiis vel aliis subiacere cum
sint religiose ecclesiastice persone et ordo ipsorum est
ad hoc specialiter deputatus. Ad questionem proposi-
tam dico quod miles habens iustum bellum contra ali-
um militem in licite facit suum quicquid ca-
pit ab hoste vel valitoribus eius sive subditis
suis sive aliis. quousque iuxta conscientiam suam
sit sibi satisfactum de omni dampno
suo dato et labore et expensis tam
sui quam suorum hominum vel coadiu-
torum. si hostis offerat ius vel ve-

sic contra paganos fugi(t)

L

propaganda fecundanda erat certa. dicens. c. v. apostolus
ro. xii. dicentis. Io. xviii. dixit. act. xxiii. ex. apostoli
act. xxiii. si persecuti. c. x. sarracenus. cum quibus treu-
gam habent ipsi vel principes eorum. questionem propositam. solutio. Item quid
de milite. v. Item quid de principibus valitoribus et auxi-
liatoribus quo ad usque. et non ultra nisi sit talis hostis qui
aut propter infidelitatem aut hereticam pravitatem. aut propter ali-
ud in tantum excesserit quod bona eius publicentur et suo-
rum et sua persona et capienti fuerit si ex edicto publi-
co inveniri in quo casu omnino potest expoliari et car-
ceri exterminari. dato sibi et suis in liste tamen in decepcioni-
bus rapinis cum incendiis et effracturis ecclesiarum
et cedibus et aliis quibuscumque. Quid si ille qui iniu-
stum habet bellum fecit incendia vel effracturas ar-
borum aut vinearum extirpationes in terra propria adversari-
i sui vel hominum eius. Numquid pro hiis tenebitur in
aliquo foro. De illis dampnis non tenebitur que bona fide
de iure licite a quibus commode abstinere
non potuit secundum industriam et con-
suetudinem bona fide pugnan-
cium. sed gravandi animo et malicio-
se intulit cum alias posset quod commo-
de consulere tenebitur et compensabuntur
illa dampna cum dampnis sibi datis
et hominibus suis usque ad concurrentes quan-
titates. et de eo quod excrescit tenebitur
satisfacere illi. ex nos decepit fiant
qui autem iniuste movet bellum tene-
tur de omnibus dampnis que ipse vel sui
intulerunt adversario et hominibus suis
tenetur et hominibus propriis de dampnis ab
adversario illatis dum iniuste rebellat
ipse adversario et ipsi mala sus-
tinuerunt cum in quo casu non
contra ipsum accionem cum nullus
culpa sua consequi debeat accio-
nem. bellator autem ille qui iuste pugna-
nt tenetur hominibus suis de dampnis suis que passi sunt ab
adversariis cum ipsi et se et sua pro domino suo vendicantur
exponere non tenetur in quantum non fuit in culpa negligentie

lit satisfacere ipsi. Subditos autem
illos qui domino plus quam homi-
nes timentes nolunt suo domino
in bello illicito impendere
auxilium vel favorem, credo nul-
latenus spoliandos vel in aliquo
puniendos, sed pena eius suos debet
tenere actores. Nec ultimus est
protrahenda quamvis sit in excessu
de raptum. Extra de his que fi-
unt a maiore parte capituli, que sunt. i. q. iiii.
c. i. Qui sequitur raptores
ad predam capiendam sciens
vel ignoranter, sed postea vene-
rit ad sciendum, iuvant alios cog-
noscentes rapinam committi. Item
qui induxerunt ipsos raptores
ad rapiendum consilio, adula-
tione, detractione vel similibus.
Si ista fecerit vel credidit illos
per ipsorum querelam sequelam
corporis auxilium vel consilium
vel adulationem vel detractio-
nem vel aliam similem causam a se adhibitam dictos
raptores fecisse rapinam quam aliter non essent facturi, te-
netur quilibet talis in solidum. Si vero sit certum vel proba-
biliter credit quod per suam sequelam consilium vel
adulationem vel detractionem non plus fecerunt ipsi
raptores quam alias essent facturi, tenentur de his que in-
de habuerunt vel expenderunt, et non de omni dampno quod ipsi
vel aliqui de familia sua fecerunt directe vel occasione
aliter. Argumentum ad hanc distinctionem extra de sen. et re iudi. cum
J. et A., extra de etate et qualitate et or. preficiendi, et de sen. excom-
municationis, alia xi. q. iii. quam multos. Ad primam partem
distinctionis facit regula generalis quod facientes et consentientes
par pena constringit, xxii. q. iiii. ostenditur, ii. q. i. Notum in
fine. Set quod dixi de his qui tenentur in solidum in pri-
ma parte distinctionis, intelligas dictum multo forcius
de his qui defendunt ipsos in honore suo et recipi-
unt eos in castris suis. Item et de illis quorum nomine

defendendo eos. Quid si componant duo nobiles de
guerra sua in qua multa possunt componere vel transigere super dampnis
vel datis hominibus suis nulla facta restitutione homi-
nibus eorum dampnificatis. Respondeo: si compositio fiat de con-
sensu dampnificatorum standum est illi. Alias non credo
quod ille qui fuit in culpa inferendo movendo bellum per talem
compositionem possit preiudicare hominibus, hec nec quamvis ipse de proprio
teneatur eis satisfacere de dampnis suis qui in culpa pa-
rate fuerunt cum eo ut dictum est. In quo casu credo quod et si non
tenere fori contentiosi teneatur eis in aliquo pro eo quod
participaverunt ei in crimine scienter, in foro tamen peniten-
tiali tenetur si ad persuasionem suam hoc fecerunt alias
non facturi, quia ex parte utraque bellum componere non
debet cum adversario in preiudicium hominum suorum. Et vel
ipse debet eis reddere dampna sibi illata vel procurare quod ab
adversario reddantur. Hoc tamen intelligo de dampnis
que passi sunt in incendiis et rapinis rerum suarum, de ex-
pensis autem quas fecerunt veniendo ad exercitum vel
morando ibi satis convenienter principes componere vel
dissimulare auctoritate propria quod et de predictis dampnis
concedi potest. Et licet tamen probabiliter videtur principes ea
possent remittere quantum carere commodo pacis et in-
currere bellorum pericula
et tamen in hoc casu principes uti-
liter gerant negocium subdito-
rum taliter componendo te-
netur subditorum ratum habere. Sed et
si aliqui eorum contradicerent
ne fiat compositio nisi restitutis
dampnis, licet multa tamen non
nunc expedire possunt a bel-
lando desistere quamvis forte
non possint illa dampna re-
stituere quod sicut auctoritas
movendi bellum penes so-
los principes est, ita et auc-
toritas desistendi vel arma
deponendi. Qui sequitur hic per-
sequitur vi. questionem, scili-
cet i. ita quod sequuntur illorum re

fit rapina. si ipsi primo uiolauerunt. uel facta ratum habuerunt. xi. q. iij. qui consentit. et ii. c. sequentibus. extra de sen. spoli. cum ad sedem in fi. Sed quid si principalis uel alter unus eorum qui tenentur in solidum satisfecerit de toto dampno dato. numquid alii liberantur utique quo ad ipsum dampnum uel interesse. quia bona fidei non patitur. ut bis idem exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Item numquid ille cui satisfit tenetur cedere satisfacienti actionem sibi competentem contra alios. Solutio credo quod possit et debet quantum ad iudicium anime cedere actionem. illi non ut ab uno in solidum excepto principali. sed pro partibus petat a singulis. sed non tenetur quo

ad iudicium contenciosum. quia sponte potest petere cessionem quam ex contumacia punitur. ff. de ad. min. ad munus. tu si plures. ii. et ff. de tutel. et ro. dis. tra. l. i. §. ne tractemus. Item hoc tamen non est omittendum quia licet quantum ad deum de magna equitate dicam eos tali liberari dummodo de pretio alias recte conueniatur. et peniteant. potest tamen ab eis exigi pena que duplici ut dixi. s. e. §. pena. et zacheus si quem defraudaui reddo quadruplum. et pena unius non liberat alium. xii. q. ii. cum deuotissimam. ff. ad l. aquil. item mela. §. sed si plures. Vnde consulerem quod ad cautelam quilibet post satisfactionem dampni peteret liberam remissionem de pena maxime cum illa detur de iniuria. ut in illo c. cum deuotissimam. Item quid si plures fuerint quod pares quia nullus induxit alium ad eundem. nec erat aliquis dominus alius. sed quilibet per se iuit. ad hoc credo dicendum. quod si uadunt simul. cum sit unus exercitus quilibet teneatur in solidum. et est ratio quia in tali casu quilibet iuuat alios et facit eos fortiores. ubi ei possunt dici sicut de se se prementes de quibus loquitur Iob. corpus eius quasi scuta fusilia. compacta squamis se prementibus et c. facit ad hoc. eo. de homi. sicut dignum. et omnis fuerint cooperatores quia quilibet tenetur in solidum ut dictum est. s. e. c. alius. alias si non uenerint simul sed quilibet per se separatim faciebat dampnum quilibet tenetur pro eo quod fecit et

ad predam quam dictos raptores fuit relaturum uel annunciaret in solidum. i. de toto dampno. ad primam nostram partem quere de illis qui tenentur in solidum. gas. s. quod tenentur in solidum quando propter suam defensionem uel receptionem impediuntur dampnificati recuperare dampna. et de illis intelligas simple. primo. i. antequam fieret prima rapina. de nouo congestum est. uel interesse non quo ad penam. interesse autem comprehendo et expensas et commoda que incurrit qui actione dampni sibi illata ab eis pro quibus solutis zacheus. ut c. xix. consulerem bonum est. sed non teneo quia pene hic non debentur ut dixi quoniam cum fuerint adiudicate de pena. uel ad minus de illata iniuria. ad petendum cum remissionem de iniuria si penam tolle uolunt. et credo quod teneatur pro uel per alium expresso uel supposito nomine suo quod quamuis negocium expresso detur non tamen deletur non persequi in iudicio tenetur in solidum. hoc intelligo quando unus sine aliis non auderet uel non posset dampnum inferre alias quilibet tenetur pro parte dampnum quam intulit. Iob. xli. supra in principio. ut e. §. qui recipitur. In prima parte dicitur. cum faciebat non prouocans alios ad dampnum dampnum. in utroque casu. uel magis obedi garetis. uel intelligendum est quo ad dampnum tantum quando unus sine alterius adiutorio uel societate dedisset dampnum. alioquin extende

forte in uxorem casum possit tolleretur q' quilibet satisfaceret de hiis que habuit. et in ducent alios per se ad satisfaciendum. sed primum durius est. in casibus illis autem qui nec adiuvant nec in aliquo consenciunt. sed datur eis aliquid et acceperunt vel comederunt inde et induunt vel in alios usus suos posuerunt tenentur restituere. sed dummodo sciant qui dona accipiunt per se tenentur ad restitucionem. qui vero comedunt vel bibunt vel in usus necessarios ut uxor vel ceteri familiares tenentur de omnibus que sic expenduntur. nisi in casum cum agunt causam spoliatorum monendo et interponendo pro posse ipsum raptorem ad restitucionem faciendam. tunc enim non tenentur. quasi in alterius negocium gerunt et ignorantis et absentis licite recipit expensas. et hoc si ne fuit secuta utilitas sive non

unde satis videtur per hoc q' fratres predicatores qui eunt ad raptores ut eos inducant ad penitenciam et restitucionem faciendam excusent si comedant apud illos. maxime si commode non possunt apud alios invenire. probatur l. C. de ex. actu. sal. extra. te. xi. q. iii. quoniam multos. ff. de negoc. ge. l. ii. pomponius v. il. sed an ultro. et est expressum. ex. de sen. exc. cum voluntate. et predicatores. quoniam sc. et infra novas const. et hoc intelligas cum modo damnare videlicet cum habeatur spes probabilis de correpcione illius. Etiam si pro eorum expensas ipsi raptori non sibi tollatur facultas restituendi vel in toto vel in magna parte. ar. ii. q. vi. anterior. et illud. quid faciet ergo uxor vel familia si nec habeatur spes de correccione illius vel videtur vir non vergere ad inopiam et qui sit non solvendo. ad hoc dic q' si aliqua sunt ibi de suo de illis separatim possunt expendere. si vero non sunt

equitate idem esset dicendum in eo casum cum communitas actus quasi absolvit unum dominum facto rapinam. l. q' quilibet de illo exercitu excepto principali domino tenetur tamen pro rata porcione dampni quod intulit. sed certum est enim q' dominus qui actor est principalis in solidum tenetur. non tenetur de hiis que comederunt per tempus quo circa talium correpcionem laborarunt. et non in. credo q' uxor et familia possint vivere de rapinis rebus per totum annum per unam monicionem vel duabus. inducant autem signalia predicacione aut in probacione specialiter maxime non potuit hic maxime pro tanto q' hic non est exclusivum. sed potius exaggeratum. sic quando in mo. cum dicitur quoniam immo. vi qui audivit et c. separatim separata sunt. sicut mixta fiat q' istius dicant. comedant de ipsa re rapta in specie ut de ove rapta vel bove vel sextu eius et illis dato vel conteptio apud raptorem in sit casum ultime necessitatis. si autem sit res empta de re rapta. potest ipsa inde comedere et sine casum ultime necessitatis tamen proposito restituendi vel faciat. l. q' dicitur de eo ita quod ualet. io. v. quid ergo faciet honesto non reputo quoniam ad hoc inhonestum modum querit elas spoliatum uxor

tasunt. credo q' in hoc casum possunt licite comedere et vivere et necessaria recipere si maritus sit solvendo et dum tamen in mente habeat vivere de licite acquisitis. si autem non est solvendo q' quicquid habet non sufficit ad satisfaccionem. ideo dico q' in predicto casum quoniam non est eis nisi de rapina de dote potest ei recuperare dotem et constante matrimonio quoniam vergit vir ad inopiam. C. de iure do. l. ubi. sponsalicio. et idem potest appellare sponsalicium quod dotem et potest vel per hunc vel sponsalicium appellare dona cionem propter nupcias ut ergo potest

h[oc] lic[et] possunt dici v

ibi alia nisi de rapina nullo modo comedat. Sed a
liunde sibi victum querat vel ab amicis et consangui
neis suis vel laborando manibus suis vel alio quo
cumque modo honesto tamen. Idem dico si ibi sunt alia de ius
to sed ita mixta sunt quod non possunt decerni. Maritus nequi
tate plenus non permittit eam comedere nisi de rebus
raptis. Quid ergo faciet si nichil invenit. Nonne quid
morietur fame. Sed non. Sed est ei triplex auxilium.
Unum si potest habere de dote vel sponsalicio. Secundum ut denunci
et talibus qui possunt providere et non obedire et si necesse est
prelati potest et episcopo ut ipse compellat eum eam pascere de
iusto. xi. q. iii. Si peccaverit. xxxiii. q. v. Hec. Videtur enim de
iure. quemadmodum vel tradat ei sponsalicium vel par
tem vel committat alicui persone honeste que de hones
to lucro provideat ei. Extra de pignoribus ex litteris. et de dona
inter vir. et ux. De eo. post divor. Tercium primum si est in
arto posita quod nec invenimus quid comedet et etiam non
possit ulterius sine periculo sustinere necessitatem famis te
netur si aliud non possit et de rapina et de aliis unde cumque
possit vivere quia necessitas non habet legem. de con. d. i. Discipu
los. quicquid tamen sic expenderit doleat in animo et pro
ponat firmiter quam cito poterit quicquid inde expendit res
tituere. In omni tamen casu tenetur uxor debitum
viro reddere et econverso nisi subsit aliud impedimentum. xxxiii. q.
v. Si dicat secundum Innocentium. Circa illos autem qui emerunt
de rapina distingue quoniam aut sciebant rapinam esse aut pro
babiliter credebant aut credebant de iusto esse vel de hoc
nichil cogitabant scilicet utrum esset rapina aut non utrum
de iusto aut non. In primis duobus casibus subdistinguitur
quia aut emit quis mala fide id est cupiditate acquiren
di sibi aut bona fide id est voluntate restituendi quasi ge
rens utiliter negotium illius cui fuerat ablata res quam ipse
videbat perire vel in talem casum devenire quod non posset
postea recuperare vel si posset non posset sine magna diffi
cultate. In primo casu scilicet quando mala fide emit tenetur dis
tincte ad restitucionem nec liberatur vendendo vel ali
enando rem alteri vel etiam si res periit morte vel alio
casu vel sibi violenter aufertur vel furtive subtraha
tur vel alio sibi modo. Et est ratio quia furtum committit con
trectando rem alienam invito domino. ff. de furt. l. Lege. lex.

sicut de eo di v.

unde de dote vel sponsali
cio vivat de eo. et hec pri
mum auxilium quod hic casus
signatur talibus autem
aliis scilicet eis qui ei provideant
vel decano archidiaco
no vel episcopo loci qui com
pellant eum ut eam pas
cat de iusto. prelati pro
quod sint ibi aliqua de iusto
tradat maritus vel uxor
qui possit honesto lucro
petiverit que fuerat da
ta in dote de quo negocia
bitur illa pro cui commit
tetur et de parte lucri provi
debit ei. Tercium supplet id
est auxilium de rapina
id est de re rapta in ipsum que
pervenit. hoc intelligas
quando de dote sua si potest
habere mulier. quia si posset
habere inde aliquid possit
de illo vivere ut dicitur
quia salva debet esse mulieri
semper dos sua quamvis
maritus delinquit in omnibus
supradictis scilicet sive maritus
sive raptor sive non
sive aliquid sciat sive
non. Circa illos. supra ad
vii q. omne in mora resti
tuendi. ff. de condicione
furtiva. l. sed supra furto
condicio. et l. pro. quoniam
scilicet quod tempore ad resti
tucionem quocumque modo
perierit et ad maiorem
estimacionem rei tocius tem
poris medii principalis

et fur semper est in mora restituendi. unde nec precium quod dedit potest repetere ab illo cuius
res est. nec expensas si quas ibi fecit, et omnem utilitatem quam ex illa re habuit tenetur res-
tituere. si restituat et rem deteriorem quam ad ipsum pervenit non liberatur. et si aliquo
tempore medio fuit melior res quam fuerat tempore emptionis sive cui postea vendi-
dit alteri eius quod plurimi fuit erit estimatio facienda. ff. de furtis. qui vimeta. et ff. de
condic. furt. l. inter furtiva. ff. de comm. sive certo pet. l. in rem. C. de rei vend. cer-
tum. quod dixi de primo emptore intelligo de secundo et millesimo. Quid si prin-
cipalis raptor restituit plene rei estimationem cum toto interesse. numquid ceteri qui
emerunt vel dono acceperunt liberantur. satis credo quod sic quantum ad restitu-
tionem faciendam domino rei. tamen credo dicendum de puro et sano consilio quod quic-
quid inde ex lucro habuit sive totum si fuit sibi res gratis data, sive quod est
est deducto precio dato pro ea re. Si fuit res empta debet cum consilio ecclesie ero-
gare in usus pauperum. et agat penitentiam quilibet talis de furto. xiiii. q. v. qui
habetis aliquid de malo facite inde bonum. et c. sequenti. Etiam satisfaci-
ens poterit sibi consulere de precio soluto ad usus venditorem. non. si quem emit expresse
fecit sibi tamen. obstat enim ei turpitudo sua. C. de rei vend. si mancipium. xiiii. q. ii.
hoc ius in fine. C. de empt. l. si fundum. Si vero emit aliquis bona fide a
raptore vel ab alio rem de rapina vel furto. i.

bona scilicet intentione non ut sibi lucraretur.
sed ut spoliato restitueret. potest a spoliato repetere
illud quod dedit pro ipsa re bona fide ut dictum est. et quic-
quid expendit postea ad conservationem illius rei. in-
si forte cum re illa lucrabatur aliqua unde pos-
set facere decentes expensas. et lucrum quod sibi adest
ex re. ut pensio merces fructus vel simile illa tenetur
restituere. quicquid sibi abest ut precium moderate
expense potest repetere vel cum eo quod ex ipsa re sibi
advenit usque ad concurrentem compensare quan-
titatem. Ratio autem quare potest iste repetere est quia
gessit utiliter negocium illius absentis spoliati. ff.
probatione. [illegible]
invenit. et c. Sed quid si ille fecit inquiri diligenter
et non potuit invenire cuius esset res. hic consulo quod
quicquid illa valet ultra id quod sibi debetur cum
auctoritate ecclesie erogetur in pias causas pro anima illius cuius
res fuit. et consulo quod hoc fiat publice ut evitet
omnes suspiciones. et sic credo quod erit liberatus quia et in hoc
gessit utiliter negocium illius. et est argumentum ad hoc
xii. q. ii. quatuor. circa finem. In aliis autem casi-
bus in quibus si sciebant vel credebant de iusto esse quod

i. prius erogare consilium est non
necessitas. ar. si plene satisfactum
est domino de re sua [illegible]
a lucro potest res illa remanere
penes possidentem. non intelligitur
iam ex prima causa sed ex volunta-
te domini possidet. ar. ff. de emptio-
nibus. si fuit pet. duplo. ff. de pre-
cario. certe et initiamus arc.
si vero emit precio ad scienter
presentem distincte quam fecit. ff. e
et circa illos autem qui emerunt
fecit inquiri postea quam emit bo-
na fide inquirere iam ut resti-
tueret eam vero domino consulo ut
do quod non solum sit consilium sed ne-
cessitas in hoc quod dare pauperibus
non tenetur domino tanquam bona fide
quantum ad illos qui crediderunt aut
non credebant crassa et supina
hoc dicitur ad differentiam probabilis
que excusat. et dicitur per methodo

emebant· vel forte habebant animum indifferentem· vel hnt
sed hoc cogitantem excusantur sed diversimode· Nam
qui sciebant vel probabiliter credebant esse de iusto simpliciter
non tenentur in aliquo / Qui vero temere credebant vel
ignorabant ignorancia que dicitur crassa vel supina vel
propter fatuam simplicitatem vel sed hoc cogitabant te-
nentur ad restitucionem / ad hoc autem ut sciatur plenius
hanc diversitatem discernere· distingue· cum auctor· in
radice· id est in ipso raptore a quo isti emerunt· quia aut
ille erat dominus· aut subditus· in primo casu tene quod
dixi supra e· c· circa principes in principio· et in fi· In secundo
vero casu distingue quia cum subditus movet bellum
pro domino suo mandante· aut scit bellum iustum· aut iniu-
stum· aut dubitat / in primo casu non tenetur ad res-
titucionem eorum que accepit ab hostibus vel iuxta eorum
tum domini· nec peccat nisi habeat corruptam intencionem
ut s· e· principes / In secundo tenetur· quia plus debuit ti-
mere deum quam hominem· In tercio non tenetur· excusa-
tur enim propter bonum obediencie licet forte peccet dominus con-
tra deum et male faciendo· xxiii· q· i· quid culpatur
sic ergo procede circa emptorem· quia si scit venditorem
iuste et ex iusto bello habuisse· licite potest emere nec
tenetur ad restitucionem· qui vero nesciebat esse de
iusto bello· sed credebat probabiliter· Nam omnis vicinia
sua vel maior pars vel ad minus sapientes· Ita cre-
debant· prout sibi emptor videbatur· ipse non tenetur
dubitante sibi hac bona fide· sed postea sciat rem esse
de rapina debet restituere / et si iudicialiter restituit·
poterit a venditore iniusto precium repetere· xii· q· ii·
vulteranę / si vero simpliciter per penitenciam tenebitur
venditor in iudicio penitenciali sibi adimplere· sed in
iudicio contencioso non potest cogi ad hoc· ff· de evic·
si rem· ex· de emp· et ven· si vendi-
tor / alia que pertinencia ad hunc
articulum· s· i· e· § ii / illi vero qui
emerunt de rapina et in iudi-
cio anime dicunt se fecisse illud
ignorant· ignorancia vincibili vel
in tali casu non excusat vel igno-
rantia scilicet crassa et supina· videlicet

rant hominis crassam vel supinam
qui non videt ea que ad
pedes eius sunt· vel propter infinite
in illo casu· ad questionem pro-
sitam· corruptam propter cupidi-
tatem· vel odium vel aliam
In tercio s· quando dubitat utrum
sit bellum iustum vel in-
iustum· sine racione probabili sive
rei· aut cause· aut cum auctori-
auctoritatis ex prius dictis casus pro
esse bellum iustum vel in-
iustum ut dictum est s· e· § circa
principes· unde si vassallus
ducis vel comitis vocatur
ad bellum movendum ab e-
odem comite vel duce con-
tra hostem suum quem non licet
ei auctoritate propria movere bellum
excusatur vassallus si du-
bitet utrum idem comes vel
dux habeat auctoritatem· arguitur
hoc· et sic de aliis casibus ex qui-
bus est iustum bellum vel
iniustum excusatur· unde ad
similiter excusantur armi-
geri et nati movent bellum
qui non sunt ei subditi· et milites
et servientes stipendiarii cer-
nei si credant iustum esse bel-
lum· sed econtrario credo quod non
excusat eos bonum obediencie
sicut subditos· nec debent se

committere discrimini et dubio ut interficiant aliquem
in preiudicium alterius· quia sic dicitur in libro / si non pro-
alicui subvenire quam gravetur alterius comodi esset in
tantum vitari quam gravari alterum· xxiii· q· v· de in
quia nec est simile de advocato quem excusat bona
fides quando dum credit iustam esse causam quam fovet
licet in veritate sit iniusta· quia ibi est in parte fovor

s· credentes posse furtū vēdi·

quia omnes vicinos vel
pro maiori parte vel in pau
cioribus set sapientioribus au
dierant dicentes illud
bellum esse iniustum et
contra deum. vel forte quia
ecclesia prohibebat. vel excommuni
cabat publice. actores et par
ticipes illius belli tenentur
ad restitucionem. xxiii. q. ii.
qui in humanis. extra de
ordinatis ab episcopo qui renun
ciavit in fi. xvi. q. i. sicut
pisces. Non multum distat
[illegible] re. set quid si hii
post restituentes rem vel
estimacionem adeo pau
peres remanent forte cum
filiis vel familia quod non
habent aliquid unde vivant
ad hoc dico salvo meli
ori iudicio. quod si potest fa
re personam cui fuit res
ostendo propositum restitu
endi. et necessitatem suam
et potest petere dilacionem
et sic uti bene consilio et vo
lenti. est id modicum quod habet
restituere nisi aliter pos
sit consulere. aut si ille spo
liatus in intuitu dei et ele
mosine remittit totum
vel partem. liberatur. alias
debent facere posse suum
xiiii. q. vi. si res. si vero
non potest fieri persona et
ita esset erogandum in pias
causas. cum consilio
ecclesie fiat. ut dixi in titulo
de usuris. §. de decimis. § que si alias

qui causam contrariam. et iudicat de allegatis. in bello vero
sive in guerra in rebus corporalibus negocium tractatur. non prop[ter]
rem condempnatur de restitucione. et rerum fructus extimentur de con
sumptis eorum durante bello fiat non tamen iudicialiter. vel auctorita
te. et per formam iudicii simpliciter sive auctoritate iudiciaria in
inicio sequitur decipere vel decipi posse christianum. ¶ Quid
de hiis que rapiuntur in ecclesiis. aut de bonis clericorum. aut eccle
siarum que sunt de terra illius contra quem intergeritur bellum. ¶ Nunquid
qui capiunt ea tenentur ad restitucionem. Responsio. credo
quod sic nisi auctoritate prelati ecclesie hoc fiat. ¶ Quid de illis qui
confugiunt ad ecclesias imminentibus hostibus. et ibi capiuntur
ab eis. nunquid capientes debent eos dimittere liberos. Responsio.
credo quod sic nisi incastellaverint ecclesiam. aut inde impugna
verint hostes. in hoc enim casu ipsi violant emunitatem ecclesie. unde
pugnando non debent gaudere immunitate ecclesie. idem credo
si reponant ibi victualia sua de quibus sustentantur in im
pugnacione hostium. Responsio. quod si rapiantur ab adversariis se
bellantibus non tenentur ad restitucionem. et forte etiam non peccant ra
piendo. ¶ Quid de illis qui incendunt ecclesias in bello isto
numquid tenentur de dampno dato. Responsio. si non sint incastella
te. et hoc fiat ex proposito tenentur. Si autem sunt incastellate. aut
si non ex proposito incendantur. set casu. dum illi iuste bellan
tes prestant operam rei licite. dum incendunt machinas
hostium vel castrum vel villam quam aliter expugnare non possent
commode credo quod non tenentur. dilacionem vel quitacionem pro
nam cui aut successores violenti sine dilacione et frau
de ita quod exprimat quantitatem dampni dati si sciat illam
alioquin. et si non potest impetrare quitacionem vel dilacionem presta
turum in iusto ad vendicionem hereditatis et omnium bonorum etsi
oporteat ipsum et familiam suam mendicare. ¶ Quid de illis
qui si vellent dimittere secularia exercicia possent rap
ta restituere. ¶ Quid etiam de illis qui resignant omnia bona sua
in manu prelati promittentes quod dampnificatis tamen fa
cient quod tenebunt se pro pagatis. quod putant quod pro modico
quietabunt eos. et credunt se totum amisisse. ¶ Quid etiam de
illis qui non resignaverint in manu prelati nec crediderint
quod prelatus restituet eis pro toto vel pro parte cum nesciant
cui facienda est restitucio. numquid tales sunt in statu
salvandorum. Responsio. credo quod non. oportet enim quod bona fide sine frau
de faciat raptor quicquid potest. aut dampnificatis

De heredibus autem rap
torum . . . licet secundum
leges aliter distinguatur
dico iure canonico eos
tenere ad omnia debita de
functorum in quorum locum
succedunt ut autem cir
ca heredes materia lacior
(heres) habeatur. Nota quod quilibet sive
sive filius sive extraneus
non distincto utrum rap
toris vel alterius tenetur
iure canonico ad omnia
debita defuncti persolven
da. sive fuerint ex contrac
tu vel quasi sive ex malefi
cio vel quasi sive pervenerint
res illa per qua debitum fuit
contractum ad eum sive
non sive lis fuerit contesta
ta cum defuncto sive
non. xvi. q. vi. si episcopum. extra
(de) pigneribus. ex parte. et de sol. c. i.
et de usuris tua nos. et de
rapto. in litteris. et de se
pul. c. ult. et de sen. excom.
a nobis uo ..i fi. et ar. ff.
de condic. fur. si per furem. C. eodem. hanc opinionem
tenuerunt omnes doctores mei videlicet Lau
t. Jo. et alii quam plures. alanus vero distinguit
secundum legem quod non approbo maxime in iudicio
anime. Quid si non sufficiat hereditas ad debita per
solvenda. videtur quod si non fecit inventarium in clo
teneatur ad omnia quantum hereditas sufficit. C.
de iure. de l. scimus. ego credo quod in iudicio anime
non tenetur nisi quantum
sufficit hereditas distin
gue tamen inter debita et le
gata sive relicta. ex de
bita tenetur persolvere

satisfaciat si noverit eos aut pauperibus eroget si non noverit
alias non est absolvendus a presbitero si contempnat ei dedere in
pena vel prava intencione non est tamen necesse quod fiat hic restitu
cio in manu presbiteri. dum tamen alias parata sit ad arbitrium
eius vel alterius boni viri satisfacere. erogandum vero in hoc ca
su potest episcopus qui est dispensator pauperum dilacionem dare
vel partem remittere aut etiam totum si viderit expedire ad
necessariam sustentacionem illi tamquam alteri pauperis
ita tamen quod quantum utilius potest gerat negocium illud cui fa
cienda restitucio esset. si persona eius esset nota videlicet
expendendo illa que erant ei restituenda in usus qui
magis possent ei proficere quo ad deum. De hered
ibus. Extra de. ad viii. questione distinguatur. et distinguitur quod
heres non tenetur de maleficio testatoris nisi in quantum
ad eum pervenerit aut nisi lis fuerit contestata. debita dico
non. vel alterius qui non est raptor debet tamen aliquid sive
ex maleficio alio sive ex contractu. ut est cum petio venditi
dico. locacio. conduco. mutuum et similia. vel quasi ut tutela vel
negociorum alienorum gestio. maleficio. ut est furtum et rapi
na et similia. vel quasi quod maleficium est cum iudex per imperici
am iudicat. vel cum de domo alicuius aliquid est deiectum
deiectum vel effusum quod vocatur tamen secundum tamen secundum
per manum secundum leges nisi fuerit lis contestata cum defuncto
necne et utrum aliquid pervenerit ad eum de maleficio nec
ne in inventarium. scriptura est quam debet heres per leges incoha
re infra xxx. dies a morte testatoris vel plus post quam cer
tificatus est heredem institutum et
describere ibi omnes res de
functi sub testibus et consumam
perficere infra xl. dies. vel infra
annum si remote sunt res
et tunc non tenebitur credito
ribus ultra id quod inventum fuit
in hereditate. alias si non
fecit inventarium tenebitur
in solidum. legittima du
plex est legittima. una que debetur liberis que appella
tur debitum bonorum subsidium. que est medietas vel trien
ns hereditatis et est alia legittima que debetur per legem falcidi
am que est iacio heredi instituto. et est iiii pars quam deducat de

(s)plenum (de)

si non fecit et non teneatur nisi

Alanus

Vero?

absque detractione legit
time. si uero est quintum
pot sufficere hereditas de le
gatis autem potest detrahere
suam legittimam si tot
sunt quod non remaneret
sibi legittima illis so
lutis. Nam legittima
pater non potuit grauare
filium. | Si queras que
sit legittima. Respondeo aut here
des sunt filii aut extranei
si filii et sunt iiii uel plures
pauciores. legittima i
omnium est tercia pars he
reditatis. | si uero sunt
quinque uel plures. legittima
omnium erit medietas
hereditatis. | Si uero sunt
extranei siue pauci si
ue multi quarta pars here
ditatis erit legittima
in quolibet istorum casuum
legittima erit inter ipsos
heredes uel plura sunt
equaliter diuidenda
probantur hec C. de iure
de li. Scimus. ff. i. si pre
fatam. C. de offi. t. au
nouissima. extra de testa
mentis. c. de legittima
filiorum. No. v. | iiii. xi
infra dant natis uita trientem / semissem
uero dant natis quinque uel ultra / arbitrium sequitur
sua cetera patris / ex premissis potest colligere quod
si tamen l' creditores uel legatarii ueniunt ad
heredem. prius est creditoribus satisfaciendum
sed si ueniunt seperatim. liberatur heres soluen
do per ordinem cuilibet uenienti siue creditori si
ue legatorio dum tamen nichil faciat in dolo l'

Sibi retinet institutus de legatis. et quibusdam aliis rebus
quam. ff. Dodrantem est aliquid relictum in trebellianis legatis
et debetur iure institutionis uel est et tercia legittima que si li
est quarta que potest appellari trebellianica. et debetur ei
qui heres institutus rogatus est restituere alii here
ditatem / quod ergo hic dicitur de detractione legittime intelli
gendum est de qualibet istarum legittimarum. licet dixerint
quidam quod tamen non credo esse uerum. quod filius debet semper
habere saluam suam legittimam et sine aliquo honere. et quod
deducet eam et de debitis. ar. C. de in officioso testa
mento omnimodo. C. de inofficiosis donationibus. si tot in
legittima que debetur ei iure nature grauare per
legata uel fidei commissa / grauatur tamen quoniam excluditur
a toto commodo hereditatis. si non sufficiat hereditas ad
debita soluenda. uel si nichil remaneat de hereditate de
bitis persolutis. quarta pars que debetur iure institutionis trien
tem. hereditas diuiditur in xii. uncias quarum hec re
nomina. Assis qui continet omnes uncias dimidiam et scri
bitur per s. non per x. quod semis unctia et unctia / sextans
et est sexta pars assis i. due uncie / quadrans quod est quarta
pars i. tres uncie / triens i. tercia pars i. iiii. uncie / et hec
quatuor nomina sumunt inceptionem ex eo quod aliquotam
partem hereditatis designant / alia uero ex eo quod certum
numerum unciarum signant / Quincunx quod est non quinta pars as
sis i. v. scilicet quinque uncie / semis i. vi. uncie siue medie
tas totius / septunx i. vii. uncie / bes i. viii. uncie /
dodrans i. ix. / dextrans i. decem / deunx i. xi / as i.
xii. uncie siue totum. Nota tamen quod licet per leges tales
debeat esse legittima filiorum sicut dictum est scilicet tercia pars
uel medietas tamen per consuetudinem gallicani regni que iure
deum preiudicat uim septo. alio modo limitatur hec legit
tima. et alibi in eodem reg
no optimum quod patrui uel mat
non potest dare extraneis ul
tra quintam partem heredita
tis sue que consistit in im
mobilibus nec in testa
mento nec causa mortis
nec inter uiuos. alibi non
potest ultra tertiam. sed tertiam

fraude rescripti si legatarii preuenerunt creditores et
acceperunt vel posteriores creditores priores i. potiores
preuenerunt creditores per modum venientes non debent
inquietari l. xxxviii. si remanserit ei de hereditate vnde
potiores possit adhuc eis satisfacere. Sed heres tamen contra potiores ius in
vim saluum contra legatarios qui primo acceperant
similiter et antiquiores creditores contra posteriores qui pri
mo acceperant. hoc etiam nota quod heres potest deducere
ante omnia omnes expensas quas fecit in necessarias
causas hereditatis siue in funere siue in testamen
ti vel inuentarii confectione vel aliis i. breuiter sicut de
bitas totam hereditatem exhaurientibus a lucro debet cessare i
nutilis. ita regulariter probatur hoc in falc. l. scimus
§ i. prestatam. et v. § sequentibus. Item nota quod licet obli
gatio testatoris transeat ad heredem non tamen periculum
pluries vel in quodlibet aliud quam ex suam vel fortuito non pos
set extendere singularem personam. ff. eo. sup. de incendio
ruina naufragio. § Item pone quod innumeritas. Item quid si plures
plures sunt heredes. numquid quilibet tenetur in solidum
creditoribus pro hereditaria portione. Respondeo quilibet tenetur
quilibet heres pro parte hereditaria. C. de actione hereditariis
l. i. ii. excipiuntur v. casus. primus si aliquid indiuiduum
est in obligatione. tunc enim quilibet tenetur in solidum
ff. de v. o. in executionibus § ii. secundus si res que debe
tur tantum ab vno in solidum possidetur. C. de here. ac.
l. ii. ff. commodati. C. si quis [illegible]. § heres. tertius si aliquis
legatis que pro voluntate defuncti vel iudicis vel ab
vno in solidum vel a pluribus pro partibus designatis petun
tur. ff. de alimen. l. iiii. quartus si testator ab vno here
de legauit creditori hereditario compensandi animo. tunc
enim heres ille vsque ad quantitatem legati honus debi
ti illius sustinebit. ff. xxx. ii. l. cum ab vno. quintus in
expensa funeris vxoris que non tantum astringit heredes
pro hereditariis portionibus sed in virum pro portione que perue
nit ad eum de dote vxoris sue. vt puta si ad eum
peruenerunt c. et in hereditate sunt cc. ipse enim tenetur
pro tertia et heredes pro duabus partibus. ff. de relig. l. quo
tiens l. vetusti. Qualiter autem ad vota defuncti tenea
tur heres. ff. sup. de votis § Item circa eadem vota
Item quid si heres est pupillus numquid potest omnes

potest dare et legare inter viuos
et in mortis causa nobilibus in di
uersis sunt consuetudines in diu
ersis locis eiusdem regni quibus
standum est cum in regno suo
loco suo. Item nota quod per leges de
beret legittima iure naturali
consanguineis de linea transuer
sali immo potest etiam totam he
reditatem suam filiis non habentibus
vel patrem aut matrem extraneo
dare et extraneum heredem institu
ere. nec habebit frater eius querel
lam de inofficioso testamen
to nisi quando scripti sunt heredes in
fames aut turpes persone vel in ma
le viuentes. Sed per consuetudinem
gallicorum quo ad hoc obserua
tur de collateralibus parentibus
qui ab intestato debent succ
edere quod obseruatur de filiis.
creditores. creditores sunt quibus
testator aliquid ante tene
batur ex quorumcumque contractibus
seu cautiones quibus tenebantur
ex maleficio legatarii ve
ro sunt quibus ex testamenta li
beralitate aliquid reliquitur
in testamento primo i. per quam
legatarius potiores inuenit he
redem neque illos qui ab eo
comparauerunt res que per eam le
gata vel fieri communia vna
lis creditores preuenerunt si
cut dicitur in l. in allegata indi
uiduum. vt si testator promi
sit se aliquid operis facturum vel pro
sit pro se heredem ne fiam non fi
quo minus per fundum suum abi
re agere liceat hoc quilibet here

fri solucō debitoꝝ ꝓtextu pupillaris etatis· dico q̄ nō· C· de ꝑte· ac· l· sb̄ textu etatis pupilli debitoris hereditarii ꝉ creditoꝝ accōnes diffūi nō poſſenimus eundem sest· vñ cūte tutorē ꝑotius quē ad dm̄ a pupilli creditoribȝ satisfiat cuiti debes· ꝑone q̄ heredes ul' executores testi ꝉ nolunt soluere ea que testator mandauit in usus pios exequendi· nec satisfacere creditoribȝ iuxta eiusdem testatoris mandatum· quid fiet· dic q̄ ꝑ locoꝝ epos̄ ut uniuersa hr̄ fim defuncti uoluntatē procedant licet ī a testatoribȝ id contingeret inhibicū fuit monicōne ꝑmissa cogendi· ex̄· de testa· tu a nobis iohēs clicus qualiter ꝉ· ut nouas consti· Circa ꝑscripcōnes· ꝉ usucapiones· nō· diligenter quid dicatur ꝑscripcō | quid usucapio | que res possunt ꝑscribi· ꝉ que nō | que spēs ꝑscripcōnis | quid exigatur ad eam complendam | qualiter interrūpatur· ꝉ utrū excuset aliquē a peccō | ꝑscripcio ul' usucapio est acquisicō dnīi utilis ul' directi ꝑ continuacōm possōnis temporis legem diffiniti ff· de usu· l· iii· differunt tn̄ ꝑscripcio ꝉ usucapio | qȝ ꝑscripcio ꝑprie ī immobilibȝ | usucapio ī mobilibȝ locū hr̄ | res ī incorporales ut seruitutes accōnes ꝉ silia acquiruntur ꝑscripcōne· ex̄· de cā possessio· ꝉ ꝑprie cū ecce· xvi· q· iii· quas accōnes· Itm̄ usucapio completur triēnio | prescripcio nō· ut ī· Possunt autē ꝑscribi gnālr· omēs res· omne ius· ꝉ omnis accō· ex̄· de ꝑscrip· ad aures· C· de prescripcōe· xxx· an̄· sicut ī rem· excipiuntur quedā que nullo tempore possunt ꝑscribi· ut ecce in criminibȝ nullo tempore ꝑscribuntur· ſȝ potius ex temporis diuturnitate augentur· ex̄· de symo· cū in ecca· xxxiii· q· v· quod deo· Itē nō ꝑscribitur contra obediēz· uisitacōm ꝉ procuracōm que debetur rōne uisitacōnis· ex̄· de ꝑscrip· cū nō deceat· cū ex officii· ex̄ de censi· cū instancia· Itm̄ ecce ꝉ cetera sac̄· ul' religiosa· nec nō ꝉ decime ꝑmicie· ꝉ oblacōnes nullo iure possunt a laicis possideri· qȝ q̄ est· q̄ nō pot̄ possideri· nō pot̄ ꝑscribi· xvi· q· iii· ꝉ· pot̄· ex̄· de ꝑscripc̄· causa que si diligenti· & de ceti· ꝉ· Itē quid de limitibȝ· ꝉ· ꝉ in sūma· ꝉ· ꝉ· est autē et· ꝉ· sunt dande· Itē nō pot̄ ꝑscribi limites ul' q̄ id adheret limiti epātum ul' prochiaꝝ· xvi· q· iii· licet iur̄· ex̄· de prochiis· s̄ eo· rō est· ne tm̄ ꝑuicarum· epātuum· ul' prochiaꝝ confusio hereditum erit ī solus obligatus inhibicū· ꝉ· q̄ epō ul' alia ꝑsona nō intromitteret se de testamento suo nisi soli executores sui tal' cū ꝑuicō ū naleo ecce ꝑscripcōnes· ꝉ pro ad ꝑ· q̄ōnem utilis ul' directi directū dnīi ē q̄ hr̄ ille qui est uerus ꝉ ꝑncipal' dns̄ rei· utile qū inuiitate nō est dns̄ ſȝ hr̄ utilitatē rei· ac si eet̄ dn̄s· ut est uasallus ul' feodotarius· ꝉ silia tpīs· i· ꝑ spaciū tpīs a lege diffinitū· contra obediam talia nō ꝑscribit· Hostiensis q̄ in ea dȝ contra ꝑlatū aliud pot̄ cū talia ꝑscribē· unde abbas ul' ꝑor aliquis ul' alia ꝑsona ecclīca pot̄ talia ꝑscribere cont̄ epm̄ circa subditos autē epi· a laicis a clicis eī possunt functiones ꝉ tributa ul' redibicōnes ꝑscientes qui sunt in eadē ꝑuincia absentes uero qui sunt in diuersis ꝑuinciis et hoc q· d· utraqȝ istaꝝ ꝑscripcōnū locū hr̄ contra laycos ꝉ ꝑuatas ꝑsonas· ꝑuata ꝑ hoc ti· nō ꝑscribit contra eccam̄ minori spacio quā xl· annoꝝ· ſȝ eccā ꝑscribit contra illam ꝑuatā personā longua ꝑscripcōne

l' ꝑscribi

fundantur sunt et alie multe rōnes q̄ nō psequor tamen tū p̄dior pot p̄scri bi. xvi. q. iiii. nolumus. ex. de p̄scp. q; ū liber homo possessus p servo pot p̄scribi xvi. q. iii. §. pot. Item publice functio nes .i. possessiones agror nō p̄scribunt a colono. xvi. q. iii. §. pot. c. de p̄scp. xxx. et male. Species p̄scrptionum omnis similiter tales alias sunt due. alia est longi temporis. ut. x. an. inter p̄sentes. ul' xx. inter absentes. alia longissimi ut xxx. ul' xl. an. Et hec cont' laicos ut p̄uatas psonas. xvi. q. iii. cōtra eccl'as u' omnes est uictoria prescriptio xl. annor. sine p̄uata s' p̄scribat cont' ecclam. sine una eccla cōtra aliam. xvi. q. iii. equas actiones. x. q. iiii. nec; decetui. Excipitur eccla romana contra quam nō p̄scribitur n̄ spacio c. annor. xvi. q. iii. nemo. ex. de p̄scp. cū nob. Exigitur

Exiguntur ad p̄scptionem complendam. iiii. s. cōtinuacō possessionis. bona fides. iustus titulus. et q res nō sit uiciosa. cōtinuacō possessionis. ut toto tempore p̄scrip cionis sine interrupcione sit possessa. ut in p̄all'. §. pot. xvi. q. iii. p singulas. bona fides continua sit l' p totū tpē p̄scp cionis. ex. de p̄scp. uigilanti. xxxiiii. q. ii. si uirgo. Si q̄ras quid dicatur bona fides. R̄o. q recipiens credat tra dentem eē dñm ul' ius hr̄e alienādi. ff. de v. sig. lex bone fidei. Item nō uidetur sufficere bō fides emptoris et con tinua nisi et uenditor sit bone fidei et uerus dñs sciat sibi rem competere et alienatam eē. aut ut s̄pōsali. lar. §. rursus. tol' xx. Item ius ignō nō facit aliquē bone fidei. ff. de usuca. nunquam. Titulus. s. intelligitur hic omnis actus quo sol; acquirit dñiū si uerus dñs trad at rem. ut si aliquis ab eo qui nō est dñs rei accipit rem ipsam p soluto. pro emptore. p transacto. p iudicato p donato. p derelicto. pro legato p dote. p socio. p suo et q titulus sit necūc pbatur. ex. de p̄scp. si diligenti. ex de pbō. licet. Si autem iste possidens ignorat titulum ul' dubitat utrū ipse ul' antecessores sui huint. pot forma re sibi in cōscīa titulū q credat dnō placere. ex quo uidz et nō cōtradicit cū posset. Item pot ex alio si ab ante cessoribz suis incepit p̄scpcō p̄sumi eos et credere q illi ha buerunt titulū maxime si fuerint uiri honesti suffi

nō solum longissima. ſz etiam ius sicut hi tu tor in quibusdam rebus pupilli et pcurator cui mādatum hr̄t alienandi. alienatam eē. hoc n̄ exigitur ex necessitate q; creditur pot ignorā te debitore pignus uēdere. ut in signorātia. si ego credo pupillum. ul' illum qui cura torem hr̄t posse rem suam alienare sine auctoritate tutoris aut curatoris. p solu to. i. q; soluitur ei ut debitum. p emp tore. q; emit. p here de. ut si heres inst[itu] tus inter res hereditari as bona fide recipiat rem alienā. p transac to. q; p transactōne re cipit. p donato. quia p donacōm. p dere licto. q; possessor illi rei nō curabat s; dimit tebat occupandā cui qui uellet. p legato. q; legatur sibi. p dote. q; datur est uiro dote ex parte mulieris. p socio. ut q̄n duo socii bo norum soluta societa te diuidunt bona et fac ta diuisione credit in parte alterius aliquid eo que iō fide possi debant cū tñ eēt alie num. pro suo ut ali quis uero talia que cuius hr̄t aliqd alienum. q credit eē suum ul' ut aliqui dicit q̄n dns pcuratori suo man dat ut emat aliq[ui]d

ac ei hr͂e titulum uerū
ul' p̄sumptū. i. ita soluū
tur multa contraria.
ex. de p̄scr. de q̄r ta. i. de
iure patronatus cura
pastoral'. Res dicitur uicio
sa sicut furtiua ul' ui
possessa qm̄ nō solum
fur ul' raptor. s; nec i
ullus alius que eius ab
eis emit. ul' alias bona
fide acceperit p̄scribere
ul' usucapere pōt. inst.
de usuca. §. furtiue. et
§. q' autē. interrūpitur
duob; modis. s. ciuilit'
et naturalit'. ciuiliter
duob; modis. vno iudi
cio. s. p libellum prin
cipi oblatum. i. hoc in
celeb; tm̄. in annali
b; actōnib; que p hoc
ppetuantur. c. qm̄ libel
lus. p̄n. obla. li. c. fi. l.
i. ij. ff. p querelam in
dicium i secutā rei cōuictōne hec ualet in om
nib; actōnib;. c. de p̄scrip. xxx. a. sicut item. ff.
p litis contestacōm. i. hec omnib; v;. c. de p̄scrip.
xxx. a. l. ult. idem p omnia. i qualitercumque sit cōtest
acōne pone exemplum. ex. v. nō li. c. qm̄ ut
modum. ex. iudiciū uero interrūpitur ciuili
quib; modis. s. p solucionem usurarum. ff. p reddit;
caucōne factam a debitore. c. de p̄scrip. xxx. a.
cum nouissimum. ff. p detestacōm cū nō pōt
procedere aliqua causa impeditus. ex. de off. or
di. pastoral'. i. de appll'. si uult. si uult. xvi. q.
iij. §. pōt. ff. tm̄ p denūciacōem factā colono i
ex. ut lite nō cōt. qm̄. c. v. ... ac. l. ij. ff. tm̄
p synodalē p̄clamacōm. ex. de p̄s. sed; statu
taliter. s. interrumpit p̄scripcō p occupacōm

equū. i. ille adducet equū alienū quē tn̄ nō emit in quo
casū dō possit eum usucapere p triēniū. p suo cū credat ip
sum esse suū ex titulo empcōnis. ex quo uid; nō ul' hoc
hr͂e locū n̄ qm̄ uerius hō rei p̄sens est. idō pōt. s. finge sibi dñs
titulum uerū. ul' p̄sumptum. titul' p̄sumptus locū hr͂e
ul' s canones nō sm̄ leges. usucape pōt. donec sunt in
cum purgatum. interrūpit' p̄scripcō annalib;. que ulter'
annū nō durant ut actō iniuriaz. i tales p̄toriae actōes et
i penales. inst. de ppetuis i temporalib; actōnib; circa
p̄n. elapso eī anno ab eo tp̄e quo incepit cōpetere nō p
sunt interruptam n̄ an sunt mote. ual; ad unū quo
ad interrūpendā p̄scripcōm. i si nō forte quo ad ppetuan
dam actōm. qz litis contestacōne. q' litis cōtestacō. est
qn̄ aliquis cōuentus in iudicio sr' reb; imobilib; q̄s
possid; noīe alieno noiat dnm̄ in iudicō i reporta
tis iudiciis in quib; denūciet dnō. ut ueniat autem
tūc ipso q; dnō nichil legitimus edictis uocato a iudi
ce nō compet idem dō tūc est lis qn̄ cōtestata ē cū sine
sequatur p cōtestata q' idē est qn̄tū ad interrupcōm p̄scripcō
nis usurarū. solō. i. usurarū debite petitione in totum
pōt p̄scripcōm sr' debito p quotquot annos cesset creditor a
debiti repeticōne. secdm̄ caucōne. quociens eī debitor
... renouat caucōm sr' debito interrūpitur p̄scripcio
p prestacōm. secdm̄ coram ordinario iudice ul' coram
publicis i honestis psonis
procedere ad interrupandā pos
sessione p iudicē delega
tum exposita corā eo causā
standi uinciā adiuisarius
eius uim sit erat in posses
sione cā rei ... ip ei eo
tumaciā. ut in illa decre
tali pastoral' ul' cū quis
p; iustū metū nō aud;
cō pare coram iudice ad
applland. i. x. dicet ut in
illa decretali ei sr' p denū
ciacōm. i. citacōm sm̄
de cōpando iuri corā iudi
ce sr' re quā p̄sid; noīe al

aque · et pro violentam deiectionem · vel si res sit
furto sublata · ff. de usucap. naturali · Item si
animum habuit deserendi possessionem · ut aliquo
alio modo amisit · ff. de usu. ur. p. si edes § i. Item
non quod quedam tempora sunt in quibus non
currit prescriptio · nec interrumpitur · sed quiescit sive
dormit · et hoc in vii casibus · primum tempore prelati
male alienantis · xvi. q. iii. si sacerdotes sedis tem
pore vacationis ecclesie tenens · quando prelatus est
hereticus · ext. de prescr. c. i. audistis · quartum tem
pore scismatis · ext. de prescr. cum nobis · quintus tem
pore exceptionis quod intelligo · si non sit negligens in
abdicatione petenda · ext. de o. p(ro)b. ·· ut ecclesiam non
va. quando · Sextus tempore etatis pupillaris
· C. in quibus ca. non est necess. ... l. ult. ·
Septimum generaliter in tempore quo quis iusta causa im
peditus non potest agere · ext. de ap. ex ratione · ff. ex
quibus ca. ma. l. quod quidam non. v. xvi. q. iii.
prima · porro · ext. de elec. const. ne pro defectu · Illud
et non quod prescriptio non incipit currere in actione
reali · vel personali nisi ex quo quis agere potuit unde
non impediente vero filio familias non currit
prescriptio in rebus adventiciis nisi ex quo liberatus
fuit a patria potestate · Nec mulieri currit
in dote nisi soluto matrimonio · vel marito ver
gente ad inopiam · Nec creditori nisi existente
viti condicione vel adveniente die · de iure ma. ·
· C. l. i. § ult. · i. de iur. dot. l. in rebus § omnis · i
C. de prescr. xxx. an. l. cum notissimi § illud
Et hec que compulsavi tetigi de prescriptione
ut daretur iudici prudenti aliqualem notici
am et materiam cogitandi et interrogandi de
a nimis pluris in ... et arduis casibus qui circa
materiam istam frequenter occurrunt quedam
enim sub nube tetigi et aliqua in uno multa
omissi ne prolixitas tedium generaret · Patet
ex premissis quod in prescriptione necessaria est continu
a fides bona · Numquid ergo abrogate ex
omnes leges que admittunt prescriptionem xxx
an. cum mala fide · xvi. q. iii. § prescriptionum

ero · sinodalem · i. sententiam in sino
do · cum aliquis sacerdos in sino
do proclamat · quod alius sacerdos teneret
rem ad ecclesiam suam spectantem
idem credo de consilio prudentiali inge
niali aque quando occupat rem que
semper possidebatur ita quod possidens
amittit possessionem · deiectionem
a quodam sentiam · sive sit dominus ...
sive alius · deserendi · solo etiam animo
potest quis desinere possidere licet non
possit quis solo animo acqui
re possessionem · alienantis · quia quando dominus
vivit non currit contra ecclesiam pre
scriptio vivit in quantum quando iteno
ecclesiam · prelatus ecclesie est res ab alio
possidebatur tempore exceptionis quia ex
communicatus non potest agere ad interrump
endum prescriptionem que currebat con
tra ipsum · reali · actio realis est qua
quis rem suam persequitur a
pud quemcumque detentorem ut est rei vin
dicatio · personalis est · et per quam quis pro
xima agitur ex aliquo contractu vel
quasi · vel maleficio vel quasi · ut est ac
tio ex empto actio tutele actio
furti · actio deiectus · et effusis · ad
venticiis quia hoc sic requirit ... ex
negocius servi · et c. § · item quod de fi
lio familias · mulieri · et simul
esse si maritus alienavit dotem
ad inopiam · quia non est tunc potest repe
tere dotem · si non repetit currit pre
scriptio contra eam · condicione
si pervisi creditori · C. si navis
ea venerit de asia non currit
cum prescriptio quousque venerit navis
die · unde si credidisti tibi · c. usque
ad x annos non incipit currere
prescriptio quam ... completis illis x annis

ad hoc pot̃ r̃ndeři quod sic. Nam expsse dicit ho ste
inno. ex̃. de p̃scr̃. quĩ omne necunietis. q̃ ecc̃a et
una. ⁊ alia sc̃laria pot̃ trahẽ indirecte ad forũ
suum rõne pc̃i cui' iudiciũ ⁊ correctio sc̃dm an
mam ad ipm ptinet. ex̃. de iudi. Nouit. It̃ po
ne q' est p̃scripcio cõpleta cum bona fide cõtinu
a ⁊ iusto titulo ⁊ aliis circũstanciis suppositis
postea incipit hr̃e possessionẽ. possessor est cõsci
enciam rei aliene nũquit tenetur restitue rem
uidetur q' sic. primo ex p̃cepto diũ dicentis i le
ge. nõ cõcupis. rem. p. tui. It̃ ommne q' irrep
hensibile ——— ẽ catholica defendit ecc̃a ut. xxxv.
q. i. omne. It̃ gelasi' inch' depute ecc̃iarũ cõsci
as. utilitatibꝫ. si que sũt aliena reddantur.
di. l. iiij. generalis in si. It̃ aug' bone fidei pos
sessor recte: sz. iuc. d'r q̃ diu se possidere igno
rat alienũ. cum uo sciuit. nec ab aliena possõ
ne recesserit. tunc male fidei p̃hibetur. tũc ite
iniusti nuocabitur. xxxiiij. q. ij. si uirgo. It̃
alexander. Nulla antiq' dierũ possessio diuino
iure iuuat aliquem malefidei possessorem n̄i
resipuit postq̃m nouit se alienũ possidere. ex̃
de p̃scr̃. uigilanti. Videtur q' nõ possit agere
p̃uatam nisi restituat. xiiij. q. vi. si res. S̃o uidet̃
q' nõ teneatur restitue. ad hoc faciũt omnia
iura. xvi. q. iij. p totũ ⁊ q. iiij. c. ij. iij. ⁊ ex̃. de p̃re
scr̃. fere p totum | posit dec' ille auctẽ iuris. g' nõ
alienũ. sz suũ possidz. g' nõ peccat. aug' hoc certe
alienũ nõ est q' iure possidetur. hoc autẽ q' iure:
iuste. ⁊ hoc q' iuste bene. xiiij. q. iiij. quid dicã.
Idem qui peccat. nõ peccat legis auctẽ. sz con
tra legis auctẽm. xxiiij. q. iiij. qui peccãt. Idem
iure humano d'r: hec uilla mea. tolle iura im
patorũ ⁊ quis audet dicere hec uilla mea ẽ. ⁊
meus est iste seruus mea est ista domus. di. viij. q'
iure. It̃ cum pp' ⁊ imp̃ator quibꝫ cõmissũ ẽ
a deo regimẽ ⁊ disp̃õ mundi. ut di. x. quõ idẽ sta
tuerunt hoc ext̃a utili ⁊ honesta ⁊ pp' publicam
utilitatẽ quis audet contedrẽ. cũ ei sint triplex
| una bona fides possidentis. scd̃a odiũ negligentis ꝑ

mala fide quo ad p̃ncipiũ ⁊
mediũ ⁊ finẽ totius tempo
ris in longa cũ p̃scp̃cõne. ⁊
sm leges ex̃ bõ fides i p̃rin
cipio licet nõ in medio
ul' in fine. ut in illo. c. p'
scr̃ptõnũ dicat ipsũ l' lex cum
his noua cõcordat. que dic̃
q' sacre leges nõ dedignãt'
imitari sacros canõ. nõ con
cupisces. exo. xx. statũit sz
. s. q' p̃scriptõnes locum hẽ
rent cũ luctũa ut p dona
to legato nõ lucratiua q̃ũ
hẽtur ex emptõne ul' tñ̃sac
cõne. ul' hi' remordẽtem
q' nõ possit rem p̃scp̃tã ti
ne pctõ mortali retinẽ ã
biguum. ne t. cupiditate
excecatus p̃scriptã hoc ueri'
credo iure n. humano di
uicte sũt possõnes rex et
res app̃ate. viij. di. quo iu
re. vñ cũ' possit possit fa
cere. ut quod meũ fuit
tuũ sit. p p̃scr̃ptõm debitã
dominus rei tñ̃sfertur de p'
ad p̃sonam. vñ qui bona
fide p̃scp̃sit aliquid sic cõ
pleta iã p̃scptõne incipiat ha
bere cõsciãm q' id fuit ali
enũ. aliũ nõ ortam hr̃e con
sciãm ~~quis~~ ut nõ sit alienũ q'
erronea esse' cõsciã q' inten
cione nõ pot̃. nõ est ẽ
aliud cõsiliũ nisi q' eã
restituat illi c' fuit. con
clusum. i. q. ul. eos n̄ cõ
sciã audienda absens. il
le qui erunt. an' dno in

negligentias petere rem suam. tertia ne dominia rerum
remaneant incerta et confusa. et unde postea possent sequi
multa mala. xvi. q. iii. § pot. ex. de prescriptionibus. vigilan
ti. Item gelasius. Sunt omnia in potestate ac iussu presidis
ecclesie que ecclesiarum intra .xxx. annorum spacia ab ecclesiis pos
sessa fuerint. Noscitur. quicumque seu clericorum vel se
cularium contra prescriptionem diffinitionem egerit tam
quam sacrilegus iudicetur donec se correxerit et ecclesie
propria privilegia seu res restituerit. anathema sit. xvi
xvi. q. iii. placuit hinc. Secundo in hac questione dupliciter di
versi senserunt. theologi fere omnes dicunt quod tenetur resti
tuere. omnes fere doctores iuris dicunt contrarium quod
non tenetur. et iura primo inducta que videntur con
tradicere intelligunt ante completam prescriptionem. Ala
nus distinxit. verum possessor habuit rem ex causa lucra
tiva ut tunc teneatur. ar. ff. de his que in fraudem cre
quod autem § sed quid an ex causa. Non lucrativa ut
tunc non tenetur. ar. xiiii. q. i. quod debetis. in iudicio
salvo meliori iudicio. aliter distinguendum. quia
aut iste possessor post completam prescriptionem remor
detur aut non. in primo casu dicam ei precise quod resti
tuat rem quia qui facit contra conscientiam et erroneam

niam iudicis. i. contra in
procuratoriam dicendo quod non
est procurator. si rem non est
tex illa hoc dicere aut tan
gere aliquid de exceptione
procuratoria. sed quod hic dicit
magister solum notari est illam
legem. ff. de neg. gest. atquin
natura. § cum me absen
te dilatoriam iudicis dila
toria iudicis est per quam
impeditur quis ne audiatur
in iudicio ut exceptio qua
excipitur contra aliquem qui
gerit se pro procuratore qui
habet mandatum. et exceptio
excommunicationis. et excep
tio suspicionis vel infamie
contra iudicem. et hec dilatoria
solvinus est per quam retardatur
solo tempore quia quis con

edificat ad gehennam. xi. q. iii. cum est illata. ex. de sponso. per litteras. nec in secundo
casu si dicat quod credit iste possidere iuris auctoritate licet habeat conscientiam simpliciter re
mordentem. vel etiam si habuit aliquo tempore post completam prescriptionem consilio pe
ritorum. deposuit omnem scrupulositatem conscientie tunc consulerem ei ut resti
tueret saltem propter ambiguum duplicitatis. et quia iuris periti non conveniunt omnia
que exiguntur ad prescriptionem consuescere. Non audeo sibi dare securitatem
quod sit in statu salvandorum propter rationes pro prima parte inductas. Non audeo in parte
diffinire eum teneri vel in propter hoc in statu dampnandorum propter rationes pro secunda parte induc
ta. prescriptum cum sic videatur servare proximo suo ordine quo locum ac se diffin
eam. Item quidam consilium dabitur ei qui ante quam completam prescriptionem per
cipit illum a quo emit non fuisse dominum nec habuisse ius vendendi. Num
quid amittet. et res in periculum. ad hoc dicas quod vel denunciet domino ut petat ab eo rem
in iudicio. vel supponat aliquam personam que petat nomine domini. et ita per senten
tiam evincatur ab eo res. ff. de ... atquin non. § cum mote absente prius ab
sente tamen sit cause conclusum. denunciet hoc venditori. scilicet quod res evincatur
ab eo. ff. de evic. si rem. § ult. et postea si non fuerit absens contumaciter tem
pore sive privilegiate sive primitiam sententia lata fuerit poterit repetere precium a ven
ditore aliter non possit. ff. de evic. si rem. § i. ex. de emp. et ven. si venditor nec

iura

obstat q dicat illa lex. si reus q debz ei nomine peten
ti obicere exceptionem procuratoriam uel aliam similem q
uenire pot contra exceptionem dilatoriam uidelicet qua
lis est ista licet nō dilatoriam solomus. ff. manda. si fi
deiussor. similiter dacio. Item qualiter uinabit iste de ca
lumpnia cū sciat se mala fide possidere. pot dici q sub
hac forma iuro q ueni ad litigandum cum mei
consiliandi. ff. de bonis libertorum. si quis libertorum. uel pot
dici plenius pot confiteri simpliciter q res nō ē sua nec
preiudicabit sibi contra uenditorem. q procuratori suo tenetur
precere. ff. manda. contrarius. ff. de ali. iudi. Item si res.

Iudices ferunt iniquam sententiam dolo malo aliquam per
imprudentiam in primo casu siue timore siue cupidi
ditate siue odio siue amore siue aliqua alia causa iniquam
tulerint sententiam tenentur ad plenam restitutionem facien
dam ei qui fuit lesus. c. de pena iudi. qui male iu. l.
ult. xi. q. iii. iniquus. et sunt leges alias multas penas debz
sustinere. dz in pt restitutionem in tempore pena tamquam pro
grauissimo crimine. xi. q. iii. quicumque unicuique in secundo
casu. s. cum per imprudentiam. tenetur sm leges leso in quantum
bonum et equum uidebitur religioso iudicanti. ff. de extraor.
cog. l. ult. in iudicio tamen anime credo idem q in primo casu
s. q teneatur ad restitutionem. in culpa ei fuit cum sciui
uel scire debuit se insufficientem et tamen iudicare talem
causam presumpsit. et idem si erat sufficiens quo ad sciam
si uoluisset libros reuoluere et studere. sed quia fuit negli
gens et noluit studere. quod debuit contemplare. abso
lutus uel eos et peccantes hoc hic secundum distinctionem quam ponitur
s. de homicidio. c. qes. v. causam. ut cum aliquis et s. de
physicis medicus tamen est agendum est tamen iusto quam cum illo
qui dolo fecit. Quid si accepit iudex pecuniam ut
ferret sententiam. distinctio. aut recepit pecuniam aut
ut iudicaret iniquam aut ut iudicaret bene aut sim
pliciter ut iudicaret. in primo casu si tulit sententiam ini
quam tenetur ut dictum est supra in illo qui dolo malo.
sed pecuniam male acceptam siue tulerit sententiam
iniquam siue iustam siue nullam. tenetur in distincte
restituere. Nō ei qui dedit cum turpiter dederit. sed ecclesie
cui iniuriam recepit. i. q. i. l. iubemus. et ar. xxvii. q. i.
iiii. si quis. c. i. arg. ff. de calump. generali. c. Item alias

sucerat iniudicio se debere
sed dicit q nō dz uel ad an
nū. uel biennium. sed in manda
uero quidam hunc pro
c. quedam. procuratori suo
q nō facit si sciens ue
num negaret. Item si
res. c. ult. uidetur nō esse etiam
sum imperbat pretor qui
tanti hunt re cum opere ca
uere ut nō pro ea sepius
litigaret. nō ei uocando
eius cogitatio in tempore uanda
est qui litem exercuit
iudices. pro. a. de. c. qō
nem cupiditate. Nō
similis timor. uita. timor.
timor. odium. dilectio. re
census sepe solent ho
minum rectos peruertere sensus.
presumpsit. dicit uel q dicit
magis quantum ad del. iud.
ad minus quibus delegan
tur cause scienter a papa pro
eo q sunt boni uiri. licet
minus igniari nō ei credo
q isti teneantur si tulerint
iniquam sententiam. dum
tamen hoc faciant bona fi
de de consilio peritorum. al
bene tenentur. si in quaerendo
do consilio fuerint negli
gentes aut culpabi
les. dico s. q magis fa
cit ut in hoc uerbo presump
sit distinctionem ueterum
s. omisit aliquid de con
tingentibus. nec ne. tamen
utrum intenderit ipsi li
cato. si ne cum iusto qui

etiam (margin note to "nō est")

nisi forte possent indicere illum pro quo tulerit sententiam

ferunt

duobus causis similiter tenetur restituere quia cum ex officio teneretur iudicare gratis turpiter accepit et etiam crimen concussionis commisit. In secundo dico si accepit pecuniam ut non iudicaret cum non iudicare deberet vel ut non male iudicaret. xi. q. iii. Iniustum. ex. de symo. et Aug. xi. q. iii. Non licet iudici vendere iustum iudicium. Sed cui restituet? Licet quidam aliter dixerint dico quod illi qui dedit si bona intentione dedit scilicet ut ius et quietem sibi conservaret. xiiii. q. v. Non sane. ex. de sy. Dilectus. Si vero dedit ut animum iudicis sibi sub specie recti inclinaret et ita indirecte et tacite intendebat ipsum corrumpere, non illi sed pauperibus vel illi in cuius iniuriam data fuit vel ex arbitrio ecclesie restituenda est pecunia ut in pall. c. cum sane et dixi supra in eo qui dedit ut inique iudicaret. Item quid si nullo modo voluit ferre sententiam iudex et propter hoc pauper aliquis vel alius amittit ius suum? Dico quod tenetur iudex et facit litem suam id est debet restituere litis estimationem ei qui propter eius negligentiam lesus est. xxiii. q. ii. Dominus. et q. i. administratores. Alleg. ut differentiam iudi. c. pen. Item numquid iudices possunt aliquid recipere a partibus? Ad hoc dico quod ordinarii iudices non debent petere nec expensas cum propter iustitiam tenendam suas habent dignitates et redditus assignatos ad illos et extenditur verbum Io. Bap. in Luc. Neminem concutiatis neque calumpniam faciatis et contenti estote stipendiis vestris. Ubi glosant Ambro. et Aug. Ne dum sumptus queritur preda caveatur. di. lxxxvi. Non satis. xxiii. q. i. Militare. Iudicia re modicam tamen exenia sponte oblata potest recipere ff. de offi. proconsulis. Solent. et d. xviii. de eulogiis. Non tamen credo quod a litigantibus debeat recipere etiam sponte oblata propter suspicionem vitandam nisi consideratis circumstantiis que dixi supra de sy. Item iudex vero delegatus potest petere expensas moderatas et nichil ultra. ex. de vi. et hone. cle. cum ab omni. xii. q. ii. Caritatem. Nemo enim cogitur suis stipendiis militare. Satis tamen videtur quod si non est ipse sufficiens potest aliquid petere nomine assessoris dum tamen nullam partem inde recipiat nec faciat aliquam in hoc fraudem et sic intelligo finem illius c. ab omni. Assessores autem indistincte si dolo induxerint iudicem ad male iudicandum secundum distinctionem quam feci supra e. § qui sequuntur tenentur raptores circa principium. Si vero iudex per imprudentiam assessoris male iudicavit erit excusatus iudex si simplex erat et habuit bonam conscientiam nec fuit in culpa eligendo talem assessorem qui bonus et sufficiens credebatur. Si in maiori eius culpa fuit hic assessor propter

fuit negligens duobus causis quia accepit pecuniam ut iudicaret vel sumpsit ut non iudicaret. concussionis. Committit concussionem cum quis in officio constitutus extorquet aliquid pretium a subditis aut cum non vult facere ad quod tenetur nisi data sit pecunia aut aliquis officialis vel miles vel ultra sibi constituta stipendia extorquet. Unde Baptista dixit militibus Estote contenti stipendiis vestris neminem concutientes vel cum accedit vel ab accusatione desistit propter pecuniam ut. [illegible] actores. Sed et si aliquis iubent. [illegible] repetundarum et c. iustum iudicium sequitur [illegible] locato venditur iustum patrimonium [illegible] consulto [illegible]

officiales tenentur

De officialibus et assessoribus

quoniam iudex quam assessor frequenter eligitur propter scientiam. sed non sic in iudice. multi enim illiterati et simplices habent iurisdictionem et iustitiam et ideo per se tenebuntur eis assessor qui lesus est. ff. quod quisque iuris. lege iij. l. ij. Si autem officiales qui nec sunt habent certos redditus sibi assignatos non licet eis aliquid a litigantibus vel in aliis sordide extorquere. ut supra dictum est de iudice ordinario. Sed si non habent certum stipendium sibi assignatum. dicit Al. quod inferiores officiales ut sagi sive nuncii et tales si extorqueret non tamen plurimum vel immoderatam improbitatem modicum tamen i. obolum vel denarium propter morem esse reprehenduntur non tamen tenentur ad restitutionem et poterunt inde facere elemosinam. Verba autem Augustini sunt hec. sunt quedam personis inferioris loci que ab utraque parte non insolenter accipiunt. sicut officiales ab huius extorta immoderatam improbitatem repeti solent magis quam reprehendimus qui talia inusitate repetierint quam qui ea de more sumpserunt. et ab indigent postea illi facilius ea que hoc modo acquisierunt tamquam sua pauperibus largiuntur quam eis a quibus recepta sunt tamquam aliena restituantur. xiiij. q. v. Non sane. Circa advocatos in iudicio admittendos sunt principaliter attendenda. scilicet persona modus advocandi et solutio. Circa personam ut non sit hereticus vel excommunicatus vel paganus. iij. q. i. c. i. extra de hereticis. Ingentis. de pe. di. i. Nemo. vel in foro ubi in heresi quod peccat iudex in primum debet qui scienter tales admittit. Item quod non sit monachus vel regularis vel alia religiosa persona. tales enim peccant advocando nisi pro monasterio de mandato prelati sui hoc faciant. xvi. q. i. Si monachi. extra de postulando ex parte. Item quod non sit clericus in sacris ordinibus constitutus vel in minoribus. dum tamen sit beneficiatus talibus enim prohibita est advocatio coram iudice seculari. nisi in causa propria vel pro ecclesia sua vel pro coniunctis aut miserabilibus personis que propria causa ad iustitiam non possunt. extra de postulando clerici et sacerdotes [illegible]. Sed numquid coram iudice ecclesiastico po-

Non sane. ubi glossa iste tamen solet ablatam adversarium [illegible] repetere quoniam venale est non debuit. et loquitur de illo qui emit iustitiam tamen restituenda si de hoc constet in foro causarum. Si autem in foro penitentiali forte magis est consulendum quam necessitas. in Luc. iij. c. Colet. ubi dicitur a quiescere accipere inhumanum est. pallium vilissimum pro omnia avarissimum potest petere quod pauper est. vel quoniam cum longe equitare propter pro examinatione cause. Nemo. n. i. [illegible]. ix. Officiales. comprehendit assessores. citatores. et inexecutores. Exactius non semper tenetur iudex quamvis per imprudentiam indicat quod vel magis [illegible] in dicet stipendium vel redditum. Sagi sive nuncii. nomina sunt officialium appellativa. sicut vulgare aliarum regionum quod non recolo. quod sagi et idem [illegible] reprehendantur. Sol. immo dico de improbitate non de accepto ex quo non accipiunt immoderatum. i. quod consuetum est. si. n. vel contra consuetudinem vel multum acciperet essent in culpa de recepto. quid tamen modicum vel magnum iudicandum sit quo ad hoc arbitrio boni viri limitandum est. Insolenter. i. non insolite. nec contra morem. Officiales. vel etiam qui non habent iurisdictionem sed tamen exequuntur mandata iudicis. Solent. de facto non de iure. Et illi dec. quia ubi dicitur quod coram seculari iudice in ne-

non comprehendit: Si vero per immoderatam improbitatem

terunt aduocare: dicunt quidam q' sic. ar. a con
trario sensu illius decretal'. clici. ł ego satis admit
to nisi de consilio uelint cessare exceptis epis et
ł simpl' i sacerdotibz quibz uidetur silr' n' in pocis caus
intdictū. xiiij. q. v. denique. di. lxxxviij. plantum
et expressius in illa decretali cū sacerdotis intelligo
i in caūbz s' concessis q' p hoc diuinū officium cui
tenentur intēē nō expediatur. ar. di. xxi. clicus
Item q' nō sit iudex ul' accessor in causa i qua i.
uult ēē aduocatus. q2 duo officia in eadē causa
phibitum est exercere. iiij. q. iiij. c. i. ł sunt i. alie p
tria sone phibite quas hēs. iij. q. viij. § tria. sz iste p
nominate specialius ptinent ad iudiciū. ite
Item clicus nō assumat causam p extraneis cōtra
ecclām a qua obtinet bn̄ficiū. ō quā si aduocatus
ul' procurator ēē presumit tanquā ingratus po
test maxime si clicus sit eiusdem eccē bn̄ficio
priuari spoliari. ex. de postulā. cum sacerdotis § clic'
causa ue i. assumet causā iniustam ul' desperatam
et si suscepit ab initio ignoranter. ł in processu iudi
cij cognoscat causam talem. dz eam relinque
re. C. de iudi. rem nō nouam. Modus. ut nō
producat. scilicet iniustā nec falsos testes ul' corruptos nec
mētiatur nec falsas leges ul' alias iuris pbacōes
ul' scā inducat nec dilacōnes. nec ō necciās i gta
nam parcium querat. Item q' fideliter i quātū
iusticia pmittit causā sui clientis foueat nichil
de contingentibz omittendo iij. q. vii. § si quis
autē ex literis. ut. i. ar. ex. de testi. intimauit. C.
de iudic. properandū. § illo procul dubio. iij. q. iiij.
c. i. ij. i. in proemio. ut in proemio fidelis. Itē
nō pcucit ul' dicendo conuicia ł
uociferando aduocet q2 p hoc im
peditur processus iusticie dicente p
pheta eicite cultus iusticie silenciū
ium. i. sal' contra tales fere decimo
dubr tercia. i. exspirat cum eo iurgium
v. q. iiij. in loco. iij. q. vij. si quis
adeo protax fuit salarium. t. ut nō
dictum petat sine ab inicio cum

gocius seclaribz aduocatus si
nō psumāt. Item ōz s. actē
dicentia psonā aduocati du
o officia. lex reddit causā sz
sic ne dum ad utrūqz fer
tuat. neutrū bene pagat
rē. ut credendū est facile
duabz necesse rebz unum
sufficere aliq p'. bū b̄ nō e
auaricia datur ut postulet
in no petatur. Adduct'
pene. surdus puer. actor
patene l' lunatibz cassius
mulier mulieba pu'
additus pene est. qui
pitali crimine ul' calūp
nia publici iudicij dāp
natur. ut di. § ullo § mu
actor hatene est qui pro
pecunia pugnat cū bestij
a dentata. puer minus
genus ad. xvij. ānū pro
exuerit. Nūquid repuū
bitur epō exceuis rō capi
tuli aut capliū respectu
epi aut unius de canoicis
respectu epi. ul' capliū uo
cū petie sunt restringende ł
ampliande. credo q' nō
i hoc cāū ligatur decurt
q' illi ul' illi hinc in quātū
sunt canoici. ul' epi illi' eccē
secus forte si un' de canoicis agēt cōtra
capitulum ul' epm petendo aliquid ut
reditario. ł alius canonic' eī ecē. pro
tor ł cā illa ut aduocatus pro. petiu
petunt illa in decretalibz que solent in
capere iuste iudicare. pphā. ut. ppis
salō pn. xviij. p iudex. C. de tironibz. l. iij.
ut si tirones in scol' temp i loco potio

cui fecit pactum siue eo post factum si ab initio non fuit
determinatum determinatum quantum ei esset. Attenditur autem
hoc modo datum salarii circa iiii. primum quantitas
cause. secundo persone. labor aduocationis. tertium. scientia
faciendo facundia et honestas aduocantis. Quarti
consuetudine regionis iuxta illarum urbis consi
derationem pro magis uel minus potest id tamen taxari. iii.
q. vii. § apud urbem. i. ar. xii. q. xii. ultima ne. et de
preben. de multa. § ceterum sublimes. et in ista persona sic reddendum
ille ei gratia diu ceceris annum cedere quia labor plurior et
stipendia longiora fecerunt anteire lxi. distinctionem
et facit op. ad hoc ff. de va. et extraordinaria cog. l. ii. § honor
aria. caueat tamen ante omnia aduocatus ne petat emo
lumentum siue salarium cum graui dampno liti
gatoris. iii. q. vii. arcetur. Item ex quo causa est
incepta nullum faciat pactum cum litigatore quam
in propriam recepit fidem et postea esse occasio magni pericu
li. iii. q. iiii. § porro non liceat. hoc in initio tenens et
ab adhibitis circumstantiis superdictis licite potest et si
ne pacto aduocatus petere salarium. Unde autem non
licet iudici uendere iustum iudicium et si liceat
aduocato uendere iustum patrocinium et iuris con
sulto rectum consilium. xi. q. iii. non licet. dignus
est ei mercennarius mercede sua. nec tamen aliquis suis
stipendiis militare. quod autem dicit Augustinus quod iuris consul
to licet uendere rectum consilium intellige quando labo
rat ibi uoluendo libros et studendo et respiciendo
acta et disputando forte cum aliis peritis. aliter ubi
sine labore posset consulere. credo quod nichil deberet reci
pere. immo quod gratis accepit a deo debet dare pro deo. unde
illud gratis accepistis gratis date. Item quod per in ca in libro proditis
que super dictum aduocati qui non possunt conducere ad munus
aut causas et grauantur inuste. intelligo quod te
netur aduocare et de sua scientia etiam dare. xi. q. i.
iii. pauper dum non habet quid offerat. ad instar me
dici qui tenetur gratis de medicina sua curam
et consilium impendere pauperi languido. simili etiam propter
non est grandis differentia utrum letum letum inferas
uel admittas mortem. mortem ei languentibus pro
batur infligere qui hanc cum possit non excludit. l.
^ excludere

respondeant. nec enim parum quem
cumque gradum celsum optine
ntis cum et laborum assidui
tas et stipendiorum prolixitas
suffragatur. Unamquamque ubi dicit
quod pro laboribus multis pro mori
bus castis pro actionibus strenuis
celsioris loci premium debetur
periculi. et quando uidet causam in
periculo. tunc cogeret clientu
lum suum tunc pactum pactum
cum eo et dare ei salarium
ad libitum. dignus. hic pro
militare. l. co. p. ix. iuxta
illud. mat. x. quid offerat
sequitur. non solum aduertere con [^ aduerti]
temptitur. sed et quod ueritatem
opprimitur. cito uiolatur au
ro iusticia. nullam quam reus
pertimescit culpam quam redi
mere nummis estimat. adnis
tas et inferri paciamur ipsi pru
denciam. hoc intelligo quando [^ non est securum quod contra ipsos ostendit aduocatus. ascribit iactat se esse sapientem]
iactabat se prudentem al
non. Quare non est peccatum aduo
cato committere se discrimini iu
dando unum in preiudicium al
terius quando dubitat. utrum cli
entulus suus dicat ei uerum
de iusticia cause sue. cum dicat
ambrosius quod si non potest alium sub
uenire. etc. xxiii. q. v. denique
cum in quo subditus non est illud
de quo dubitat. utrum iustum
moueat bellum. non debe
at se committere discrimini iu
uando eum. Ideo aliud est in foro [^ in bello aliud]
etc. in bello cum utriusque uni
tur bellantes non iure. sed in
causis iure utitur litigantes

Non quod aduocatus [illegible] officio aduocationis licet [illegible] evangelio ubi dicitur quod [illegible] quod [illegible] [illegible] pro posse suo defendendo fideliter et fouendo et quod causas desperatas non assumet scienter et cum sciunt illas [illegible] non [illegible] [illegible] in alia causa ubi non [illegible] uelit prestare [illegible] [illegible] procurum in illa [illegible] [illegible] non quod aduocatus in una causa non debet recipere ultra xx libras quod si fecit ultra summam [illegible] [illegible] acceptum non ualebit et ei qui dedit [illegible] [illegible] ullo modo [illegible] [illegible] per nouam decretalem [illegible] x. [illegible]

In testibus sex [illegible] condicio sexus etas discretio fama et fortuna fides in testibus ista requires

xi. lxxxiij. d. in principio. Tenetur autem advocatus ad restitucionem omnium que aliqui vel quos prestavit patrocinium per ipsius prevaricacionem iniuste amiserint, tenetur illis quibus prestitit patrocinium si per suam infidelitatem vel negligenciam vel imprudenciam amiserint causam. Tenetur etiam si extorsit salarium quod non debuit extorquere vel si ultra quam debuit, hic extorsit. Alias si absque fraude et dolo ipsius aliquid esset oblatum sponte a suo clientulo si accipiat non dico eum teneri ad restitucionem et idem dico de iuris consulto. xiiij. q. v. Non sane in fine et q. vi. Si res. et potest induci ad hoc per ff. qui heredes. s. e. § iudices. ¶ Testis debet esse communis persona sicut et iudex pro utraque parte dicere puram et meram veritatem quam scit de facto super quo inducitur non addita aliqua falsitate. iij. q. ix. Hortamur. iiij. q. iij. Nullus. xiiij. q. v. Non sane. Item nichil debet recipere pro testimonio ferendo. Nam sicut sententia non debet esse venalis: ita nec testimonium. Aug. [illegible] iudicia que nec iusta nec vera vendenda sunt, que et sola venduntur multa scelerata utique pecunia sumunt, quia scelerate est quomodolibet a volentibus datur. xiiij. q. v. Non sane. Expensas tamen potest recipere ab illo qui eum producit. iiij. q. iij. Veniant. ¶ Et iudex ubi priusquam rem suam amittere propter defectum probacionis quam veritate cogente debet tunc ferre testimonium veritati. Alioquin peccat. Aug. Quisquis metu cuiuscumque potestatis veritatem occultat iram dei super se provocat quia magis timet hominem quam deum. Et post pauca: utrumque reus est, et qui veritatem occultat et qui profert mendacium, quia ille prodesse non vult, iste nocere desiderat. xi. q. iij. Quisquis. Immo in tali casu in privilegiate persone ut sacerdotes cogendi sunt veritati testimonium dicere. xiiij. q. ij. Quinque. Et hoc intelligas si talis sit causa in qua liceat ei ferre testimonium. Non enim liceret in causa sanguinis ut supra de homicid. § Item homicida. preter unum casum. Sunt alii vi. casus in quibus debet sacerdos vel clericus iurare sicut laycus videlicet pro recta fide, pro obediencia, pro pace, pro immunitate ecclesie et cum absolvitur ab excommunicacione et cum infamatus debet se purgare. Probantur hec. ex. de elect. Significasti. ult. medium. xxviij. di. De syracusane. ex. de of. ord. Ad respondendum. ij. q. v. Presbiter et ij. Tenetur autem testis ad restitucionem omnium que per suum falsum testimonium perdit eius adversarius ut in [illegible] capitul. Non sane et si res aliena et ij. q. i. [illegible] ar. iij. q. ix. Nichil. Si vero accepit testis pecuniam pro testimonio ferendo, turpiter accepit, tamen eum teneri ad restitucionem. Si queris cui debeat fieri hec restitucio distingue ut dixi in iudice. s. e. § iudi.

et de iudice qui eum examinat scilicet [illegible] ubi iusta venditur vel ecclesia quam ab iniustis extorquet [illegible] cognoscendi in odiosis [illegible] exceptionibus vel iniuriis non conveniunt tunc testes compelli possunt. hec autem compellantur ut in quibus [illegible] nibus. alij vi. vii. v. pax et fama fides reverencia cautio [illegible] tu / defectus veri cogunt tibi magna facti et magnas personas ~~vel magnas personas~~ vel magnos iurare et cum [illegible] ducuntur cum non [illegible] tur in [illegible] tractores [illegible] cantores larg[illegible] non [illegible] suspectum est de regula vi augusti. Gratiani pena [illegible] coniectio qua nulla

Non in causa criminali nullus ad testimonium admittatur vel admittetur. Fallit hic in legatarius vel fide commissarius qui fuit testis [illegible] in causa testamenti contra agentem de herede non de legatis vel fide c. Item fallit hic in collegiis quia aliqui in causis [illegible] possunt ferre testimonium [illegible] xxiiij. q. ii. Super predictis. Item obstat [illegible] ignorancia non admittitur. Item pater et filius in testimonium ferre non possunt. Non tamen quod duo fratres in testamento ferre possunt testimonium. Nota quod duo testes [illegible] in causa criminali. Nota quod tres sunt casus in quibus unus testis sufficiat [illegible] in muliere quam dum [illegible] unius teste de morte viri maxime fama publica hic clamante [illegible] dubitatur [illegible] aliquis fuit baptizatus sufficit testis unicus qui se asserat hoc vidisse [illegible] quam tamen [illegible] certa fuit [illegible] unus testis [illegible] alibi ut quam alia certa parte dampnum [illegible] omnibus si ista [illegible] [illegible]

cel. i. § quid si accep. Accusatores dicitur largeu solum qui accusant ali
quem de crimine ad penam canonicam uel legalem. sed et qui denunciant crimen al
terius ad penitenciam agendam. Item detractores. i. susurrones. i. scdi. i. accusatores
et denunciatores debent procedere ex caritate. s. ut accusati corrigantur. i. certi ter
reantur. quia siue implectendo siue ignoscendo hoc solum bene agitur ut uita
hominum corrigatur. xxiii. q. v. prodest. i. tales qui sic procedunt non debent se iu
dicare maliuolos sed beniuolos; et amicos. ii. q. v. non uos iudicetis esse maliu
olos. i. c. et d. ii. capitulis sequentibus. Item tamen utique caueant sibi ne publicent cri
mina in placitationes pastoris habeant. aliter enim non essent correctores sed proditores. ii. q.
i. si peccauerit. v. q. i. c. ii. secretorum cum solus deus est iu
dex. i. cognitor. xxxii. q. v. erubescant. i. preterea penam est
grauis penitentia instituta contra tales. di. xlvi. accusato
res fratrum. Possunt tamen dicere si est occultum talibus per
sonis in secreto que possunt prodesse et non obesse. et si pro
sunt prodere debent ammonicione caritatiua premissa. iux
ta illud si peccauerit in te. § t. i. c. sed de duplici denunciacio
ne. s. de iuramento § quid si audit. Item si aliquis
accusator accepit pecuniam ad accusandum crimen
concussionis committit. i. tenetur ad restitucionem faci
endam ei qui dedit si non turpiter dedit. aliter ecclesie pecuni
am data fuit. q. i. q. i. liberinus. i. sed per hy. s. e. § iudices
ts. quid si accep iudex pecuniam. Item alii. i. detractores et
infamatores dicuntur qui uitam. i. bonos mores prelato
rum. i. proximorum nituntur corrumpere uel minuere quod fa
ciunt interdum confingendo i. publicando crimen ali
quod contra alium. Vel in occultum crimen alterius prodendo i. mani
festando. fit et quandoque uerbis siue prolatis planis siue ar
tificiosis siue cantilenis quandoque nutibus i. signis quandoque eci
am scriptis que appellantur libelli famosi ut cum aliquis
scribit cartam iniuriam i. infamiam. i. proicit eam oc
culte in ecclesia uel platea uel domo ut ea inuenta i. lecta
alius infametur. ubi omnis peccat mortaliter. de hoc loquitur
apostolus dicens susurrones et detractores deo odibiles. Item
ysa. ve qui dicitis bonum malum i. malum bonum ponentes lucem
te. i. tenebras lucem. i. c. xi. q. iii. ve qui. et siquis dixit. i. siquis
homine. Item tamen detriores sunt isti raptoribus quia illi rapiunt
corporalem rem que extra nos est. isti famam. i. quantum in ipsis
est animam que in suo est. vi. q. i. detriores. summa iniqui
tas. xxxvi. di. legat. v. in maiorem ... turpia scriptura
care contare. ff. de iniuriis apud labeonem § generaliter

maior in ecclesia dei uidetur
xxxii. q. iii. compiet
fratrum. sequitur episcopus exco
municet qui non pro
banda fratribus obiciunt
talibus personis patri uel
matri aut amico uel
aliquam alicui bono ui
ro qui oret pro eo uel
moneat eum de corre
ctione premissa alio
quin non audiantur sicut
denunciacionis ...
de hoc dici ut s. e. §
quid si accep ei inc. hoc
tamen est quia agitur in
foro cause sed forte in
foro penali ut alibi
notauimus artificiosis
i. artificiose excogita
tis locutionibus. v. ysa. v. co
buruntur aut alias dif
ferunt pene. s. flagel
lacio excomunicacio. i. s. l.
acceptacio ad restitu
tionem dampnorum que
propter hoc illi incurrit. uic
ta. di. uel s. al. ab.
hic detractione incurre
rit in dampnum nec

Item contra confectores talium libellorum uerum et con
tra illos qui inueniunt tales libellos et non statim
comburunt sed dolose manifestant penę grauissime
sunt institute tam per leges quam per canones quas
habes plane v. q. i. qui in alterius quidam et qui
si quis famosum in publica. Item dico quod tenentur
ad restitucionem iuxta di. quia et e. c. qui sequitur si re
ueniunt ad restitucionem fame. si forte aliquis
est propter hoc infamatus quod fieri potest non ubi publice
dixit uerbum uel cantilenam prosequens uel palam
uel etiam ubi publicat libellum famosum. nec non in
aliis locis ubi intelligatur ulterius contra quem hec ac
ta sunt infamatum occasione sui dicti uel facti uel tag
in publice similiter recognoscat errorem suum et
culpam et pro posse suo remouerit uel saltem alleui
at sicut infamiam tenetur et componere secum de in
iuria et humiliter ueniam postulare. probatur
hec. xxiii. q. vi. si res. vi. q. i. quidam esse si offers in
munus tuum ante altare etc. De conditoribus legum in
Qui condunt leges iniquas uel statuta que
contra legem dei et contra libertatem ecclesie
stacam ut solent facere plerique principes et com
tes et ciuitates de usuris soluendas et repetendas co
ram iudice ecclesiastico et multa alia equipollencia ip
so iure. Non ualent leges sic quia nulla lex potest
ualere contra canones di. x. in. que contra xxiii. q. viii. t.
flagicia. extra de consti. que in canonum. minor ii. non habet i
prius minorem. xxi. d. inferior. facientes igitur et
consencientes peccant mortaliter et heredes eorum nisi
destituant nulla consuetudine obstante. extra de sy
mo in eccl. corpore non satisfimo uidetur quod in sua
niomini tales leges uel statuta coniuerint ipso iure
sunt excommunicati extra de sen. exco. c. nouerint. excom. v. j
Item adde. Item si aliqui dampnificati sunt occa
sione talis legis uel statuti tenentur conditores et eorum heredes ad restitu
nem sicut dictum est de pedagiis et questis. ut s. e. c. de pedagiis et de questis
et sicut uidex de iniqua sententia ut dixi s. e. c. iudices tenentur enim in solidum qui
induxerunt principem ad condendum tales leges. Item omnes obseruantes peccave
runt mortaliter et tenentur ad restitucionem eorum que talium legum racione
lucrati sunt. extra per sy. s. e. c. qui sequitur. Item contra illos in uchitur dominus per

ne recognoscat si audet
propter potenciam aduitam uel
credulitatem postulare et
propter probat. Si audet saltem per
interpositam personam por
tulet tacito suo nomine
Qui condunt extra ad x. q.
uem contra libertatem eccle
indultam a principibus
et antecanonico appa
tam. nec credo penas que
cuntur extendenda ad
illos qui contra peculiales con
suetudines aliquarum
ecclesiarum aliquid attemptare
conantur. sicut est consue
tudo illa aliquarum ecclesiarum
quam nolunt cognoscere
ecclesie de omnibus crimi
nibus fieri uel diuinitati
episcopi collati et illa
amoueri de amocione non
loquitur decretal. extra de
sen. ex. nouerint. sed dicta
les excommunicatos ... statu
ta de capitulanibus suis et
duos inductos post hec pro
hibicionem. sed si qui fecerunt
amonitiones numquid imperator
aut rex ligatur per hanc sen
tenciam si tale quid fecerat
illa decretalis non uidetur
loqui nisi de potestatibus et con

ysa. x. Ve qui condunt leges
iniquas et scribentes in
iusticiam scripserunt ut opprim-
erent in iudicio pauperes. et vim
facerent cause humilium populi mei
ut essent vidue preda eorum et pupil-
los diriperent. quid facietis in die
visitacionis et calamitatis de
longe venientis. ad cuius fugie-
tis auxilium. et ubi derelinquetis
gloriam vestram. ne incurvemini sub
vinculo. et cum interfectis cadatis.

De forma restitucionis

Formam restituendi
servet hec semper. facien-
da est regulariter spoliatis vel
eorum heredibus si possunt inveniri. ut
xiiii. q. i. redintegranda sunt omnia
spoliatis et fere per totam. q. et extra de
resti. spoliatorum fere per totum. Fal-
lit hoc casus in quo is qui dedit pecuni-
am commisit turpitudinem in dan-
do. tunc ei fiet restitucio. ut dixi
supra eodem §. quid si accepit. et in aliis ple-
risque locis. Si autem non inveniuntur
spoliati vel ignorantur. tunc
cum consilio et auctoritate ecclesie sive
penitencialis distribuatur in pi-
as causas et maxime in elemosinam
pauperum vel redempcionem captiv-
orum. et hoc in villa vel si in villa nes-
citur saltem in illa diocesi ubi
rapina facta est cum consilio episcopi
eius diocesis vel capellani vil-
le si discretus. ar. di. lxxxvi. di-
vine epc gubernia xii. q. ii. concesso
in. vi. q. iii. placuit. i. op. ex. e.
c. Si vero non est solvendo. dis-
tin. aut non simpliciter potest solvere
aut potest. sed non absque magno peri-
clo suo et sue familie. in primo

assessoribus et rectoribus consiliariis legum vel hiis statuta ede-
dita fuerint. et servata. Pro. credo quod hec summa ligat tam
reges quam principes in quacumque dignitate constitutos
si hec statuta servari fecerint aut ediderint. Forma
restituendi. Pro ad xii. q. ii. cum heredibus. hoc intelli-
gendum est quando spoliatus fecerit et certam summam reliquerit testamentum
quia non voluit esse contentus. Si autem mandavit in tes-
tamento distribui per executores quicquid ad ipsum
spectabat de mobilibus et debitis tunc facienda
est restitucio executoribus eius restitucio pro rata vel
~~uxori et liberis eius pro rata~~ uxori pro rata si uxorem
habeat. et si liberi vel uxor debebant habere in rebus illis
aliquam porcionem aut de iure aut disposicione tes-
tatoris. Si autem contempsit facere testamentum
facienda est restitucio heredi vel hiis qui debent alicui
sibi succedere ab intestato. sive de iure sive de
consuetudine. Si autem non potuit facere testamentum propter
preoccupacionem. tunc ad consilium ecclesie fiat restitucio
pauperibus pro anima eius. sicut est consuetudo loci quod pro
talibus decedentibus faciat ecclesia testamentum. alioquin totum
restituetur heredi. et hec forma tenenda est quociens-
cumque facienda est restitucio defuncto. Pro vel si dis-
pensacio talium commissa sit ei. alioquin recurrendum
est ad episcopum qui est procurator pauperum. In villa
si commode fieri possit. vel si multum remota sit vel
ex alia terra causa credo quod sufficiat alicui hoc si episcopi si
commode haberi potest discretus. et si episcopus non restituunt sed
habuit restituciones ut fiat de consilio eius. Non est
solvendo. quid si potest et vult partem solvere. cum to-
tum non possit. et pluribus teneatur. utrum quid potest
gratificare unum solvendo ei solidum. tenendum aut
tenetur singulis solvere pro rata si teneatur
ex contractu vel ex maleficio. utrumquid prius solven-
dum est in hunc casum. quam in illum. Item utrumquid
anterioribus creditoribus prius solvendum quam posteriori-
bus. et habentibus pignora vel ypothecas prius quam ha-
bentibus tantum personales actiones. et utrum ypotheca-
rios creditores quibus eius proferendus est. Pro si credi-
tor vigilavit exigendo debitum in iudicio vel
extra iudicium potest ei debitor solvere solidum aliquid
debitum

a .ii.

cum possit recte agere pensam licet non restituat dum
tamen doleat et proponat restituere quam cito poterit. xii.
q. vi. si res. alie. c. de ces. bo. l. i. si non sed autem ca
su studeat pro uiribus rectificare uoluntatem
eius hoc modo dicens si aliud remedium po
tentiam habemus quod eligens de hiis duobus uel ut res
tituatis bona que habetis et sic liberemini a pecca
to et diaboli seruitute efficiamini filii dei per
ad optionem et participes regni celestis per se
uel ut retineatis bona sic remaneatis in pec
cato et diaboli seruitute ac in orientes descen
datis in profundum inferni. si responderit primum
tunc dicatur ei ut petat dilationem a spo
liatis uel assignet eis certam partem de
redditibus suis annuatim de qua sibi satisfa
ciant successiue et de hoc faciet eis bonam
cautionem. si uero omnes denegant sibi
dilationem et postulent quod ipse cedat bonis
tunc credo quod tenetur absque dilatione satis
facere uel cedere quia fuit raptor semper
fuit in mora et ideo semper auget peccatum
ff. de condic. furt. in re furtiua et ar. ex. de spo.
cum in ecclesie. si autem discrepent inter se predicti spoliati
quibus tenetur quia alii nolunt dare dila
tionem alii non set petunt cessionem tunc
maiori parti standum est et intellige ma
iorem partem ubi est maius et fortius debitum
si uero par sit debitum hinc inde stan
dum est maiori numero creditorum si omnia
sunt paria eligenda est clementior sententia et
que dat dilationem. hanc distinctionem facit lex in
lex pluribus creditoribus c. qui bo. ce pos. l. ult.
hoc autem intelligo si petentes cessionem
uel statim sibi satisfieri non possent in dua
et ad dandam dilationem tunc ei satisfaci
endum est eis pro parte sibi que eos contingit
pro rata. si egeant ita quod non possunt con
cedere absque periculo suo et familie et sine ne
intueniente paululum mora intueri
ti non ualeant qui redimatur. di. v. hap

bona debitoris auctoritate iudicis
incipiant possidere quia postea uenit pe
na statuti contra omnes creditores qui non habent
pignora uel ypothecas uel non sunt
priuilegiate persone. Item si uictor cre
ditore instante debitor unum uolu
erit gratificare ceteris omnibus creditoribus
uel eadem portione singulis quieti [statim] dem
denunciauit alii ne accipiat a debi
tore in fraudem ut ille uersari et
accipiat. ubi autem non uigilauit cre
ditor exigendo debitum non uideo quare de
bitor debeat ei gratificare inter ta
poli et si non uice fori excitaret. uicer
do debitor si pietate motus gra
ficet pluribus indigenti creditori uicere
do quod aliqui priuilegium habeant illi quibus
tenentur ex maleficio uel qui quibus illi quibus
tenentur ex contractu uel qui cedunt predictibus
inter creditores autem potiores sunt illi qui
acceperunt pignora. hiis qui habent per
sonales actiones tantum potiores sunt in quantum
ut soluatur eis quantum ualent pignora sunt
ypothecarior autem creditores qui
prior est tempore potior est in iure nisi
in quibusdam casibus specialibus que so
lent notari in c. qui potiores in
pignore habeantur. eos autem qui habent
actiones personales tantum excellunt
priuilegia non ex tempore sed ex causa ex causa in
delicti quia fiscus uel mulier in dote
prescendi sunt ceteris priuilegiatis non habentibus
Item ex causa quia actio tutele et actio de
positi et tales priuilegiate sunt ut prius
soluatur quod debetur ex eis quam quod
debetur aliis actionibus creditor priuilegi
atis. ubi autem sunt paria priuilegia
aut personarum aut actionum equa
liter conueniunt in satisfactione faci
enda nisi de aliquo illorum probetur

tiam. semper enim debet mittari mora. unde timetur
periculum. xxviii. di. de syracusane. de con. di. ii. nec quis
absit. Ubi autem non non possunt sciri persone spolia
torum debet sumpsisse absque pacto et condicione totum quod habet
resignare in manu episcopi vel prelati discreti. et tunc
ipse si viderit eum pauperem et egentem det sibi
sibi vel partem vel in totum. si tantam viderit
necessitatem ne aliter ipse cum uxore et filiis fame
pereat. et si quid residuum fuerit pauperibus aliis dis
tribuat. et iste faciat quicquid bonum potest oran
do. et aliis modis pro hiis quorum fuerunt res. et si post
ea potest aliqua lucrari. iuxta possibilitatem
suam eroget in usus pauperum pro aliis illorum. arg.
ad hoc. xii. q. ii. gloria episcopi. aut. de hered. ab intestato. coll. ix. § de ce
teris. et quid si aliquis. Item si vere sit con
trictus et sine dolo et fraude simpliciter presserit ut
dictum est. credo quod spoliati misericorditer et gratis re
miserint sibi totum vel partem. potest tamquam ele
mosinam recipere. et sic erit in statu salvandorum. Si
vero nolit satisfacere iuxta formam predictam non au
deo sibi promittere securitatem immo timeo sibi
oppositum. In summa nota quod secundum quod maior vel minor
fuit violencia vel fraus vel dolus. sic maior vel
minor debet esse districtio iudicantis. Item ubi in
maior contricio ibi maior venia. et quia fere totus
mundus involutus est in rapinis. sic posset tanto c
re primedium ne nimia severitas vel remissio pi
re faciat quos discreta poterat equitas revoca
re. Item semper iniurians vel spoliator vel compli
ces eorum debent humiliter postulare veniam ab
hiis quos offenderunt ne illi remaneant in ran
core seu mala voluntate. Item que dicta sunt
de raptoribus cum circumstanciis suis. intelligas
de incendiariis predonibus et piratis. De furtis

Supra dictum est de rapinis. sed quia divinus in le
ge et eandem prohibicione rapinam et fur
tum prohibuit. ut xiiii. q. v. penale. ideo
consequenter de furtis agemus inquirentes quid | quid
sit furtum | unde dicatur | de qua re fiat | que fur
ti species | et que eius pena | Furtum est contractacio

pletur. quod sic aliqui presen
dum per legem quod aut. diximus
notari solet plenius. C. de bonis
auctoritate iudicis possidendis. l.
sed hec cum brevitatis suffici
ant. Fur ubi dicitur semper esse in mo
ra faceret ut dilacionem quin
quennalem vel minorem non
potest dari invito debitore cre
ditori. dicet si voluerit. ce
do bonis vel dare in quinquen
nium fortuitis debitum. unde si v
in creditori delegatur quin
reliquis omnibus qui forte re
re vel plures statuitur volun
tati illius solius de dilacione quin
quennali danda vel de ces
sione petenda satisfaciendo
secundum iudicium sacerdotis prelati vel
non possunt sciri. quia ubi potest
sciri non potest sacerdos dare dila
cionem vel quitare aliquid sine
consensu spoliatorum vel credi
torum condicione. et omni fraude
dolo et simulacione. sicut
notavimus. s. e. § si quid si
hii pro ubi de hoc plenius nota
tum est resignare non est faci
enda hii resignacio de necessita
te quia sufficit quod ad consilium episcopi
vel prelati disponat de rebus
illis dat partem. potest enim dare
dilacionem si viderit expedi
re fame pereat in quo casu
licet indignus sit spoliandus
est tamen iustus pro vivis non eque
indigentibus. alias si equaliter
indigent deberent sponte
meliores uterque vel alius pos
set gerere negocium spoliatorum

cio rei aliene corporalis mobilis corporalis fraudulosa inuito
domino lucri faciendi gratia uel ipsius rei uel etiam usus eius
possessionis ut ff. e. l. i. Contrectatio apponitur in diffinitio
ne quia sine ea non est proprie furtum licet interueniat uo
luntas uerbum uel scriptura. alioquin si concupiscat rem
alienam illicite ac sine contrectatione est transgressor
alterius precepti. Non concupisces etc. rei aliene ideo
apponitur quia non committitur furtum in re plenissima
propria. plenissime dico quia si alius habet in re illa in
putata creditor cui res pignori obligata est. uel com
modatarius uel socius uel similis alia persona et dominus
furtiue subripiens alicui tali persone furtum committet
ff. e. l. si res. § i. et l. si is qui rem in pignus et l. si socius. Mo
bilis corporalis quia in rebus inmobilibus uel incorporalibus non
committitur furtum quia talia non possunt contrectari. propter
sui inmensitatem uel incompetentiam. Fraudulosa quia
si aliquis credebat rem esse suam. uel etiam sciebat esse
suam et credebat sibi licere rem suam surripere non
committit furtum licet aliter teneatur. inst. iii. de rap.
§ quia tamen et § sequenti. Item est si credat se facere domino uo
lente. non committit furtum quia non facit dolum inuito
domino. quia si credit dominum non prohibiturum et habet iustam causam
credendi. non tenetur. si uero non habet causam quare cre
dere debeat hoc. tenetur. ff. e. si is qui rem. si autem
putat facere inuito domino et tamen dominus uult. furtum facit
quantum ad intentionem et mortaliter peccat. sed non tenetur
ad restitutionem nec dominus potest petere obstante sibi sua uo
luntate. ff. e. inter omnes § recte. Lucri faciendi gra
tia. nam si quis alienam ancillam meretricem rapuit uel
celauit non causa lucri faciendi sed libidinis explende
non committit furtum licet aliter grauiter peccet ff. e.
uerum. ipsius rei. uel usus eius. possessionis. quia non solum com
mittit furtum qui rem domini uult lucri facere. sic fur
tiue sed et qui usum uel possessionem rei. di. l. qui saccum.
ff. e. qui iumenta sibi commodata. Dicitur autem furtum
ut ait labeo a furuo. id est nigro. uel obscuro eo quod clam
et obscure fiat ff. e. l. i. In quibus rebus committatur furtum patet in diffini
tione tamen quia dicitur mobilis corporalis. Sunt autem due species furtorum quia
aliud est manifestum id est cum quo fur deprehenditur priusquam ueniat ad locum de
stinatum aliud non manifestum id est cum quo fur non deprehenditur ff. l.

Supra dictum est a superiori
titulo de raptoribus
nunc ad istum non etiam
quia alius titulus inter
medius in lege. ex
xx. commodatarius id est il
le cui est aliquid com
modatum sicut legata
rius esse aliquid lega
tum et donatarius cui
est aliquid donatum
incorporalibus quales sunt
actiones et seruitutes
possessionem sine ideo addi
supple de re publica. sac
uel religiosa ff. ad
l. iul. repetundarum l. i.
exportauit id est ad aliam
regionem duxit fur
tiue suspendendus uel
uita scripta licet con
trarium obseruetur in
multis locis de consue
tudine. priuate id est la
trones maxime apud
quos est ignis et malus q
ruptum quod est totum
pena de huius propria pe
nis inuenies his in instit.
de obligationibus que ex
delicto nascuntur §
pena furti. post annum
quantum sit actio pro
a sicut dicitur in lege quam
magister alle allegat

rȝ· iii· Item furtorum quedam remanent in nomine
generali/ quedam cadunt in nomine nomen speciale ve
luti sacrilegium quod dicitur furtum rei sacre/ pecu
latus quod dicitur furtum de re publica· xxiii· q· iiii·
quid ergo sit et abigeatus quod dicitur ~~fur~~ furtum gregis/ ac
et plagium quod dicitur hominis cum quis liberum homi
nem sciens vendit vel emit· donat vel accipit
vel permutat· ff· ad l· fa· de pla· l· i· et iiii· Item servum
alienum vel suum alienum sollicitaverit et exporta
verit· C· ~~ple l· i· pena furti~~ · l· i· ¶ De pena furti

Pena furti variatur secundum quod de ipso varie agitur
Nam quandoque agitur criminaliter et ad penam corpo
ris infligendam/ quandoque civiliter ad penam pecuniariam
in primo casu non est fur suspendendus· aut dem
brandus aut exoculandus· sed aliter arbitrio iudi
cis puniendus· ut fustigetur videlicet ut exuletur
vel alio modo prout iudici videbitur· et hoc in sim
plici fure/ si vero plus quam fur et quia armis aggre
ditur in domibus vel sepibus· vel itinere vel in ma
ri· ut piratae tunc acrius proceditur contra eum· ff· de
penis capitalium· § grassatores· et § famosos· ex
de hom° si perfodiens· | Cum vero agitur civiliter
pena furti manifesti est quadruplum/ non ma
nifesti· duplum· et hec pena competit et peti po
test et post annum· inst· de ob· et ac· §| Non si egit
aliquis criminaliter· propter hoc tamen agere civiliter
ideo q̄ civiliter ac· p· c· l· i· et ff· de furtis· l· ult·
qualiter autem sit procedendus in foro competenti
in penam tamen circa restitucionem faciendam ab
ipso fure· vel a cooperantibus vel consencientibus et qui
tenentur in solidum quamvis in partem· cum non sit resti
tucio facienda quod ei cui surrepta est dominus nisi sua
interfuit exceptam honestam rem non esse surreptam· ut puta quia habebat in fedus
pignoris vel usum vel tale· ff· e· 18· c· si ei et ipse esset fur non sibi sed domino esset res
tituenda vel illi qui prius fur surripuerat· et sua interfuerat ut dictum est exceptam
honestam rem· Non tamen ei mittitur ita quod non sciatur ut fiat restitucio per
medium penitentialem· vel aliam religiosam personam suppresso nomine furis
De his omnibus et de modo restituendi· ex· p· xv· § de rapinis· § qui sequitur
et § ex illos· et § de lesionibus· et § forma| Ex premissis liquet quod qui accepit e
quum vel aliam rem commodatam usque ad certum locum et ipse ultra locum illum

cooperantibus· non quod multis mo
dis cooperatur quis vel partici
pat cum fure· unde versus· iussio·
consilium· consensus· palpo·
recursus· vel receptans quod
idem est participans mutus
non obstans· non manifes
tans· et de hoc solet notari
pro xxiiii· qui cum fure parti
cipat odit animam suam·
audit adiurantem et non in
dicat· quod autem dicitur consensus
in versu intelligitur de consensu co
operacionis· palpo autem est
adulator laudans reum vel
raptorem de furto receptans
est qui defendit furem rece
dentem ad ipsum ne compellatur
restituere rem furtivam· parti
cipans qui partem furti re
cepit· mutus qui dolose ta
cet cum videt furem patrare
furtum et solo verbo posset im
pedire sine periculo suo| non
obstans qui non resistit fu
rum sine periculo posset· non
manifestans qui scit ubi
sit res furtiva ~~et non indicat~~
et non indicat maxime cum ab eo
queritur palpo autem mutus non ob
stans et non manifestans

predat cum illa re cōmittit furtum nisi i cau
s·e·q̄·i·v· in uito dn̄o / s; quid si quis rem sibi
ad utendū concessam alii commodauit nunq̄
cōmittit furtum· utiq; q2 nō erat cōcessa
ad usum istum· Itm̄ q2 uidetur facere gra
cia sui lucri· spēc̄ei lucri est ex alieno lar
giri ł beneficio debitorem sibi acquirere / sili
ter creditor cōmittit furtum si pignore si
bi obligato utatur ff·e· si pignore credit
or utatur· furti tenetur ⁊c̄· ⁊ breuiť ubi
cumq; inuenias contractacōm rei aliene i
scīam cōtr̄ uoluntatē dn̄i· intellige furtū cō
missum· ⁊ cc̄ hoc in h̄is uerbis diffinicōis
Itm̄ quid si res furtiua pereat casu fortuito
nunquid tenebitur ad restitucōm postea
fur· eẽ utiq; q2 fuit in mora restituendi·
Itm̄ nō libatur fur reddendo rem deteriorem
Itm̄ tenetur rem restituere cū omnib; fructi
b; ⁊ si meliorauit eam pascendo forte equū
uł porcum furtiuū uł simile· nō pot̄ petē
uł retinere expensas· Itm̄ cum redditur es
timacō rei· nō est tm̄ considandꝰ tempꝰ in
quo res fuit surrepta nec tempꝰ in quo pit
s; ī totū tempꝰ mediū· ⁊ fiet estimacō secꝰ
iᵒ tempꝰ in quo plurim ualoris fuit res· ⁊ h;
eidem intelligo in re rapta· h ex̄ de resti spo·
gratuis ł ubi dī· q̄ oz reddi — cū res cū fructib;
perceptis ⁊ quos percipissent spoliati si ipī pos
sedissent· sunt ī hec expssē ff· de cōdi· furi ī
re furtiua / g̃nalius loquit̄ alia lex· q̄ dē
talis ad omnia dampna ⁊ lucr̄ pcepta ⁊ pcipiēda ff· de
rei uen· si nauis g̃nalit̄ / est tm̄ cā in quo nō tenetur
fur de casu fortuito· s· si obtulit rem dn̄o loco ⁊ tem
pore cōgruo ⁊ dn̄s noluit accipere iā ei purgauit i
moram· ut in illa l· in re furtiua ⁊ s;· fur v sy· s· e·
de condiccionis· q̄ itē quid si alienꝰ quis furtiue Itm̄ cū
furto est cōmissum in usu rei tm̄· ⁊ nō ī pare te
netur ī post restitucōm rei ad estimacōm illꝰ usus
alit̄ ei nō eēt purgatū furtū· xiiij· q· vi· si res / Itē
quid si aliquis emit rem furtiuā ignorantꝰ ī

nō tenetur ad restitucōm rei furti
ue· n cū suscepta eēt cor custodie
cōmēdata· participans autē co
sol· tenetur restitue q̄ h'uit· tenē
nō in solidum inuenis ⁊ cōsules
⁊ ī palpo si ꝑ inuisionē cōsiliū uł
adulacōnē furtū fecit· fur· al' nō
fuisset· sic distinctū ē s· de raptori
b; q̄· qui secūtur in p'ncip cōsencī
ens autem coadiuuādo tenetur
in solidum lz ū de furto pēc eum
remāsisset· in quo casu de quadā
equitate tollar̄e posst q̄ nō tenē
tur ad restitucōm cū sociis ei ī
sine eius adiutorio furtū eēt
secutus sicut dicit magr̄ de qui
busdam raptorib; in p'ocō s· q̄
secūtur· receptans autē ł defē
dat furē aut dolo malo celat rē
furtiuā tenē in solidum· aut si
p̄ recepcōm suam impeditur m̄
furtiue restitucō / al' nō eē ū qū
tum de illa re h'uit· ⁊ sibi ren
tinuit facienda iudicādū ē· s· nō si
bi· q2 nō sua interest ex cā honest
ta rem nō eē surreptam ī casū
quō s· credebat dn̄m nō fore ppū
tū s; tantū cps· ⁊ h ilua h'uit ff·
e· si pignore petē uł recipe· hoc
uerū est si agatur in
forma iudicii / sicau
tem in foro p'uiali
agatur· nō est ista
sor obsuandꝰ s; ex q̄
plene satisfm̄ ē dāp
no passo ī quum eē
ut ū locupletari cum
detrimēto alieno in
re rapta· h est uerior
lrā quidē cū h'uit ne

et bona fide. et in foro publico vel publi-
ce numquid potest saltem pretium quod dona-
vit petere a domino cum deprehendit esse
rem furtivam. vel numquid poterit re-
tinere rem donec sit ei pretium solutum.
Respondeo non. C. e. l. incivilem. nec potest se de-
fendere ratione statuti super hoc editi in
pleribusque locis cum tale statutum sit contra dictum
[illegible] de rapi. c. qui condunt leges in-
iquas. Contrarium videtur tamen bone fidei possesso-
re dico quod poterit repetere pretium a vendi-
tore. xii. q. ii. innitentes. et predatur vi.
di. xi. § de rapi. c. item quod consultum
et v. item qualiter. ¶ Tamen credimus dico
quod potest retinere expensas quas existens bo-
ne fidei fecit circa rem conservandam vel
meliorandam. et non tenetur de fructi-
bus perceptis durante bona fide. extra de re-
gulis. non integrum. requisiuit. extra de re-
bus ecclesie alienandis vel non ad manum. ff. de acqui-
rendo re. do. bone fidei emptor. ¶ Tamen si du-
rante bona fide ipsi perierit res. non tenetur
idem credo si alienavit durante adhuc
bona fide. in utroque casu propter bonam fidem.
In primo et quia non erat in mora. in secundo
quia desinit dolo possidere. et quia pretium extra
furtivam redactum non erat furtivum.
ff. e. qui vas. § ult. extra de alie. in. mu. c.
cum f. c. i. ii. ar. a contrario sensu. ¶ Insuper
magister noster quod male fidei possessor re perdita vel in
alium translata tenetur ad verum pretium cum circum-
stanciis supradictis in. § proxima. bone fidei vero posses-
sor tenetur restituere rem si habet. Sin autem de lucro
tenetur tantum in quantum locupletior factus est. ff. de
pet. her. si possessor. § restituere. et l. si ante. et l. utrum.
¶ Item quid si aliquis furatur vel rapit rem usu-
rario vel avaro ut inde faciat elemosinam. ¶ Tamen quid
de pecunia vel alia re inventa in via vel platea vel
alio loco publico ~~numquid est de hiis~~ numquid
est in hiis restitutio necessaria. autem numquid in hiis
recepta quam latam sit habet intelligere. qui inventor
sciebat cuius erat res et dolo malo retinuit cum
statim posset restituere. vel quando non inquisivit
sicut debuit cuius esset quia scire debuit quod
suum non erat. ad alium pertinere. C. viii. vi. con-
querebatur. et Augustinus dicit si quid invenisti
et non reddidisti rapuisti. si autem diligenter
inquisivit cuius esset. et non invenit non ita
est contra eum districte procedendum. Inquirens
sequitur rem derelictam. ut ag[illegible]
res furtivas non prius reddatis quam pretium so-
lutum fuerit a dominis. cum tamen caveat ne
sociam. ne non tamen in dampna habeat sed in suspi-
cionem cum crimine mandantis pereptis. et consump-
tis. si ei constaret adhuc ~~tenentur~~ tenetur
ad restitutionem eorum ex quo incipit habere
malam fidem. contrario sensu. propter hoc quod in
illa decretali dicitur quod si quis presenciens se con-
veniendos per litteras aplicas super aliqua re antequam
citetur maliciose ad illusionem mandati a-
postolici possessionem alienaverit in alium for-
tiorem. ille qui in possessionem sic alienatam se
ingessit potest per easdem litteras conveniri. in-
nuitur autem ar. a contrario sensu ex illo verbo
maliciose. et ex illo ad illusionem. ~~innui-~~
~~tur ii. quod secus esset si non maliciose.~~ innui-
tur ii. quod secus esset si non maliciose nec ad
illusionem. § proxima. s. j. c. quid si res furti-
va perit. v. dicendum est quod quanto pre-
cium fuit res tenetur in
quantum. et non plus quia non te-
nebatur consumptis. sic non sunt fa-
tur facienda. adulteria volun-
tate filios generandi quia ad
modum nec furta facienda.
et voluntate pascendi pau-
peres. secundum Augustinum xiiii. q. v. forte
idem. xiiii. q. v. in. ii. quid de illo
qui furatur decimas quas
milites vel layci percipiebant

committatur furtum. Solutio. ad primum dico fur
tum sive rapinam committi. Non enim facienda
sunt mala ut veniant que cum bona. xxii.
q. i. nolle. xxxii q. iiii. sic non sunt. Item de
talibus. aut aug. hic cogitacione debili callidita
te suggeritur. Nam si totum tribuat quod abstu
lerat. addit potius peccatum quam minuat. quia
aufert sibi copiam restituendi. ideo. neque ei
si agitur de quo ac preciam in vasis. ita quis
utatur ut ex eorum fructibus largas elias fa
ciat. ideo rapinam iustificat. Verum tamen qui iste
non facit furtum quia ipso facit animo lucrandi. licet
non est ita sed quia speret lucri ex alieno largiri. ex.
d. e. s. ex permissis. Ad aliud dico quod propter pecu
niam vel aliam rem inventam debet reddere si potest
invenire illum qui amisit. et faciat hoc pu
dici per predicationem vel per ecclesias in loco ubi rem invenit
si vero non invenit. tunc consilio et auctoritate sui peni
tencialis retineat. si pauper et egens est. alioquin pro il
lo cuius fuit. aliter eroget pauperibus. et sic hoc in
telligo illud aug. si quid invenisti quod non red
didisti. rapuisti. quantum potuisti fecisti. qui
non plus invenisti. qui alienum negat si posset
tolleret. deus cor interrogat. non manum. Item in alio
loco. Multi sine peccato putant esse si alienum
quod invenerint teneant. et dicunt deus mihi dedit. cui
habeo reddere. discant generaliter hoc peccatum simile esse rapi
ne. si qui inventa non reddant. Item quid si a
liquis furatur cibum vel potum vel vestimen
tum propter necessitatem famis. vel sitis vel frigo
ris numquid committit furtum. Ad hoc dicas
quod si patitur magnam necessitatem famis vel
siti vel frigoris. Ita quod nisi furetur credat
se posse non evadere mortem. non committit fur
tum. nec peccat. dummodo tamen propter hanc necessitatem
faciat. Apollonius discipulus cum per segetes tran
seuntes spicas vellerent et ederent. ipsius christi vox
innocentes vocat quia coacti fame hoc fecerunt
Item propter necessitatem famis comedit dd. panes
propositionis. xxo. de c. xx. et est racio multiplex. una

iniuste usurpando recipere an faciet
restitucionem laico vel clerico. Item de ut
libus solvat liberatus est. melius tamen
si non timeatur scandalum vel peri
culum solventis quod restituatur ecclesie
generaliter negocium multis quod lex tam
sit. scit utilis gestum tamen habere tenetur.
de curia autem tamen multi per se si au
det. vel palam tacito nomine
si non audet. quia tunc liberatus est
et hoc simile questio. de usuris. et secundum racionem quod
christianus. eidem credo dd. de pecunia
iudei vel usurarii. maxime quando in diversis
modis. vel usurarius furto sump
to vel rapta ab aliquo liberabitur
hic fur restituendo eam vel illis a qui
bus ille iudeus vel usurarius accepit
usuras. distinguendum tamen est circa
hic pecuniam furtivam aut rem ali
enam furto subreptam. quia si adhuc
extat apud furem in specie specie potius
faciendam est restitucio domino vel
usurario ne fur aliis solvendo hic
rem adhuc proprie tenere et in culpa fur
ti. rem contrectando alienam secundum mul
tos qui dicunt quod tunc ei cum scientur do
mino. Si autem fur consumpta pecu
nia vel re hic furtiva velit pro ea sa
tisfacere solvendo rem aliam tunc
locum habet quod dictum est quod possit se
liberare solvendo illis a quibus iu
deus habent usuras. Propter illam opi
nionem que tenet quod in usura non
transfertur dominium in qua opinione sunt
hii. credo quod si res illa in specie quam
habuit usurarius de usura quoque furto
subripiatur. liberabitur fur si res
tituat illis a quibus usurarius ac
cepit. in omnibus tamen casibus supradic
tis. credo quod liberabitur fur si solvendo

q2 in necessitate omnia debent ee communia di. xlvi
sicut hii. Item ipse dns tenetur ex precepto tenetur pascere
esurientem. di. lxxxvi. pasce unde tal' fur licite po
tuit. 1 debuit tenere dnm proprium. 1 ita non com
sit furtum. ff. g. e. ff. 1. d. invito dno. Item q2 necessitas
non ht legem. de co. di. 1. sicut si autem non pcatur. 1
tam magnam necessitatem pretat. attenuat tn pecim
ppt necessitatem. et in tali casu intelligitur dec. ex. de
furtis si quis p necessitatem furatus cibaria fuerit
ul' vestem ul' pecus p famem aut p nuditatem
peniteat p ebdomodas tres si reddiderit non cogatur
ieiunare. dicendum tn ei est q tenetur est q restitueret
si posset. xiiii. q. vi. si res. Item aliquantulam penitentiam
imponeretem sibi ad cautelam. ff. p ex. s. de homi
c. ii. d. necessitate. Item quid si aliquis furatur
captivos xpianos a paganis detentos ut eos resti
tuat libertati. Item quid de ipsis xpianis captiu
is qui furantur aliqua ipsis sarracenis a quibus
tenentur captivi ul' in aliis sarracenis. Ad
primum dico q nunquam tenetur ad restitucionem do
minis. 1 maxime illi qui eos iniuriose captivaverant
ipsi pagani in contemptum fidei xpiane. dix
it ei dns ad ihm nave ut constitueret sibi retro
sum insidias. 1 bellatores ad insidiandum hos
tibus. ut ait aug. cum quis movet iustum bellum
utrum aperte pugnet an ex insidiis nichil ad
iusticiam interest. Item. gg. q hostes fidei non
solum aperte sz adorto est i laborandum. xxiii.
q. ii. dns. 1 q. viii. ut pridem. Item quid intend
it iste nisi xpiane animam libare a periculo
ydolatrie ac sarraceno pectandi occasionem tolle
re. q operatur utique latenter salutem animarum
nemo ht unde conqueratur q2 utraque utriusque
causam fecit meliorem videtur
tn obviare aug. dicens fides
et hosti servanda est. xxiii. q. i.
noli. sz dic illud qn fides e p
missa illi q est tempore treuge in
quo casu si sarracenus cui fuerit
tenebat eum p dampnis

p se ul' iniquis pro tam psonam in
deo ul' iusticiario. cui subripu
it pnitat. nisi superior retineret
sibi dispensationem de talibus. 1 aug.
xiiii. q. v. si quid invenisti
io. xiiii. q. v. multa appolonius
de consecracione. di. v. discı
pulos. semp. 1 in omni casu
sine in extrema necessitate furari
fuit. cui non. ihm nave. Jo
sue. viii. et xxiii. q. ii. domi
nus deus. sz dic illud ee vim
tempore treuge. nr magister
intelligere q dixit. s. q xpi
ani possunt furari xpianos
captivos intelligendum ee qn
diu est guerra inter xpianos
1 paganos. Quid ergo si in
bello captivaverint paganum
xpianos nunquid tempore q
treuge postea inite licebit
xpianis eos furari. Pro si
treuga inita est ita generaliter
q non liceat alterutris nec p vi
olenciam nec aliomodo se invicem
auferre. aut subripere aliquid
tunc pctm est qn treuge fu
rari hr xpianos. si autem
convenit de sola violencia non
inferenda credo q licite potuit
furari non tantummodo hr xpia
nos. sz et munitiones. 1 castra
que occupaverint de terra xpia
norum possunt latenter intrare
et sine violencia occupare nec tenebuntur talia hic
ad aliquam restitucionem. et quid si ad hr traicionem
ul' castrum recuperandum. revertantur sarraceni. 1
p violenciam repellantur. nonne videbuntur tunc
terra. cum venientes non admittuntur. 1 ita fracta
videbitur treuga. pro non q2 cum treuga inita

illato et quia timebat ei si
dem periculum et in hoc fu
it captus et tempore treuge
iste alius furatus est il
lum tenetur sarraceno
ipsi restituere non homine
propter periculum anime set damp
num sibi datum ab illo
vel per iudicem estimatum pro
babiliter moderatum re
dempcione et hoc intel
ligo si non compellerent
illum captivum ad circum
cisionem vel ydolatriam
vel ad aliquod mortale pec
catum tunc enim crederem
ipsum furantem penitus libe
ratum ar. di. l. iiij. nul
la. Item credo ipsum furan
tem nullo modo peccas
se quantum ad hominem
si rectam habeat intencionem
immo potius meruisse
dummodo aliter satisfaci
at ut dictum est. Ad ali
ud quod quesitum est distin
guo aut superat neces
sitas aut non. In primo ca
su ut distincte non tene
tur eum pascere sarra (quod teneatur)
cenus. In secundo tenetur si
iniuste et ex culpa sua deti
nebatur aliter non ut dis
tinctum est supra in e. § Quid
de uxore que furatur
viro suo pecuniam vel
alia ut inde faciat elemosinas.
[illegible] S. de negociacione. Item
[illegible] quod ita committitur
furtum in re parva sic

fuit et invenit de violencia non inferenda furta fiunt exclu
sa nec fraudes intelligendo fuit de violencia non inferenda ab
inicio in ingressu possessionis non de illa que adhibetur in
defensione rei taliter obtente ut et de hoc expresse convenit fu
rantem et tempore treuge hominem quem furatus est interdictum
Quid quod tempore treuge et maxime tempore belli licet christianis
furari parvulos paganorum ut eos faciant baptizari. Pro
credo quod si sola pia intencione hoc faciant non peccant nec
obstat si dicatur quod parentibus eorum fit iniuria propter patriam pote
statem quam habere videntur in liberis cuius usu privantur per huius
furtum tamen quia sicut dixit magister B. e. § sic substrahitur
pagano peccandi occasio qui vivebat vel in vivere propone
bat hic parvulum in sua infidelitate unde non habet unde conquera
tur tamen quia per hoc eius condicio facta est melior tamen quod infideles
maxime barbari non habent huiusmodi patrie potestatis in liberis quam ha
bent Romani secundum leges. Quid si paganus habeat christianum
servum vel ancillam in domo sua numquid licebit suo servo
vel ancille baptizare clanculo parvulum pagani et sic di
mittere. Pro de hoc et utrum furto aut violencia parvulum
deorum sint ei substrahendi ut baptizetur. dicunt notatum
supra in titulo de iudeis quesitum de illis qui furantur
iudea sarracenis aliter non .i. si iniuste detinebatur non tenetur
restituere. fit ei compensacio rei sic surrepte cum iniuria iniuste
detenti omnibus hic christiani propterea cum hic paganus sit hostis non re
fert an aperte an per insidias noceatur eidem ar. l. quod dicit
non solum barbaris aurum minime tribuatur set et si apud
eos inventum fuerit subtili auferatur ingenio C. de commerciis et
mercatoribus l. ij. furatur viro. Quid de illa que fecit
furtum ante matrimonium vel in presentia vel post vel cum viro et quid si vir so
lus furatus est aliquid et uxor participavit consenciendo vel
comedendo voluntaria vel invita numquid licebit uxo
ri de rebus communibus filii et viro satisfacere eo furto dampni
ficatis. Pro ubi de consuetudine regionis vir et uxor com
municant sibi credita et debita ex contractu vel ex ma
leficio si res furtiva quam mulier surripuit ante matrimonium
post matrimonium sola vel cum viro vel quam vir solus surripuit
ante matrimonium vel post post extat adhuc in eorum potestate credo quod
uxor potest illam restituere vero domino et contradicente marito
si autem consumpta est vel si vir solus furatus est et mulier par
ticipavit consenciendo vel comedendo spontanea vel invita

xiiii. q. vi. c. nisi

in magna, ut furtum non solum in maioribus
sed et in minoribus iudicatur. Non enim quod furto abla
tum est, sed mens furantis attenditur. De usu
ris [illegible]

Dictum est supra de rapinis. Sequitur de usuris,
quia usura parum vel nichil distat
a rapina: de ea consequenter agendum est.
Videamus ergo quid sit usura, et unde dicatur
usura; que species usure; et in quibus casibus permit
tantur; quomodo usurarius et heredes eius ad redden
das usuras compellantur; ultimo de quibusdam
dubitabilibus. Usura est lucrum ex mutuo
pacto debitum vel exactum. Non enim puto
usuram committi si gratis oblatum gratis sus
cipiatur. arg. xiiii. q. iiii. usura. xv. iii. di. de
eulogiis. i. et extra. de sy. c. porro. et nulla ei oblacio sus
cipienti cum lex maculam ingerit nec ex ambici
osis peticione processit. G. i. q. ii. sicut. Dicitur
usura quasi usus [illegible] quasi usu eris i. pecunie pro
cedens. licet tamen nomine pecunie quidquid homines pos
sident contineatur. i. q. i. totum. Non dicitur
committi usura nisi in hiis rebus tantum que quasi com
muniter mutuantur. s. que consistunt in numero pon
dere vel mensura. Numero ut quelibet moneta que
proprie dicitur pecunia numerata; pondere, ut est ar
gentum aurum et cetera que appenduntur; mensura
velut frumentum vinum et oleum et similia.
Inst. quibus modis re contrahitur obligacio. §
pri. Quod in hiis omnibus rebus committatur usu
ra probatur xiiii. q. iii. usura. et i. q. iiii. nullus.
Species usure sunt due. alia spiritualis. Spiritualis est illa
de qua dominus in evangelio: Nonne oportebat pecu
niam meam dare nummulariis, et ego veni
ens cum usuris exegissem eam. De hac dicitur
di. xl. di. vi. sicut sint suo. alia vero corporalis
et iniqua de qua hic agitur. Item ista usu
ra iniqua subdividitur quia alia est sortalis,
alia usurarum. Et ultima appellatur ipsorum
semis. et eam exercens fit infamis ipso iure et per
leges. iii. q. vii. c. tria in fi. Item usura alia
appellatur centesima, i. que exigetur sor

pot uxor si vir non contradicat. Nego
cum marito gerendo se ipsam liberando
extimacionem rei consumpte restituere
vero domino lateat de communibus bonis. Si alia
non potest vero erit furtum quia non est
fraudulenta contrectacio nec animo
lucri faciendi set prohibente autem viro
non credo quod debeat facere hanc restitu
cionem cum ipsa non habeat rerum amministracionem
sed maritus. Si tamen in hoc casu fecerit
restitucionem de rebus communibus bona fide
de latenter non credo quod esset ei penitencia in
iungenda quasi pro mortali aut quod peccas
set mortaliter. Secundum xiiii. q. vi. c. ultimo

Dictum est in c. ii. parum in hoc ii.
distare quod in rapina non transit
rerum dominium, sed in usura transfertur secundum
quosdam. Sed hoc contradicit quia usura.
Numquid mutuum est si aliquis
dederit x. [illegible] marcas de stanno fori vel al
alia specie pannum palus x. reddendis
ad certum terminum. Cum talia videantur
consistere in mensura ergo videtur esse con
tractus ille per mutacionis quantum ad
[illegible] i. nomen mensure hic restringitur
ad modios et lagenas et quia valorem
quibus mensurari solent liquida et gra
na potest tamen hic contractus fieri in frau
dem usurarum. in evangelio. c. xxv.
Si ex culpa legisse aliter consueve
runt distinguere per l. C. de usuris. cos.
vii. [illegible] illustres stipulari per
sonas [illegible] mercatores sibi posse
requirere [illegible] quere [illegible]
[illegible] omnes [illegible] non sit. xxx.
[illegible] est. x. semis. xv. vel secundum
quosdam. xx. secundum alios vel. c. viii.
[illegible] Quid si in hoc
casu gener [illegible] sibi talem obli
gatam [illegible] quod [illegible] contrahat

ti per annum. alia septupla, a sex quod est quod est to-
tum, et plica quod est pars vel medietas que in a-
lio modo dicitur emolia, ab eman quod est me-
dia, et olon quod est totum. De hiis in c. [illegible] xlvii
di. quoniam. Licet autem usura corporalis sit prohibi-
ta, sunt tamen casus in quibus est permissa. Primo
ubi possessio ecclesie est assignata clerico in benefi-
cium, et laycus tenet eam iniuste et violenter
potest clericus et fructum illius beneficii per-
cipere ultra sortem. extra e. c. i. Sed hoc non sit lu-
cri causa, set ut res eo modo de manu laici
redimatur. ut in glo. dec. [illegible] hoc dedit
.xviii. de deci. c. quid similes. Secundo ubi usu-
re petuntur cum intencione v. g. si fideius-
sor solvit usuras creditori. potest eas petere
a debitore pro quo fideiussor erat quod non sunt
usure quantum ad fideiussorem. sed potius interesse
esse quod non est lucrum, sed vitacio dampni. Non-
hic aliud exemplum extra e. salubriter. v. sa-
ne ad fructum scilicet ad fructus possessionum
que sibi sunt a socero soceri pro multa dote
pignore obligate computandos in sortem.
Non credimus compellendum, cum frequenter do-
ti fructus non sufficiant ad matrimonii ho-
nera supportanda. hoc autem intelligas cum
maritus sustinet honera matrimonii al' ut argui-
tur in fine littere precedentis dec. i. probatur.
ff. de doli excep. pactum. Item racione more
ut si debeas michi c. ad certum terminum noluis-
ti persolvere in termino et non oportet me
recipere pecuniam meam sub usuris pro negocia
mea tractanda. tu teneris michi restituere
illas usuras si solvi vel si non solvi liberare
me ab ipsa obligacione. probantur hec extra
de fideiussoribus. pervenit. et constitutus. Item
racione dubii. Nam siquis dat
x. solidos ut alio tempore totidem
sibi grani vini vel olei mensu-
re reddantur que licet tunc
plus valeant utrum plus vel
valeant cum datur possit sperari pro tempore ut granum pro
grano vinum pro vino oleum pro oleo ad eandem
mensuram. Secundo si in dubio est quod pro pecunia nunc ta-
cium vel argentum ex tempore non fiant preciosiora tem-
pore solucionis quam fuerant tempore contractus. aut

alii recepta ab eo summa que promis-
sa fuerat gener ibi pro dote. nunquid potest
ille lucrifacere fructus perceptos usque dum
soluta sunt pecunia predicta. sicut po-
terat gener. Secundo si gener a iure dona-
di transferet ius totum quod habet in pignore
non pro contractum pecunie quam accepe-
rit ab eo. sed quia consanguineus est
eius vel alia racione coniunctus amicus
et ille non pro fructus lucrifaciendos
numerat ei pecuniam. sed pro dileccione aut
gratiam. credo quod absque periculo usure pro
fructus lucrifacere necesse est. cum contractus ne-
que non sit mutuum nisi depositum. Et similiter
in pactum quod gener teneatur nu-
meranti reddere pecuniam cum ille vo-
luerit repetere in quo casu usura esset
si vellet lucrifacere fructus. Dat x. v.
gratia in pascha. alio tempore. puta circa
autumpnum. tunc plus in tempore contrac-
plus quam x. sol. plus vel minus quam
decem sol. tempore, id est circa autumpnum.
In similibus dubitatur. Si ei aliquis da-
ret x. sol. in autumpno quando parum
precii est bladum vinum et oleum. ut ad
pascha totidem sibi grani vini vel olei
mensure reddantur quando in mores sunt
communiter carius consueverunt esse cum
ores usura esset quod non in similibus dubita-
tur. immo probabiliter creditur quod plus
valebunt ille mensure tempore so-
lucionis quam valuerint tempore contractus.
Nunquid potest committi usura si credit
pecuniam pro pecunia. marcha argen-
ti pro alia marcha ad certum tempus promit-

uini solonis tempore fuerit
ualiture. verisilr dubitatur
nō dz ex hoc usurarius repu
tari. rōne dubii h' excusat
ꝰ qui pannos granū uinū
oleum ul' alias merces uē
dit ut amplius quā tunc
ualeant certo termino re
cipiat p eisdem. si tū eo tem
pore contract' nō fuerat uē
diturus. ex'. e. nauiganti. §. i.
i. ij. q. iii. sz ī. uit' uo. osts sa
tis tamē cōsulte agerit ho
mines si a tali contractu
cessarent cū cogitacōnes
hominū oīpotenti deo ne
queant occultari. ex'. e. cū
tuitate. si tū uideret ad
terminū longe maiori p
cio quā mō ualeant. uen
da esset. ex'. e. cōsuluit. item
gratis oblatum et acceptū
nō inducit usuram dum
tū nō sit intencō corrupta
sz. g. e. §. i. ī. § prīo. item ē
quid uoluntas ul' intencio
ul' spes inducit usuram
ubi nullum pactū fuit ap
positum in contractu mu
tui. ad hoc quidam uolē
tes fauere usuris: dicunt
q' nūquā cōmittit usura
nisi ex pacto soluatur. a
lii dicunt quibz assencio
q' sola spes siue intencō
facit hominem usurariū
vñ qui sb tali spe mutua
uerit pecuniā: quicquid
postea gratis ē i. siue sua
exactōne oblatum ultra

in simili dubitatur. utrū preciosiora sint tunc futura u'
ne. nō est usura. si autē uerisile sit q' preciosiora sint fu
tura tpr solonis. ut si quis det .xx. lib' sterlingorū i
hyeme. p aliis totidem in estate soluendis quā solz
h' moneta requiri a uiatoribz. aut .xx. marchas
auri ul' argēti. pro aliis totidē soluendis ad passagi
um crucesignatorū. distingue q' si creditor nō erat
seruaturus illam pecuniam usq; ad id tpe. sz intēim cō
sumpturus usura ē. si erat seruatur' ut sic seruando usq;
ad predictū tpe lucretur. distingue q' aut fuit creditor
debitori liberalitatē liberandi se interim a debitum
soluendi usura est. q' presumitur q' idō credidit pecuni
am q' debitorem honeraret periculo. et se exhonora
ret. si autē nō aufert sz cōcedit ei q' reddat pecuniam
quādoq; uoluit inf' terminū. mercatur. si ex mīa hoc fa
ciat ut releuet debitoris inopiam. si autē corrupta
intencōne hoc facit ut se exhoneret a periculo seruan
di. peccat nō tū credo eū cōpellendū ad restituendū
lucrū. licet hoc esse ei consulendū in pnīa ut q' dare
pauperibz. eodem modo distinguendū est et iudicandū
quā dat spes p spe ad terminū. ut uinū p uino oleū p
oleo granū p grano. nō fuat uenditurus. hanc con
dicōm credo eē attendendam nō solum in hoc ultimo
casu sz et ubi dat' spes p spe aut pecunia pro pecunia
sicut notauimus in superiori distinctōne. longe maiori
q' tunc nō uerisili dubitatur utrū plus ul' minus ualiture
sint. si presumetur q' longe minori huius casibz adde
et aliū q' ēpe gagerium. de feudo ecclē. cui pot retinere fruc
tibz nō cōputatis in sortem dū tū interim feodotari'
dominus sit cō seruicio quo p feodo eccle tenebatur ut
ex' de feod'. c. i. sz numquid est hoc spāle in ecclesiastico feu
odo an extendendū est ad feuda principū secularium ut
et ipsi in suis feodis possint talia sz face. ego credo q'
spāle priuilegium ecclē. nec est ad feoda laycalia exten
dendum. intencō corrupta a parte debitoris cre
ditoris si forte nō credidisset pecuniam nisi p spem lu
cri in quo casu tenetur totū restituere. quā cūz racē
tōne dederit ei debitor. siue ex dilectōne extorta
forte p' mutuū sibi datū aut p aliud. siue p
mutuū recipiendo. aut retinendo usq; ad pro

c. ij.

gagerium

sortem acceperint. Usura
est sive aliud sit pecunia
numerata sive frumen-
tum sive vinum sive o-
leum sive carnes sive
fructus ut poma et folia
sive vestes et breviter quid-
quid excogitari possit
et dici. lucrum. sive illud
consistat in dando sive in
faciendo. Fundatur au-
tem hec opinio in lege ubi di-
citur pecuniam non dabis
ad usuram et omnem
superhabundan-
ciam non exiges. Item non ut
usuram exacturus accipi-
es neque omnino in rem. Item Eze.
ezechielis viii. Qui ad usuram
Non commodaverit et amp-
lius non acceperit vita
vivet. Idem in eodem
c. qui usuram et superha-
bundanciam non acceperit
non morietur etc. Item
in evangelio Luce. Mu-
tuum date nichil inde spe-
rantes. Glo. i. non in homine
spem incedis figentes
qui tibi reddat quod commo-
dastis. reddet enim deus qui
videntem fecit suum nos-
theorias usura in eternum erit. hoc probat
aug. ieron. et ambros. xiiii. q. iii. c. i. usque iii.
et est expressum in dec. extra e. consuluit.
Ex hiis patet quod omnes illi qui mutuant
sub tali intentione tenentur. Item illi qui nemi-
ni tamen solummodo voluit dare in-
vitum dilectionis debitori qui in eius
nexu astrictus solvere nisi eis data

lucrorum terminum. Sed cum debitor ex sola dilectione dat cre-
ditori non potest repetere nec per retentionem sibi consulere si forte
habet alias de bonis creditoris aliquid. Quid tamen si sic
corrupta intentione creditoris debitor tamen postea quod creditum
acceptum vel ulterius retinendo dat ei. ad numquid creditor
tenetur restituere. Ego credo quod non tenetur debitor si de con-
sumptis nec in de extantibus quando dubie probabiliter credit quod ex
sola dilectione gratis ei fuerunt. Si autem credit vel probabi-
liter dubitat quod propter mutuum receptum vel ulterius reti-
nendum ei fuerint restituere tenetur. quando autem debitor non gra-
tis dat vel creditor gratis dat mutuum debitori. Si alias
habet de bonis creditoris et sibi consulat per retentionem de v-
sura. quando credit non credo ipsum complendum in foro peni-
tenciali ad restitutionem nisi mutuavit alias non mutuaturus.
Quid si alias mutuaturus erat propter deum sed tamen dum mu-
tuavit habuit spem recipiendi aliquid ultra sortem
numquid tenetur restituere quod postea sine exactione accepit.
Ego si credit quod non ex dilectione sed propter mutuum datum
ei restituere tenetur. alias non ut dictum est in superiori questione
in faciendo. Unde credo quod domini molendinorum qui credunt
pecuniam pistoribus ut molant in molendinis eorum
usurarii sunt (accipiunt enim ultra sortem in faciendo) cum au-
ferunt libertatem debitoribus molendi ubi voluerint. si
tamen debitores propter hoc non sunt dampnificati non tenentur
creditores ad restitutionem aliquam est facienda nisi
quatenus extimari debet libertas molendi ubi volebant pre-
datis in circumstanciis de maiori et minori remotione
molendinorum et facilitate molendi et qualitate.
Sed cum in mentali symonia non sit necessaria restitutio ut
extra de symonia mandato. quare est necessaria in mentali v-
sura. Ego in symonia est turpitudo utriusque partis dan-
tis et accipientis. sed in usura non est tur-
pitudo dantis. et ideo ex iure divino et
naturali equitate facienda est ei restitu-
tio si possit. in hoc casu propter differentiam. Item so-
lo iure humano pecunia symoniace ac-
cepta restituenda est non illi qui dedit tamen
propter. Sed ecclesie vel ubi ecclesiis precipit generali
restituere alias per ... quam accepit a vacantia
et postea quod vult postea restituere tamen et hoc

pecu- nia uel aliquo equipollenti li
cet expresse non exigant tenetur. Et ut
in pall. extra. consuluit. contra prin
dictam obiectionem. Nonne si creditor mutuauit
alicui gratis pecuniam: debitor te
netur ei ad antidota. extra. de testamentis. cum
in officiis. ff. de peti. hered. l. 2. Sed et si c. consu
luit. quare ergo hanc obligationem non pro
creditor deducit in pactum expres
sum uel saltem sperat retributionem ipsius
obligationis naturalis. tamen in ta
lia pacta interueniant in spiritualibus
ad que aliquis tenetur. extra. de sy-
monia. c. non quod sicut. ad hoc dico saluo
meliori iudicio. Cum a. i. t. quod creditor
nullo modo debet pactum apponere. nec prin
cipaliter spem uel intentionem in talem re
tributione habere. sed propter deum et ex caritate
principaliter debet mutuare et proximo indig
enti. et tunc si forte secundario speret quod
ille debitor sibi remutuet uel aliquid
simile si opus fuit. forte non est reproban
dum. ar. di. lxi. quod proderit cum suis
[illegible] Item quod si pena est apposita in con
tractu mutui. numquid saltem pena
illa poterit exigi absque periculo usure. ad
hoc dico quod si pena est iudicialis. i. a iu
dice imposita et statuta propter puniren
dam contumaciam debitoris qui c.
cum posset contempsit in termino c.
statuto soluere pecuniam creditori:
non est usura. ar. xxii. di. quamuis. et in fi. ff.
de re iud. qui auctore. si uero sit con
uentionalis de communi consensu partium in ipso con
tractu apposita ut saltem metu pene
debitum certa die soluatur. usura
non committitur. dum tamen semper sit iten
cio recta. ut supra dictum est. ar. xxiii. di. quod
quidam. et extra. de arbitris. dilecti. Utrum autem
liceat tales penas exigere quantum ad intentionem

causa. possit et dispensare quod non solum in tractatu
symonia. sed in nulla aliquo pacto debet expressa retentio
possit quod debet symoniace acquisitum. leui. usu
ram escarum. tam quam et pluribus et esca usu
ra est. et in escas usura est. et quicquid sorti ac
cedere usura est. et quidquid uelis ei nomen im
ponas usura est. luce. vi. sicut ibi. ita si quod
non faceret nisi spe illa ductus. consuetudo
non liberum iuuenis sed uulgare aliter certe et for
te tangit modicum contingentium. aut ali
quis qui mutuant ad mortgage. quis te
netur ut quam datur pro beneficio ea conditione ut
canonicus singulis diebus celebret de beata uir
gine. et hoc quando tale honus est adnexum illi pre
bende. ut extra. de prebendis. significatum. retrib
ucione. Unde credo quod scolares qui dant mu
tuam pecuniam aliis scolaribus eo pacto uel
intencione principali ut illi remutuent
illis quando indigebunt usuram committunt princi
paliter. quod fit quando et si nulla haberetur
spes de retribucione temporali nullo modo mutu
aret aliquid talis. uel et quod aliquid det ei ultra
sortem quod proderit. bene et ei inuit quod clerico
qui in eccl. sunt licitum erit ei sperare quod in ea pro
moueatur. intentione recta. quod si creditor in
ea intentione det mutuum quod credit aut sperat
se esse consequendam patronum. magis non debetur
at in locis que signat hic illam questionem
uel tamen tunc in illo. c. licet. quod quantum ad intentionem
tamen liceat huiusmodi penas exigi. sed e. c. licet. et se
cundo. et in racione motus. ego autem credo quod
ubi sine fraude est pena apposita potest ex
igi tota et publice inter pacta sua. et credi
tores a debitoribus non defraudari putant in
quibusdam libris inspicit in liantur meli
us haberetur. ff. de pigneraticia actione. l. ul.
uerum sortigulos mercatores. ar. de lombar
dos et romanos qui apponi faciunt pactum i mercatores
de pecunia soluenda ad singulas nundinas et
succedentes. ar. auctoritate ad hibi dicitur

tū. an ī ulē. ex. ī. de penis. c. penarum ꝛ
s. e. c. licet aut̄ si autē ille qui talem
penam apposuit consueuit ee usura
rius. pͥsumitur q̄ in fraudem usu
rarum adiecerit penā. ff. de ac. emp
putat. c. ij. ⁊ ar. ff. de usuris qui sem
isses. est ī pͥsūpcio q̄ sit usura si per
singulos menses ul' annos dicatur ꝯ
mitti. ar. Q. c. e. t. ad hoc autē ⁊ ide
in sibi3 que ab usurariis solent
spālr̄ exteri. talia eī inducūt sem
per pͥsūpcōnem pͥma facie q̄ sit u
sura in iudico tn̄ anime starem
confessioni sue. s3 pͥ pͥsūpcōne cōn
trias diligentius examinarē cōsciā3
suam. ¶ Itm̄ quid si uendidi pͥdium
tali cōdicōne ad ita ut qn̄cūq3 ꝯ
soluatur a me ul' herede meo reha
beam pͥdium ego ul' heres meus
ul' qn̄cū3 a septēnio us3 ad nouen
nium ul' simile. nūquid usurari⁹
est cōtractus. ad h' dico q̄ nō est usu
rari⁹. ⁊ facit emptor fructus suos si
ne piclō usure. licet uenditor ui
ta uendicōis formam pͥci recuperet
pͥdium. ⁊ hoc intelligas nī ī fraudē
usurarū sit fcā talis uēdicio q̄ pͥ
sumitur ex hiis coniecturis. s. ex eo.
q̄ modicū est pͥtiū respectu ualoris
rei. ¶ Itm̄ ex eo q̄ aliquid psoluit̄
ultra sūmā receptam puta fuit uendita p.
c. ⁊ est in pacto q̄ cum rescindetur uendicio
reddantur. c. xxi. ¶ Itm̄ ex eo q̄ emptor cōsueuit
exercere usuras. pͥbantur hec. ex. de emp. ⁊ uen.
ad nr̄am. ⁊ de pigno. illo nos. ¶ Itm̄ aliquis s\
mutuat nauiganti ul' eunti ad nundinas c'
certam pecuniam qn̄titatē receptur⁹ aliquid
ultr̄ sortem pro eo q̄ suscipit in se piculum
⁊ si pecuniam ul' merces inde emptas portaue
rit saluas. alit̄ nō teneatur sibi ī de sorte.

qui fructus aridos credit ul' pecuniam ī
unoq3 anno p modio pͥcatam partem
modij p modio solidos siliginum unā usura
rum noīe accipiens ētiam siue quid ali
ud pignori acceptū oīo reddat si aliqd
pͥt̄ sortem cōmisit actione tadz a septēnio
⁊ infr̄. vij. ix annū a tp̄e uendicōis modo
ut ex. de empcōe ad nr̄am. c. xx. ex. de pig
noribz. illo cōsueuit ut ī pͥdc̄a decretali ad
nr̄am. ¶ Quid de illis qui agro seminā
to emunt fructus inde pcipiēdos illo anno
nūquid est ī aliquā usura ex forma cōtrac
tus pot̄ tn̄ fi' in fraudē usurarū. ut si tam
tus est ag' ⁊ talis q̄ ūtile sit ꝑ fructus in
de colligēdi ualeant in autūpno plus
qm̄ emptor dedit. v3 s3 dedit. x. sol. ⁊ ūsile
est quod ualebunt. xv. ul' xx. maxime
si talis est psona que cōtinuctus h'ī cōsueū
exercere. ⁊ restitucō in foro penali est ei
dicenda. si aut̄ pͥbabilr̄ dubitatur ut
fructus illi plus ul' min⁹ debeāt ualere
qm̄ q̄ emptor dedit nī est usura. eodem
modo credo iudicandū de creditore qui
possōnē alienā recipit p certa pecunie qn̄ti
tate. ita q̄ us3 ad certos annos puta qdē
cenniū ul' qn̄quenniū faciat fructus suos lic
cī iste cōtractus nō sit usurari⁹ ex forma pc̄
tū fi' in fraudē usurarū ⁊ restitucō ē in fo
ro consc̄iē ad pp. pͥsūpcōnes supͥ positas. in fo
ro autē penali stabit̄ ei⁹ cōfessi
oni sicut dixit magr̄. s. e. c.
Itē quid si pena in fi. ⁊ simul
tum pͥsumēdū est contra
talem creditorē. ⁊ iudicāda
est ei restitucō in pena. si fc̄
tus illi cite ūtalr̄ crederen
tur plus longe ualere qm̄ il
le dederit uni⁹. emptor in
ueniretur. barth. locus e
cepte locus est eiacius an

II

Item aliquis mutuat burgensi
mille solidos ut recepte reddan
tur sibi .c. aurei. et sit sciat uel
credit dictos aureos ibi plus
valere. recipit autem in se
periculum ut in pluribus. Numquid
in huius modi casibus committitur
usura. Ad hoc dicunt quidam
quod non. cum enim mutuum dicatur
quia de meo fit tuum. et omne
periculum rei mutuate ad
te transferatur. non videtur in
casu posito in compensacione
periculi in me suscepti aliquid
recipiam. ar. di. lxxxviii.
eiciens. ubi dicitur quod ideo
pro usu rei locate aliquid
potest accipi quia rei locate peri
culum pertinet ad locantem
secus est in re mutuata. A
lii vero nominaverunt contrari
um et verius s. quod sit usura
ar. eodem .c. eiciens. ibi enim G.
assignando differentiam inter mutu
um et locatum ponit tria.
Primum quia in mutuo transfertur
periculum in accipientem
secus est in locato. Secundum quia
pecunia non deterioratur per
usum. secus est in domo
uel equo uel alia re locata.
Tercium est quia usus pecunie
nullum fructum uel utilita
tem parit utenti. secus est
in usu agri uel domus uel e
qui uel alterius rei locate. li
cet ergo in casu proposito cessaret
prima racio differencie. Non
tamen cessant due ultime et
ideo tucior est hec ultima

quidam librum habuit c. locantem non ad conductorem
non expressum sit in contractu. patuit eciam. Quid de
illis qui a communitatibus civitatum uel a monasteriis
emunt certos annuos reditus uel certos uel certos
modios annuos ad vitam suam numquid est
usura. Responsio non est usura responsio non est usura ex forma
contractus cum tamen uel reditus annui plus sit sive
usuras non ponderaliter credo licet quidam legiste dicant con
trarium quod illicitus est contractus tamen quia venditor faci
le possit desiderare mortem emptoris ut sic liberaretur
cetera tamen quia nullum est emptoris periculum de sterilita
te terre aut tempestatibus que solent fructus c
terere iam paratos ad messem aliquando destruere quod peri
culum emptoris predictorum sustineret alioquin et tamen quod in
expensas laborum aliquibus annis amittitur certa
re. Quid si aliquis cum vellet emere terram
usque ad certum tempus tertiam valentem singulis an
nis .x. libras redditus sicut vulgariter dicitur bon e
mal. ad instanciam alterius dedit ei pauperi quod nole
bat dare pro ea certa eo pacto quod ipse uel heres eius solue
ret ei tamen redditus usque ad dictum tempus numquid cet usu
ra. Responsio si licitus fuit contractus quo volebat emere
terram uel vendere fructus illius. credo quod et secundus licitus fu
it alias non. periculum hic receptio periculi excusat hic
potissimum ab usura qui emunt in perpetuum uel ad vi
tam suam accipiunt in perpetuum. uel ad vitam suam
molagium nomen est vulgare aliquorum proventuum pu
ra intencione absque intencione recipiendi aliquid
ultra sortem pecunia mutuo dato sicut ecce supple
gratis datum .i. ex dileccione licet sit extorta ex pre
ceo fructio. pauperum bona .i. pauperibus debita propter
quod strictius iudicatur de rebus ecclesie quam de vasis gratis
receptis quam de rebus privatorum qui emunt ubi emun
tur aliqui proventus uel redditus ad vitam vendito
ris. suatis circumstanciis. de quibus loquitur hic
magister. tollerabilis est hic emptio. quia non est periculum
quod alter desideret mortem alterius. sed ubi emuntur ad vi
tam emencius non est tutum ne venditor desideret mor
tem emptoris. Responsio eciam inhibita est permissio prebende
uel beneficii. beneficiis non vacantibus. et pactum de futura

opio. Maxime quia tales sem
per faciunt tale mutuum prop(ter) i
speum lucri pecuniarii q(uod) no(n) li
cet. v(t). e(xtra). e(odem). s(upra). s(ed) num quid (contra) i
videtur si in fraudem usura
rum expressa eis dec(retalis). hodie. ex
e uaminanti possit tamen hic ex
cogitari posset tamen hic excco
gitari casus in quo non esset
usura ultra sortem accipe
re puta dum ego emissem
emerem uel essem paratus emere
certas merces de pecunia. et tu
prop(ter) importunitatem fec
isti me cessare a tali empcio
ne ideo ut tibi mutuarem
et ego dico uolo q(uod) ibi reddas
michi tantum quantum essem ibi
lucraturus de illis si eas illuc di
stulissem. recipio tamen in me per
iculum ut sup(ra) dictum est. et ideo
h(oc) q(uod) recipit tanquam interesse q(uod)
licet ut s(upra). e(odem). s(upra). licet autem. Item
quid de illis qui emunt uel do
no forte alicuius fundi occasione precedentis
accipiunt violarium siue usum fructum
alicuius castri uel uille quem contractum i
disserent exercere precipue cum ecclesiis et monasteri
is. Ad hoc credo q(uod) si aliquis aduocatus
gratis seruiunt monasterio uel ecclesie de ad
uocatione et consilio suo uel in diuersis g(ratia)
tus et puer intencione de pecunia licete
possunt recipere huius usum fructum uel ali
ud comini gratis datum. xii. q. ii. quicum
q(ue) ecclesias cantaterium. Idem dico si nullo
ad hunc impenso seruicio recepenitur domini
a munifico animo dum tamen sit semper
recta intencio. et studeant fideliter prodesse
in seruicio competenti ne autem bona p(ro)
pauperum consumere uideantur. Idem e(st)

successione in hereditate testatoris pactis dico sanum
dum ad hunc uiuunt non tamen fiat se dico mortale est precium
emere uel uendere ad uitam emptoris q(uod) non inuenio
hoc inhibitum ubi seruantur debite circumstan
cie. Quid de illis qui emunt boues uel oues et
a pauperibus quas forte non habent. Ideo ut emunt quis
a paupere uel etiam a diuite huius animalia que statuit et
dic ipsum non habere. et quia iam tradidit et locat ei
pro certa annua pensione usura est. uel ad minus
presumendum est in fraudem usurarum fieri. Idem dico de
eo de illis qui scienter emunt fructus decimarum ab
illis qui eas non habent. si autem sine fraude et bona
fide fiat huiusmodi empcio. non credo emptorem peccare
quamdiu durat bona fides. Quid de illis qui
emunt equos certos reddendos a uenditore in
certis nundinis et emunt in quantum minori precio quam ua
leant tempore contractus. Ideo usura est. nisi dubitari
biliter dubitetur equos illos tempore solucionis plus uel minus ualitu
ros sicut dictum est s(upra) in quibusdam casibus uel nisi
sciatur aut probabiliter credatur q(uod) eundem uali
turi sunt uel minus. Quid de illis qui agrum
statim seminatum uel uenditum fructus agri illius
anni emunt certo precio. Ideo non est usura ex forma
contractus. sed in fraudem usura
rum presumendum est si non probabiliter
dubitetur fructus percipiendos
plus uel minus ualituros inuenie
quam emptor emit uel nisi sciatur aut
credatur non plus de ualituros.
Quid de illis qui tradunt boues
ad medietatem conuenientes siue morsum
uulgariter pro certis sextariis bladi
eo pacto q(uod) si moriantur uel deteri
orentur conductor teneat in inde
mnitatem periculi. si autem melioren
tur habeat medietatem comodi.
Ideo reuera licet locare boues
sicut equos uel ad diem uel ad
annum. dum tamen conductor non grauet
in modicate in mercede pacti autem

dico de illis de quibus emunt, nisi sit facta talis venditio in fraudem usurarum, quod presumitur ex circumstanciis positis supra eodem § iam. Quid si vendidi .x. [?] colligitur presumpcio ex etate et qualitate et sanitate, ex quibus potest presumi utrum multum vel parvum debeat vivere, cum de huiusmodi circumstanciis in iudicio arbitrio reservatur, quod dixi supra eodem § item quid si precia. In finem caute tamen et discrete ne decipiaris prout posse. Si tamen in tali venditione invenias esse enormiter et manifeste deceptum, licet pura venditio et recta intencio nec fuit dolus adhibitus et ideo excusetur ab usura, tamen debet removere deceptionem vel supplendo iustum precium vel restituendo rem precio quod recepit sibi reddito. extra de emp. et ven. cum dilecti. Fiet autem estimacio deceptionis non secundum tempus presens in quo forte res multum meliorata est, propter etiam si per industriam emptoris, sed secundum tempus in quo venditio fuit facta. extra de emp. cum causa. ¶ Item non tenetur fructus ...

de collocando dampno et commodo rei locate, inquantum est ex parte locatoris, in probabili dubitatur utrum locatoris vel conductoris melior aut deterior sit condicio vel non, ante datur quod conductoris non sit deterior; in proposito tamen super pacto vel conductoris deterior condicio, quia vix aut numquam preter tamen commodum de melioracione bonis quantum potest huiusmodi dampnum de morte. Si tamen locator timens ne conductor gravaret bovem, si non timet de periculo, huiusmodi pactum apponat, sinistre [?] honestius quod si bos sine culpa conductoris periret de illo periculo nichil exigeret ab eodem, non credo quod peccaret, vitandi [?] propter scandalum eorum qui ignorarent eius intencionem. Verum tamen verum est quod conductor rei potest in se suscipere periculum rei conducte et casus fortuitos quamvis contra sit de natura contractus. Sed in proposito cum non tantum est locacio et conductio sed societas in periculo et melioracione vel deterioracione bovis, multum vel parum, quia secundum hoc magis vel minus debet esse precium rei empte, quod dixi supra, ut circa confessionem eius in principio et diligenter examinet. ¶ Quid de ovibus vel animalibus que traduntur ad custodiam sive ad soccidam [?] vulgariter. Respondeo. In hac tradicione possunt intervenire contractus societatis tantum vel locacionis et conductionis tantum, possunt et concurrere contractus mutui et societatis. Contractus societatis tantum, ut quando quis habens xx capita ovium init societatem cum alio habente totidem et conveniunt ad invicem ut pascant oves et periculum et emolumentum et expensas circa custodiam et pastum eorum, in quo casu si convenerint inter eos quod de fetibus reponentur capita de mortua aut de vellibus et pellibus emantur alia ad augendum gregem, aut si ineant aliud pactum licitum et honestum non peccant, dum tamen servetur equitas inter eos ita quod ex hoc pacto non videatur esse deterior vel melior unius quam alterius condicio. ¶ Item locacio potest esse et conductio tantum, ut si quis habens xx capita tradat ea alteri custodienda et pascenda sub certa mercede pecunie vel participacione proventuum gregis, in quo casu si dominus retinet periculum illorum capitum nec alias in pactis et convencionibus gravet conductorem, licitus est contractus. ¶ Item possunt concurrere contractus mutui et societatis, ut cum aliquis habens xx capita tradit ea estimata alicui, puta pro xx sol., ita quod teneatur ei reddere medietatem sortis, scilicet x sol., ita quod teneatur ei red...

quos percepit medio tempo-
re computatur in precio ex-
cusatur eum propter bonam fidem
et iustum titulum et labo-
rem et similia. extra de decimis
ecce. ali. ad nostram. xii. q.
ii. precarie tamen. ex. de res-
ti. in integrum requisivit.
De quibusdam autem qui
tempore messis vel vindem-
ie emunt annonam vel vi-
num vilius ut postea vendant
carius. dico quod peccant et
turpe lucrum est. secus est si
aliquis propter necessitatem emat
et postea non indiget sicut cre-
debat. hic potest licite vendere
prout venditur communiter in foro
licet vendatur carius
quam emit. xiiii. q. iiii. quo-
cumque. canonum. in hoc tamen
primo conversus peccavit.
clericus quam laycus. Neutrum
tamen dico teneri ad resti-
tutionem faciendam cer-
te persone. sed debent ero-
gare tale lucrum in usus
pauperum. potest etiam si time-
tur caristia in terra et ven-
det victualia extrahi de
terra dum modo non diu carius
vendat. sed ne gens fame pe-
reat. ex. de ioseph. et crederem
talem in eternum mercatum illos
eos credo tamquam nefandas
beluas detestandos qui ea
intentione emunt aureos
vel alios vel aliquas mone-
tas vel res venales et pre-
cipue victualia ut de

de medietatem ultra quicquid contingat prius modo de omnibus
et tunc perinde est ac si creditor dedisset ei mutuo x. sol. ex
quibus comparasset x. capita vel contraxisset societatem cum credito-
re habente x. alia capita. ita quod sunt communia et ipsi sunt in per-
iculo et proventibus in quo casu si contemplatione eventus ser-
vet creditor debitorem in contractu societatis. usura
est. et in hoc casu procedendum est sicut dictum est in primo casu
de contracta societate. Istud autem valde iniquum est cum quis cer-
ta capita ovium tradit estimata certo precio et sub eo pacto con-
trahit societatem quod totam de proventibus recipiat sortem
antequam alius aliquid inde percipiat. vel si paciscatur quod de fe-
tibus reparentur capita casu de mortua antequam alius aliquid
de proventibus percipiat. hoc est cum qui tradit oves immortales et ge-
nerabiles. item est quod ubi probabiliter dubitatur utrum istius
vel illius deterior sit conditio in forma conditionis sine pacti ad...
ti in contracta societate non est peccatum. vel committe ad arbitrium
boni viri servatur alterius conditio peccatum est ex parte gravan-
tis si tamen hoc faciat. et tenetur ad restitutionem non potest tamen dari
generalis doctrina super his contractibus omnibus propter varietatem con-
tractuum et dolos qui super talibus excogitantur a quibusdam e-
normiter. quantumvis non ultra medietatem iusti precii in quo
casu non solum ecclesia sed et privatus potest agere ad rescindendam ven-
ditionem vel ad supplementum iusti precii faciendum ab empto-
re ita tamen quod in optione emptoris sit utrum illorum faciat de
bis remotione. ut qui decepit hoc idem in credo in privata
persona suadendum. et si non iure fori tamen iure poli cum maxi-
me vel enormiter aliquem decepit maxime simplicem
licet circa medium precii iusti deceperit si tamen nollet restituere
aliquid tali decepto. non est propter hoc deneganda ei absolu-
tio cum iura civilia sustineant quod sese invicem decipiant
contrahentes. dum tamen hoc fiat sine dolo et fraude faciant emp-
tores simpliciter meliorata est. emunt. non distinguunt magi-
stri utrum ex cupiditate vel non. sed minus dura est vel sententia si
indistincte intelligatur peccatum sive sint clerici sive laici
esse mortale peccatum quando fit ex cupiditate. quando autem laycus cum
ex cupiditate. sed ut provideat sibi et suis emat aliquid
ut postea carius vendat sive annonam aliud non audeo dice-
re mortale. sicut si rem aliquam emat ut eam per suam
industriam melioratam vel ... forte vendat cari-
us quam emit. ut si pullum emat equinum et nutrit. usque

talibus conscientiam inducant contra tales. quod
ff. de rapinis. c. de incertitudinibus circa medium. Item
qui annonam uetere mutuant ut recu
perent nouam. usuram committunt qui
a meliorem rem recuperare uolunt. ut s. e.
c. si uero quid. Quid de legibus que permittunt
usuras exigi. numquid tenent. dico breuiter quod
non imo sunt omnes abrogate quod probo auctoritate rationis
et iure ciuili auctoritate. primo quia ipse sua
non cedit ad usuram. et c. si. de hoc. s. e. c. si
numquid. Sed ratione duplici. una quod prohibite
sunt iure naturali. ut in auctoritatibus premissis
sed contra tale ius nulla lex nulla dispen
satio potest admitti. di. viii. que contra mores
xxxii. q. vii. flagitia. di. vi. c. huius ita. di.
xii. c. i. inst. de iure naturali. g. et c. ff. sed
naturalia. Secunda ratio est quod par in parem
non habet imperium. extra de electione innota
uit. et multo minus minor in maiorem
xxi. di. inferior. quia imperator terrenus non potuit
condere legem contra imperatorem celi
iure ciuili. Nam dicit imperator quod sacre
leges non dedignantur imitari sacros cano
nes. in (?) tamen in matrimoniis et usuris. autentica
ut clerici apud proprios episcopos conueniantur. i. xi. q. iii. c.
hinc colligitur. extra de no. operis. denunc. in
telleximus. sed secundum canones non possunt exi
gi. ergo nec per leges. Item dicit imperator se am
plecti. iiii. concilia uniuersalia adeo ut
per ea suis legibus non derogetur. aut. de ec. ti.
circa primum. sed in niceno concilio quod est unum
ex illis. iiii. reprobantur usure. di. xlvii.
quoniam ergo in fine leges. Nec obstat. xxiii. q.
iiii. quid dicam. ubi non est quo iudice
repetantur. scilicet usure. quia ibi respicit forum
et non ius. Ille tamen leges que permittunt usu
ras exigi ratione interesse uel ratione more. uo
ne sunt et approbande si sane intelligantur
ut dixi s. e. c. licet autem. compellunt usura
rii restituere usuras a iure. et a iudice
tabilem emat. inde faciat ymma
ginem. necessitate. c. ut de illa anno
na et uino uiuat. Quid de clerico seu
lo qui emit annonam uel uinum cum
negociandi dum tamen non excipiendi
te hoc faciat sed ut ex lucro modi
co sibi prouideat maxime cum aliquid
negociationis non nouit nec alias
habet unde sustentetur. debent ero
ga. de consilio hoc intelligo. non de
necessitate. Joseph. Ge. xli. qui non
ut frumenta carius uenderet. sed ut populum
a fame liberaret multa congregauit
frumenta quod tamen postea uendidit et
communiter forte recuperet nouam.
istos non audeo condempnare si
ad hoc intuitu ut prius dixi emi
ant. dum tamen non ausant et libera
tem libandi seminum soluen
do ueterem. uel si probabiliter dubitetur
utrum plus uel minus ualitura sint
tempore solutionis. alias uerum est quod dicit
magister auctoritate. coll. vi. iiii. concilia
nicenum. c. constantinopolitanum et
ephesinum. calcedonense. circa primum. coll.
ix. s. de eo. nullo. u. in foro autem
penali de rebus ecclesie. ut magis in
nuitur quod clericus quidam aliquis ex ma
letacio non potest uti talibus de bonis
ecclesie sue. quod ego non credo si talis
fuit qui uel haberet patrimonialia
aut aliunde de ecclesia acquisita. sed
de suis patrimonialibus aut ali
unde quam de ecclesia acquisitis. si autem
non habeat talia credo quod de bonis eccle
sie. i. de fructibus quos legitti
me percipit de ecclesia se liberare potest.
donat non dicit uendit terre uen
ditur. hoc credo uerum esse quando habuit ex
tinctiua cum rem emptam de pecunia

auint quia si sint publici usurarii ipso iure sunt ex
coicati quantum ad unum s. quia non debent recipi ad comunionem
altaris nec debent recipi eorum oblationes nec debent
recipi ad xpianam sepulturam si in hoc peccato deces
serint ex. e. quia in omnibus; quia post quemlibet usurarium cogere
ad restituendum usuras si necesse fuerit et per maiorem excommuni
cationem omni appellatione remota ex. e. quia non solum. ¶ Iam
compellitur. Tercio modo quia si usurarius repetat ab
aliquo usuras repellitur per exceptionem donec ipse resti
tuit usuras quas ab aliis male accepit vel saltem
fecerit posse suum ex. e. quia frustra. istis eisdem modis
compelluntur heredes usurariorum sive sint filii sive
extranei ex. e. tua. et michael. in foro autem penitentiali in
dubitanter tenentur tam usurarii quam heredes ad
solutam restitutionem omnium usurarum quas illicite
acceperunt vel saltem faciant posse suum et dole
ant de peccato et quia non possunt plene restituere et proponant
in animo restituere si pervenerint ad pinguiorem fortunam
et semper pro posse suo vitantur ad hoc possunt
etiam tales contriti et satisfacere non valentes postula
re dilationem vel etiam esse sibi remissionem si ab eo cui
tenentur restituere et sic erunt in statu salutis eorum
aliter non. xiiii. q. vi. si res aliena propter quam ... autem et in quan
tum teneantur heredes tam in hoc quam in aliis casi
bus notatum plene s. de rapi. § de hered. ubi et de
forma § restituendi sive sit solvendo sive non
usurarius est heres eius. R. per sile. et s. de rapina
§ forma. si clericus est usurarius vel heres usura
rii et non vult satisfacere ab officio suspenditur et si e
mendare noluerit deponetur ex. e. ꝑ di. xlvii. ext.
si quis clericorum. et inde si fuerint incorrigibiles ad man
datum episcopi si aliter non potest corrigi per potentiam co
hercebitur laicalem ex. de iud. cum non ab homi
ne di. xvii. ¶ Nec licitum in foro penitentiali predicte
ut s. dictum est in tantum quod de rebus ecclesie que sunt paup
ibus deputate sed de suis hoc faciat fideliter iuxta
posse suum quantum de pecunia illa vel alia qua
libet sua expenderit in utilitatem ecclesie. R. per sy
si de rapina § si quis habet. ¶ Pone quod usurarius e
mit equum vel pomum de pecunia usuraria et

usuraria scienter sic emit vel
ex alia causa non lucrativa adep
tus esset eam bona fide ab u
surario non credens forte
eum esse usurarium aut cre
dens rem illam non acceptam
tam de pecunia usuraria
aut ipsum usurarium habere a
lias unde posset reddere u
suras. Set numquid tenetur
qui duxit uxorem rapto
ris vel usurarii filiam potest
accipere dotem illis rebus de
quibus quicquid non habet sufficit
ad reddendum quod rapuit
vel habuit de usuris. Respondeo
si dos non pervenit ex causa lu
crativa sed recipiatur pro
onera matrimonii portanda si
cut maritus sciens veniat
aut causa ductus igno
rancia contraxit cum huius filia
non debet recipere dotem de re
bus his de equitate canonica
licet de subtilitate iuris cano
nis aliter forte posset dici
autem per probabilem ignoranciam
ductus est quod credebat so
cerum non esse usurarium vel
alias esse solvendo postea
tamen solutum in solidum recepit
licet postmodum sciat usurarium
intercedit vero autem quicquid reci
pit quod sibi debetur a rapto
re vel ab usurario non dis
tinguo vero quod bona fide
dedit ei pecuniam ut cum
eis commodum suum faceret
et lucrando forte ex ea se
haberet non est similis de ma

donat rem illam alteri· postea efficitur nõ soluen
do· Queritur utrum ille qui soluit usuras u
suras possit cum effectu petere rem emptam de
usuris ab ipso possessore· et utrum ille in foro peniten
tiali tenetur restituere· videtur quod nõ· quia per eam ex
re furtiva redactum· nõ est furtivum· ff· de fur
tis· qui vas· § ult· a simili res empta de pecunia
usuraria· nõ est inicio usure subiecta· Item quia se
cundum regulam vicia personalia nõ transeunt ad suc
cessores· extra de fil· pres· ex transmissa· ego tamen cre
do cum alano quod ille potest petere· et ille tenetur res
tituere· ex quo scit ei dicit decre· h· ex· c· cum tu· suc
cedit enim hic res loco precii· sicut econverso precium succedit
loco rei· ff· de pet· her· l· si rem et precium· Circa pig
nora oritur sepe quaestio quod talis creditor accepit pecu
niam· vult omnes fructus perceptos bona fide de
ductis expensis computare in sortem· et si quid
residuum fuit de sorte postulat debitorem com
pelli ad solucionem· quaeritur utrum ad hoc sit co
gendus debitor vel qualiter· vel qualiter sit consu
lendum creditori· Ad hoc credo plura auxilia es
se parata· potest enim per actionem personalem petere
coram iudice· c· de pig· quamvis personali· et l· dis
tractis· Item potest alii ab eo pignus sibi obligatum
in pignore· c· si pignus· pignori datum sit· l· i
et ii· Item potest vendere pignus invito et contradicen
te debitore nisi debitum offerat· c· debitorem
venditorem pignoris impedire nõ posse· l· i· et ii·
Circa vendicionem tamen est adhibenda distinctio· quia
aut certa pacta sunt inter creditorem et debi
torem firmata super vendicione pignoris in certo
tempore vel loco vel certe persone· vel illi facienda
aut nullo modo facienda· aut nichil super hoc con
venit inter eos· in primo casu debet creditor prius
notificare debitori et postea poterit vendere secundum
formam conventam et nõ aliter· in secundo casu· videtur
licet· cum pactum fuit appositum ne venderet·
ne venderet et tunc vendere potest· sed debet prius ter de
nunciare ut soluat· et si cessaverit· poterit postea
vendere· aliter si ante trinam denunciacionem ve

nito quaestionem ad dotem ut dic
tum est· quia sacerdos dando dotem
genero efficitur pauperior· quam
quatenus relevatur ab ho
nere alendi filie· sed debitor
nõ fit pauperior et recipien
do mutuum a creditore sicut
emptor aut venditor re
cipiendo rem vel precium rei
vendite· creditor autem
qui mala fide credidit vel
pecuniam puta ludenti
alea vel daturo meretrici
aut histrioni· vel alias deper
dendi· vel sua nõ debet hic
debitum recipere ex rebus
predictis sibi· nec ille qui ex causa
lucrativa agit· ceteri autem
omnes quibus debetur ex con
tractu vel quasi· vel ex malefici
o· vel quasi possunt recipere quod
sibi debetur ex rebus hiis dum
tamen rem furtivam vel raptam
aut usurariam in ipsa que
nõ recipiant maxime secundum
illos qui dicunt quod in usura
nõ transfertur dominium· propter illos
qui dicunt contrarium credo quod
ipsa res usuraria in specie nõ est re
cipienda in solutum· quia debitor
qui eam dedit pro usura potest
eam condicere a creditore si ex
tat· nec possit creditor pecu
niam ei solvere ipso iure
to· actione personali petendo de
bitum a debitore· potest et co
gi debitor satisfacere credi
tori· monitis per solucionem debi
ti· vel per vendicionem pignoris·
sicut debitor suo· et cetera·

[H]

deret furti teneretur. In tercio vero casu scilicet cum inde convenit: sufficiet una denunciacio. et postea elapso bi ennio poterit fieri vendicio. presumitur l. ff. de pigno. ac l. i. si convenit de distrahendo. C. de iure do. imper l. ult. potest et cogi per eundem superdictis modis. si est de foro suo vel quicumque sit in modum denunciacionis ro ne pacti. ex. de eo. iudic. Novit. vel in modum recon vencionis. iii. q. viii. c. in agendo. ex. de mu. pe. c. i. ii. et si forte post inceptam causam vellet debitor desis tere. videtur quod ad peticionem creditoris possit eum cogere iudex ecclesiasticus ut procedere eum coram ei coram eo vel satisfacere. ar. ex. de ord. cog. c. cum dilectus. sepe enim iudex potest facere et debet iudicare indirecte. Et occasione al terius questionis mote coram eo de re de qua alias non potest possit. ex. de dolo. presumitur di. et. de prudencia. c. de i. iudi. l. iii. Item nota quod creditor potest exigere vel compen sare non solum expensas quas fecit colligendo fruc tus. sed et quas fecit bona fide circa rem pignoratam Item si casu fortuito vel sine culpa sua res periit vel deteriorata est non tenetur creditor. sed si dolo vel cul pa cum sua tenetur. C. de pig. ac. l. ii. iii. iiii. v. Item si ven dito pignore bona fide creditor minus accepit quam e rat in sorte. potest agere ad residuum. si vero plus tenetur reddere debitori. C. de iur. do. l. ult. Item nota quod sicut potest agere debitor contra debitorem credi torem. vel eius. ita vice versa heres debitoris contra credito rem vel contra heredem eius et eorum et si forte creditor vel heres eius rem sibi obligatam alteri inpignoravit vel alio quocumque modo in alium transtulerit. tenetur possessor computare in sortem non solum fructus quos ipse percepit. sed et omnes quos anteriores perceperant a tempore primi contractus. ex. de pig. cum contra nobi lem. ipsa enim fructuum percepcio ipso facto attenuat sortem ut in pall. dec. Ex premissis patet quod debitor non tenetur solvere usuras. et si solvit potest repetere

quacumque sive sit de foro ecclesie sive non racione pacti. patet quod ecclesia potest de omnibus causis cognoscere per modum denunciacionis. et com pellere ad agendam primam reconvencionis quam debitor tra hit creditorem in iudicium super aliqua re coram ecclesia et eodem iudice. quod tunc creditor con ventus potest debitorem reconve nire coram eodem iudice desistere a causa mota contra credi torem. procedat in causa recon vencionis rerum pignoratarum colendo fundum pignoratum vel pascendo iumentum pig noratum attenuat. quod quamvis perceptum est destructum deductis expensis tamen diminu itur de sorte. denunciare mo nicione premissa que specialiter procedere in causa denunciacionis a auctore vel consensu. Quid de regibus et principibus qui compellunt ad reddendum usu ras. pro quo tenentur ad resti tucionem. et si nichil ad eos inde pervenit. Quid de re gibus et principibus qui a iude is multa recipiunt cum cum sci ant eos nichil habere nisi de u sura. et quod bona que possident sunt sufficient ad restitucionem usurarum. pro tenentur ad restitucionem talium propter

Sed quid si iuravit se soluturum. nun quid tenetur solvere. dic quod potest si vult debitor denunciare ecclesie ipsum usurari um per censuram ecclesiasticam ad relaxa cionem ipsius iuramenti. sed per hanc

rum si ex causa lucrativa ea perceperunt. si aut ex non lucrativa possunt accipere quod eis debetur. sicut et alii creditores de sere nientibus aut usurariorum. credo quod pos sunt recipere in eodem suam de hiis rebus

in ?pellat

non ulterius procedere, debet solvere ut satisfaciat deo de iuramento, et postea poterit repetere, extra de iureiurando, Debitores [?]. Quid si iuravit quod persolveret usuras et non repeteret? Dico quod non repetet directe propter vinculum iuramenti, sed indirecte bene repetet, scilicet denuntiando ecclesie crimen illius ut compellatur ad penitentiam, quamvis non possit agere [?]. Si vero iuravit etiam quod non denuntiaret, non tenet in hac parte iuramentum, cum sit illicitum, ut pote contra salutem proximi, et per consequens contra preceptum de proximo diligendo. Unde non obstante iuramento potest procedere in modum denuntiationis, et ita occurritur fraudibus usurariorum, extra eodem titulo, et de iureiurando, Quemadmodum.

Quid de civitatibus quarundam civitatum que dant pecuniam ad usuram, maxime in Lumbardia? Numquid omnes cives sunt usurarii propter hoc, et per consequens infames, tamquam dampnandi [?]? Respondeo sic, omnes quorum auctoritate et consensu fit; et idem si collegium aliquod accepit pignus in casu non concesso, extra eodem, Conquestus, et ar. vii. q. i. Sicut vir, et xxxiii. q. iii. Si hoc est [?], quod metus causa metum [?] ad avertendum. Item numquid iudeus potest exigere usuras a christianis, aut christiani a

si sumant eis in licitis et honestis aut necessariis, quia utilitas quam consequuntur hii usurarii, ex parte istis sive fenerantibus [?] compensatur cum incommodo quod datur feneratoribus illis; nec propter hoc dicuntur pauperiores propter incommodum datum, cum loco incommodi habuerint commodum operatum. Si autem sint in honestis aut illicitis, non credo quod debeant recipere incommodum de rebus his. Idem iudicandum est de cultoribus predictorum usurariorum et in aliis incommodis eorum. collegium.

Numquid singuli de collegio tenentur in solidum restituere quod collegium habuit ex usura? Respondeo, licet usurarii sint, ut dicit magister, illi quorum auctoritate et consensu talia fuerunt, non credo tamen quod teneantur ad restitutionem in solidum, sed quantum ad eos pervenit de usura vel quantum relevati sunt ab expensis quas fecissent de suo in huiusmodi usibus communitatis, nisi forte prestiterint auctoritatem compellendo aut precipiendo communitati tali fenerari que alias non esset hoc factura, in quo casu credo eos teneri in solidum.

Quid de illo qui consulit alicui quod feneretur? Item quid de illo qui dat amico suo vel consanguineo pecuniam vel commodat gratis ut exinde feneretur? Item quid de illo qui contrahit societatem cum alio ad fenerandum exercendum? Item quid de eo qui dat usurario mutuam pecuniam ad participationem lucri usurarum? Numquid in hiis omnibus casibus tenentur in solidum qui hoc fecerunt, an tantum de eo quod ad eos pervenit de usura? Respondeo secundum quosdam tales qui inducunt alios non feneraturos ad fenerandum, alias non feneraturos, tenentur in solidum. Si autem alias erant feneraturi, non tenentur nisi in quantum ad eos pervenit. Ego credo sine preiudicio quod in neutro casu tenentur nisi in quantum ad eos pervenit hii qui taliter inducunt alios ad fenerandum, et melior est conditio talium in hoc casu quam in rapina vel furto, ubi qui prestant auctoritatem tenentur ad restitutionem etiam si nichil ad eos pervenit de maleficio, et hoc ideo quia rapina vel furtum contra voluntatem domini fit qui patitur dampnum, sed usura est de voluntate domini, pervenit ad creditorem; nec invenio ubi detur actio debitori competere contra huiusmodi inductores ad repetendum usuras ab eis quas ipsi debitores sol-

iudeis· ul' paganis· ul' ceteris hostib; ficeri xpiane. Ad p'mu
do q' petat iudeus mortaliter· 7 ad relaxandas usur
as xpianis pot' compelli ab eccia indirecte· s· p subtracto
nem 9monis· 7 amor ex· e· post miserabile· ul' saltem cop
ellendi sunt a principib; xpianis· 7 ab eccia p'dicto mo
do ut nō exigant inmoderatas usuras· ex· e· qr· Quo
ad aliud uero expsse uidetur sentire· ambros q' licite
a talib; i hostib; possunt usuras exigere xpiani cui uer
ba sunt hec· ab illo exige usuram cui merito nocere desideras
cui iure inferuntur arma· huic legittime auferuntur usu
re· quem bello uincere nō pot· ab hoc usuram exige
quē nō sit crime occidere· sine ferro dimicat qui usuras
flagitat· g° ubi ius belli ibi ius usure· Sup ista auctē
diuse sut opiones 7 uarie· Dicunt enī quidam q' loqt
scdm antiqua tempora qn permissum erat iudeis in
lege accipere usuras ab alienigenis deut· xxiij· 7 fi·
Non fenerabis fri tuo· 7c· usz set alieno· 7 hanc pmis
sionem psequitur ambros· Alii intelligunt de iudeo
et exponunt ab illo· s· iudeo usuram· i· pretio pensionē
magnam· 7 hoc p aliud dec· xxiij· q· vij· Iam uero a
lii intelligunt de paganis· 7 hostib; rei publice sicut
littera plane sonat· talib; enī· 7 apte 7 p insidias et
omnib; modis possum tamqm indignis auferre que
iuste detinent· sicut est de iudeis qr illi sui tmi sunt et p
ati sunt nob· xxiij· q· viij· dispar· xxiij· q· vij· c· i· ij· 7
q· ij· dñs· Alii dnt quor opio 9mor est qr a nullo homi
ne xpiano iudeo pagano ul' alio licet exige usuras
p ea que dca sunt· s· e· s· 8; nunquid· 7 exponunt litte
ram negatiue sic· ab illo exi· usuras· o· tu quia nō
sis cui merito nō de· 8; nulli merito desiderare debes nocere
a nullo g° debes usuras exige· 7 sic exponunt totam lit
teram· 8; pone q' xpianus accepit usuras a iudeo cui
restituet· Videtur q' iudeo p ea que sup dca sunt· ut· s· 9
pelluntur· Ita tñ si ipse restituet oms usuras quas
accepit· q' nō uelit face sanius consulo xpiano q' cū
auctoritate ecce restituat nomine iudei illis xpia
nis a quib; ipse iudeus exegerat usuras· 7 notificet
hoc iudeo ut sciat se liberatū ab illis xpianis p istam
solonem· Nec poterit ab eo repeti cum utiliter gestū
negocium ipsi iudei· 7 ideo uelit nolit tenetur ha

uīto talit' inducit per
alios tñ ad inducēdos
nichil puenerit de u
sura sicut dant uia
actionem cōtra illos q
rum ope ul' consilio ul'
mīsio furta fiunt 7
rapine· 7 nichil ad e
os puenit· nō ceteris 7
quib;dam ii· casibus
conceditur accipe ptc
sionē in pignus nō
9putatis fructib; i
sortem· ut not· s· e·
licet aut· ambros
xiiij· ab illo usz alieno
noīe loco eius q' hic
dr· 7c· dr ibi ad usura
petanā· nec fruges ñ
qntz aliam rem sz ali
eno notificet p se ul'
p aliū tacito ul' expsso
noīe scdm q' uiderit
expedire· salubri qm
scdm est occultus 7 nō
timetur scandalū nec p
iculū talit' soluēdo
aliās sufficere q' fiat
restitucio illi a quo est
recepte usure· Cū uero
quer neo' spatur q' de
facili potz sciri ei· h'
semp faciend est cū
cōmode fi pot' p'ecam
de tali tñ caui Iam
tie· s· quantitas tene
bite· 7 remocio locorū
expense que fierent
prouidendo 7 paupt
tas ul' diuicie illi°

bere tantum. Ex. de raptoribus. c.
qui sequuntur. v. illi autem qui
nec adiuuant. Numquid idem
in christiano. Satis credo quod sic. Pre
terea peccatum in utroque casu liberatur iste
christianus restituendo usuras illi
a quo accepit siue ille sit iudeus
siue christianus. Salubrius tamen esset quod
esset plus decimum. s. ut soluat illis
quibus tenetur uel deponat pe
cuniam in ecclesia sacra uel alio tu
to loco similiter cum auctoritate ecclesie.
ut cum iste satisfecerit recipi
at eam. Sed quid si scitur persona cui
est restitutio facienda. sed tamen est ab
sens in remotis partibus uel nescitur
in quo loco sit. Ad hoc dico quod cum nes
ciatur ubi sit. detur cum aucto
ritate ecclesie. si autem scitur sci
tur. mittatur ei. si autem aliquo
modo potest fideliter et secure. Si non
potest det pauperibus ut dicitur cum auctoritate
ecclesie. ar. ii. q. vi. anterior in melius.
ar. extra. e. cum tu. Item quero u
trum usurarius teneatur resti
tuere. Non solum pecuniam u
surariam. sed etiam quicquid cum ipsa
lucratus est et fructus percep
tos ex re empta de pecunia sua me
bri. Ad hoc dicunt quidam quod
tenetur omnia restituere que ei ex radice corrup
ta processerunt. corrupta sunt. xiiii. q. v. iii. xvi. q. iii.
si sacerdotes in fine. difficile est ut ait leo. ut bono
peragantur exitu que malo inchoata sunt princi
pio. i. q. i. principatus. Item ambrosius. si quis usuram
accipit. rapinam facit. uita non uiuit. Et leo
usuras querere uel fraudare aut rapere non interest.
Sed in rapina et furto uidetur ad ista teneri extra
de testi. episcopo. grauius ergo in usura. ar. supra de hoc
de furtis. Item quid si res furtiua et c. sequentia

cum facienda est restitutio. quia tam modica possit
esse rei restituende summa et tante expense que fi
erent in mittendo et tam diues ille cui facienda
est restitutio quod nullo modo deberet nolle preter tam mo
dica pecunia tam grauari et tunc non quod mittatur
et in talibus ad arbitrium boni uiri relinquendum est quod
fit. Hanc summam tenuit atque magister. Sed nunc est du
ra. ambrosii. xiiii. q. iiii. si quis uita. Gregorius in presenti
et gloria in futuro interest quo ad restitutionem re
cepta debiti aut in dere debitoris. habita per usu
ram. Unde si habuit de usura equum uel pecus quero
quid de illis fructibus ipsius equi uel pecoris habu
it in pensione aut incrementum equi uel pecoris
si ea locauit restituere tenetur. Credo etiam quod restitu
ere teneatur ei damna que propter solutionem usure
passus est. ut si domum suam uel predium oppor
tuit propter hoc distrahere uiliori precio quam ualeret et
aliam domum conducere ad usum suum. aut sic
oportuit eum accipere ad usuram ab alio usu
rario propter usuras predictas soluendas. Si autem ex
pecunia usuraria negociatus est et lucratus
aut inde emit predium et fructus percepit non lucrum
nec fructus habitos tenetur restituere. non curo de lucro
habito de re furtiua uel rapta per negociationem quia
aut per comparationem redditus uel predii factam de rebus
furtiua aut rapta pacto precedente. si pactum precessit
uel intentionem habuit corrupta furti uel rap. quia
fur et raptor non deducunt expensas. nec operas
suas quod tamen intelligo si agatur in forma iudicii.
In foro autem penitentiali uideretur
do hunc rigorem esse temperandum
iniquum enim esset aliquem locu
pletari cum dampno alterius
postquam ei plene satisfactum
est dampno illato. petatur
ex parte usurarii restitu
endum per interesse aliquo
uel dampno familia non
mercenaria. De mercenariis
enim locantibus operas suas. te

deretum. quoniam qui minus exiguit. scilicet
summe eliceret dictum cum aliis quod tenere-
tur usurarius restituere quicquid ul-
tra sortem accepit a debitore occasio-
ne sortis pacto precedente. vel intencione
corrupta. ut extra e. c. i. i. c. sed numquid ex-
pensas tamen potest deducere. et forte operas
suas moderatas. ut in huius modi agatur
tamen eo minus quam tamen fure de ra-
ptore consulo ut satisfaciendo de uni-
versis petatur venia ad cautelam a de-
bitore. quia forte ipse permissa esset ei ali-
quid ultra restituens. In summa
nota quod uxor usurarii et familia debe-
et procedere sicut uxor et familia ra-
ptoris. ut supra e. de rapina. c. qui sequitur
§. illi autem qui nec adiuvant. Item
nota quod sicut prohibetur aliquis acci-
pere usuras nomine suo. ita alieno.
di. xlvi. sicut non suo. et si accipit ali-
eno nomine sive sit tutor sive curator
vel quicumque alius tenetur ad restitu-
cionem si ille cuius nomine accepit vel non est
solvendo. vel non vult restituere. Nam
facientes et consencientes par pena con-
stringit. ii. q. i. notum in fine. DE NE-

POst tractatus supra de GOCIIS SE-
clericis et specialiter de u CULARI-
suris consequenter de BUS.
tractatum de negociis secularibus bre-
viter sub quodam epylogo sibi
adiungimus ubi nota que negocia licita sunt
clericis. et que laicis. Circa hoc nota quod in
negocia. alia sunt inhonesta sui na-
tura. alia non inhonesta sui natura
sunt omnia que sine peccato exerceri non
possunt ut contractus usurarius simo-
niacus et similes. ista omnia indistin-
cte sunt prohibita tam clericis quam
laicis cuiuscumque sexus sint ut odi coi(t)e

ne. quod dictum est supra e. c. quod possunt accipere quod sibi de-
betur de rebus usurarii alieno. Quid de
servientibus usurariorum qui numerant pecuniam
per domus suis ad usuram et usuras recipiunt
ad opus eorum et de mandato eorum numquid tenentur ad
restitucionem cum nichil ad eos inde pervenit. Ego
non credo quod teneantur propter seruitium. si idem usura-
rii per se ipsos vel per alios ministros huius usuras exercu-
erunt quamvis non per istos quicumque alius. De tuto-
re et curatore pro eo quod prestant auctoritatem talibus
contractibus et illi quorum tutelam gerunt vel cu-
ram per se non exercent talia factum potest concedi quod
dicit magister alius autem qui audivi prevenit in
ministerium dic sicut dictum est de servientibus u-
surariorum. vel non est sol. credo quod sive sit solven-
do sive non tenentur tutor huius et curator. Quod tamen verum
est quod illo solvente cuius nomine accepte sunt u-
sure liberatur qui accepit. Quid in de illo
qui sine mandato gerendo negocium alienum
feneratur ad opus illius cuius negocium gerit. Item quid
de illo qui cum vellem dare mutuam pecuni-
am gratis alieni induxit me quod darem eam ei
sub usuris. numquid tenetur iste vel ille nego-
ciorum gestor de quo primo dictum est ad redden-
das huius usuras licet nichil ad eos pervenerit. Ego
credo quod sic. primus scilicet tenetur quia totaliter fuit
actor et minister contractus usurarii. secundus tenetur quia
in debite impedivit voluntatem proximi ponen-
do ne ei gratis mutuum daretur.

POst tractatum et supra epylogo et breui lo-
cucione ut emperio exemplificat de illis
que non sunt inhonesta in sui natura. quia contractus
contractus contractus est ultro citroque obligacio
ex voluntate et pacto surgens partium. ut em-
pcio vendicio locacio conductio quia contractu se obliga-
cio. Et quasi obligatur alii ex aliquo officio vel
facto licito et honesto. non interveniat expressa vo-
luntas utriusque partis. ut tutela cura negociorum
gestorum quoniam nimis ei pupillus habuit tutorem aut
minor xxv. annis vel furiosus habuit curatorem

ul' etatis dummodo sint doli capaces. xxiii. q. iiii. nec
hoc modo quoz. i. q. i. reperiunt̃ in si. di. lxxxviii. for
nicari. ex. de delic. puulis pnis. ex. de usuris. i si. xpc
uicta medium. v. quedam ei phibent̃ q̃ p se ma
la sunt. alia plã sunt que nõ sunt inhonesta sui na
tura. sz ex causa ul' ex tempe ul' ex psona. ul' ex loco i.
ut emptõ. uendicõ. locacõ. cõductõ. i siles cõtract⁹
sili. i q'i contractus. ut tutela cura negocioz g.
gestoz. iudiciũ. i similia. i breuit̃ in hoc cõcludi
tur exercicium omnium artium mechanicaz. ut artis
textorie. sutorie. i similiũ que necce sunt usui i.
humano. ex cã sunt h' inhonesta q̃n fiunt cũ intẽcõe
corrupta. uidelicet pp cupiditatẽ ul' aliũ malum
finẽ. i s'h phibita sunt omnibz in differẽt'. pmo
in decalogo. nõ concupisces rem pxĩ tui. i di. xlv
ii. omis pui. sicut hii ex cã sunt sunt hec honesta
q̃n fiunt cũ recta intencõne. uidelicet ut possit
de suo labore sibi i sue familie uictũ puide
re. Itũ ut possit hospitalitatem tenere. ac cetera i.
unic' opera exrc. di. lxxxvi. nõ satis. xi. q. i. sicut
ei. de cõ. di. i. sicut. xxiii. q. viii. si nulla. Ex tem
pore sunt h' inhonesta. si fiant in tpe festiuo i fe
riato tunc nõ est uacand' in orõnibz. diuinis
officiis. i aliis opibz spũalibz. ab oĩ s'uili ope ẽ ces
sandum. ex. s. de feriis. c. in diebz. Itũ ex tem
pore possunt dici inhonesta psertim iudicia si ex
ceantur in tenebris q̃ qui male agit. odit lu
cem. ex. de offi. del. cõsuluit. ff. de origi. iu. l. ii.
c. i q̃ insgrat. Ex p' sunt h' inhonesta q̃ clici sunt
ul' psone religiose qui exercent talibz ei inter di
phibita hec negocia. ap'. Nemo militans deo i
plicat se secularibz negociis. ps. q̃m nõ cognoui
negociacõm introi. in po. dñi. alia lit. litteraturã
Itũ ieron. negociatorẽ clericum. i ex inope diui
tem. i ex ignobili gl'iosum q̃i q̃uidam pestem
fuge. i ex. e. pcotinu tỽ. de hoc. ex. s. de apostatis
c. ii. Laycis uero sunt ista cõcessa. di. lxxxvi. pueñt
i aug. fornicari hominibz. semp nõ licz. nego
ciari uero aliq̃n. an q̃m n. eccĩtici. quis sit illic
ei negociari sed ia nõ licet. sunt tñ casus q̃tuor

ul' ille cui ignorantis gent
quis negociũ expsse nõ con
senciant. nichilominus tutor
curator i negociatores gesto
rum ex sua administracõne ob
ligantur p' hiis q̃ cõtraxerint
cũ eis cupiditatem. hic appel
latur cupiditas inppba uo
luntas hñdi diuicias tem
pales nõ ad usum necciũ
aut utilitatẽ. sz ad curiosi
tatem. ut s. animũ delectet.
in talibz sicut delectat pica
ul' cornicla tractatus quos
reptos abscondit decalogo
exo. xx. necclis nõ facitis ser
uili opere. opus suile. s. appel
atur tam pctm q̃m opa corpel
i labores corm qui q̃ suis
ul' mercenarius pro mercede so
lent impendi. male agit.
Jo. iii. q̃m nõ cognoui. glo.
ibi. aug'. acquirendi pdamp
no blasfemat p pcii suis × p'cius
mittitur i peierat. sz h' uicia
sunt hominis nõ artis que
sine hiis uicis agi pot. ars
cui uicium nescit. Jero. hoc
viii. di. aug'. lxxxviii. di. for
micari. eccl'icus. i. ecclitica p'
q' fit p retepcõm p'me ton
sure. nõ licet si uel ut reti
nẽ p'uilegiũ clicale. sz h'nt
ut plati. alii habentes uincs
dedoni in sodalis. nõ adimi
tunt. i maledicit ei q' hi⁹
cũ debent laycis cõmittẽ nõ
pse ipos cognoscẽ p'ximũ nõ
aũ supple pot' supple cog
noscendo de cãtendatur.

primū

in quibz clerici possunt huiusmodi negocia tractare. primus est. si huius administrationes possunt uentilare causas et iudicare inter subditos presertim inter clericos. xi. q. i. c. i. ij. et c. experiencia et xv. q. iiij. c. i. ij. iij. ex. de foro com. per totum. et inter rusticos suos. di. lxxxix. iudicatum. ex. de foro com. qui clericis et ar. ex. de ap. si duobz in fi. quidam tamen non admittunt hoc quod inter laycos possit cognoscere iudex ecclesiasticus. Secundus casus est cum iudex secularis negligit facere iusticiam de subditis suis. tunc ei potest iudex ecclesiasticus compellere illum per censuram ecclesiasticam ad tenendam iusticiam. uel supplere defectum eius. xxiij. q. vi. administratores ex. de foro compe. licet ex tenore. hoc tamen intelligas de causis sanguinis quia ille permittantur committi clericis inter dicte. lib. vi. s. de homicidio et. pena homicid. Tercius casus est quod clerici uel monachi et alie ecclesiastice persone tenentur suscipere suscipere tutelam miserabilium personarum. di. lxxxvi. peruenit di. lxxxv. iij. c. i. ex. gubernacionem. lxxxvij. d. per totum. et in hoc est priuilegium clericorum quod possunt alicui succedere ab intestato. tunc tutelam uel curam suscipere non tenetur. di. lxxxvi. peruenit si laycis autem secularis est. auten. de leg. prohi. cum. sed epi uel monachi uidetur quod non possunt et si uellent suscipere legittimam tutelam. auten. de sanctis. episc. et. io annabiles. uel dic quod illi autentico derogatur per canonem illum. peruenit supra allegatum hoc adiecto quod monachi possint de licencia abbatis sui tutelas suscipere aliter non. xvi. q. i. monachi. xix. q. i. non dicatis. tutelam tamen testamentariam uel datiuam nullo modo possunt suscipere. et ita possunt intelligi iura contraria. di. lxxxviij. c. ult. xvi. q. iij. capam. quod autem dixi de monachis intelligo et de canonicis regularibz et aliis personis religiosis per dec. ex. de postu. ex parte. Quartus casus est si clericus indigeat tunc ei potest recipere possessiones excolendas ad firmam siue conducere. ar. di. lxxx. peruen. uerbo auaricie cum dixi. xc. i. c. ij. ubi agricultura potest et clericus talis artificio suo honesto acquirere sibi uictum dum tamen occasione talis artificii non desit diuinis officiis. di. xc. i. p tu totum de co. di. v. Quicquid ex ne clici uel monachi. c. i. Item quod dictum est. s. in ty. pre. quod non licet clerico emere uilius ut uendat carius. ita intelligas si eius intencio est ut uendat carius in eadem forma sed ut uendat carius immutata forma. bene potest. puta emit tabulas ut faceret scrinium. uel cartas ut scriberet libros. uel linum ut faceret telam. et similia. di. lxxx

suscipere ad mandatum prelatorum suorum. alia est tutela que durat usque ad xiiij. annum pupilli et inde incipit cura durans usque ad xxv. annum. miserabilium que non habent alios qui gerant curam eorum. ab intestata. i. cum moritur non condito testamento secundum quod laici tenentur eorum tutelam uel curam suscipere quorum debent ab intestato succedere. C. de le. a. coll. ix. iii. tutelas miserabilium. miserabilium personarum. Triplex est tutela. testamentaria qua quis pater in testamento dat tutorem filio suo. legittima que defertur a lege secundum quod cum nullus datus est tutor in testamento filio qui primo loco debet ei succedere ab intestato. tenetur suscipere tutelam huiusmodi. datiua que datur a iudice cum nullo tutore dato in testamento et nullis existentibz consanguineis

viij. eiciens. de e. di. v. nunquam. extra ne clerici vel monachi. c. i. sed
etiam pullum emere. et illum educatum. et opera sua
melioratum carius vendere. ar. di. xci. clericus. et est ratio
quia talis questus ex artificio intelligitur provenire. hoc
diligenter nota quod officium tabellionatus est clericis in
sacris ordinibus constitutis penitus interdictum. et ad illud
compellendi sunt si habeant. sunt per subtractionem beneficii. appel
latione postposita compellendi. extra e. sicut. et idem credo si sunt in
minoribus ordinibus et habent sufficientia beneficia. ar. extra e.
de postulando clericis. Ex loco dicuntur inhonesta quia illu
panarij. vel alio loco usu vel inhonesto talia tractantur
et maxime si iudicia in locis talibus tractentur. Item quia
locus est solitarius. vel alias suspectus. in talibus enim publice
solent committi adulteria. et doceri heretice pravitates et talia.
probantur hec ff. de arbitris l. si cum dies. § si arbitrium.
di. lxxxi. in omnibus. xxvij. q. i. si quis sacro. xxxv. q. vi.
ab isto. ar. de con. di. quia ut ambrosius. lupinaria non infamant cas
titatem. sed castitas in loci abolet infamiam. xxxij. q.
v. tollerabilius. sed illud et talia intelligas de infamia iuris
secus est de infamia seu suspicione facti que in apud
homines generat scandalum. et occasionem ruine. et ideo
vitanda ut supra. Item quedam negocia dicuntur inho
nesta ex loco propter ipsius loci excellentiam. puta quia in ecclesia
talia fiunt que tenet veritate non debet esse domus nego
ciationis. sed orationis. unde in extra domum eicit inde venden
tes et ementes quod hoc diligenter expositum ab origine
xvi. q. vij. et hoc diximus. sed de hoc. s. de immunitate eccl.
§. ipsam ecclesiam pena illorum qui contra formam predictam secula
ribus negociis se immiscent. est de depo. si fuerint clerici
incorrigibiles. di. xci. clericus. extra ne clerici vel monachi. sed nec
Item si fuerint ter admoniti ab episcopo et non cessaverint
privantur privilegio clericali. et sic potest intelligi. extra ne cle. vel
mo. c. ij. ita tamen quod religiosi in talibus distinctius quam clerici
puniantur. extra e. sed nec. § In foro autem
penitentiali debet eis iniungi ut quicquid cir
ca formam predictam lucrati sunt studeant
expendere in usus pauperum. xiiij. q. v.
qui habetis de hiis poteris invenire. s. de
apostatis. § pena. sed quid faciet iudex super
penitentiali de venatoribus pelliparius et aliis

vel sponsis ad tutelam.
iudex de officio suo dat
tutorem recipere potest
ad sustentacionem suam et
suorum non est. ar. contra
tenetur ad audiendum
divinum officium. eiciens
de ca. pro pullea pullum emere.
[C]umquid presbiteri
oves tradere ad incrementum
pro. si habeant eas de decim
is suis vel de successio
ne parentum. vel alium modum
datas possunt dum tamen in
illo contractu sive sit
societatis sive locacionis
et conductionis caveant
a condicionibus et pactis illi
citis. si in habeant multa
pascua et emant pecora
ut pascant ibi et hoc
faciant ad necessariam sus
tentacionem suam et su
orum et aliorum pauper
tum non credo quod peccent.
Si autem hii pecora emant
ad hoc ut tradant ad
crementum vel ut aliquid
agant in fraudem nego
ciacionis illicitum est. ta
bellionatus. tabellio est
publica persona huius officii
cui scribendi instrumen
ta confecta super contractibus
aut aliis rebus ad faciendam fidem cir
ca eadem. in omnibus. ubi dicit in omnibus obser
vari convenit ut castus quis et casto loco
et tempore et eius sacerdos vel clericus appareat vel loqui
debeat mulieribus. ut excludatur omnis
nefanda suspicio. certe solum ad se

qui de longa nō dico consuetudine. sed corrup
tela nec emere sciunt nec uendere absque mendaci
is et iuramentis uicantis nec tamen in modum plurimis
tibus mentiuntur simplicibus rem uilem et corru
ptam preciosam esse. et in hunc modum exercent
per magna parte quicquid doli et fraudis excogi
tari potest. Ad hoc dico quod quocienscumque scienter
scienter et causa decipiendi proximum peierat uel men
titur. peccat mortaliter. et tenetur ad restitucionem
in quantum decepit proximum illi eidem decepto fa
ciendam si scit et potest. uel heredi eius. uel si nescit
personam uel nō potest. procedat ut dixi. c. de usu
ris. c. sed pone in si. et supra de rapto. c. forma res
tituendi. si autem ignorante dicit falsum credens
dicere uerum. uel etiam scienter uel in re sed intendit
et scit per mendacium illud sibi prodesse ut sic se fuet
indempnem. et precio nō obest quod nō accipit eum
te unam pro alia uendendo. nec in ualore rei que
nō uendit ei ultra debitum ualorem. et tale
mendacium potest dici ueniale. ut supra. c. de mendaco.
c. mentiri. et cetera ut plane liqueat. et c. testatum ui
dere. si uero iurat. uel peierat. dicas eum uel
mortaliter peccare uel uenialiter secundum distinctionem
positam. c. de iuramento. et periurio. c. species uero
iuramenti. et c. sequenti. Item debent isti tales in parte res
titucionem inducia ad largas elemosinas faciendas pro animabus
illorum de quorum licet ignoranter forte aliquid
habuerunt. quedam tamen sunt que uix possunt fieri
sine aliquo peccato et ergo esse possunt notari quia talia
uidelicet cura rei familiaris sollicitudo mercaco administ
tracio leo papa. difficile est inter ementis uendentisque com
mercium nō interuenire peccatum. de pe. di. v. qualitas et de
his bene tractat gregorius. de pe. di. v. falsas negocium. di.
xxv. qualis. di. lxxxviii. eiciens. Item prelatus debet di
rigere caute ac diligenter intencionem talium ut recto
to fine. laborent. et exerceant sua officia. ¶ Sed
quid de illis qui faciunt uel uendunt gladios qua
drellos. sagittas. balistas. et similia quibus homi
nes occiduntur. Item quid de hiis qui faciunt uel
uendunt uenenum uel toxicum. Item quid de

lam accedere nulla religionis
nō puniunt infamata. quod uix
nō dicunt custos esse infames
propter loca in quibus sunt. eiecit omnes
xxi. Jo. ii. in fungi de consilio.
credo hoc uerum esse nō de ne
cessitate maxime si hii persone
indigeant. aut grauentur
hii erogacione in quantum nō dis
tinguit utrum in modico uel in
magno. si scit quis sit iste quem
decepit. nō potest scire. et com
mode quis sit ille uel si potest
restituere illi decepto secundo fi
ne. licet autem negociacio
sine peccato uix posset esse tamen mer
catores moderatum lucrum re
cipere possunt de mercibus suis
ad sustentacionem suam et su
orum qui enim laborant pro omni
bus. et quod communiter gerant negocium por
tando et reportando merces ad
nundinas ne careantur suis
stipendiis militare. possunt
de huiusmodi mercibus moderatum
lucrum accipere. quod ad ar
bitrium boni uiri limitandum
est quod nō est certa quantitas in
singulis solidis. aut libris.
dicitur
Quantum marchis accipere liceat
de lucro percipue ubi dicitur sunt
debent prelati quod si unquam pro
usura per ita uant tot mortibus
digni sunt quot ad sordidos
porcionis et cum fenerantur in
secundo casu. ¶ Quid de fac
toribus taxillorum et scacorum scac
carior. et alearum. et de facien
tibus cerea de floribus et marcicis dic
bus festis. in quid omnis ca

his qui faciunt sotulares pictos l' aurifricium et similia que nō deferuntur ad necessitatem uel usum sed ad uanam gloriam l' abusum. sed in hiis et talibus semper est intencio requirenda qua corrupta intencio puta si propter hoc faciunt ul' uenderent ut homines haberent talia ad abusum ul' si scienter donent ul' uendant alicui quem sciant uel credant talibus abusuros. talis nunquam intencio est mortale peccatum et grauissimum et omnia peccata que per ea occasione eorum illa tum ab aliis perpetrantur sibi imputantur et rei sunt apud deum omnium criminum que propter hoc peruint. xi. q. iij. papue. xxvij. q. ij. si tu abstines. Item isti cooperatores sunt omnium scelerum predictorum et ideo debent penam pro omnibus sustinere. ij. q. i. notum in fi. si uero dicat se habuisse bonam intencionem quia credebat aliquem emere propter aliquem licitum usum ul' hiis animum in differentem nichil super hoc cogitabat ul' ignorabat quod esset illicitum talia facere ul' uendere. in omnibus istis distinguo. quia aut ille res tales sunt que ad humanum usum possunt esse utiles sicut arma in bello iusto. cutellus ad incidendum panem ul' aurifrisium ad ornamenta ecclesiastica. ul' et quedam uenena que a medicis apponuntur in quibusdam confectionibus ad sanandos egrotos aut tales que ad nullum usum sunt utiles nisi ad peccandum. sicut quedam uenena mortifera et ad nullum bonum usum utilia et sutune fistule ac sumptuose caminiatum quas precipue faciunt hispani deiciantes pro futura uxis unius camisie plus et triplum ul' quadruplum quam ualeat tota camisia et similia. in primo casu nō dico ipsum peccare dummodo nō habeat intencionem corruptam ut dictum est. nisi forte ex qualitate persone ul' temporis cognosceret ul' probabiliter dictaret sibi consciencia quod ille nō quereret rem nisi ad malum perpetrandum tunc ei nō deberet sibi uendere contra talem conscienciam. xxviij. q. v. de occidendis v. q. v. nō omnis. in secundo uero casu peccat faciendo tenendo uendendo ul' aliter alienando res tales. res tales. ar. de libello famoso quem nō debet aliquis ostendere sed destruere aut peccat grauiter. v. q. i. per totum et est optima lex ad hoc. ff. de contrahen. emp. quod si sit. q. uenenum malum. ubi ponunt distinctio supradicta de

les sunt in statu saluandorum et talia nō uideantur utilia ad aliquem bonum usum. sed tamen incentiua ad peccandum. sed cum hoc nota uerum. xxxv. di. episcopus ludere ad taxillos et scacos l' mortale est peccatum. et l' aydeis licet hoc durum uideatur si tamen distincte intelligatur nō uidetur esse securum de talibus artificiis uiue quorum usus ut frequentius est ad malum licet aliquando trahatur ad aliam ad recreacionem et ad remedium tamen ul' noxiarum cogitacionum. in talibus ergo ad intencionem recurrendum est ut in hac radice iudicetur de fructu. i. de artificio et industria. illos autem qui faciunt serta de floribus diebus dominicis et festiuis nō credo esse excusabiles quia propter precepti uiolacionem quod de facili potest contingere ab usu huiusmodi sertorum que sunt incitamenta luxurie et letancie signa licet ad confortacionem ergo talia quandoque ualeant. uiolatur obseruancia diei sacre. ostendendo. ne defamacio persone de qua confertur est extendatur ad p.

amarine

veneno & adiicitur regula talis quod fla-
giciose rei que nullo modo per adsciscionem
alicuius materie potest esse utilis usui hu-
mano nec emptio nec mandatum nec
societas valere potest. & breviter omnia
que inde sequuntur. possunt isti im-
putari & de talibus potest intelligi illud
cc ii generale qui occasionem dampni
dat dampnum dedisse videtur. extra de
iniuriis & damp. da. si culpa. Item queritur
utrum de illicite acquisitis possit
aliquo modo fieri elemosina. Ad hoc dicunt qui-
dam generaliter quod non. nec de usura nec
de rapina vel de furto. nec de sym-
onia. nec de histrionatu. nec de meretricia
o. nec de alea vel alio simili. et fundant
isti opinionem suam super illa aucto-
ritate Honora dominum de tuis iustis
laboribus. Item in deut. non accipies
mercedem prostibuli. Item salomon. qui offert
sacrificium de substantia pauperis quasi qui
victimat filium in conspectu patris.
Item greg. non est putanda elemosina si pa-
uperibus dispensetur quod ex illicitis rebus
acquiritur. & habes multa de hoc
.v. q. i. non est putanda. xiiii. q. v. for-
te etiam. alii quibus assencio ponunt
distinctionem trimembrem. videlicet
quod in illicite acquisitis. alia non transfe-
rtur dominium in accipientem ut in rap-
ina & furto. alia transfertur sed illi qui
dedit competit repetitio ut in usura
& symonia. extra de usuris. debitores
extra de symonia. veniens. & extra. l. in tytu-
lis spiritualibus. C. de symonia. & de usura
& idem videtur de pecunia acquisita
in ludo alee. secundum quod competat repeti-
tio. ff. de alea. l. ult. in fi. & dicit glo-
sa. co. quod usque ad .l. annos potest repe-
ti quod qualiter intelligatur tangam

plures. Honora patrem. pru. iii. lo. d. d. tu. s.
& de p. fra. tu. d. pe. tobi. iiii. extra ista sba fac
elemosinam. usura & symonia. h. cum notavit quod nec
in hiis transfertur dominium competit repetitio illi a
quo datum est. ¶ Quando autem illi a quo datum
est non competit repetitio quia turpiter dedit. sed fisco
tunc quid potest fieri de hiis elemosina. ab illo qui re-
cepit aut restituatur fisco. ergo in talibus
ubi transfertur in accipientem si agatur in
forma iudicii facienda est fisco restitu-
tio vel alii. si alii competit ut qui aliquis
dat pecuniam alii pro movenda causa
privatam. tamen competat repetitio illi tamen in
cuius preiudicium data est. in foro autem pe-
nitenciali credo quod talia turpiter habita
possunt dari pauperibus. talia etiam que extorquen-
tur a turpiter accipientibus per fiscum vel per
alias personas privatas in penam talis accipi-
entium. non debentur illis. nec illi qui ac-
ceperunt tenentur solvere. non cum solucio agitur
contra eos in foro iudicii. unde qui furtum
fecit aut aliquid rapuit. non compellitur
in foro penitenciali solvere duplum vel quadru-
plum quod statutum est pro pena. sed tantum simplum
Si autem casus esset in quo non transferetur domi-
nium in accipientem sed ipso iure acquire-
tur dominium fisco vel alii. illis facienda esset
restitucio. & in foro penitenciali. & idem quod expres-
sum est quod in foro penitenciali facienda est resti-
tucio alicui certe persone vel ecclesie sicut tamen
est de pecunia symoniace acquisita que res-
tituenda est ecclesie ut extra de symonia. de hoc
autem. Sed illa decretalis intelligitur. possit de pecunia que
erat de bonis ecclesie & symoniace fuerat re-
cepta. Perlatis & integre spiritualibus. O. de symonia 2 mariel mona
de raptoribus. y. de usuris quod monachi. a dom-
nivitone ut prioratum vel aliquid tallium
erogando nisi sit talis a dimissio de qua
statutum sit quod quicquid fit est necessitatibus
illius reformatur in usus communes vel talis

II

forte in fi· l· ii· titulii; aliquando vero transfertur dominium· et non compe
tit repeticio· extra· de pecunia acquisita ex meretricio vel
histrionatu vel ex improbitate officialis qui tandiu extor
quet subditis aliquid· ff· de con· ob tur· c· l· idem· et fi· § quo
ciens· xiiii· q· v· Non sane· et extra· de rapto· § officiales
In primo membro· s· cum non transfertur dominium / in secundo
s· cum non transfertur dominium et competit repeticio· non
potest fieri elemosina· sed persone debet restitui iuxta formam positam su
pra in titulis specialibus / In tercio autem membro· s· cum trans
fertur dominium· et non competit repeticio: licite potest fieri
elemosina· et hanc distinctionem probat ambrosius· xiiii· q· v· non sa
ne in fine / Sed queritur de hoc utrum monachus vel alia
religiosa persona possit facere elemosinam· videtur quod non
quia nichil habet nec habet voluntatem· di· l· iii· abbati· xii·
q· ii· Non dicatis nec presbiter potest possidere facere quod mona
chus possidet proprium· extra· de statu mo· cum ad monaste
rium in fine; distinguo tamen quia aut habet administrationem· aut
non / In primo casu potest et debet facere immo quicquid super
est necessitatibus: in causis pius est erogandum· domino et ma
gistro dicente omnibus quod superest date elemosinam et omnia
munda sunt vobis· xii· q· i· quia tua in fine· di· lxxxvi· Non
satis· ultra medium / In secundo casu· s· cum non habet a
administrationem· credo salvo meliori iudicio quod non
potest nisi de mandato prelati· Monachus enim non potest ere
tare in utilitatem monasterii sui nisi precepto abbatis·
xvi· q· i· monachi· de con· di· v· non oportet· § sed quid si
videat monachus aliquem indigentem ad mortem in hoc
casu si non potest prelatum presentem a quo petat licen
ciam: credo quod debeat dare· Nam in tali casu omnis
homo tenetur ex precepto pascere pauperem· di· lxxxvi· non
satis· v· Jo· contra preceptum· et in· c· pasce fame morien
tem· Item quia in tali casu omnia sunt communia· di· xlvii
sicut hii· Item quid si petit licenciam ab abbate et
abbas expresse prohibeat· videtur quod non possit dare· quia
est a bono debet cessare propter bonum obediencie· xi· q· iii· quid
ergo· credo tamen contrarium quia in tali precepto quod directe est
contra deum· non est obediendum homini sed deo· di· viii· que
contra· xv· q· iii· qui resistit; sed is qui prestat ab illo
· · · bono quod non esset contra preceptum domini vel quod esset indif
ferens debet abstinere propter bonum obediencie / unde gregorius

que usum spectem
dicente· luc· xi· mun
da sunt vobis· et existimat
nullam immundiciam
contrahere commune
preceptum· sequitur est omni
bus quia nunc est erit ve
rita non publicanus in
miles extra· non agri
cola· non urbanus
dives pauper omnis st
in commune admo
nentur ut conferant
non habentibus misericordie sunt ple
nitudo virtutum est
et in omnibus est impor
ta perfecte forum intuit
non vestimentis alium
sed suis parant quod
deo ibi dicit aug· et
quandam coniugatem
nichil de tua veste
nichil de auro tuo vel ar
gento vel quacumque pecu
nia vel rebus ullis ter
renis tuis sine arbitrio
viri tui facere debu
isti; quia imago· aug· et
viri feminas subditas
et pene famulas lex
esse voluit uxores cum caput
ibi· so· quicumque uxori
non subicitur viro et
capiti suo, eidem cri
mine rea est cui est et
vir si non suo capiti
subiciatur id est christo cui serviat
constat subiectam domino
viri esse et nullam au
ctoritatem habet nec docere

est uiaq̄ quū p̄ obediām maluin fieri · aliī aūt d̄ʒ p̄ obedi
enciā bonū q̄ agitur intimatur · xi · q · iii · quid ḡº ⁊ ita loq̄
tur dec̄ · ex̄ · de pi · ord̄ · ad aures · Itm̄ quid simoniac⁹ de
p̄cepto abb̄is uadit romam ul' est in scol' · nūq̄ ibi
pot̄ face elam nō h̄ita distinctōne an ad mortē egē
at pauper aut nō credo q̄ sic · Nam eo ip̄o q̄ platus de
dit ei licenciam standi in scolis ul' eundi ul' eūdi ro
mam · intelligitur ei concessisse faciendi ea que ho
nesti scolares ⁊ tēmp̄te sue itinerantes solent fa
cere · ar · ex̄ · de offi · del' · p̄terea · ff · de iurisd' · c · iii · l · ii · ff · de i
iud' · si longius · ita q̄ moderate faciat · ar · ff · ad macedo
Itm̄ si fili⁹ f · q̄ dr̄ · Itm̄ q̄ dʒ se conformare illis inter
quos uiuit · di · xii · illa · di · xli · c · i · ⁊ iiii · f · Itē m quid de
uxore · nūquid pot̄ facere elam sine mandato ul' li
cencia uiri · Videtur q̄ nō · q̄ expsse dicit canō q̄ cum
scandalo uiri nō dʒ facere · xxxiii · q · v · q̄ deo · It q̄ n
uotum aliq̄ cōtinencie ul' ī abstinencie pot̄ emitte
sine consensu uiri · ⁊ si emiserit ī cū cōsensu uiri uo
tū abstinencie · uiro postea iubente contm̄ ⁊ ip̄a dʒ cō
tra uotum uenire · xxxiii · q · v · una manifesta uolunt
⁊ hoc ideo · q̄ uxor est pene famula uiri · ⁊ uir est do
⁊ cap̄ ei⁹ · xxxiii · q · v · hec imago et cap̄ · mulierē · ad hoc di
co q̄ si uxor h̄t res pafinales ⁊ p̄prias p̄t dotem · sic dic
tis a parta q̄ est iuxta ⁊ ferna q̄ est dos · q̄ iuxt̄ dotem ·
pot̄ de illis etiam inuito uiro facere elam · c · de pactis
cōuentis hac lege · de reb' ē uiuit de pane uino ⁊ ali
is que bono ⁊ applato more solent ad dispensacōne ⁊
uxoriam ptinēt · pot̄ ideo face elas · moderate tn̄ s' facul
tates uiri ⁊ maiorē ul' minorē multitudinē ⁊ necessitatē
pauperū · ⁊ debʒ semp formare sibi consciām q̄ nō displiceat marito ī corde li
cet forte aliquā p̄hibuit ore · solent ei mariti facere talem p̄hibicōm uxori
bʒ absolute ut sic tempent eas nō a toto s; ab excessu quē suspicantur · pot
ē sibi formare consciām ex qualitate ⁊ miseria pauperis cogitans q̄ si mari
tus illum uideret · omnibʒ modis placeret ei q̄ sibi fieret elā · si aut̄ odio ⁊ pcise
dictat isti uxori consciā q̄ uiro displicet ⁊ scandalizatur · tunc deponat cōsci
enciā illam si pot̄ · sin aute · nō det ⁊ doleat q̄ nō pot̄ dare ul' sic itelligo q̄
dicitur · xxxiii · q · v · q̄ deo | hoc aute ultimū dico ū uideret pauperem idigē ad
mortem tunc n · debet dare in trepido · alit̄ peccaret · s · s · e · f · s; quid si inde
at ⁊ f · sequenti ⁊ q̄ dixi de reb' uiri · intelligas ē de reb' dotalib' · Nam illar
dominiū penes uirū est · c · de rei uendi · dote ancillam · c · de iure dociū

pot̄ de illis · de talibʒ ei
rebʒ nullam h̄t distrōm
uxor q̄ maritus fingi
tur a lege dn̄m illa
rū s' h̄re · face elam h;
intelligas tenēdū eē
in illis regionibʒ in q̄
bʒ h̄i pafinalia de con
suetudine locū h̄nt
in quibʒ aut n̄ locis ·
locū nō h̄nt · s; eo ip̄o q̄
uir ducit uxorē om̄a
que h̄t uxor accepit
in dotem · ⁊ s; forte om̄
mobilia que h̄nt ī sc̄a
ta uirtute sue cōiā quic
quid sit de fictōne iu
ris · uir tn̄ h̄t om̄ a dn̄
admīstrōnē sol' ū q̄
tū de ɔsuetudine aut
exp̄ssa ul' tacita uolū
tate uiri cōcedit ut h̄n̄
illa si tp̄e ɔtti matri
onij ul' p̄ modō elam
⁊ mala fide aliquid
retinet de bōis que
ante habuerat ul' p̄
mod lucrata est · cum

in rebus / caueant tamen me
dicum ne eum decipiant
mentiantur se non dedisse
propter metum mariti nec for
te eius communicacio quam
non ueniant per eam · com
mittetur in temporalem
pro mendacium · sicut legitur
de obstetricibus egipciis
xxii · q · ii · si quelibet / Item
quid de filiofamilias
numquid et ipse potest facere
elemosinam · uidetur quod sic quia
in uiuo patre in certum quod
dominio dicitur rerum paternarum
insti. de her. quali. et dif.
§ sed sui · sed illud intelligi
tur de iurisdictione · quia
non separatur futurus dominus quia
alitur ex bonis illis di
camus ergo dicendum quod potest
de peculio castrensi · uel
quasi · ¶ Nam quantum ad illud
paterfamilias censetur
ff. ad maced. l. i. § ult.
et l. ii. et c. de in off. te. l.
ult. de peculio profecticio
uel aduenticio potest ita de
mum si credat patrem hoc
permissurum · et aliis mo
dis · ut dixi · s · de uxo
re · et hoc ideo quia profecticia
um · et quicquid ex eo
acquiritur patris est · ad
uenticium uero patris est
quo ad usumfructum · In
stit. per quas personas nobis
ad quod · et ff. de usufructu
legato · et usufructu · l. sequen
tibus / si tamen esset in scolis de

uiro / peccat · nisi de expressa uoluntate uiri hoc faciat qui quan
tum ad hoc potest sibi preiudicare · et uiri consuetudinam
o remuneraret de rebus quas uiri · quas habet uir separatas a re
bus parafernalibus · ubi locum habent / aut de rebus communibus
uiro et uxori ubi non habent locum parafernalia / prohibuit · id est
sub forma prohibicionis dissuasit displicet et scandalum · ¶ Nun
quid latenter potest elemosinas dare · licet tacite dicat quod displicet ui
ro si sciret / Ergo si moderatas det elemosinas per se et uiro suo ui
lia eligendo contra negligentiam · non peccat · cum uix credat quod ui
ro displiceret si sciret · et sufficiat in hoc casu quod non ueniat
contra prohibicionem mariti · et quod eum non scandalizat / et ex hiis eroga
cionibus · ¶ Quid de uxore que habet legitimos filios de
alio uiro numquid potest eis prouidere de rebus communibus sine ma
rito sed cum et ipse de eisdem bonis communibus prouideat filiis quos
habet ex alia uxore · Ergo si illi filii habent actionem contra matrem
pro alimentis sibi prestandis uel quia tenetur eos alere eo quod im
puberes sunt · uel quia ipsa et maritus suus habent bona eorum · uel ex
alia iusta causa tenentur mater eos alere · quia mater cum aliis ho
minibus transit ad maritum per consuetudinem gallicanam quia
maritus habet administracionem bonorum · et non uxor / non dicitur illa contra
prohibicionem mariti eos alere uel in extrema aut maxima necessita
te potest tamen peruiare quod compellatur per iudicem maritus alere eos si
autem filii nullam habent actionem contra matrem non tenetur maritus
nec illa dicitur contra prohibicionem non tenetur maritus nec illa dicitur
contra prohibicionem eius ad eis dare · Fornicare tamen potest tamen sibi
in dubio largam conscienciam · si est ita · si non potest deponere uo
det cum scandalo mariti aut contra expressam eius prohibicio
nem · ¶ Quid de muliere que habens uirum prodigum celat
aliquid de rebus communibus contra prohibicionem mariti · numquid
peccat / Ergo si bona fide hoc faciat ut de rebus illis sibi
et uiro loco et tempore prouideat que eas male consumeret si eis
haberet · non credo quod peccet nec tenetur obedire uiro per
cipienti quod omnia ei tradat · quia tradendo eum ad peccandum
adiuuaret dando quasi gladium in manum furiosi ·
debet dare · et contra prohibicionem uitium est · inuenitur quod
quosdam · secundum alios fictionem iuris obstetricibus · ex eo · i.
peculio castrensi · castrense peculium est quod filiofamilias
a parentibus uel cognatis in militia degenti donatum est uel quod
ipse in militia acquisiuit quod non militaturus acquisiturus
non erat · quasi castrense dicitur est quod filiusfamilias ex aduo

licencia patris uel in peregrinacione uel in itinere possit tamen et de peculio aduenticio et profecticio ar. ff. de iud. si longius. si longius ff. ad mace do. | Item si filius. C. quod dicitur ut et dixi supra e. c. item quod si monachus. ¶ De ludo alee de quo supra tetigi teneas quod illi qui ludunt ad aleam uel taxillos uel qui ludo intersunt uel sunt participes uel inspectores ludi peccant maxime si sunt clerici. ff. de aleato. per totum. autem de sanct. ep. C. interdicimus. ex. de uita et ho. clericorum. c. clerici | Quam magnum peccatum sit patet uersu alia. ex. ix. que in talibus ludis attenduntur | primum est desiderium lucrandi. ecce cupiditas que radix est omnium malorum. | Secundum est uoluntas spoliandi proximum. ecce rapina | Tercium est usura maxima s. xi. pro xii. non solum in anno uel mense sed in eadem die. ex. de excep. excel. pla. int. dilectos. | Quartum est multiplicata mendacia et uerba ociosa et uana | Quintum est blasphemia cum periuriis | Sextum est corrupcio multiplex proximorum qui ad ludum in spiciendum consuetudine perua conueniunt. | Septimum est scandalum bonorum | Octauum est contemptus prohibicionis sancte matris ecclesie | Nonum est amissio temporis et bonorum que in illo tempore reddi deberentur facere. | Item de pena quod taliter legitur in canonibus apostolorum sic episcopus aut presbiter aut diaconus alee aut ebrietati deseruiens aut desinat aut certe dampnetur subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat aut communione priuetur similiter et laycus. | Item non uerba posita in predicto canone s. deseruiens desinat dampnetur communione dampnetur | ex primo collige quod si non ducit in consuetudinem non sustinebit penam predictam | Ex secundo uero s. desinat colligitur quod si id duxit in consuetudinem dampno

cacione peperit de publico uel in radice paup salarii ca. uel quod obuenit per liberalitatem uel clericis omnibus de clericatu suo et in hiis peculio pater nichil iuris habet profecticium est quod ex rebus patris uel earum occasione obuenit ut fructus rerum in hiis peculio nichil habet iuris filius quia pater plenam habet proprietatem aduenticium aut est quod ex quacumque alia causa filio obuenit sine causa matrimonii, aut ex mea liberalitate uel laboribus suis non tamen ex castrensi peculio et in hiis peculio solum usumfructum habet pater item de uxore credo tamen quod uxor peculium ius habet in rebus communibus uiri et uino in partibus collicandis quam filius familias in hiis peculio non teneas quod notatum est supra de uxore s. quod sufficit quod maritus non prohibeat et quod eum non scandalizet dummodo ipsa dicatere et modate ero erogeret ff. de usucap. c. ubi con cordancie que hic inducuntur de ff. sic sunt sed satis est quod cuilibet quod uult in probare magis ammittere per quas presumo ac si cum suis concordanciis possit dare clarum de ludo alee. ludus alee est omnis ludus qui in omnibus fortune innititur et est omnis talis prohibitus s. legem ne fiant in pecunia pro quam si quis certet salto uel pilo iaciendo uel currendo saliendo luctando pugnando sit in causa uirtutis et fortitudinis corporis ut in autentica in omnis ordo pri. pro eo et quod ponitur in omni nocendi causa permittitur ludere familia ut sic possint aliqui ludere uel se cum deffensione faciende peccant ad minus uenialiter s. licet ilo

nõ uinolentum nõ percussorem. s; modestum nõ li
tigiosum nõ cupidum. sue domui bene ppositum
&c. hanc eandem regulam tradit ī ep̃la ad tytum. li
cet uarientur ibi aliq̃ uerba ubi ait oz ep̃m sine cri
mine ee̅ &c. & hec continentur in his uerbis. primo
p̃cipitur q̇ sit sine crimine p̃sul. Monogamus. so
brius prudens. ornatus. & hospes. casta docens. nõ
percussor. nõ litigiosus. nõ cupid9. bene dispositus
nõ neophit9. Talis ap̃lica q̃ p̃scit regula iussit. li
cet autē ap̃s uocatur regulam ī ep̃o posuisse. tñ ut
ait aug. & ambro. inducens ad plandũ auctorita
te ucem concilij extendenda est ad alios ordina
dos. d. l. xxi. a. di. xxxiij. cognoscamus. Nõ ē q̇ de ca
pitls sĩdcis ap̃lice r̃s multa ee̅nt dicenda. uerũ pñi
uolens plixitatem uitare de singul' p ordine di
cam aliq̃ua ut saltem simplices hẽant sup huc
aliqualem noticiam & materiam cogitandi De q̃
Primũ capitlm ap̃lice regule est ut uitate ordinã. Pordinãd9 sit sine crimine. hoc nõ intelligit̃ cor
dinm̃ de quolibz. si ei hoc diceret nullus ordina
ri q̇ nemo sine crimine uiuit. vñ jero. exponens
hunc locum ait. oportet ordinand9 ī ep̃m eē irre
p̃hensibilem ul' sine crimine. i. nõ obnoxium
rep̃hensioni. nam res s̃ene contra naturã ē ut sine
peccato aliquis sit. s; tal' eligatur cui cõparacõne
ceti grex dicantur. Multa inuenies de hoc. d. xx
v. Nunc aut̃. & c̃. i. de lapsis. & dispensat.

Sequitur in regula ap̃lica uni9 De bigamis
uxoris uirũ siue monogamũ q̇ est intelli
gendum negatiue. i. nõ plurium. d. lxx. posuis
ti. s; fortasse aliqui exponunt illd. In ore duorũ ul'
triũ stat omne uerbum. i. nõ paucor. ex. de tes
tibz. licet illa sic exponẽns sequeretur q̇ uirgi
nes. & qui nullam huissent uxorem nõ possent
pmoueri q̇ eet̃ absurdum. Sunt autē tres cãe
q̃re nõ oz bigamũ pmoueri. Una pp̃ irregularita
tem siue defectum sacram̃enti q̇ nõ est ibi sacramẽtũ
unitatis. cũ nõ sit unius uni9 ex quo carnẽ suam
diuisit in duas. xxvi. d. acuci. ex. e. debitum. Alia
a pp̃ progatiuam ordinũ. xxvi. d. una. & c. ult.

sicut dei dispensatorem nõ su
perbũ nõ iracundũ nõ uinolẽ
tum. nõ percussorē nõ turpis
lucri cupidũ. s; hospitalē be
nignũ sobrium iustum sctm̃
continentē amplectentē eũ qui
scdm̃ doctrinã est fidelē ser
monē. & c. casta docens. nõ ē
hoc unũ capitlm ap̃lice r̃. s;
duo que supposui. s. pruden
tem. & pudicam. tal' ul' sic ē
sit ap̃lica tales censura p̃ce
cipiens que. ex. xiij. adita co
q̇ cõtinetur in p̃dcis uerbis
s. ũ neophitus sit rep̃hensioni
& accusacõni & dampnacõi
q̇ ante hic appellatur p̃em
ditacõne dignissimũ.

Sequitur &c. nõ pluriũ q̇r
nõ est de sẽs sacramenta
ineo qui nullam huit uxo
rē aliud possit signare cõiunc
tionem xp̃i ad eccl̃iam. ul' huma
ne nature ad diuinã. s; ex
defectus sacramenti appellatur
hic impossibilitas significan
di illas sacras cõiunctiones. q̇
impossibilitas nõ est in eo q̇
nullam huit uxorē. q̇z & si
nõ habuit. habẽt tñ potentiam
potuit. s; qui bigamus semel
est nõ pot̃ nõ fuisse bigamus
in s̃uum. i. unius uir unius ux
oris que nõ diuisit carnē. s.
in duos. p̃rogatiam. & dig
nitatem p̃ma. cã. forma fu
turi. hoc suptum est de ep̃a
ad ro. v. sponsa eccl̃a. ex hoc
uidetur q̇ in illo uir gerit
psonam xp̃i. uxor ē q̇ ē cõē

tercia propter signum incontinencie·d·lxxxii·proposuisti·v·§ fortasse· Item ambrosius· Quomodo erit hortator uiduitatis qui
ipsa coniugia frequentauerit· Ut autem plenius intelligas de
prima·s·de defectu sacramenti·nota·quod in matrimonio at
tenditur duplex sacramentum propter duplicem coniunctio
nem que in eo est saltem in matrimonio per carnalem
copulam consummato· Prima est coniunctio animorum· se
cunda corporum· Prima signat coniunctionem fidelis anime
ad deum· hec dissoluitur per sequens peccatum sicut et illa a
ante carnalem copulam per religionis ingressum·extra
de conversione coniugatorum·verum· Secunda·s· coniunctio corporum signi
ficat coniunctionem christi et ecclesie· hec fuit matrimonium initiatum
in prophetis et patriarchis firmatum in tempore gratie·s·in natiuitate
quando ipse lapis angularis cepit edificare ecclesiam unum de iu
deis·alterum de gentibus parietem erigens· consummatum
in cruce vel ratum fuit in cruce consummabitur in patria
augustinus super illum locum psalmi Numquid qui dormit non ad
iciat ut resurgat· Non quod sicut dormit·quia sicut de latere
dormientis ade qui erat forma futuri assumpta est cos
ta de qua formata est eua· Ita dormiuit christus sompno
mortis ut de latere dormientis de quo profluxerunt san
guis et aqua que sunt inde redemptionis sacramenta·s·
formetur sibi sponsa ecclesia·ad idem extra de bap·et eius effectu
Maiores·i·de celebratione missarum· In quadam cum martre
¶ quesiuit· Item in hac eadem secunda coniunctione signatur
unio deitatis et humanitatis facta in utero uirginali·xx
vi·d·aciatus·de quibus·d·ij·in
christo patet·extra·de bigamis debi
tum· Cum ergo tam coniunctio
christi et ecclesie quam unio diuinita
tis et humanitatis unica sit
et irreiterabilis merito signatur in
primum matrimonium coniunctione
carnali· Sed cum quis transit
ad secundam personam uxorem
recedit ab unitate tendens
in pluralitatem· et ideo de cetero
non potest signare dictam uni
tatem et irreiterabilem coniunctio
nem ubi eius signatum est unicum et

hec qui notauit contrarium
xxvi·di·aciatus irreitera
bilis·quia ex quo ecclesia a tempore
abel primi iusti copulata
est christo per fidem·et ex quo
unita est diuina natura ad
humanam utrique in
utero uirginali non est fac
ta reperatio per dictam con
iunctionum·et non dicit tamen h·quod
tamen ponunt eiusdem sacra
mentum per illa duo que
ponit hic magister·s·sacra
mentum unitatis ecclesie ex
omnibus gentibus collecte
et unius sponsi christi ubi etc et
de hoc sacramento non fit
mentio extra illa·extra de biga
·debitum sicut ibi no
tauit tamen·dicens quod sig
nificatio illius tercii sacra
menti non est in coniugi
o quia mortua uxore de
bet nubere·quo deficien
te nulla esset significa
tio·dicatur ergo quod est ut dico
propter ordinationem non lapso
primi uiri·i·unica aciatus ubi unius uxoris·extra signatur
ex omnibus gentibus unitatem unam in uno et conditum vel
ut·i·coactione et absoluta nec inhibet aureolam probat·
sicut notauit·xxxii·q·v·proposito fuge·ille autem xx
q·i·sanctimonialis·§ tantummodo uiri·et cancell·puellis
dicitur quod aureolam habeo si mente non fuit corrup
ta nec refert·quia hec an hic corruptione sit facta seminis
admixtio nunc·quia siue fuit adulta siue impubes
adeo quod non possit sentire plurimum·si semen emiserit non
est uirgo nec uirginis constituenda talis corrup
ta·dicitur tamen h·quod aliquorum est opinio quod femina non sit
corrupta·nec desinit esse uirgo si fiat seminis com
mixtio· Quid de illa que uadit ad corruptorem

significans univicam dz esse. hanc rationem
ponit arch. licet obscure. d. xxvi.
ac cicius in fi. et ita contrahitur
irregularitas bigamie. Queritur
cum consecratio episcopi
maior sit et dignior quam con
secratio virginum quare potest con
secrari in episcopum qui non solum
uxorem habuit sed etiam post uxo
rem habuit concubinam. ut d.
xxxiiii. habuisse. et xxxiiii. d. fra
ternitatis. sed si que fuit corrupta vel
anima rapina. vel post sponte vel
in cum peccato vel sine peccato non
potest inter sacras virgines con
secrari. ut distinctio. d. xxvi.
ac cicius. ad hoc dico quod sacra vir
go significat ecclesiam triumphantem que
sine macula et ruga est. sed episcopus
ecclesiam militantem in qua sunt
boni et mali. d. xxv. ac cicius. Unius
uxoris. Queritur utrum quilibet
bigamus dispensatione saltem
potest promoveri. dico quod sic usque
ad subdiaconatum exigente
necessitate. xxxiiii. d. lector. sed quis potest dispen
sare dicunt quidam quod episcopus. et hoc probatur verbum
bum. Nichil autem suppositum in predicto
c. lector. non enim illud potest intelligi de papa quia
maius est. c. cum non potest imponere legem su
is successoribus cum non habeat imperium par in parem
ex. de elec. innotuit. Unde lucius papa dispensavit
cum panormitano archiepiscopo qui fuerat bigamus
si obiciatur quod non licet episcopis dispensare contra apostolum
respondet quod non obstante. nam et apostolus dixit ordi
nandos esse sine crimine. et tamen episcopi dispensant in
adulterio et minoribus criminibus. ex. de iudic.
at si. preterea apostolus non prohibuit dispensationem sed de
munere communi ostendit tales esse promovendos. alii di
cunt et forte verum quod hodie non licet episcopis cum

ut corrumpatur nec tamen sequitur corruptio. sed quid de coniu
gata que consentit in carnalem copulam non tamen fuit con
cognita a viro. numquid fraudabitur aureola. Respondeo
in primo casu. sed h. si privatur de corruptione mentis non
privabitur aureola. et Francellus. pars virginitatis par
virginitatis per penitentiam reparatur in illa que sola men
te corrupta est. in secundo casu dicit quod si hec coniugata ante
mortem privat de hoc consensu non fraudabitur au
reola. alias illam non habebit si decesserit cum proposito
utendi copula carnali si qualescumque. Quid de il
la que ex fervore libidinis provocavit in se seminis em
issionem. vel digito vel alio modo contra naturam rumpens sigillum
virginitatis sue. vel supponendo se pectori numquid po
terit inter virgines consecrari. Respondeo h. notavit. xxxii. q.
v. ille. quod illa que corrupta est ferro vel palo. potest inter
virgines consecrari. et habebit aureolam. dicens tamen quod si per
membrum sibi ad hoc deputatum fiat corruptio caret
non amittit virginitatem. Unde si simpliciter intelligendum est quod
dicitur est quod in predictis casibus non amittitur virginitas quan
tum ad legem consecrationis. et talis adhuc potest quo
dammodo dici virgo. id est virum agnoscens. id est repellens ex quo
non est corrupta a viro. sed quia hoc quibusdam videtur absur
dum videtur quod pari ratione et masculi et femine sodomite
possint virgines iudicari. dicunt alii quod in predictis casibus
de quibus quesitum est non sunt huiusmodi
licentia inter virgines consecrande non
reparantur ad virginitatem nec ad
aureolam per penitentiam. ex quo exclu
dendo irrumpunt in se sigillum
virginitatis et procurant in se semi
nis emissionem. et cum dicat aug. quod
virginitas est in carne corrupta
perpetua incorruptionis meditatio. ut
quod per generationem illam incorruptionis
privatur corruptione tamen illa que fit
per corruptionem virginitatis sigil
li in mulier. quoniam illa que fit ex pro
curata et voluntaria seminis em
issione tamen in viro quam in mu
liere voluntaria. et precurata di

bigamo dispensare quia uilius expressum est quod prohibet eis dispensationem. extra de biga. nuper ad idem facit extra de biga. super eo. et d. l. si quis uiduam. secundum hoc non tenetur illud c. lector nisi forte quo ad minores ordines in quibus credo quod possit episcopus dispensare propter necessitatem. ar. d. xxxiiii. si subdiaconus et in eodem c. lector. et d. l. placuit. in principio. Si tamen clericus in sacris ordinibus constitutus quam nullam habuit antequam fuisset promotus ordinis sacri uxorem contraxerit de facto matrimonium. vel per ea transiret ad religionem in quo conuersaretur honeste posset episcopus suus cum eo et ut ad minores promoueretur ordines si non obstaret aliud dispensare. extra. de cleric. uel no. in c. pos. c. i. ij. Item quid si aliquis defloravit aliquam fornicarie postea ducit illam in uxorem numquid poterit promoueri. quidam dicunt quod sic quia non diuisit carnem suam in duas nec illa in duos. et ita est unica unici. et extra qui si facere. extra de bigamis. debitum. d. xxvi. acutius. et ar. extra. qui cler. filii sint legitimi. tanta. alii dicunt contra. s. quia uirgo debet esse tempore quo contrahitur et maxime ad hoc ut ipse non fiat irregularis. ar. d. xxxiiii. Nec

eo. quia si quis uel aliquis in somnis patitur pollucionem aut deludit cum uiro aut turpitudine aliquam cogitat. et deturpatur. uel tangitur a uiro uel cum ex uehementi temptacione carnis sese comprimunt uel constringit sic polluitur. non tamen data ad hoc opera. uel ex proposito hoc tamen fiat. non per primam partem reparari ad uirginitatem. et quod ad aureolam. et inter uirgines. et aureolam quantum plus hoc non uoluntariam pollucionem placuit ei talem fuisse pollutam. prima tamen opinio benignior est. et fragilitati nostri temporis magis accommoda. et sane hec consona et non forte potius est tenenda. et quod tamen dicit hec quod non admittitur uirginitas nisi fiat corrupcio per membrum ad hoc deputatum uel littera. intelligi potest de mulieribus corruptis per coactionem absolutam non de illis que ad hoc consensum dant operam. de illa autem que uirgo est carne sed tamen habet propositum carnalis copule credo quod maneat in illo proposito non debet inter uirgines consecrari. sed uirginitatis proposito potest per primam et ad aureolam. et ad dignitatem consecrationis reparari. sed episcopus hec fuit opinio hec qui noluit. xxvi. di. acutius. et quod non est in heres dicit quod episcopus est sacramentum sicut res corporales continent sacramenta ut olei unctio. et aqua baptismi. et quia significant unitatem ecclesie cum in qua sunt boni et mali. et uirgines et corrupti. et propter hoc diuisio carnis in plures ut pollucio fornicaria non facit defectum sacramenti ex parte episcopi siue clerici ordinandi cum signet ecclesiam que in aliqua parte. scilicet adultera est recedendo a christo. et exorbitando a fide uxor uero secundum eundem hec signat christum qui semper fuit et numquam ecclesiam dimisit. alii uertunt illam litteram augustini. unius uxoris episcopi et c. exponunt. et unica uxor episcopi dicitur quia uir signat christum qui primo copulauit sibi synagogam. et postea ecclesiam. et ideo non nocet quantum ad opponendum sacramenti defectum si uir diuisit carnem suam in duas. sed uxor uero signat ecclesiam que semper uirgo permansit saltem mente. unde apostolus .ij. ad cor. xi. despondi uos uni uiro. et c. et ideo exigitur. quod uxor non diuiserit carnem suam in plures. alioquin in ea matrimonio deest significatio sacramenti unitatis. et quod christus reliquit synagogam et copulauit sibi ecclesiam cum unica

mo et expressum videtur xxx q. v
qualis. V. virgo casta desponsata
in virginitate etc. Primum tamen ex-
ponitur ibi virgo, id est non ab alio
cognita, et uxor, id est opere celebratior
est. Item quid si credit aliquis
contrahere cum virgine et invenit
eam corruptam. Respondeo non
debet promoveri cum sit mari-
tus corrupte, d. l. Qui in aliquo.
Nam in tali casu non excusat
error nec violencia xxxii q. v.
Ille autem. Lex enim promocionis
signum requirit non voluntatem
ix q. i c. ult. Item quid si ali-
quis habuit uxorem unam quam
non cognovit et illa mortua
ducit aliam virginem et cogn-
oscit vel econverso primam cognovit et
secundam non. Numquid repellitur?
Dico quod non quia non divisit car-
nem suam in duas et ita non de-
ficit in eo sacramentum ex. de bi-
ga. Debitum. Item dicas idem per ea-
dem racionem si aliquis ducat in
uxorem mulierem ab alio desponsatam et
ductam non tamen cognitam quia prius morte pre-
ventus est xxxiiii d. c. ult. Item pone quod
aliquis contraxit cum virgine et cognovit
eam et illa postea cognoscatur ab alio sciente
marito vel ignorante et cognoscit illam numquid
efficitur irregularis? Utique nec potest pro-
moveri d. xxxiiii Si cuius uxor etc. sequenti. Item
quid si maritus accusat uxorem de adulterio
et pendente accusacione illa petit debitum
ipse reddit quia tenetur ad hoc cum non debeat
eam spoliare possessione sui corporis ut ex. ad sen-
tentiam xi q. i quia res. viii q. iiii Nonne
et forte et percipitur sibi ab ecclesia numquid et
illi servatur pudicicia ut non possit postea

sit ecclesia quam sibi copulavit Christus a primo iusto Abel et nec
sibi copulavit synagogam nisi quantum ad fideles veteris tes-
tamenti. Propter hoc ~~potest hoc~~ potest dici et forte melius quod quia
tam in veteri quam in novo testamento multis se copulavit et copu-
lat non ad gratiam eis dandam in presenti vel gloriam in fu-
turo sed ad quedam temporalia propter que finiunt ei et quibus
sunt contenta — que copula non est matrimonialis
immo fornicacio ex parte illius sive cum una sive cum pluribus
fuit fornicatus non operatur sacramentum defectum in illo. Alii
exponunt illam literam Augustini unius uxoris episcopum etc. id est ma-
trimonialis coniunctio illorum signatur ex omnibus gentibus unita-
tem etc. Subdiaconatum inclusive lector. Ibi dicitur de bi-
gamo quod si necessitas fuerit subdiaconus fiat. Melius super litteram
propter non est hoc in quo libro quo utuntur scolares apostolus
addit et in quibusdam pluribus. Numquid cum corruptis mulieribus potest
per episcopum dispensari ut virgines consecrentur. Item similiter
ante vel post consecracionem corrupte fuerint numquid
virtutes sunt quo ad dicendas benedictiones vel legenda vel
dicenda alia que a solis virginibus consecratis dici vel
legi consueverunt. Pro ad primum notatur h. xxxii q. v. Il-
le autem quod cum talibus potest dispensari ut consecrentur sed
non deceat per quod credo quod episcopus in hoc casu potest dispen-
sare cum non sit prohibitum. Potest in quantum si occultum est
aliquam esse corruptam et habet causam racionabilem dispensandi ut
puta vitandi scandali vel alia causa maxi-
me ubi tamen non cum innitacione prohibici-
onem aliquam secuta est corrupcio quia du-
bium potest esse de iure utrum hoc sit corrup-
cio ab ista vina generet irregularitatem in mu-
liere. Tamen notorie autem corruptis non
credo simpliciter episcopum posse dispensa-
re propter scandalum. Item quod in hoc casu non
legitur aliquis fuisse dispensatum. Ad secundum
quod ubi est consuetudo in monasterio quod
sole virgines consecrate faciant vel di-
cant aliquod officium debent ille que cor-
rupte sunt vel ante consecracionem vel post ab
hiis officiis huiusmodi abstinere donec cum eis
fuerit super hoc per episcopum dispensatum. Si corru-
pcio est occulta non tamen credo quod hoc vir

pmoueri: ideo sic. nam ut dixi
supra irregularitas sepe contrahitur
solo facto absque peccato et absque volun
tate. Quidam tamen volunt di
cere contrarium quando iste non agat
sed potius paciatur. ¶ In summa
nota non quod bigamia multiplici
ter contrahitur. proprie cum quis di
uersis temporibus successiue
habet duas vel plures uxores le
gittimas. xxxi. q. i. apiam [?] Lar
ge uero et improprie dicitur bigamus
qui eodem tempore habet duas
uxores licet cum altera non [?]
sed esse [illegible] de facto. d. xxxiiii. xpi
ano [?] xxxi. q. i. Quod. extra de diuor
. gaudemus. ¶ Item qui habent unam
de iure et illa mortua aliam
de facto bigamus reputatur non
propter sacramenti defectum cum in ueritate
te bigamus non existat. sed propter in
tencionis affectum cum opere subse
cuto. extra de bigamis. nuper.
¶ Item qui contraxit cum corru
pta. i. ab alio cognita siue
vidua siue alia sicut biga
mus repellitur. d. xxxiiii. Sen
atum [?]. d. xxxiiii. Curandum. per
cipimus. ¶ Item nota quod bigamus
dicitur et irregularis est qui utrasque
habent duas uxores siue habent
utramque ante baptismum siue post. post baptismum si
ue unam ante aliam post. d. xxxiiii.
si quis viduam. et d. xxvi. per totum extra
to primo capitulo in quo legitur asseritur quod
nota irregularitas surgens ex matrimonio
uno uel pluribus ante baptismum contractis po
test obesse baptizato sed illud non tenet
ut evidenter probant [?] innocentius et ali
bi in sequentibus capitulis eiusdem distinc

gines consecrate habeant aliquem ordinem siue diacona
lem siue alium quia sicut uoluit. h. xxvii. q. i. diaconis
sam diaconisse hodie non inueniuntur. sacris ordi
nibus et sacerdotali contraheret cum uirgine quia si cum corrupta
uel vidua contraheret et eam cognosceret bigamus reputa
retur propter intencionis affectum cum opere subsecuto extra eodem. a no
bis. tunc tenetur maxime quod dico quia non tenetur ad reli
gionem sed remaneret in seculo posset cum eo et uius [?] episcopus dis
pensare. ut extra de clerico coniugato. sane. ii. extra qui clerici uel
uouentes. c. i. capitulo. i. et ii. in primo uidetur quod oportet talem
tenere ad religionem ad hoc quod episcopus dispenset cum
eo. sed in secundo capitulo dicitur hoc et forte loquitur de eo de cuius cor
ruptione et prima non proclamabatur si remaneret in
seculo. aliqui dicunt. cum h. celebrior uenerit. lex ii. i. ii [?] pa [?]
consideratur in corrupta quo ad hoc quod promoueatur
ad consecrationem inter uirgines recipiendam utrum uo
luntarie sit corrupta. nec ne. sed tamen uir de facto et
sit corrupta siue uoluntaria siue coacta non
potest et si ignorans eam esse corruptam eam cogno
uerit post illam corruptionem uoluntarie. et talem pa
tiatur cum compulsus a iure uel a iudice reddat debi
tum uxori non exigat cum altera cum qua ultimo
contraxit uel et eam nouerit. Si forte cum illis duabus u
no et eodem momento contraxit aliam de facto propter proximum
impedimentum quod est inter tales contrahentes et benigna inter
pretatione hoc intelligi potest de illo solo qui sciens et
prouidentia [?] cum tali contrahit de facto quia secus si igno
rans impedimentum hoc faciat bona fide. nec contra
dicit extra eodem. nuper. et c. a nobis. quia illa decretalis nuper loquitur
de illo qui ante sacrum ordinem contraxit cum una et post
sacrum ordinem contraxit cum una alia
sicut patet in illa decretali quam habetur in
tegra [?] in extra iii. de sententia excommunicationis. nuper et ideo tales tam
en [?] prouideret [?] contrahendo. ideo propter hoc for
te bigamus reputatur. unde forte secus
est de eo qui non prouidet contrahendo ex
actus propter probabilem suam ignorantiam cum [?]
pene potius sint restringende quam amplian
de. sed id quod dicitur ibi Iohannes professio
nem in sc [?] in manu prioris perone [?] expr [?]

cōiuit· ita sentiunt omnes doctores sine exceptione·
tm̄ adiungit alium casum· qꝛ si aliquis post uo
tum castitatis emissum pfessione contempta p
uaricet cōtrahendo mrim̄· de facto qꝛ de iure n̄ pot̄
iure de biḡi bigamos iudicatur· ⁊ irregularis
efficitur· xxvii· Quot quot· ¶ De sobrietate ordi
Sequitur in regula aplica sobriū· uā dꝛ·
et postea nō uinolentū· dꝛ eū chaus in
tate intemperanciam pot̄ ⁊ cib̄· intēpan
ciam pot̄ qꝛ ut ait salon· luxuriosa res est uinū
⁊ tumultuosa ebrietas· quicūq; hiis delectatur
nō erit sapiens· Jero· venter mero estuās cito des
pumat in libidinem· ubi ebrietas ibi libido do
minatur· ⁊ feruet· pabol· Ne intuearis uinū
qū flauescit cū splenduerit in uitro color eius
ingreditur blande· s; in nouissimo mordebit
ut coluber· ⁊ q̄ regul' uenena diffundꝛ· Jtm̄
qꝛ ex uino pcessit ebrietas ex ebrietate serui
tus parit ⁊ incest· d· xxxv· sexto· phibent̄ g̊ cli
ci affluitate uini· nō qꝛ malum sit uino bon
um ⁊ creatura dī· s; qꝛ frequēt̄ ex eo sequit̄ eb
etas· ex· de uita· ⁊ ho· ⁊ si xpc· ebrietas est fomes ac
nutrix oīm̄ uicioꝝ· d· xxxv· an̄ omnā clicis uo
tetur ebrietas· qꝛ oīm uicioꝝ fomes ac nutrix
est· Nota tm̄ qꝛ ebrietas dī tribꝫ modis· p̊mo dr̄
ebrietas pena ⁊ obliuio mētis· Jsta nō est pecca
tum· xv· q· i· Sane· scdo mō dr̄ ebrietas actꝰ sīu
frequēs actus bibendi· ⁊ hoc ut ait aug· ē ue
niale pctm̄ nisi sit assidua· ⁊ tunc est mortale·
maxime si nouit uires uini· ⁊ nō uult appone
aquā· xxv· q· i· cum inūs· tcio dr̄ quedam dispō
cō mētis ⁊ studium ad inebriand' se de facili ⁊
hoc semper mortale est pctm· d· xxxv· an̄ omnā
pena eius qui ebrietati deseruit est ut si admo
nitus nō desinat· si est epc̄ pbr̄ ul' diaconus
deponatur· si sbdiaconus ul' inferior ul' ī lay
cus cōione p̄uetur ul' uerberetur· xxxv· dī· epc̄
an̄ omnā· ex· de uita ⁊ ho· cli· a crapula· in fi· ⁊ ī
est hic casus in quo pctm mortale nō inducit de
posicōnē n̄ admonitus nō desistat· ¶ Jtem

se de continencia obseruan
da in· pfessione fcā in mo
nasterio secus de tacita pfes
sione que frequēciā p̄sumi
tur· s; in susceptiōne sacri
ordinis qꝛ cōtrahens p̊ sac
ordinem nō iudicat̄ biga
mus bigami p̊ hoc t; dispen
satur cū eo ut dcm̄ ē s̄· e·
§· secundūq; bigami· v· dīai
chiaus·
Sequit̄ tciū capitlm̄ ap̄
stolice regule· sobrium
p eodem c· ponit̄ h duo so
briū nō uinolentū· salon
pu̇bi· xx· Jd· xxxv· dī· § ⁊ pro
ub̄us xxiij· precessit· Ge· ix· ⁊
xix· ebrietas· in noe ⁊ loth
seruitus· in chanaā filio
noe· incest· in loth cū filia
abꝫ tuis sin̄ similitate cōsueto
studui ⁊ studiosa cōsuetu
do inebriandi ab aplo ro·
pit· Jd· h auctas· hctur· xiiij·
dī· § ⁊· nabuzardan ḡn· pꝛ·
xxv· usus ille n̄ suis sepere [marginal: · prope]
lantte animus ardent studi
ose comphendit h ū· Jd· ⁊
p̊mo caplo ne tales inch
ubi dr̄ inch sit tabiccē inch
sic sensum acum d' opatur
michil sic egritudine sn
gat· sicut moderata refec
cio ⁊ sic n̄ uba ē crisostomi· qꝛ
pistus· hoc lsz xliiij· dī· §
ut· mordeatur· vni bl'
quos dr̄ aug· sepulte in
aspectu mīse sue quietis
amat dcis absentiū carpe
re uitam· hanc nouerit sam idig

pauciam cibi simili. tenet uitare. ꝑ vij. ul. viij. cau(s)e
que colliguntur in sequentibus. nam sicut ebrie
tas ita et uoracitas prohibita est ab apostolo ubi ait
non in comessacionibus et ebrietatibus. Item quia uen
tris ingluuies ad luxuriam prouocat et omne bonum
opus dissoluit. Ieronimus. venter et genitalia sibi uici
na sunt ut ex uicinitate membrorum intelligatur
confederacio uiciorum. vii. et nabuzardan princeps co
quorum destruxit muros ierusalem. Item quia v. modis
peccat homo per gulam. unde uersus. est certum quod
v. modis gula dampnat edacem. prima. nimium
comedit ul edendi preuenit horam. Querit deli
cias parat escas delicose. ul sumit cupide quod non est
delicosum. de consecracione d. v. consuetudinis. Item quia superfluitas
cibi ut ait Ieronimus generat morbos uarios et mortife
ros. moderata uero refectio fugat egritudines. parat
at hospitalitatem et hilaritatem. de consecracione d. v. nichil. ne ta
les legimus. Item quia pinguis uenter ut ait Ieronimus tenuem
sensum generat cum contra sacerdotalis sensus uigil debeat
esse et tenuis. In summa nota quod in conuiuio sacerdo
tali ul clericali sunt ista vi. regulariter obseruanda in
delicet ut uita absentium non mordeatur. ut pre
sentes non inuideantur. ut inanes fabule secularium
negociorum ibi non referantur. ut uerba sacre lectionis
ibi legantur et audiantur. ut non sumantur ci
bus nisi ad nature sufficienciam. ut in principio et
fine semper hymnum et laudes et gratias deo referant
xliiii. d. conuiuia. prudencia. Non liceat de conse.
d. i. solent. preter ista sunt et cauenda illa que in ista
ta in uersiculis superius. que expressio. Ubi et nota quod non reprehen
ditur quantitas cibi cum aliquis multum sumit.
ul racione complexionis ul etatis ul laboris ul
religionis. dum tamen non studio ul auiditate ul
ardore sumat. d. xli. Quod ait. Item non reprehen
ditur preciositas moderata ciborum precertim indumentum qui talibus solet uti dum
tamen sumi edi qualitas non sit arguenda et conformet se quibus illis cum quibus
uiuit non cum eundem et honesta sibi obiciatur forte quia est predicator ul monachus
est et non audet carnes comedere propter uotum ul quia alii comedunt illicite
et inhoneste. l. xli. d. c. i. ii. iii. Item non debent clerici intrare in tabernas nec
comedere ibi nec bibere nisi forte causa necessitatis et in peregrinacione. xliiii.

nam nouit esse cibi regionis
unde in dialogo de uita beati
martini dicitur edacitas in grecis
gula est in gallicis natura quia ait
auctor. ibi dicit magister incidit et
nunquid ut quando alimen
torum per consuetudinem ysi
um nimis atque sine presumptione ualitu
dinis necessitate quis accipi
at sed quando necessitate tenuita
tis animi careat cum hic
ul oris ul ventre est certe predi
catorum qui in sua constitucione
abstinent a carnibus monaci
chus cui non licet uesci car
nibus nisi propter infirmitatem
aut debilitatem aut debili
tatem de consecracione dicitur et
v. carne. ex statu suo cum
ad monachum tabernas uero
dus ipsi personaliter intrant
ntant aut non exercentur in
honesta quod est contra quos
dam et episcopus qui dum faciunt
uenditionem sua extendi
faciunt papiliones et alii
a delicata procurant ad prouoca
dum potatores et ribaldos ad
bibendum confectus quod
alio nomine uocatur conuic
talia ut dicitur in illo capitulo
non oz. quia tunc et in necessita
te alia communia ad op

di. nō oportet .i. nulli clici. addunt .i. quidā
q clia nō debeñt hre tabnas q satis appro
bo ꝑp uilia t turpia que ibi exercentur. It
nō debent clia ul i layci celebrare cōui
uiuim exstan bolis seu confertis. xlini. d.
nō oz. ij. nō liceat nisi forte cū peurādi p.
paupes. xli. d. Siquis despicit. Itē nō de
bent .i. agāppe .l. cōuiuia paupetū fieri in eccā ni
si cū nccitatis q tunc .i. alia honesta cōuiuia pos
sent ibi fieri. xlij. d. c. penlt. ult. Item nō debēt
se inuitare ad potus equales. ut ex. de. vi. t ho. cli.
a crapula nec pati in amore aliquoꝝ scōꝝ ul a
ruinarū bibere debent se ingurgitare nec pub
licis cōuiuijs quibꝫ intē sunt ioculatores intēē.
de cse. d. v. nullus ic. sequēti. De prudencia oz
Oportet .i. ordinādum eē prucēte dinācoꝝ
O debet eū habere triplicem pricīam i. uacēt
cet sacre scripture. xxxvi. di. p totum. Itē sclarū
litterarum. xxxvij. d. Si quis. et c. sequēti. Itē se
cularium negocioꝝ. xxxix. d. p totum. Sacrū au
tem scripturum .i. canonicam disciplinā dꝫ scire
ad sbditoꝝ aīās reformādas. xxxvi. d. c. ij. t s.
eccē .i. c. siquis uult. i ꝑp hoc statutū est ut i eccūs
metropolitanis teneantur doctores theologie
et q clici exercuntes pricīam suam ad audien
dam theologiam ꝑcipiant integra stipendia.
imo si nō sufficiunt eis sua .i. illi honesti sunt t
bene addiscunt. debet eccā sibi nccīa ministrare ex
de magris. Quia si nullus sit speculatori sclares sci
encias dꝫ scire ad erudicōm. ut possit ediscerne i
uerum a flō. t p eas hrē aditum ad sciās pietatis
nō autē ad uoluptatē. ul delectacōm. xxxvij. q.
d. c. cur g .i. sedin hoc soluntur contrarietas inui
toꝝ. c. i. e. d. Ideo i statutum est ut teneantur n
magistri liberalium artium. ex. s. de magris. hoc tū nō
intelligas de omībꝫ liberalibꝫ liberalibꝫ artibꝫ sꝫ de
triuialibꝫ tm s. gramatica. dyaletica rethorica.
q ille spāles spāli ducunt .i. erudiunt hoīes ad
sciās pietatis. secus in quadruuialibꝫ s. arismeti
ca geometria. musica t astronomia. q ille licꝫ
hospitū transeūcium crapula
ibi dr illum ab usum detes
tanū abolendū. quo i quī
bꝫam partibꝫ ad potc equa
los se obligant potatores.
nullus. ibi dicitur q nul
lus p sbit pcatus i amore
scōꝝ bibe p sumat aut a
lios ad bibendū cogē se
queti. ibi dr q clici spec
tacuł que i uitpolis aut ce
nis exercentur intēē nō de
bent. sꝫ surgē de cuiuuio t
abire antequam ingrediantur
themelici .i. ioculatores.
Oportet. q rū capitulum
O aptice r statutū sꝫ ma
le obsuantur hodie ista sta
tuta. sciās pietatis. sciā pie
tatis est. sedin jeronimū nos
se scripturas intellige pphias
in euuangelio credē aplos nō ig
norare. xxxvij. di. siquis
gramaticam ad pietatē
.i. ad sciās pietatis. ł .i. ad
cultum dei qui cōsistit i
spē fide t spe i caritate t
turbat acumen legencium. t
defice cogit qui eos a legē
dis sclaribꝫ libris omnino
exterminat p hibendos quī
menisti de meusuri. ibi dr.
Si quispiā aduersus ma
thematicos uelit scribe
imperitus. mathecos ticum
pꝫ .i. aduersus philosophos
disputans si ignorat dog
mata philosophoꝝ. ad c.
thit. c. l. in eplā .i. ad coꝝ
n. verbibꝫ uirgilij. hnis. s. e.

themelici

in se contineant utilitatem non tamen ducunt ad pi
etatem. ut arg. so. xxxvi. d. siquis grammati
cam. Item auctores gentilium .i. hi libelli qui
sunt legi possunt eandem causam quoniam licet aliqua
et si quid boni invenitur in eis dominum tamquam
proprium sumat lector .i. ad bonos usus con
vertat. non quia illi ita dixerunt sed quia in se bonum
est. xxxvii. d. turbat quidem mensa. Siquid
veri prelatum in hiis hoc enim fecit paulus cum in epistola
ad thimotheum. inseruit illud epygrammatis
cretenses semper male bestie pigri .c. Item in epistola ad cor
inthios. illud terentii. rerum bonos mores corrum
punt colloquia prava. Jero. in usus est versibus
virgilii. de conse. d. v. nunquam .i. auctoritate galie
ni .i. ypocratis. de conse. d. vi. nec tales. Item
aug. versibus lucani. xxvi. q. v. nec mirum.
circa primum. leges autem .i. phisicam possunt audi
re non tamen causa cupiditatis vel voluptatis.
ar. xxiii. q. vi. c. i. et cum legimus. et ii. i. c. Ideo et
hoc nisi sint monachi vel regulares vel ca
nonici vel habentes personatus qui nullo modo pos
sunt audire. et si audierint ipso iure sunt
excommunicati. sed i. de sen. exco. c. utrisque excom
municationis. debet in ordinando habere principium secula
rium negociorum. quia non solum spiritualia sed et tem
poralia debent subditis in necessitate patientibus
ministrare. xxxvi. d. pro totum. ex de renuncia
cione. nisi. lxxxvi. d. item. Sed numquid layce
qui omnino ignorat literas reciperet carac
terem. dicunt quidam quod non. quia si summi
mi sacerdotii sunt eloquia divinorum tradita
xxxviii. d. Omnis. i. ar. xl. d. sicut vir electus
in sacerdotium. Alii dicunt quod etiam vere quod bene
reciperet caracterem. quia ex quo baptizatus
est susceptibilis est aliorum sacramentorum cum baptismus
sit ianua omnium sacramentorum. xxxii. d. c.
vim. circa finem. i. facit ad hoc i. q. i. ventum
v. sed dicitur in quod dicitur in illo c. omnes referendum est
ad executionem ordinis que fuerit tris non per
se. In summa non quod sufficiat ut habeat ca

ecce stratio clivosi tramitis un
dam elicit illa cadens rauci
per levia murmur saxa ciet scat
dentque arentia temperat arva et
et loquitur de agricola. Luca
ni. qui dicit mens hominis
nulla fame polluta venenum
in tantum perit. legimus vero
ubi dicit dominus Jero. legimus aliqua
ne negligantur. legimus aliqua ne
ne ignoremus. legimus aliqua non
ut teneamus. sed ut repudiemus
Ideo ibi dicit predictor ideo prohi
betur christianus legere figmen
ta poetarum. quia per oblectamen
ta fabularum mentem excitant
ad incendia libidinum. non enim
solum thurum offerendo demoni
bus immolatur. sed etiam eorum dicta capi
endo libentius. et est ar. contra
illos qui legunt vel audiunt
amatorios libros ovidii. persona
tus .i. dignitates ut decana
tum. archidiaconatum. canto
riam. nec intelligo clericos haben
tes simplicem curam anima
rum in ecclesiis parochialibus. si
non dum sint sacerdotes. ubi ac
huic pene. si leges audierint
vel phisicam. licet bernardus vo
caverit contrarium. extra nec clerici vel
monachi. super specula. plebanum autem
non habet simplicem curam ani
marum in ecclesiis parochialibus
sed habet in dicione sua clericos e
cclesiarum curatarum et in parrochian
os per textum non est ubi unum uni
cum capitulum reciperet sub
audi. si ordinaretur ad mino
res ordines vel sacerdos. i. quod dicitur

adquiescat · v · q · v · nõ omnis · Quod autẽ dixi de is
tis z cum exceptiõne intelligas · videlicz ñ esuriãt
ad mortem · tunc eĩ quãtũcũqz neligerent iustici
am debent pasc · xl. lxxxvi · di · pasce · In scdo cau cũ ñ
potes omnĩbz sufficẽ · dicit ambr̃ · ix · ẽẽ cõsidanda
· s · cãm · locum · temp̃ · modum necitudinẽ · sive
sanguis ppinquitatem · etatem · debilitatẽ con
dicõm · sive nobilitatem · fidem · q fidelis ẽ pre
fẽnd̃ infideli · cam · quia illi qui tenent̃ capti ab
hostibz sunt aliis p̃ferendi · locum · ut sinistus
pp debitum excruciet̃ in carcere · t in penis atqz
suppliciis · vñ si omnĩbz debetur unĩa · iusto amplius ·
temp̃ · q si tempore afflictiõis sue nichĩ a te impe
tret · si tempore pericli quo rapitur sine ad
mortem · plus ap̃ te pecunia tua valeat quã vita
morituri · nõ est leve peccm̃ modum ut nõ totũ
vim nec simul effundantur opus s; discrete dis
pensentur ñ forte aliquis ex toto vellet relinqe
re scim · necitudinẽ · ut ppinqui sanguinis extra
neis p̃ferantur · ita tñ q tam p̃sidet natura nõ gracia
· t · nõ dtentur pp carnalem amorem s; pascant̃
pp nature sustentatõm · etatem q seneces sunt iu
venibz p̃ferendi debilitatem · q claudi ceci va
litudinarii · t siles debent p̃ferri sanis · nobilita
tem · i · verecundiam que ĩgenuos pdit natales q
p̃sertim attenditur in hiis quẽ ex divitiis sine ·
suo vicio ceciderunt ĩ egestatem · h̃ exponit̃ plene

Pone q pat tuus infidel̃ · t extraneẽ fidel̃ egeat
nec potes subvenire utriqz ut alti tñ q̃ue p̃ferres
videtur q ex̃neum · q fidel̃ infideli dz ppon · eo
videtur q patrem · q ex sanguine cõ ex̃neo est p̃feren
dus · ad hoc no q opinio celebris est patre ẽẽ p̃ponẽd ex̃neo in exhibi

sinitatis ppinquitas · ho
nora · exo · xx · ut mater · t ·
h · mag̃ · t · ad mai · t · ad
mitam etiam · malos
qm̃ diu mali sunt · qui
a timo nõ deberi eis
velle bonũ unde etne
voluntate absoluta
s; condicõnali · s · si pe
nitebant vel si ad volũ
etio · p̃illam · s · sump
ta est de ecclico · xii ·
si bñficeris scito cui be
neficeris · ter gra ĩ o
culis tuis ĩ iusta · ĩ tri
bz de quibz h̃etur · xli ·
di · tria sunt gnã eliaz
etusivii · cõ · xxv · p̃cõ
sioz · q int dicit aug
mai ẽẽ dampnũ ĩ a
nimsione unĩ aiẽ q̃
mille corpor · xxiiii ·
q · iii · si hẽt · apls · t · ad
cor · xiii · pdit ealẽ · xx
vi · q · iii · s · exhus oĩ
nibz ubi dicatur qui
innitus dat pp p̃sen
tem pudorẽ · t rẽ ti
nitũ pdit ypocrita
cõ · iiii · luc · vi · salon

cõne nutrimẽti · ex̃neus vero patri in dilectõne · ar · xxx · di · c · l · fundat̃
autem hec opinio super illo pcepto dñi · honora patrem · t · matrẽ
tuã ut sis · lon · sup terram · t hoc si equalr̃ indigent · si eĩ ex̃neus in
diget ad mortem · t pat nõ · tec ex̃neus p̃ferendus · lxxxvi · di · pasce ·
huic tñ opiõni videtur obviare qddam verbum ambr̃ in canticis sup
illum locum ordinavit in me caritatem ait eñ multoz caritas inordi
nata est q d in p̃mo est ponũt tercium vel q̃rtũ · p̃mo deus diligend̃ est · secũ
do parentes inde filii · post domestici qui si boni sunt malis filiis sunt ppo

uendo: sed hec auctoritas intelligitur de affectu non de tuitione vel exhibitione. magis enim debemus diligere extraneos quam propinquos malos. licet istis magis teneamur subuenire. Quidam tamen dicunt simpliciter bonum extraneum preferendum consanguineo malo per sine preiudicio auctoritatis ambrosii. et per illam descendit etiam in manutia. Deus remunerans iustum cum deus. sed hoc legitur de priore qui vult dare elemosinam alicui ut oret pro eo. et optineat sibi gratiam. et aliis multis modis potest exponi. Sit etiam alia divisio circa elemosinam. alia est interior sive spiritualis. sive alia exterior sive corporalis. prima consistit in tribus. scilicet ut dimittas ei quo lesus es. Item ut caritative moveas delinquentem. et corrigas. Item ut his que ad salutem pertinent instruas ignorantem. Secunda vero consistit in vii operibus de quibus dominus acceptabit in iudicio esurivi et non dedistis mihi manducare etc. Item non est prima longe melior et potior et dignior quam secunda. quod patet ex tribus. primum quia sustentat et spiritualiter nutrit animam que longe potior est alia corporis. secundum quia hec numquam cuiquam deficiat. sive enim homo sit dives sive pauper potest facere hanc elemosinam. corporalem non potest nisi habeat res corporales. tertium quia ista spiritualis elemosina valet ad salutem sine corporali etiam. scilicet non est indigens qui recipiat corporalem vel cum iste non habet corporalem quam conferat indigenti. Secus de corporali que numquam valet ad salutem absque spirituali. apostolus. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum etc. Item gregorius. Qui dat pauperi non ut refrigeret viscera indigentis sed ut vitaret tedium interpellantis rem perdit et meritum. Item augustinus. lxxxvi. di. Due sunt elemosine etc. Item non quod transfert in elemosinam scilicet unctum. ordo et intentio. Materia ut de ipso fiat non de illicite adquisito quod qualiter sit intelligendum. supra de negotio seculari. Item quia et in aliis sequentibus subiunguntur. Ordo ut primo sibi postea proximo. evangelium. Ypocrita eice primum trabem de oculo tuo et tunc perspicies festucam in oculo fratris tui. Et ecclesiasticus. Miserere anime tue placens deo. Intentio recta ut fiat propter deum non ad humanam gloriam. Ne sic arguatur. Vnum celum [illegible] unde numquam [illegible] sermonis queritur.

De doctrina ordinatorum

Sequitur in regula doctorum. dicit enim ordinandus de eo doctor sive doctrina debet consistere in duobus videlicet in disciplina correctionis et in sermone predicationis. In disciplina: ut corrigat non ex odio sed ex caritate. et cum discreta lenitate. xxxvi. di. c. ij. iij. nam ut ait augustinus. sive plectendo sive ignoscendo hoc solum bene agitur ut vita hominum corrigatur. xxiii. q. v. prodest. Si autem prelatus negligat corrigere subditos. graviter peccat. et graviter est puniendus de culpa eius. ait. Episcopus qui crimina non corrigit etc. ut canis impudicus magis dicendus est quam episcopus. Item

cap. xxx.

Sequitur viii c. de apostolice regule. Episcopus qui ij. q. vii. quinec regimus. Nemo ibi dicitur episcopus qui crimina non corrigit etc. Error cui non resistitur approbatur et veritas cum minime deffensatur opprimitur. negligere quippe cum possis perturbare perversos nichil aliud est quam fovere. nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obviare. Item prelatus se odisse iudicat qui contempnat errantes. et primus gradus innocencie est odisse nefarium. hely. i. reg. iii. tamquam hoc capitulum est de regula sancti augustini. circa advocatos pacientem eos pro

anachte· nichil illo pastore miserius qui qui lusorum
tantum laudibus gloriatur· ut· i q· perdit eum labiorum memo
riam mens eius obligata carent: sed suo errori an
nõ resistitur· approbatur ut· lxxxiii· di· nemo· error in
ethil pena talium est depositio· lxxxi· di· dum in p. xi· q·
iii· teugualdum· Magnitudo autem culpe quam pene
patet ostenditur exemplo heli sacerdotis or· i· super ca
uere platus ne excedat modum in corrigendo· si tamen conti
gat eum modum excedere dum corrigit ex caritate· nõ
cogitur a subditis ueniam postulare ne uelut ex humi
litate nedum nimia seruatur humilitas· regendi fran
gatur auctoritas· lxxxvi· di· quam· Sepe enim ex conuersatione
ne pari nascitur contemptio dignitatis· ff· de offi· p si·
obseruandum· Debet autem platus augere suo in gemino dig
nitatem ne contra ibi l' hebatur ff· de offi· pro· nec quicquam
§ circa· Si autem ex odio excessit modum tenetur ue
niam postulare· quia tenetur humiliari· euangelii· si offers
munus tuum ad altare· ut· et ff· ad l· aquil· Quemadmo
dum· § magistris· patitur tamen in hoc casu platis facilius
quam priuatis· quia scientia rei familiaris uix potest euitari
potium· xxv· di· Qualis· Consistit enim hec doctrina ut dixi in
mone predicationis circa quem tria sunt consideranda· pri
mum mentis caritas ardens· Secundum exterius uita lucens· ter
cium· ipse actus predicationis· De primo ap· Si linguis ho
minum loquar et angelorum caritatem autem non habeam factus
sum uelud es so· aut cym· t. ii· de secundo gg· cuius uita de
spicitur restat ut eius predicatio contempnatur· talis
est enim si bonum predicet aliis deum instruit quid ipsum debeat
contempnare· xi· di· nulli hic computatur a iero· cauen
p quem lasciuia doctrine tusiens lauat· et non lauat
lxxxiii· § ult· et ab aug· lapideo canali per quod acus
doctrine transit in areolos i· corda subditorum in quibus
aliquam facit fructum· i· q· i· si fuit· et ambrosio ipse fa
cit ardenti que se ipsam consumens aliis lucem mini
strat· xv· q· ult· c· ult· Item de istorum culpa et pena in

consules or· Sed cum i sermo
ne compatibile eum uocat
si offers· ca· v· in gratiis
si autem primum tuum accer
ut· lege aquilia tenetur
si linguis· i· ad cor· xiii·
hii sunt fontes· ii· petri·
c· ii· gregorii· xi· q· iii· p
cipue· ecce principes· ibi
dicitur dicitur cum non consueto
et ignominia est hominum au
ctoritatem· pauperem esurien
tem fratris predicare cor
poribus et ieiuniorum dextram
na buccas rubentes tu
mentiaque ora pstre· leui·
xv· timo· i· co· iiii· ex
od· xxxiii· salom· pri· v·
qui in aure· ca· x· cum ui
uento ibi dicit quod desidium
intellexdi diuinas scrip
turas est studium· adhor
tandi secundum eas non esse
repre. dendum· sed potius com
mendandum aplus· i· ad cor·
ii· lac dedi· i· ad cor· iii·
prudenter prudens· hoc
ipsum· xliii· di· sit rector· vero
prudens· docuit ca· v· c·
multa in uno sermone
audiuit laudibus xpi
laudes non capiunt· a
aplis· act· xx· qui tamen hoc
ubi dicit ait· arrogare

canonica petri· hii sunt fontes sine aqua· et nebule turbinibus exagitate quibus ca
ligo tenebrarum reseruatur· Et· sane debent plati quia si peruersa unquam perpetrant tot
mortibus digni sunt quot ad subditos perditionis exempla transmittunt· et optime
inuehitur contra istos iero· xxv· di· ecce principes· circa tertium autem· s· circa actum pre
dicationis· iiii· sunt attendenda· s· tempus· locus· qualitas audientium· modus

et qualitas dicendorum tempus ut nō semper loquatur sed temporalibus oportunis. si ei semper plueret tunc nunquam germinaret. unde contra tales in leuitico ubi qui fluxum sanguinis patitur inmundus erit. Item G. super locum apostoli ad thymotheum. predica uerbum nobis insta oportune et inportune. ut dicetur inportune predicans sit oportune. quia apud auditores incontinentes ipse sua utilitate cessitant si habent oportunitatem inportunitas nescit. xliii. di. sit rector in sermone. locus est attendendus quia debet fieri predicatio in ecclesia uel in alio loco publico et honesto. nō autem in priuatis domibus ne nascatur ex hoc suspicio heresis. xxx. di. siquis ex. unde moysi precipitur in exodo ut sacerdos ingrediens tabernaculum tintinabulis circumdatur. ac si dicat cum ingredietur tabernaculum potius ambin tyti i. potius predicare. Item salomon in plateis tuis aquas tuas diuide. et in euangelio. quod in aure auditis predicate super tecta. Non tamen nego quin aliqua bona uerba possint ab aliquo dici in aliis locis in modum simplicis exortationis licet nō in modum predicationis excepto hereticis. cum ex iniuncto. circa prin. Item qualitas audientium. quod diuersis et qualitas dicendorum consideranda sunt. sapientibus enim et dignis potest predicator alta et profunda predicare. Simplicibus uero et nō capacibus pauca plana et utilia. apostolus. Sapientiam loquimur inter perfectos. Item lac dedi uobis potum nō escam. G. in pastorali. prouidendum est sollicita intentione rectoribus. ut ab eis nō solum praua nullo modo. sed nec recta quidem nimium et inordinate proferantur. quia sepe doctorum uirtus perditur cum apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate leuigatur. i. dum aloquente ornatur uel polluitur ut ab auditoribus leuis et inanis iudicatur. Item docuit dominus cum in pluribus turbis in monte loquebatur discipulis. patet ex hiis quod nō debet predicator in sua predicatione gramaticam uel fabulas iouis aut siles exponere in populo. hoc enim totum graue nefandum et irreligiosum probauit experiri. G. lxxxvi. di. cum multa. Item hereticis secretiora fidei nō sunt panderda nisi forte signa appetentia expressa quod uellent corrigi. et tunc cum magna cautela. xliii. di. in mandatis. et G. de hoc de hereticis. §. ult. Item hereticus sic formandum aliquis predicat uidetur facere uel propter locacitatem lenitatem uel propter adulationem ut s. eis placeat quibus secretare uelat propter ostentationem siue iactantiam ut plus sciens uideatur. xliii. di. § parti. Si uero propter hanc tacuerint et subditi noluerint emendari mundi erunt coram deo manus eius a sanguine subditorum. ap. Mundus sum manus mea a sanguine omnium uestrum. Non enim subterfugi quominus annuntiarem omne consilium dei.

tamen nō audeo ut domus mea melior sit archa noe ubi intrauerunt immundi. viii. uiuus sincerus re probus autem melius cam domum abrahe eandem eiice ancillam et filium eius. aut melior est quam domus ysaac in qua duo geniti sunt quorum unus est iacob dilexi esau autem odio habui. i. semper clemens xxxviii. di. nullus episcopo. aug. xxxiiii. q. iii. si tu ues consecrare. Item si nos aut. paulus ii. ad cor. xii. in prin. et xi. in fi. et act. ix. cum autem ibi distinguitur utrum solus prelatus queritur a. prelatus cum ecclesia. si solus tunc per alium siue etiam consultore potest fungi al. nō debet. si consequentur cum ecclesia debet.

Macdonald 3/72 Repair HX

Ms. uncataloged at end of Lewis European mss.

recto of leaf 31 of Book 2
has ref to Gregory X Late 13th C.
Refers to a new decree so in his
lifetime or soon after
according to Thomas M. Izbicki
School of Law, U of California, Berkeley
He identifies the main work is the
Summa de poenitentia of Raymundus
de Pennaforte. Accompanying that text
and in columns parallel to the main text is
the gloss on the Summa done by William of Rennes.
Odd with gloss in parallel columns rather than
around the text.
His undated letter received 8 July 1980.

Lacks 1st leaf and
3 others of Book 1
1st leaf and one other
of Book 2
1st leaf of Book 3
Book 3 ends with
8th leaf. Fourth
Book not represented

TREATISE
ON
CANON
LAW